GELECEK SAYI

Demokrasi, İlişki ve İttifaklar

- İlişki ve ittifak kuramsallığı
- Tarihsel olarak halkların, demokrasi güçlerinin ilişki ve ittifakları
- Egemenlerin bağlaşıklarının muhtevası
- 3.Yol ve demokrasi oluşumu
- Cumhur, 6’lı Masa gibi seçim ittifaklarının oluşum halleri
- Kürdistani ittifak
- Emek ve Özgürlük bağlaşığının içeriği
- Dünya ve Ortadoğu demokratik ulus birlikleri

DEMOKRATİK MODERNİTE TECRİT VE TOPLUM

41

dm DEMOKRATİK MODERNİTE

DÜŞÜNCE VE KURAM DERGİSİ EKİM-KASIM-ARALIK 2022 SAYI 41 30 TL

Tecrit ve Toplum

Demokratik Modernite

Üç Aylık Düşünce ve Kuram Dergisi

Yerel Süreli Yayın

Sayı: 41

Ekim-Kasım-Aralık-2022

ISSN: 2147-1703

Gülistan Yayınları Adına Sahibi

Hasan Akbaba

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü

Ramazan Yurttapan

Dergiye gönderilen yazıların yayınlanıp yayınlanmaması yayın kurulunun kararına bağlıdır.

Gülistan Yayınevi

İletişim
Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sk.
No: 5 Daire:14 Beyoğlu/İstanbul
Posta Kutusu: 308, Beyoğlu/İstanbul

Tel: 0212 293 95 98
Whatsapp: 0535 348 37 99
Telegram: 0535 348 37 99
Signal: 0535 348 37 99

www.demokratikmodernite.org
facebook.com/demokratikmodernite1
twitter.com/dmodernite
instagram.com/demokratikmodernite
demokratikmodernite@gmail.com

Kapak Tasarımı
Nesimi Aday

İç Mizanpaj
Saliha Aras

Abonelik Koşulları
Yıllık Abonelik Bedeli: 180 TL (Kargo Dahil)
Yurtdışı Abonelik Bedeli: 100 Euro (Kargo Dahil)
Türkiye İş Bankası
Rıhtım-Kadıköy Şubesi / Hasan Akbaba
Hesap No: 1025-4228406
IBAN: TR 63 0006 4000 0011 0254 2284 06

Basım Yeri
Ceylan Matbaacılık Reklam Film
Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Davutpaşa Cad. 318 Güven San. Sit.
B Blok Zeytinburnu, İstanbul
Tel: 0 212 613 10 79

İçindekiler

Tecride Karşı Mücadele Ufku: Demokratik Modernite

Editör

Dergimizin bu sayısını Tecrit ve Toplum konusuna ayırdık. Böyle bir dosya konusu belirlememizin temel nedeni, tecrit denildiğinde akıllara daha çok zindanlara kapatılma olarak anlaşılıyor olmasıdır. Zindana giren tecrie alınmış sayılıyor, dışarıdakiler kendilerini özgür hissediyorlar. O açıdan cezaevinde olan biri tahliye olduğunda 'ah ne güzel özgürlüğüme kavuştum…' düşüncesine kapılırken, karşılamaya gidenler ise özgürleştiğine sevinirler.

Gerçekten tecrit sadece zindanlarla mı sınırlı veya insan mahpus olunca mı özgürlük yitimi yaşıyor? Yanılsama ve gerçeklik ile bağlamlarını deşebileceğimiz bu ikilem üzerine cümle kurma ihtiyacı var. Tecridi sadece tutsaklıkla tanımlamak kişiyi temel yanılgılara yönlendirirken, kurucu egemen devlet sisteminin yaşamasına hizmet ettiği tartışma götürmez. Tecrit zindanla sınırlı değildir. Tam tersi zindan dışı dünyada da toplumun çeşitli sınıf ve tabakalar şeklinde bölündüğü, parçalı öbeklerinin oluşturulması; sonucu zindana kapatmanın alt yapısı sağlanmıştır.

Zindanın temelde ortaya çıkardığı sonuç; bireyin toplumdan tamamen yalıtılması olarak görülebilir. Fiziki olarak bu böyledir. Teorik olarak ise egemen sınıf ve onun kurumsal organizasyonu olan devletin korkutuculuğunu yansıtmaktan öte bir anlamı yoktur. Eğer kişi iç dünyasında özgürlüğü inşa edememişse, zindan dışında da özgür olamaz. Kişi, zihnindeki prangaları kıramamışsa eğer; her türlü mekan, her türlü coğrafya ona tutsaklık olarak dönecektir.

Zira tecrit tek başına mekânsal bir alana bağlı değildir. Tecrit öncelikli toplum ve bireyin zihniyet, yaşam dünyasında inşa edilen tarihsel bir geleneğe dayanmaktadır. Ayrıca kültürel, ekonomik ve toplumsal boyutları var. Toplum neden parçalı? Toplumsal sınıflara (işçi sınıfı, köylülük, gençlik ve yaşlılık kategorileşmesi gibi) bölünmüş her sınıfın, başka bir sınıf veya tabakayla doğru yetkin ve nitelikli ilişkiler kuramaması çeşitli engellerle karşılaşılıyor, neden? Ya da kadın erkek cinsleri arasındaki derin yalıtılmışlık, yer yer tam diyalogsuzluk hali bir tecrit durumu değil midir? Yine yabancı-yerli, göçmen-yerli, şehirli-köylü hatta şehirli-mahalleli arasındaki çelişkiler, çatışmalar; birbirlerine kuşkulu ve kaygılı yaklaşımlar, güvensizlikleri ortaya koyan pratikler tecritten başka ne olabilir?

Öte yandan toplumlar ya da halklar arasındaki çelişkili ve çatışmalı durumlar da farklı biçimlerde tecrite olanak yaratmaktadır. Türk-Kürt, Arap-Fars, Ermeni-Türk gibi yerküre üzerinde bu çatışmalı liste uzayıp gider.

Günümüz dünyasında altı yedi bin civarında dilin konuşulduğu tahmin ediliyor. Yine her dilin bünyesinde birden fazla lehçe ve çok sayıda yerel şiveler vardır. Biliniyor ki her dil bir toplumun kendini ifade etme, dışa yansıtmayı eylemli kılma halidir. Yani dil tek başına bir diyalog aracı değildir, onu çok aşan toplumsal varlığın kendini ifade etme biçimidir. Öte yandan aynı şey, o dilin bünyesinde ki farklı lehçe veya yerel ağızların ifade tarzındaki farklılıkları içeriyor. Bir toplum dil açısından bile homojen değildir heterojendir.

Yani çokluğa gönderme yapar. Dilin oluşum, gelişim ve değişimi özünde mensubu olduğu toplumsal varlığın tarihsel süreçteki oluşum gelişim ve kendini yapılandırma halinden başka bir şey değildir. Dolayısıyla her toplumsal varoluş, yoğun insan emeği sonucu gerçekleşmiştir ve gerçekleşiyor. Yani genel anlamda dünyamızda yaşayan tüm toplumsal hakikatlerin

dünya insanlığının bir zenginliği olması gerekirken, adeta birbirlerinden tecrit edilen, ötekileştirilen ve düşmanlaştırılan iklim hâkim kılınmıştır. Şu biliniyor, çokluk ve farklılık reddedilmesi gereken değil tersi varoluşun temelindeki farklılıkların birbirleriyle kurdukları ilişki ve diyalog sonucu, insanlığın maddi ve manevi zenginliklerin üretilmesi olduğu tartışma götürmez bir gerçektir.

Tekli varlık kendisini üretemez. En az farklılıkları taşıyan başka bir varlığın var oluşuyla kendini var eder ve üretir. Hatta tekli varlık kendisini bile tanımlayamaz ve anlamlandıramaz. Hal böyleyken farklılıklar neden birbirinden tecrit edilip çatıştırılıyor? Çatışma hali bir tecrit, diyalogsuzluk halidir.

İnsan diyalog ve ilişkilenmeyle toplumsal varlığı milyonlarca yıl içinde inşa edip geldi, o yüzden var oldu. Ve varlığını da böyle sürdürecek, aksi halde inşa ve onun ait olduğu toplumsal olgunun hayatını devam ettirme olanağı yoktur.

O halde bu çatışma zeminini oluşturan ne? Neden dünyamızda bu kadar çatışma, gasp, zindana kapatma var? Harikalar yaratan insan ve onun yarattığı toplumu, bu iyiliği ve güzellikleri üretmesi gerekirken savaşıyor, hatta çokça zalimce savaşıyor, gaddarca savaşıyor ve acımasızlığın girdabına girebiliyor. Bütün bu durumların toplumsal tecritle doğrudan bağı vardır. Bu hal tecridin en görülü şeklidir. Kaynağını ise iktidar ve devlet sisteminden alıyor.

Devletin varlık gerekçesi; toplumu parçalama, ayırma ve düşmanlaştırarak çatıştırma veya savaştırarak var olabilme durumudur.

İnsan kötü değildir, toplumsal varlık inşası bir mucize gibidir. Kötü olan, binlerce yıldır egemenlerin onu parçalara bölerek savaştırması sonucu, gasp ve sömürüyü devam ettirmesi, bu yolla kendileri için imtiyazlı bir yaşam oluşturmalarıdır. Bu durum sürdükçe savaşlar devam edecek; hatta tüm insanlığın sonunu getirecek potansiyeli de taşımaktadır. Zira bilim ve tekniğin gelişim ve yoğunluk durumu egemenlere bu fırsatı vermektedir.

Bunu aşmanın yolu ise insanlığın, özellikle ezilen halklar ve sınıfların en başta da kadının 'dışarda özgürüm yanılgısından kendini kurtarması' düşünce ve ideolojik varoluş haliyle özgürleşebileceğini bilmesidir. Zaten o koşullarda zindanlar olmayacak. Dolaysıyla zindan tecridinden de bahsedilemez.

Abdullah Öcalan tecridin en derinleşmiş halinin kapitalist modernist yaşam olduğunu belirtir. Ona karşın nasıl mücadele edileceğini şu cümlelerle anlatmaktadır: "Ulus-devlet modelinin toplumlar için 'demirden kafes' olduğunu kavradıkça hem özgürlük hem de toplumsallık kavramının daha değerli olduğunu fark etmiştim," diyor ve devamında da "Modernitenin dayattığı sosyal bilgileri bilim değil çağdaş mitolojiler olduğunu fark ettikçe tarih ve toplum bilincim daha da derinlik kazandı. Hakikat kavrayışımda tam bir devrim yaşadım" vurgusu yapıyor. "Cezaevi koşullarında istediğim kadar günlük hakikat devrimlerini yapabilirdim bunun verdiği direnme gücünü, başka hiçbir şeyin veremeyeceğini belirtmem gereksiz kalacaktır" diyen Öcalan; iktidar ve devletçi sisteme karşı özgür insanlık dünyasının kurulabileceği, tecridin zindanda da olunsa aşılabileceği, özgür birey ve dünya özgür toplumlar birliğinin kendi farklılıklar içerisinde birbirlerini tanıyarak ilişkileneceği, ihtiyaç duyulan örgütsel mekanizmaların geliştirileceği, kapitalist modernist yaşam yerine özgür insanın demokratik modernite yaşamın kurulabileceği önermeleri yapar.

Dergimizin bu sayısında, toplumsal ve bireysel kapatma mekanları olan zindanın, hem fiziksel hem de düşünsel düzlemde aşılıp, zihinlerde oluşturulan tecritlerin politik ve ideolojik beslenmeyle aşılacağına kapı aralayan makalelere yer verdik. Özgür bir hayatın ve dünyanın yaratılması mücadelesini veren, her türlü tecridin zincirlerini kıran özgür insanların, özgür dünyası muştusu ile iyi okumalar dileriz.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İnsan Yaşamı, Hakikat Algısı Gelişkin Olanlar İçin Tam Bir Mucizedir

Abdullah Öcalan

Osmanlı imparatorluğu döneminde esas olarak Kürt beyliklerini iç işlerinde serbest ve babadan oğula geçen hükümetler biçiminde tanımaya dayalı statü; 19. Yüzyıla kadar devam eder. Bu, imparatorluk bünyesindeki egemen sınıflar içinde en gelişkin statü olarak görülebilir. Sultanların, bu ilişkiyi stratejik düzeyde değerlendirdikleri, birçok fermanda açıkça görülmektedir. Bizzat kendilerinin tesis ettikleri ve 'Kürdistan eyaleti, hükümetleri ve beylikleri' biçiminde kavramlarla resmiyet kazandırdıkları Kürt ilişkileri, bir nevi ayrıcalık taşımaktadır. Bunda, Kürtlerin aşiret ve kavim olarak güçlü bir biçimde yerleştikleri coğrafyanın rolü ve Ortadoğu'daki hükümranlık için taşıdıkları stratejik önem baş neden sayılmaktadır. Kürt beylikleriyle uzlaşmadan, İran ve Arabistan feodalleri karşısında üstün duruma geçmeleri pek olanaklı olmamaktadır. Türk sultanları, bu gerçeğin derin bilincindedirler. Kürt beylikleri de bu stratejik ihtiyacı iyi değerlendirerek, imparatorluğun en güçlü otonomilerini kurmuşlardır. Kürt otonomiciliği; feodal dönemin tipik statüsü, bir nevi çözüm yolu olmaktadır.

19. Yüzyılın başından itibaren Avrupa sömürgeciliğinin Ortadoğu'da etkili olmaya başlaması, Kürt-Türk ilişkilerindeki bu statüyü sarsar. Başta İngiltere olmak üzere, öne çıkan sömürgeci kapitalist devletlerin, Ortadoğu'da Hıristiyan azınlıklara sahip çıkmak ve Osmanlı Sultanlığını Rus yayılmacılığına karşı korumak biçiminde gelişen politikalarında; Kürtleri tecrit etme ve koz olarak kullanma biçiminde tehlikeli bir eğilim gelişir. İngiltere'nin ahlaki hiçbir temeli olmayan böl-yönet politikasının bir uygulaması olarak, çok tehlikeli bir rol oynar. Etkili olmak için tüm güçlerle oynama, katliamların gerçek nedenidir. Böylece yüzyıllarca az-çok geçerli olan Osmanlı barışı bozulur ve kavimlerin birbirlerini yeme dönemi başlar. Kapitalist sömürgeciliğe dayalı milliyetçilik, boğazlaşma ve parçalanma dönemi olarak tarihte yerini alır. Kürt-Türk ilişkilerinde bu süreci, sorunların doğduğu ve geliştiği dönem olarak esas almak gerekir.

1920'lerden sonra Türk egemenlerinin Ortadoğu üzerindeki geleneksel hâkimiyet emellerinin önüne geçmek için ustalıklı bir Minimalist Cumhuriyet Projesi hayata geçirildi. İngiltere, İsrail ve ABD hegemonyası için gerekli altyapının ilk harcı, Türkiye Cumhuriyeti'nin oluşumu çerçevesinde atıldı. Türkiye Cumhuriyeti, Türk bürokratik burjuvalarıyla Yahudi ve İngiliz burjuvazisinin Anadolu ve Mezopotamya toprakları üzerinde uzlaşmaları sonucunda oluşturuldu. Uzlaşmada her üç ortak da eşit güçte hareket etti. Cumhuriyet'in temelindeki bu üçlü uzlaşmayı kavramadan, daha sonraki gelişmeleri çözümleyemeyiz. 1926'da Musul-Kerkük'ün İngilizlere bırakılması, 1938'de Hatay'ın alınması, 27 Mayıs 1960 darbesi, 12 Mart 1971 muhtırası, 1980 askeri darbe rejimi, 1993'te Turgut Özal'ın tasfiyesi, 1997-1998'de postmodern darbe süreci, 2002'de Bülent Ecevit Kabinesinin düşürülüşü ve AKP'nin iktidara getirilişi, bu üçlü koalisyonun sonucu olarak düşünülürse, Türkiye Cumhuriyeti'ndeki önemli gelişmeler daha doğru anlaşılır.

Sahte ve İnkarcı İdeolojik İnşa Yapıldı

Bu kısa tarihi hatırlatmamın nedeni, bana uygulanan komplonun, Türkiye Cumhuriyeti'ne biçilen rolün

sarsılmasıyla olan bağlantısından kaynaklandığını belirtmektir. Rolü, işlevi, içeriği ve Ortadoğu'daki konumu katı anti-İslâm, anti-Kürt ve anti-komünist temelde programlanmış minimalist bu Cumhuriyet'i, kim sarsar ve çizgisinden saptırırsa düşman bellenecek ve imhasından çekinilmeyecektir. Kim bu programı aşarsa ezilecektir. Kürt direncinin kırılması, muhalefetin tasfiyesi, NATO'ya girilmesi, Gladio'nun darbelerle inisiyatifi eline alması, idamlar, suikastlar ve devrimci harekete yönelik provokasyonlar, bu program gereği gerçekleştirilmiştir. PKK'nin 1985'te Almanya tarafından başlatılan anti-terör kampanyasının hedefi olması, 1990'ların başlarında Genelkurmay Başkanı Doğan Güreş'in "PKK ve Kürt Hareketini ezmek için Londra bize yeşil ışık yaktı" demesi, Turgut Özal'ın Kürt-Türk ilişkilerini barış içinde adilce yeniden düzenlemeye niyet etmesiyle birlikte tasfiye edilmesi, 1993 sonrasında Kürtlere yönelik olarak geliştirilen topyekûn imha seferleri, Güneyli Kürt örgütleri ile ortaklaşa operasyonlar düzenlenmesi, Necmettin Erbakan'ın başbakanlıktan düşürülmesi, Genelkurmay Başkanlığı'nı devralması beklenen Hüseyin Kıvrıkoğlu'na suikast düzenlenmesi, 1998'de bana yönelik komplo sürecinin yeni bir aşamasının fiilen başlatılması, Gladio inisiyatifinde bu program (üçlü koalisyonun oluşturduğu minimalist Cumhuriyet) doğrultusundaki uygulamalardır. Avrupa'ya ilk çıktığımda, beni hemen 'persona non grata' (istenmeyen kişi) ilan eden İngiltere, yine bu programın gereğini yapmaktaydı. ABD Başkanı Clinton'ın Özel Danışmanı Blinken'in, benim özel olarak Başkan Clinton'ın emriyle derdest edildiğimi açıklaması, Avrupa hava sahasının, bindiğim uçağa kapatılması, İsrail'in beni Moskova'dan Kenya'ya kadar yoğun biçimde takip etmesi, İmralı'da karşılaştığım birçok uygulama, hep aynı program kapsamında gerçekleştirildi. İmralı'daki yargılanma mizanseni, tecrit koşulları, idam cezasıyla verilen gözdağı, psikolojik savaşlar ve AİHM'nin komployu meşru kabul etmesi, Türkiye Cumhuriyeti'nin gerçek kurucuları ve koruyucularının kimler olduklarını gittikçe netleşen biçimde gösterdi.

Modern Türklük İdeolojisi, bütün sağ, sol ve merkez unsurlarıyla birlikte homojen bir Türklüğü, tarih ve toplum bilincini, kutsal ve değişmez görüş olarak paylaşırlar. Geleneksel ümmet anlayışını kısmen laik milliyetçiliğe, kısmen de Türk-İslâm Sentezciliğine dönüştürerek, ikame ederek, sahte ve inkârcı yanı ağır basan bir ideoloji inşa ettiler. Modern Türk İdeolojisinde Türklük, baştan beri homojen ve cihangir bir ulustur! Hep bağımsız ve hür yaşamıştır! Hiçbir ittifaka dayanmadan, tek başına cihana hükmetme peşinde koşmuş ve uzun süreler hep hükmetmiştir! Toplumsal yapısı bölünme kabul etmez bir bütündür! Ordu-millettir! Askerliği en yüce değer kabul eden toplumdur! Saf ırktan teşekkül etmiştir! Aslında yabancı özellikle Yahudi Siyonist ideologlarca Jön Türk adı altında inşa edilen bu ideolojinin, tarihsel-toplumsal gerçeklik olarak Türk Toplum Kültürüyle ilişkisi yoktur veya bu gerçeklik esas alınmamıştır. Mitolojik bir ifade tarzıdır.

Sürekli Kürt halkının kendi başına hiçbir şey yapamayacağının (...) teori ve pratiğini yaparak, demokratik, özgür ve eşitlikçi bir toplumun inşa edilmesini imkânsızmış gibi göstermeye çalışırlar

---

Türklük maskesi altında inşa edilen katı sınıf diktatörlüğü, daha doğrusu Modernist Unsur Tekelciliğidir. Proto-İsrail olarak tasarlanıp inşa edilmiştir. Dolayısıyla modern koşullar içinde oluşan ve ötekileştirilen diğer kültürler ve sosyal entiteler üzerinde hegemonik rol oynamıştır. Gerek ideolojik gerekse askeri hegemonya altında çarpık, inkârcı ve asimile edilmiş bir oluşum bütünlüğü söz konusudur. Tarih ve toplum bilincinin hakikati yerine bu yapay, inkârcı, asimilasyonist ve imhacı ideolojiden payını alan tüm sağ, sol ve merkez görüşler, tekçi, kendini beğenmiş ve ötekileştirici şoven rolü oynamaktan ve aynı rolü paylaşmaktan geri kalmazlar. Daha da vahimi, resmi ideoloji payesine yükseltildiği, anaokulundan akademik seviyeye kadar zorunlu olarak herkese empoze edildiği için etkisi dışında

kalmak, çok zordur. Memur olma, iş bulma ve kredi almanın, kısacası devlet nezdinde ve hâkim sınıf bloğunca yararlı kabul edilmenin temel şartı haline getirilmesi de buna eklendiğinde, paylaşmamak çok zordur. Düzene muhalif güçlerin, tek başlarına ve tecrit edilmiş olarak kalmalarının, dostluk ve ittifak geliştirememelerinin temelinde, inşa edilmiş bu gerçeklik yatar.

Başta ABD, İngiltere ve Almanya olmak üzere dış hegemonik güçlerin yoğun desteği karşılığında, ekonomik olarak Küresel Finans Sistemine teslim olma, bölgesel politikalarına tam destek verme, askeri alanda NATO Gizli Ordusu Gladio'nun Türkiye bölümünün büyüyerek savaşta kullanılmasına onay verme temelinde sürdürülen özel savaşta, bir avuç hain ve işbirlikçi dışında, Varlık ve Özgürlük Savaşındaki Kürtler yalnız bırakılmış ve tecrit edilmiştir. Kürt ulus-devletçiği de, hep potansiyel halde yedekte tutulmakta, ha kuruldu ha kurulacak denilerek hem bölge ulus-devletleri kontrol ve terbiye edilmekte hem de kendi öz güçlerine dayanmak yerine, dış hegemonik güçlerden kaynaklı olası bir oluşum umuduna kilitlenen Kürtlerin, varlıklarını koruma ve özgürlüklerini geliştirme hareketleri felç edilmektedir. Bu temelde özgüvenden yoksun kılınmakta, hep dış güçlere bağlanmak zorunda bırakılmakta, böylece âdeta her an katliamlara tabi tutulabilecek bir statüye mahkûm edilerek efendilerinin sadık kulları ve bendeleri haline getirilmektedir. Onların şahsında aynı oyun, tüm Kürtler üzerinde oynanmaktadır. Bu oyunu bozmaya çalışan gerçek yurtsever, ulusal, demokratik ve devrimci hareketler, kolayca tecrit edilerek; Kürtleri tehlikeye atmakla (bu aslında kendilerinin çok iyi oynadıkları bir oyundur), diplomasiyi (efendilerine bağlılık) bilmemekle, Kürtleri bölmekle (Kürdistan'ı ve Kürtleri canevinden bölen sınırları yine kendileri baş görevleri olarak meşrulaştırmaktadır) ve dünya dengesini (hegemonik güçlerin yarattığı statüyü korumak) hesaba katmamakla suçlanırlar. Sürekli Kürt halkının kendi başına hiçbir şey yapamayacağının (yani hegemonik güçlerin lütfettikleriyle yetinilmesi gerektiğinin) teori ve pratiğini yaparak, demokratik, özgür ve eşitlikçi bir toplumun inşa edilmesini imkânsızmış gibi göstermeye çalışırlar.

Gladio Hareketinin bir numarası olarak ABD, baştan itibaren hem 12 Eylül Faşist Darbesinin desteklenmesinde ve tüm demokratik ve sosyalist güçlerin tasfiyesinde hem de bu hareketlerin bir parçası olan Kürt Özgürlük Hareketini tasfiye etmede aktif rol oynadı. 1984'ten sonra uygulanan tüm askeri imha operasyonlarını destekledi. Diplomatik ve politik tecrit uyguladı. ABD ve İngiltere, geleneksel olarak NATO Gladio'su ile Türkiye'yi kontrol ediyorlardı. Esas dayanakları, Gladio'nun varlığıydı. İçte S. Demirel, T. Çiller ve E. İnönü bloğuyla anlaşarak tasfiye planlarının tüm hazırlıklarını tamamladılar.

ANAP içinde de Turgut Özal'ı tecrit ederek iyice yalnızlaştırdılar. Necmettin Erbakan'ın Başbakanlıktan düşürülmesi, Genelkurmay Başkanlığı'nı devralması beklenen Hüseyin Kıvrıkoğlu'na suikast düzenlenmesi de benzer çözüm karşıtı Gladio eylemleriydi. En kapsamlı Gladio eylemi olarak Abdullah Öcalan'ın tasfiye edilmesinde, tüm NATO ve reel sosyalist sistemi kullandı. Sonuç uluslararası İmralı tecrit sistemine alınma oldu.

Milyonlarca Kişiyi Daracık Bir Odada Nasıl Tutabilirsiniz!

Kapitalist Dünya Sisteminin özel olarak hazırladığı ve sadece bana uygulanan tecride karşı nasıl direndiğimi ve yalnızlığa nasıl dayandığımı anlatmadım. İmralı, tarihte devletin üst yetkililerine verilen cezaların infaz edildiği bir ada olmakla ünlüdür. İklimi, hem çok nemli hem de serttir. Fiziki olarak insanın bünyesini çökertmeye yatkındır. Kapalı oda tecridi de buna eklenince, bünye üzerindeki yıpratıcı etkisi daha da artar. Ayrıca, yaşlanma sürecinin başlangıcında adaya alındım. Dayatılan mutlak yalnızlığa ve durağanlığa karşı ayakta durmayı, çürümemeyi, zihnim ve iradem belirleyecekti. Şöyle bir düşüncem oluşmuştu: "Milyonlarca kişiyi daracık bir odada nasıl tutabilirsiniz!" Gerçekten Kürt Ulusal Önderliği olarak, zindana giriş koşullarında kendimi, milyonların sentezi haline getirmiş veya getirilmiştim. Halk da böyle algılıyordu. İnsan, ailesinden ve çocuklarından yoksun kalmaya bile hiç dayanamazken, ben, bir daha hiç kavuşmamacasına

ölümüne birleşmiş milyonların iradesinden ayrılmaya uzun süre nasıl dayanacaktım! Halktan insanların birkaç satırlık mektupları bile verilmiyordu. Şimdiye kadar, zindandaki yoldaşların büyük kısmı verilmeyen sıkı denetimden geçmiş az sayıdaki mektupları dışında ve birkaç istisna haricinde, dışarıdan hiç mektup almadım. Mektup gönderemedim. Bütün bu hususlar, tecridin yol açtığı durumu kısmen anlaşılır kılabilir. Fakat benim konumumun özgün yönleri vardı. Kürtlere ilişkin birçok ilk'e çıkış yaptıran kişi konumundaydım. Yarım kalan bu çıkışların hepsi, özgür yaşamın olmazsa olmazlarıydı. Halkımızdan herkese, her toplumsal alana ilişkin ilk çıkışı yaptırmış ama hiçbirini güvenilir eller ve koşullara terk edememiştim. Bir aşığı düşünün: Aşkı için ilk çıkışı yapmış ama tam tutuşacakken elleri hep havada kalmış. Benim toplumsal alanlardaki özgürlük çıkışlarım da hep böyle havada kalmıştı. Kendimi, toplumsal özgürlük alanlarında âdeta eritmiş, 'ben' diye bir şeyi pek geride bırakmamıştım. Toplumsal açıdan zindan süreci, böylesi bir anda başlamıştı. Aslında dış koşullar, devlet, cezaevi idaresi ve cezaevinin kendisi saraylara özgü bir donanımda olsa dahi, bana özgü tecride nasıl dayanıldığını açıklamaya yetmez. Temel etkenler; koşullarda ve devletin yaklaşımlarında aranmamalıdır. Belirleyici olan, benim kendimi tecrit koşullarına ikna etmemdir. Öyle büyük gerekçelerim olmalıydı ki tecride dayanabileyim, tecritte de olsa büyük bir yaşamın sergilenebileceğini kanıtlayayım. Bu temelde düşününce, öncelikle iki kavramsal gelişmeden bahsetmeliyim.

Birincisi, Kürtlerin toplumsal statüsüne ilişkindi. Şöyle düşünüyordum: Benim özgür yaşamı arzulamam için toplumun, bağlı olduğum toplumun özgür olması gerekirdi. Daha doğrusu bireysel özgürleşme, toplumsuz gerçekleşmezdi. Sosyolojik açıdan birey özgürlüğü, tamı tamına toplumun özgürlük düzeyiyle bağlantılıydı. Bu varsayımı, Kürt toplumuna uygulayınca algılamam oydu ki Kürtlerin yaşamı, etrafına duvar örülmemiş zifiri karanlık bir zindandan farksızdı. Bu algıyı, edebî bir anlatım olarak sunmuyorum, tamamen yaşanan gerçeğin hakikati olarak ifade ediyorum. İkincisi, kavramı tam anlayabilmek için ahlaki bir ilkeye bağlılık ihtiyacı vardır. Kendini, mutlaka bir topluma bağlı olarak yaşanabileceği konusunda bilinçli kılacaksın. Modernitenin yarattığı en önemli bir algı da toplumsal bağlılığı olmadan da kendini yaşatabileceği konusunda bireyi ikna etmesidir. Bu ikna çabası, sahte bir anlatıdır. Öyle bir yaşam yoktur aslında ama imal edilmiş sanal bir gerçeklik olarak kabul ettirilir. Bu ilkeden yoksunluk, ahlâkın çözülmüş olduğunu da ifade eder. Burada hakikatle ahlâk iç içedir. Liberal bireycilik, ancak ahlaki toplumun çözülüşü ve hakikat algısıyla ilişkisinin kesilmesiyle mümkündür. Çağımızda hâkim yaşam biçimi olarak sunulması, doğruluğunu kanıtlamaz. Tıpkı sözcüsü olduğu kapitalist sistemin ancak ahlaki toplumun çözülmesi ve hakikat algısını yitirmesiyle mümkün olması gibi. Kürt olgusu ve sorunu üzerinde yoğunlaşmamın bir sonucu olarak söz konusu yargıya ulaştım. Yaşamımda ikili bir yanı iyi kavramak gerekir. O da Kürtlükten kaçış ve tersine Kürtlüğe yönelıştir. Uygulanan kültürel soykırım gereği, kaçış için koşullar her yerde her an hazır ve nazırdır. Kaçışı daimi teşvik edicidir.

Benim özgür yaşamı arzulamam için toplumun, bağlı olduğum toplumun özgür olması gerekirdi. Daha doğrusu bireysel özgürleşme, toplumsuz gerçekleşmezdi

---

Ahlaki ilke tam da burada devreye girer. Bireysel kurtuluş pahasına kendi toplumundan kaçış, ne derecede doğru veya iyidir? Üniversitenin son sınıfına kadar gelebilmek, aslında o dönemde bireysel kurtuluşumun da garantiye alındığı anlamına geliyordu. Tam da bu dönemde Kürtlüğe yönelişin başlaması veya kesinleşmesi, ahlaki ilkeye dönüşü ifade ediyordu. Sosyalist anlamda bu toplum, Kürt olmayıp başka bir toplum da olabilirdi. Yine de bir toplumsal olguya mutlaka bağlanmalısın ki, ahlâklı bir birey olabilesin. Benim ahlâksız bir birey olamayacağım açığa çıkıyordu. Burada ahlâk kavramını, Etik yani Ahlâk Teorisi

anlamında kullanıyorum. Yoksa ilkel ahlakçılıktan, örneğin ömrü boyunca herhangi bir aile veya benzer topluluğa bağlı yaşamaktan bahsetmiyorum. Çünkü Kürt olgusuna ve onun sorunsal haline bağlanış, ancak etik olarak ahlâkla mümkündü. Kürtlerin mutlak köle hali (ki, halen öyledir), benim, "Özgür Yaşam mümkünmüş" gibi hayal kurmamı, kesin olarak engelledi. Şuna ikna oldum: Benim, içinde özgür yaşayacağım bir dünyam yoktur! Burada iç ve dış cezaevi arasında epey mukayesede bulundum. Sonuçta, dışarıdaki tutsaklığın, birey için daha tehlikeli olduğunu fark ettim. Bir Kürt bireyin, kendini dışarıda özgür sanarak yaşaması, büyük bir yanılgıdır. Yanılgı ve yalanın egemenliği altında geçecek bir yaşam, kaybedilmiş ve ihanete uğramış bir yaşamdır. Bundan çıkardığım sonuç; dışarıda ancak bir şartla yaşanabileceği, onun da günün yirmidört saatinde Kürtlerin (kapitalizm koşullarında Türk emekçilerinin) Varlık ve Özgürlüğü için savaşım içinde olmakla mümkün olabileceğidir. Ahlâklı ve onurlu bir Kürt için yaşam, kesinlikle günün yirmidört saatinde Varlık ve Özgürlük Savaşçısı olmakla mümkündür. Dışarıdaki yaşamımı bu ilkeye vurduğumda, ahlâklı yaşadığımı kabul ediyordum. Bunun karşılığının ölüm veya cezaevi olması, savaşın doğası gereğidir. Savaşsız bir yaşam, koca bir sahtekârlık ve onursuzluktan ibaret olduğuna göre, ölüme hazır olmak veya cezaevine katlanmak da işin, eylemin doğasında vardır.

Cezaevi koşullarına dayanmamak, yaşam gerekçeme aykırıdır. Mücadeleden, Varlık ve Özgürlük Savaşının her biçiminden nasıl kaçınılamazsa, cezaevinden de kaçınılamaz. Çünkü o da uğruna savaşılan Özgür Yaşamın bir gereğidir. Kürtler söz konusu olduğunda ve sosyalist olduğuna da inandığında, kapitalizmin, liberalizmin veya çarpık bir dinsel fanatizmin buyruğunda değilsen, ahlaki ve etik bir yaşam için savaşmak dışında dışarıda yapacak hiçbir şeyin ve yaşanacak bir dünyan yoktur! Bu kavram ışığında, cezaevindeki arkadaşların yaşamına baktığımda, ciddi yanılgılar içinde olduklarını gördüm. Onlar, dışarıda yaşanacak özgür bir yaşama inandırılmışlar veya kendilerini inandırmışlardı! Zaten sosyolojik olarak çözümlendiğinde anlaşılacaktır ki cezaevlerinin rolü, bireyde yoğun bir Sahte Özgürlük Özlemi yaratmaktır. Modernite koşullarında cezaevleri, özenle bunun için inşa edilmiştir. İnsanlar, cezaevlerinden dışarıya çıktıklarında ya yalan ve sahtekârlıkla yaşamayı kabul etmişlerdir; bu durumda onlardan herhangi bir devrimcilik, ahlaki ve onurlu bir yaşam beklemek beyhude, boş bir beklentidir. Ya da cezaevi pratiğinin verdiği olgunlukla toplumsal mücadelelerini daha da başarıyla yerine getireceklerdir. Cezaevleri, ıslah olma evleri olmayıp, topluma karşı ahlaki ve iradi görevlerin yetkince yerine getirilmesinin de öğrenildiği mekânlardır. Demek istediğim şudur: Toplumsal varlıkları mutlak kölelik içinde olanlar, hatta dağılmayı yaşayanlar için her yer, benzer özellikler taşır. İçerisi kötü dışarısı iyi gibi yersiz ayrımlar, Varlık ve Özgürlük Mücadelesinin asli çabasını değiştirmez. İnsan yaşamı ancak özgür olduğunda anlam taşıdığına göre, özgürlüksüz nerede yaşanırsa yaşansın, orası her zaman karanlık bir zindandır.

Zindanda tahammül gücünün tek ilacı, hakikat algısını geliştirmektir. Yaşamın geneline ilişkin olarak hakikat algısını güçlü yaşamak, yaşamın en keyifli anına, daha doğrusu yaşamın anlamına erişmektir

İkinci kavram, birincisiyle bağlantı içinde hakikat algısının gelişmesidir. Zindanda tahammül gücünün tek ilacı, hakikat algısını geliştirmektir. Yaşamın geneline ilişkin olarak hakikat algısını güçlü yaşamak, yaşamın en keyifli anına, daha doğrusu yaşamın anlamına erişmektir. İnsanlar, niçin yaşadıklarını doğru kavramışlarsa, herhangi bir yerde yaşamak kendileri için sorun olmaz. Yaşam, sürekli hata ve yalanlar içinde geçerse anlamını yitirir. Böylece Yaşamın Yozlaşması denen olgu ortaya çıkar. Keyifsizlik, rahatsızlık, kavga, küfür, Yoz Yaşamın doğal sonucudur. İnsan yaşamı, hakikat algısı gelişkin olanlar için tam bir mucizedir. Yaşamın kendisi, büyük heyecan ve coşku kaynağıdır. Yaşamda,

evrenin anlamı gizlidir. Bu gizi fark ettikçe, zindanda da olsa yaşama katlanmak diye bir sorun olmaz. Zaten zindan, özgürlük içinse, orada büyüyecek olan hakikat algısıdır. Hakikat algısıyla büyüyen yaşam, en zor acıları bile mutluluğa dönüştürebilir. Benim için İmralı Cezaevi, Kürt olgusunu ve sorununu algılamak ve çözüm olanaklarını kurgulamak açısından tam bir Hakikat Savaşı alanına dönüştü. Dışarıda daha çok Söylem ve Eylem geçerliyken, cezaevinde Anlam geçerliydi. Siyaset kavramının kendisini kavramak bile büyük çaba ister; hakikatin güçlü algılanmasını gerektirir. Pozitivist bir dogmatik olduğumun derinliğine farkına varmam, tecritle oldukça ilişkilidir demem mümkündür. Farklı modernite kavramlarını, ulus inşalarının çok çeşitli modellerinin olabileceğini, genelde toplumsal yapılanmaların insan eliyle yaratılmış kurgusal yapılar olduğunu ve esnek bir doğaları bulunduğunu, tecrit koşullarında daha çok idrak ettim. Özellikle ulus-devletçiliği aşmak, benim için çok önemliydi. Bu kavram, benim için uzun süre Marksist-Leninist-Stalinist bir ilkeydi; asla değiştirilmemesi gereken bir dogma niteliğindeydi. Toplumsal Doğa, Uygarlık ve Modernite üzerinde yoğunlaştığımda, bu ilkenin sosyalizmle ilgili olamayacağını, Sınıflı Uygarlığın bir tortusu ve kapitalizm eliyle meşrulaştırılmış azami Toplumsal İktidarcılık olduğunu kavramam önemliydi. Dolayısıyla reddetmekte tereddüt etmedim. Eğer söylendiği gibi gerçekten Bilimsel Sosyalizm olacaksa, bu konuda değişmesi gerekenler reel sosyalizmin ustaları yani Marks, Engels, Lenin, Stalin, Mao ve Castro gibi insanların kendileriydi. Bunların, kapitalist bir kavram olan ulus-devleti sahiplenmeleri, büyük bir hataydı ve sosyalizm davasına büyük zarar vermişti. Reel Sosyalizm, ulus-devlet kavramını aşamadığı ve temel modernite gerçeği olarak kavradığı için başka tür bir ulusçuluğun, örneğin Demokratik Ulusçuluğun olabileceğini hiç düşünememiştik. Ulus dediğin illa devleti olması gereken bir şeydi! Kürtler bir ulus ise, mutlaka bir devletlerinin de olması gerekirdi! Hâlbuki toplumsal olgular üzerinde yoğunlaştıkça, ulusun kendisinin son birkaç yüzyılın en lös gerçeği olduğunu, kapitalizmin güçlü etkisi altında şekillendiğini ve özellikle Ulus-Devlet Modelinin toplumlar için 'demirden kafes' olduğunu kavradıkça hem Özgürlük hem de Toplumsallık kavramının daha değerli olduğunu fark etmiştim. Ulus-devletçilik uğruna savaşmanın, kapitalizm için savaşmak olduğunu fark ettikçe, siyaset felsefemde büyük dönüşümler söz konusu oldu. Dar ulusçuluk ve sınıfçılık (ikisi de özünde aynı kapıya götürür) mücadelesi, sonunda kapitalizmi güçlendirmekten öteye sonuç vermiyordu. Bir bakıma Kapitalist Modernitenin kurbanı olduğumu fark ettim. Modernitenin dayattığı sosyal bilgilerin bilim değil çağdaş mitolojiler olduğunu fark ettikçe, tarih ve toplum bilincim daha da derinlik kazandı. Hakikat kavrayışımda tam bir devrim yaşandı. Kapitalist dogmaları yırttıkça, toplumu ve tarihi daha büyük bir zevkle ve hâkikat yüklü olarak tanımaya başladım. Bu dönemde kendime koyduğum ad 'Hakikat Avcısı'ydı. Kapitalist Modernitenin Kürtlere dayattığı 'tavşan kaç, tazı tut' tekerlemesini, anlam itibariyle "Kapitalist Moderniteyi avla" tekerlemesine dönüştürmüştüm. Hakikat algısı, bir bütün olarak geliştiğinde, hangi toplumsal hatta fiziki ve biyolojik alanlara ilişkin düşünürsek düşünelim, eskisiyle kıyaslanmayacak bir anlam üstünlüğü sağlıyordu. Cezaevi koşullarında istediğim kadar günlük hakikat devrimlerini yapabilirdim. Bunun verdiği direnme gücünü, başka hiçbir şeyin veremeyeceğini belirtmem gereksiz kalacaktır.

Türkiye Halkına ve Sorumlu Yöneticilerine;

Denizlerin, Mahirlerin anısına ve mücadelelerine bağlılığın bir gereği olarak Türkiye halkına ve sorumlu yöneticilerine bu mektubu yazıyorum. Denizlerin idam sehpasında söyledikleri son sözleri bizim mücadelemizin de özünü oluşturmaktadır. Türk ve Kürt halkının kardeşliğini esas alarak, Türk halkının en değerli evlatları olan mücadele arkadaşlarımla birlikte yola çıktık. Mücadele gerekçemiz ve çıkışımızın özünde kardeşlik ve onurlu, özgür birliktelik yer almaktadır. İmralı tek kişilik ada cezaevinin ağır tecrit koşullarında da ilk çıkışımızın özüne bağlı kalarak barış ve demokratik çözümü geliştiriyor ve savunuyorum.

Savunmalarımda demokratik çözüm ve barış çizgisini ortaya koydum. Soruşturma sürecinde bile

Türkiye çözümünden yana olduğumu söyledim. Bir kez daha tek cümle ile Kürtlerin asgari taleplerini belirtiyorum. Demokratik Cumhuriyet içinde Kürt varlığının korunması, Kürt kültür varlığının korunması ve özgürlüğünün tanınması, özgürlüklerinin önündeki yasal engellerin kaldırılması, cumhuriyetin sağlam bir halk gücü haline getirilmesi ve bunun demokratik cumhuriyet temelinde yaratılması.. Biz özgürce birlikte yaşamaya mahkûmuz. Kürt Türk'e, Türk Kürde muhtaçtır. Demokratik uzlaşı ve barış yolu Kürt'ten çok Türk'e lazımdır. Türkiye'de doğru ve ciddi bir liderliğin olmamasını önemli bir sorun olarak görüyorum, Türkiye'nin buna ihtiyacı var. Bunun için blok tarzı siyasal birlikteliklerin gelişebileceğini düşünüyorum. Demokratik Cumhuriyet temelinde birlik-bütünlük istiyoruz. Türkiye halkı şunu bilmelidir ki dışa karşı hep Türkiye'nin yanındayız. İçte ise özgür birliktelik diyoruz. Özgürlüğü yaşamımın temel felsefesi ve vazgeçilmez öğesi olarak alıyorum. Bu nedenle hep 'Ya Özgür Yaşam Ya Hiç Yaşamamak' diyorum. Bu mesajımı Denizlerin, Mahirlerin, Hakilerin, Kemallerin ve İbrahimlerin şahsında Türkiyeli Devrimcilerin anısına adıyorum. Bu coğrafyada bin yıldır birlikte yaşayan, tarihin derinliklerinde bütün zor dönemleri birlikte aşmış, cumhuriyeti birlikte kurmuş iki kardeş halkın onurlu, özgür ve demokratik birliğinin yaratılacağına olan inancımla sizleri selamlıyorum.

Değerli Kürdistan Halkına;

Tek kişilik İmralı Cezaevinin ağır tecrit koşulları altında halkım için daha büyük işler yapamamanın üzüntüsünü taşıyorum. Keşke daha fazla imkânım olsaydı da halkım için daha büyük işler yapabilseydim. Yine de tüm gücümle, halkıma olan bağlılığımın gereği olarak uzun yıllardır verilen büyük mücadeleyi barış ve demokrasi ile sonuca ulaştırma konusunda çabamı derinleştirmeye çalışıyorum.

Hepinizin bildiği gibi komplocular benim şahsımda bütün halkımızın geleceğini ve özgürlüğünü imha etmeyi esas almışlardı. Burada şunu çok iyi kavramak gerekir: Komployu boşa çıkarmanın, acılarımıza son vermenin bir yolu olarak bilinen barış tavrımı ortaya koydum. Bunu bazı dostlarımız şaşırtıcı buldu ve halkımız adına politika yaptığını söyleyen bazı rantçı çevreler de teslimiyet olarak çarpıtmak istedi. Ancak tüm bu değerlendirmelere rağmen halkımızın beni doğru anladığını biliyorum. Bu tavrım barış için her şeyi göze almaktı. Yıllardır iğne ile kuyu kazarcasına yaratmaya çalıştığımız ve büyük özlemimiz olan barış, demokrasi ve özgürlüğümüze doğru adım adım yürüyoruz. Tavrım büyük bedellerini ödediğiniz acımasız savaşın anlamlı barışını yaratmaktı. Yaratmaya çalıştığımız barış, ilkeli ve onurlu bir barıştır.Kürtlerin Kurtuluş Savaşındaki emeği ve rolü belirleyicidir. Şimdi de cumhuriyetin demokratikleşmesinde emeği belirleyici olacaktır. İnatçı ve anlamlı bir direngenlik içinde olacaksınız. Ölmeyi ve öldürmeyi değil yaşamayı ve yaşatmayı daha anlamlı ve yüce buluyorum. Ne kadar yaşadın, ne kadar yaşattın, ne kadar özgürleştin ne kadar özgürleştirdin? Ne kadar özgür ve güzel yaşadım ve yaşattım demelisiniz. Özgürlüğe kavuştum değil, özgürlük için ne kadar çaba harcadım, özgürlük için ne kadar çaba içerisinde olabilirim demelisiniz. Bilim, siyaset, ahlak, felsefe her şey özgürlüğe hizmet etmelidir.

Ben burada Türkiye'ye de, halkımıza da sahip çıkıyorum. Sizlerin de, örgütlenmeyi her alanda, en küçük birime kadar, derinliğine ve genişliğine sağlamanız gerekiyor. Tuzaklar çok, oyun büyük, halkımız yanılmasın; Türkiye mutlaka değişecektir. Demokratik Türkiye aynı zamanda halkımızın özgürlüğüdür. Şiramız, 'Demokratik Türkiye, Özgür Kürdistan'dır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Hakikat, Tecrit ve Yalan

Mesut Yurtsever

Adorno "Minima Mosalia" adlı eserinde "Hakikatin yalan, yalanın da hakikat gibi göründüğü bir dönemeçteyiz şimdi." der. Bu sözleri 1945 yılında faşizmin tüm Avrupa'yı kasıp kavurduğu, İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa ve Sovyetler Birliği'ni viraneye çevirdiği, başta nükleer ve kimyasalın her çeşidi olmak üzere her türlü silahın kullanılarak milyonlarca insanın öldürüldüğü bir sürecin atmosferinde dile getirir. Bu sözlerle, dönemin siyasi, kültürel ve akademik çevrelerin hakikatleri nasıl tersyüz ettiğini ve çarpıtılmış bu "gerçeklik"lerle yeni bir döneme girilme arifesinde olduğunu ifade etmek ister. "Dönemeç" kavramını bu anlamda kullanması da bunun göstergesidir.

Savaş zamanları her şeyin misli ile yoğunlaştığı, yoğunlaştırıldığı an'lardır. Savaşların asıl nedenlerinin üzerini örtmek için her türlü yalanın en çok üretildiği ve birer hakikat gibi piyasaya sürüldüğü süreçlerdir. Toplumsal bilinçlerin farklı zihni-hissi olgularla (örneğin dincilik, mezhepçilik, milliyetçilik, vatanseverlik, şehadet vb.) uyuşturulup zehirlendiği dönemlerdir. Bu zihni, hissi olgular hem perdeleme görevi görür hem de hakikat kılıfı giydirilerek bilinç ve duygu dünyalarına yedirilir. Bu açıdan hakikat ile yalanın en yoğunlaşmış ve en hızlı bir şekilde yer değiştirdiği süreler savaş zamanları olsa da bu yer değiştirmenin bir tek zaman aralığının savaş süreçleri olduğu anlamına gelmez!

Adorno 1945'lerde bu sözleri söylerken kuşkusuz bir hakikati dile getirir. Fakat bu "fark ediş"ten yola çıkıp bunu bir "dönemeç" veya "yeni bir döneme evrilme" anlamına gelebilecek şekilde ifade etmesi, geç farkına varan bir ruh halinin öznel bir yorumu olarak okumak daha doğru olur. Bir "dönemeç" tespitini kabullenmek, öncesinde hakikat ile yalanın hiç yer değiştirmediği, İkinci Dünya Savaşı ile buna sapıldığı anlamına gelecektir.Yalanla yaşamak ya da yalanın hakikat kılıfı giydirilmiş bir olgu olarak toplumsal yaşama dahiliyeti ataerkil kültür etrafında, iktidar ve devlet olgularının şekillenmesi ile başlar. Bu açıdan "hakikatin yalan, yalanın da hakikat gibi göründüğü" dönemeç 1945'lerden çok önceye hem de binlerce yıl öncesine taşınır. İktidar-devlet etnisitelerinin toplumsal birer olgu olarak gelişmeleri, hakikat ve yalanın birbirinin yerine ikamesinin gelişiminin de başlangıç ifadesidir. Bu tersyüz etme sürecinin gelişim düzeyi, iktidar-devletin zaman ve mekandaki derinliği ve gelişmesine paralel olur. Zamanda derinlik, mekanda genişlik bir süreklilik olarak günümüze doğru geldikçe kümülatif bir "tersyüz" etme sistemi veya olgusuyla karşılaşırız. Günümüz kapitalist modernist sistemi, bir "tersyüz" etme sistemi olarak ifade edersek yanlış olmayacaktır. İlk ve Ortaçağ'ı "maskeli yalanlar"ın hakimiyetini icra ettiği dönemler olarak tanımlarsak kapitalist modernite de "maskesiz yalanlar"ın hükmünü serimlediği dönem olarak karşımıza çıkar. Paradoks veya çelişki gibi görünebilir. Ama, yalanın en maskesiz bir şekilde yaşam bulduğu zaman, maskesiz yalanların dönemi olarak tanımladığımız kapitalist modernitedir. Bu açıdan kapitalist modernist sistemde "hakikatin yalan, yalanın hakikat" olduğu gerçekliğinin en az idrak edildiği dönemdir.

Bunun temel nedeni, iktidar ve devletin binlerce yıldır süregelen "bilgi" tekelini elinde tutması, hakikati toplumdan tecrit pratiğinin yoğunluğu ve bilgi tekeline dayanıp yalanı toplumsal bir gerçeklik olarak topluma kabul ettirmesidir! Adorno gibi kendi döneminin güçlü bir filozofunun bile bu ters yüz etme mekaniğini bu kadar geç fark etmesi, yalanın normalleşmesinin ne kadar derin bir şekilde inşa edildiğini gösterir. Kapitalist modernite bu

normalleştirme operasyonunu kendisi de bir tekel olarak inşa edilen ulus-devlet eliyle geliştirir. Ulus-devlet iletişi, bilişim, teknik ve teknolojik tekel ile bilgi tekeline dayanarak bir görme, duyma ve algılama biçimi oluşturur. L. Althusser bu süreci "devletin ideolojik aygıtları"na dayalı hegemonyanın sonucu olarak geliştiğini söyler. Toplumlarda ulus-devletin görme veya algılama biçimi ya da ideolojik hegemonyası inşa edildikçe toplumsal gerçeklik düzlemi için özde hiçbir hakikat payesi söz konusu olmayan devlet-iktidar düzlemine hizmet eden olgular birer "hakikat" olurlar.

Günümüzde bunun derinlik düzeyi en üst sınırlara varsa da iktidar-devlet düzlem tarihinin her aşamasında bununla karşılaşırız. Tüm bu tarihsel aşamalar boyunca iktidar-devlet düzleminin attığı ilk adımında ilkin hep hakikati toplumun algı düzleminden uzaklaştırmak, tecrit etmekle başladığını görürüz. Tecrit, yalanın doğrunun yerine geçmesinin ilk adımıdır. Tecrit, yalanın hakikat kılıfı giydirilebilmesi ve yerine ikamesi için doğruya uygulanan operasyon uygulamasının bir biçimidir.

Çünkü iktidar-devlet kliği birey veya toplumların kendi hakikat düzleminde durduğu sürece onu yönetemeyeceğinin, kontrol edemeyeceğinin bilincindedir. Birey ve toplumları kendi hegemonik çıkarları doğrultusunda sevk ve idare edebilmek, onları kendi öz çıkarları doğrultusunda güç kılan hakikatlerden ayırmakla olur. Bunu temel amaç beller. Bunun için de toplum için hakikat ifade eden tüm kavramsal, kuramsal ve kurumsal olguları sistematik bir yönelimle toplumun algı, bilinç ve edim düzleminden ayırıp, soyutlayıp yalıtır. Yanlış algılar yanlış bilince yol verir. Bu kendi öz çıkarlarına yabancılaşma, kabul-ret ölçülerini öz çıkarlarının tersine hizmet etmesine, öz düşünmenin felce uğramasına yol açar.Gerçekliğin çarpıtılmış görünümü, bu anlamda insanı, bireyi veya toplumu zayıf kılar. Öz güç-öz iradeden düşürerek iktidarcı-devletçi kliğin birer kölesi, kulu, bendesi, yurttaşı haline getirir. Köle, kul, bende veya yurttaşlık derekesine düşürülen insan, özne'den nesneye düşen, kullanmalık insandır. Bu açıdan bir birey veya toplumda, gerçekliğin çarpıtılmış görünümü ne kadar yaygın ve derin ise zayıf kılınma hali de o düzeyde derin olur. Aynı şekilde bu diyalektiğin tersi de doğrudur. Gerçeklerle, hakikat ile yürüme gücünü gösteren birey veya toplumlar da yetkin olur. "Gerçeklerden korkmayın. Gerçek, insanı güçlendirir." sözü bu anlamda sadece bir epistemik tespit olmayıp yalan ve doğrunun tersyüz edildiği bir sistem içindeki insan için ontolojik bir tespittir. Hakikat toplum ve onun bireyi denilen varlığın özgüç olmasının bir özelliği olarak karşımıza çıkar. Aynı şekilde ruhen, zihnen ve bedenen sağlıklı olmasının da bir niteliğidir. Tarihte büyük bilgin, filozof, alim, peygamber veya siyasi önderlerin hem toplumlarca hem de karşı kutup iktidarcı-devletçi güçlerce ciddiyetle dikkate alınmaları ve "güç"lü olarak görülmeleri büyük zor, teknik veya ekonomik araçlara sahip olmaları değildir. Onları toplumları kölesi kılan devletçi güçlerin dikkate almasını sağlayan kimi büyük doğrulara sahip olmaları ve yaşamlarının son anına kadar bu doğrularla/hakikatlerle yürüme iradesini gösterebilmeleridir. Musa'nın on emri ve büyük yürüyüşü, Buda'nın Sarnatha vaazı ve doğada inzivaya çekilişi, Zerdüşt'ün Gathaları ve Elbruz Dağlarına tırmanışı, Sokrates'in Savunması ve baldıran zehrini içişi, İsa'nın İncil'i ve Golgota Tepesi'ne yürüyüşü, Muhammed'in Kuran'ı ve Kabe'ye yürüyüşü, Marks'ın Komünist Manifesto'su ve Enternasyonale yürüyüşü, Abdullah Öcalan'ın "Kürdistan Sömürgedir" doğrusu, Ankara'dan çıkışı, sonrası ve mutlak tecride karşı şu anki duruşu tarihsel örneklerden birkaçıdır.

Zihnen ve bedenen sağlıklı ve yetkin toplumlar demek, kendi kendini yöneten, kendi adına düşünce, söz, karar ve edimleştirme iradesine sahip toplumlar demektir. Zihnen ve bedenen sağlıklı toplum, öz düşünce ve öz kurumlaşmaya sahip toplumu ifade eder. Öz yönetim olgusuna göre varlıklaşma özelliği taşıyan toplumlar, yabancı yönetimler olarak tanımlanan iktidarcı-devletçi yönetimlere, varlıklaşmalarına yer vermezler. Bundan dolayı da eşitsizlik, adaletsizlik ve yabancılaşmayı geliştiren sınıflaşma olgusuna da kapalı olur. Böylesi toplumların daha eşitlikçi ve özgürlükçü yapısı da bu yönlerinden kaynaklanır. Toplum ve bireyi süreklilik arz edecek şekilde bir oluşum halinde olduğu için zihnen ve bedenen ne ile beslenirse ona göre varlıksallaşacaktır. Çünkü insan ve toplum "Bilme anındayken oluşur. Bilme

ile oluşma aynı anda olur." Hakikat veya gerçeklik ile yürüyen birey veya toplumlar varlıklarını hakikatin "saptırmayan, dosdoğru ufku gösteren ve bilinci berraklaştıran özelliği ile her zaman özgürleştirici" temelde oluştururlar.İktidar-devlet düzlemi ne böyle bir bireyi ne de toplumu kabul eder. Böylesi bir toplum ve bireylerin varlığı, kendi varlık gerekçesinin ortadan kalkmasının ifadesidir. İktidar-devletin varlık gerekçesi "hastalıklı toplum" dediğimiz kendine yabancılaşmış birey ve toplumları gerekli kılar. Böylesi birey ve toplumların oluşumu için başvurulan temel araç ideolojik manipülasyon veya halk dili ile yalan olur. Hakikatinden yalıtılmış ve yalan ile beslenmiş toplumlar sadece öz düşünce-öz iradesini kaybetmezler. En onursuz bir şekilde iktidarcı güçlerce kullanılan birer nesne konumuna gelirler. Tarih boyunca yalan ile beslenen bilincin sahibi ya köle-kul ya da biyolojik yaşam sınırlarında yaşamaya mecbur bırakılmış orta çağın kontesi, modern çağın işçisi olmuştur. Köle, kul, bende ve işçileşme olguları, toplumsal değişim ve dönüşümünün doğal-evrensel gelişim seyrinin olguları değildir. Kendisi de bir sapma olan devlet entititesinin gelişim düzlemi üzerinde inşa edilen olgudur. Klasik Marksistlerin iddia ettiği gibi "işçi" övülecek, esas alınacak ya da üzerinde gelecek ve toplum inşa edilecek bir varlık değildir. Yerilmesi ve de inşasına zemin olacak bir düzlemin ortaya çıkmaması, sağlıklı bir toplumun göstergesidir. Toplumsal bir "sapma" olan bir varlıktan (devlet) inşa edilen işçinin üzerinden kurulacak toplumda, temeli sapmaya dayalı olduğu için hastalıklı olmaktan öte anlam taşımayacaktır. Sağlıklı toplumun ön koşulu hakikate dayanmasıdır.

Erich Fromm, "Toplum ve bireyi değiştirecek olan temel araç doğruluktur. Ayırdına varma (bilinçlenme) toplumsal ve bireysel sağaltının araçlarıdır." derken bunu anlatır. Hakikat bu açıdan sağlıklı toplumun, bireyin ön koşulu olmayıp aynı şekilde değişim ve dönüşümlerinin de temel unsuru olur.Tüm bu nedenlerden ötürü iktidarcı-devletçi güçler tarih boyunca toplumları kendi egemenlikleri altında tutabilmek için onları kendi öz hakikatleriyle olan bağlarını koparmaya ve uzaklaştırmaya çalışır. Bu amaç için zor aygıtını (ordu, polis, yargı, zindan vb.) kullanmak kadar onlardan daha fazla ideolojik aygıtlarını kullanır. Bunun içinde toplumun gelişmesine hizmet eden tüm kavram, kuram, kurumları veya onları temsil eden şahsiyetleri hedef alırlar. Onları tecrit etme, teslim alma ve içlerini boşaltarak iğdişleştirmeye çalışırlar. Tarih bu yöntemlerin sayısız denenmiş örnekleri ile doludur... ME'ler ve Prometheus'un ateşi çalma hikayesi birer örnektir. Bu örnekleri biraz serimlersek:

Erkek egemenlikli toplumun gelişip devletçi düzlemin güç kazandığı bir zamanda, kadına dayalı bir toplumun temel oluşum hakikatleri olan ME'lerin gasp edilmesi, toplumun kullanım ve kendini oluşturma zemininden çıkarılıp bir avuç iktidar elitin tekelinde tutarak varlık nedenlerinin tam tersine kullanımları bunun bir örneğidir. ME'leri toplumda ayırma Arapça tabirle tecrit etme, felsefi söylemle soyutlamanın anlamı, Ana Kadın'a dayalı toplumsal düzlemin elinden doğrularını, hakikatlerini almaktır. Kadına dayalı toplumu pusulasız, rotasız, belleksiz bırakmadır. Onu söz, düşünce ve uygulama gücünden yoksun kılmadır. İyi, doğru ve güzel şeyleri bulma sanatı olan politikadan, bunları uygulama gücü olan ahlaktan uzaklaştırmadır. ME'ler, kadının kavram ve kuramlarıdır. ME'leri gasp eden Tanrı Enki ile onları geri almak isteyen Tanrıça İnanna arasındaki mitolojik kavga, özünde bu hakikatleri elde tutma kavgasıdır. Yine kendi toplumsallığının inşasında temel ögeler olan söz ve düşüncelere sahip çıkan kadın ile bu toplumsallığı özgüç kaynaklarından yoksun kılıp iktidarın egemenliğine tabi tutan egemen erkeğin mücadelesidir. O gün iktidarcı-devletçi güçlere ME'lerini kaptıran kadın, ME'lerinden soyutlanıp uzaklaştıkça günümüze doğru toplumsallığını büyük ölçüde yitirmekle kalmadı, kendine ait söz, düşünce ve irade gücünden de büyük oranda yoksun kılınarak özel ve geneleve kapatılan konuma getirildi. Bu bilince varan kadının günümüzde Ninhursag'ın (Anlamı dağlık, yüksek tepelik bölgelerin hanımı) mekanlarında jineolojiye dayanarak büyük mücadele veren duruşu, özünde binlerce yıldır tecrit edilmiş ME'lerini (hakikatlerini) bulma, onunla kendi toplumsallığını kurma çabası, kapatılma halinden çıkışın yolunu gösterir.

Çünkü, ilkel çağların toplumsallığının simgesel kahramanları Tanrıçalar ME'lerinden yoksun kılındıktan sonra dünden bugüne tüm çağların

(köleci-feodal-kapitalist) kötülüğü temsil eden anti-kahramanı biçiminde bir rol atfedilir konuma düşürülür. Bu açıdan toplumdan tecrit edilen ME'ler, tecrit edilen kendi öz gerçekliği ve onu temsil eden özgür kadın gerçekliğidir. Tecrit edilen, kadına dayalı toplumsal gelişim gerçekliğidir. Günümüzde devletin obezleşmesi toplumun cılızlaşması bu gelişimin sonucudur. ME'lerden soyutlanmış toplum, kendisinden uzaklaşan ve kendine yabancılaşan; iktidarcı-devletçi düzleme göre biçim(siz)leşen toplumdur.Söz ve kuram olarak ME'lerin gaspı, tarihteki en kapsamlı, sistemli ve derinlikli bilgi tekelidir aynı zamanda. Bu tekel, peşi sıra kesintisiz tüm tarihsel süreç boyunca sürekliliğini koruyacak, temel bilgi yapıları olan mitoloji, din, felsefe ve bilimi ve de bunlara dayalı gelişen sanatı toplumdan mümkün mertebe soyutlayacak, çıkarlarının hizmetine koşturacaktır.

Prometheus'un Ateş'i Yabancılaşmanın Panzehiridir

Prometheus'un, tanrıların Olimpus Dağı'nda insanlardan uzak tuttuğu ateşi alıp insanlara geri getirmesi mitosunda, İnanna-Enki mücadelesinin Antik Yunan dünyasına yansımış bir versiyonu gibidir. Bu mitos hem insanlara ateşi taşıyarak onları zihnen ve bedenen aydınlatmanın, tanrılar (dönemin iktidar güçleri) karşısında söz, düşünce ve irade sahibi kılmanın, hem de bu eyleme teşebbüsün bedelinin ne olduğunun hikayesini anlatır. Diğer bir deyişle hakikatlerinden yoksun bırakılan toplumları, hakikatleri ile buluşturma eyleminin, iktidarcı-devletçi güçler nezdinde nasıl bir karşılık bulduğu ve nasıl bir tavra yöneldiklerinin hikayesidir. Prometheus'un ateşi (hakikatleri) Tanrıların (iktidar sahipleri) tekelinden kurtarıp topluma, gerçek sahiplerine geri vermesi, Tanrı Zeus tarafından Kafkas kayalıklarına zincirlenmesine, her gün kendini yenileyen karaciğerinin bir kartal tarafından yeme cezasının gerekçesi olur. Hikaye toplum, hakikat, iktidarcı güçler, tecrit ve mücadele olgularının ilişki ve çelişkilerinin simgesel olgularla temalaştırılmasından oluşur. Mitsel hikayelerde kullanılan her olgunun bir simgesel anlam taşıdığı genel kabul gören bir durumdur. Örneğin bu hikayede kullanılan ateş, kartal, karaciğer, Kafkas kayalıkları vb. böyledir. Kartal, Tanrı Zeus'un güç ve zekasının sembolüdür. Karaciğer, Antik Yunan ve Roma'da biçiminden geleceğin okunduğu bir organdır, geleceği temsil ediyor. Kartalın, Prometheus'un karaciğerini yemesi bu anlamda Zeus'un güç ve zekası ile Prometheus'un kendini her gün yenileyen geleceğin mücadelesi olarak karşımıza çıkar. Kafkas kayalıklarında zincire vurulmuş Prometheus olgusu, sosyolojik-siyasi bir yorumla iktidarcı-devletçi güçlerin toplumu zincirlemesi, denetimine almasıdır. Toplumsal hakikatlerle inşa edilen geleceğin, iktidarın zor ve ideolojik araçlarla yıkıma uğratma yönelimidir. Orada her gün tekrarlanan (kartalın karaciğeri yemesi, karaciğerin kendini yenilemesi) iktidarın her türlü fiziki ve düşünsel zor aygıtlarıyla (kartal) toplumun hiçbir tanrısal güce ihtiyaç duymadan, kendi geleceğini kurma çabasını ortadan kaldırmadır. Zincire vurulmuş Prometheus, kendi hakikatiyle (ateş) buluşan toplumun iktidarcı-devletçi güçlerin her türlü yönelimine karşı, kendi geleceğini kurma çabasının simgeselliğidir. Prometheus'un taşıdığı ateş, karanlıkları aydınlatırken, karanlıklar içinde kendine yabancılaşan insanı yeniden kendisiyle buluşturur.

Kapitalist Modernite, Toplumun Manevi ve Maddi Değerlerden Tecrididir

Marks, "Yabancılaşma, insan hastalığıdır." der. Bu tespit genel bir doğru olsa da "Hangi düzlemde şekillenen insanın hastalığıdır?" sorusuna cevap vermeyen bir tespit olur. Yabancılaşmayı, devletçi düzlemde şekillenen insanın bir hastalığı olarak tanımlamak daha doğru olabilir. Çünkü iktidar-devlet düzleminin temel amacı bir avuç elitin sefası için, tüm toplum ve doğanın seferber edilmesini ve sömürüye tabi tutulmasını zorunlu kılar. Toplumun sömürüye tabiyeti de zihnen ve bedenen itaate, kulluğa, köleliğe veya devlet yurttaşlığına raziyeti ile oluşur. Böylesi bir rıza üretim zemininde toplum öz hakikatlerinden, ME'lerden, ateşten soyutlandıkça kendisine yabancılaşmaya başlar. Kendine yabancılaşan toplum, karanlıklar içinde yürüyen, kime neye hizmet ettiğini bilmeyen, sorgulama ve idrak yetisini yitiren toplum demektir. Tüm devletçi uygarlık süreci boyunca kendine yabancılaşan insan ve toplumlarla

karşılaşmak mümkündür. Fakat, kendine en çok yabancılaşan ve hatta yabancılaşma düzeyi toplum olma halini sürdürülemezlik mahlasına, ulus-devlet egemenliği altında yaşayan toplumlarda görürüz. Ulus-devlet, kapitalist modernitenin sürdürülmesini sağlayan üç temel ayaklarından biridir. Kapitalizm ve endüstriyalizm ayaklarıyla beraber, topluma yönelimleriyle toplumu "hem anlam hem de hakikat olarak tam bir tasfiye süreciyle karşı karşıya" bırakır. Genelde hegemonik sistemler, özelde kapitalist modernite hegemonya toplumlar üzerine "cehalet perdesi"ni germeden varlıklarını sürdüremezler. Bunun ilk edimi de toplumun kendisini üreten, koruyan, geliştiren ve aydınlatan anlam ve hakikatlerinden yani tıpkı mitolojik hikayelerde dile geldiği gibi ME'lerden ve ateşten yoksun kılmak olur.

Kapitalist modernite, ulus-devlet ile hukuku, toplumsal ahlak ve politika yerine ikame ederek toplumu ahlaki-politik dokuya dayalı anlam ve hakikatlerinden; kapitalizm ile bireyciliği, toplumsal komünalitenin yerine inşa ederek komünaliteye dayalı anlam ve hakikatlerden; endüstriyalizm ile aşırı kâra dayalı anlayışı oluşturarak toplumun kent ve kıra dayalı anlam ve hakikatlerinden yoksun kılmaya çalışır. İnsan yaşamının olmazsa olmazı toplumsal yaşamdır. Tüm dinlerce tanrısal kimlikle kutsanıyor oluşu, varlıksal yapısından ötürüdür. İnsan denilen varlığın temel varlık oluşumlarından biridir toplumsal yaşam. Tarihte hiçbir devletçi sistem, insan varlığının olmazsa olmazı yani toplumsal yaşamı ortadan kaldırmayı ifade edebilecek bir adım atmaya cesaret etmemiştir. Sömürmüşler, daraltmaya çalışmışlar, baskılamışlar, kendisine yabancılaştırmaya çalışmışlar ama hiçbiri onun bu "olmazsa olmaz" temeline yönelememiştir. Bir tek istisna kapitalist modernitedir.

Kapitalist modernite bu yönüyle, kendi tarihsel mirasçıları olan iktidar-devletli sistemlerinden ayrışır. Onların adım atmaya cesaret edemediği bu "olmazsa olmaz"ı, sistem olmaya başlar başlamaz kemirmeye, yok etmeye başlamıştır.Toplumsal yaşam, kapitalist modernite hegemonyası altında hukuk ile ahlaki-politik dokuları; bireycilik ile sosyal dokuları; endüstriyalizm ile üzerinde varlıklaştığı-geliştiği mekansal yapıları; liberalizm ve onun ideolojik varyantları olan dincilik, milliyetçilik, cinsiyetçilik ve bilimcilik (pozitivizm) ile düşünsel-zihni yapıları asit gibi aşındırarak çürütmeye ve nefes alamayacak hale getirmeye çalışır. Toplumun ahlaki-politik dokuları aşındırıldıkça, toplum politik hafıza yitimi ile karşı karşıya kalır. Politik hafızanın yitimi "kuram ve kural gücünden yoksun olmayı" bu da her türlü tahakküm, asimilasyon, sömürgecilik ve soykırıma açık hale gelmeyi ifade eder. Hukuk, bu anlamda kapitalist modernite sisteminde eşitlik, hak ve adaleti tesis etmekten öte, öz görevi toplumun bir nevi maddi ve manevi öz savunma gücü olan ahlak ve politik hakikatlerinden arındırmaktır. Bu hakikatlerin işlevsel olmasını önlemedir. Toplumu, bunlardan soyutlamadır. Hukuk, ahlak ve politikayı toplumdan tecrit eder.Ahlaki-politik alanda hukukun oynadığı rolün benzerini, bireycilik sosyal alanda oynar. Kapitalist modernitenin geliştirdiği bireycilik, anti-toplumsal karakterlidir.

Kendini doğrunun merkezi görme, amaçları için her aracı kullanmayı mübahlaştırma, çıkarları için her şeyi (maddi-manevi) nesneleştirme, kendi dışında hiç kimseyi düşünmeme, dayanışmadan uzak egoistlik bu bireyin temel özellikleridir. Bireycilik, bir toplumsal dokuda geliştikçe toplum sosyal olarak dağılmaya, komünal özünü yitirmeyle karşı karşıya kalır. Bireycilik, özünde bireyi topluma karşı sorumsuz kılmadır. İktidar-devlet düzlemi için iğdiş etmedir. Bireyciliğin gelişme düzeyi, ulus-devlet iktidarının toplumun tüm gözeneklerine taşınma düzeyinin göstergesidir. Bireycilik bu anlamda, mikro-iktidarcılıktır. Anti-sosyal ve anti-toplumsal anlam ve hakikatlerin yoğunlaştığı iktidarın mikro-evrenidir. Bu açıdan bireyciliğin en çok geliştiği toplumlar, iktidar anlamlaşmasının ve de toplumsal anlam ile hakikat yitimini en çok yaşayan toplumlar demektir. Bireycilik bundan dolayı komünal karakterli bireyin toplumdan tecrit edilmesidir.

ME'ler kadına dayalı toplumun yasalarıydı. İktidar tekeline geçince tekelin yasalarına dönüştürülürler. Aynı şey sanayi veya endüstri için de geçerlidir. Sanayi veya endüstri kapitalizmin denetimine, kontrolüne girmesiyle beraber bir teknik olgudan ziyade ideolojik bir yapı olarak işlev görür. Aşırı kâr, temel işlevi olur. Temel gaye kâr olduğu için ve

de ulus-devlet ve kapitalizm ile beraber birinci ve ikinci doğa (toplum) üzerindeki etkisi "kanser ve soykırım" düzeyinde olur. Tarım-köy toplumlarının yok oluşa gidişi, doğanın denizde, havada ve karada bütün tekil ve tikel ögeleri de artan bir yoğunlukla krizler yaşaması, kentlerin kent olma özelliklerini yitirmesi vb. bu kanser ve soykırımın yansımalarıdır. Endüstriyalizm bu anlamda toplumun gelişmişlik düzeyini değil, toplum üzerinde kapitalist ideolojinin etkisinin göstergesidir. Aynı şekilde toplumun (ve de doğanın) varlıksal maddi zemininden koparılma düzeyinin ifadesidir. Endüstriyalizm, toplumu öz-oluşum mekanlarından soyutlamadır, ayırmadır. Siyasi ve askeri işgallerden daha etkili işgal zihinsel alanıdır. En etkili fetih, düşünsel fetihtir. Bir sistem, zihinlerde meşruiyetini sağlamadan yaşama şansı zordur. Kapitalist modernite de hem zihinsel fethini hem de meşruiyetini sağlayabilmek için liberalizme başvurur.Liberalizm, M. Foucault'nun da ifade ettiği gibi "iktidar kurma pratiklerini içeren bir yönetim" düşüncesidir. Bununla beraber liberalizm, sistemin resmi ideolojisidir. 1848'den bu yana da hem sağ akımları, hem de sol-anarşist ekolleri birer mezhebi konumuna düşüren, ideolojik tekel olarak toplum üzerinde hükmünü icra eden bir ideolojidir.

Dört temel çeşitlenmesi olan dincilik, milliyetçilik, cinsiyetçilik ve pozitivizm ile bu icrasını gerçekleştirir. Kapitalist sistem, egemenliğinin icrasının sürekliliği için kesintisiz gün 24 saat, yıl 365 gün kuralına göre ideolojik hegemonyasını sürdürmek zorundadır. Asla boşluk bırakmaz. Farklı ideolojilerin araya sızmasına müsaade etmez. Mücadele alanına dahil olan farklı ideolojileri dönüştürme, kendine dahil etmede üstüne yoktur. Bu açıdan da tarihte hiçbir ideolojik tekel liberalizm kadar zihinlere yönelme, onları etkileme, kendine bağlama ve bir o kadar da onları uyuşturup felç etme gücüne sahip olmamıştır.

Toplumsal yaşamı ve hatta tüm boyutlarıyla doğayı içinden çıkılmaz binbir sorunla yüz yüze bırakmasına rağmen hâlâ en albenili ideoloji olarak neo-biçimleriyle hükmünü icra etmesi bunun örneğidir. Liberalizm salgıladığı virüslerle (dincilik, milliyetçilik, cinsiyetçilik, bilimcilik, bireycilik, şiddet vb.) bedene zerk edilen afyon gibi zihinleri sadece yalan, sahte, sanal, simüle olgularla uyuşturmamakta; metamorfoza uğratarak kendine benzeştirerek bağımlılaştırır.

"Dincilik yoluyla kapitalizm öncesi toplum vicdanını kontrol etmeye çalışırken milliyetçilik yoluyla ulus-devlet vatandaşlığını, kapitalizm etrafında gelişen sınıfsallıkları kontrol edip denetim altında tutar. Cinsiyetçiliğin hedefi, kadına nefes aldırmamaktır. Hem erkeği iktidar hastası yapmak hem de kadını tecavüz duygusu altında tutmak cinsiyetçi ideolojinin etkili işlevidir.

Pozitivist bilimcilikle akademik dünyayı ve gençliği etkisizleştiririrken sistemle bütünleşmekten başka seçeneklerinin olmadığını tavizler karşılığında sağlama alır."Liberalizm, mahşerin bu dört atlısı ile toplumun tüm sosyal, sınıfsal katmanlarını geleneksel toplum kesimlerini, aydın ve entelektüel camiayı; gençlik, kadın ve erkeği etkiler, kontrol altında tutar.

Toplumun öncü kesimleri olan kadın, gençlik ve aydınları kendisine karşı çıkamaz pozisyonda tutmak için her türlü havuç-sopa politikasını dener. Kendi zihinsel etki alanına girmeyen, girmemekte ısrar eden ya da dışına çıkıp kendini, toplumsallığını oluşturmaya çalışanlara da ölümün çoklu yüzü olan izolasyon, tecrit, kapatılma, çürütme veya öcüleştirme çerçevesinde mahpushane, hastane, tımarhane, kerhane ve de mezarhane politikalarını devreye sokar.Bu noktada İmralı Adası'nda bir çeyrek asırdır uygulanan mutlak tecrit olgusunu ele aldığımızda nasıl bir gerçeklikle ve hangi hakikatlerle karşılaşırız?

Birinci Hakikat:

Kürt kapanına dokunursan, modern tanrıların gazabına uğrarsın.İki yüzyıldır oluşturulan bir kapan var. Uluslararası güçlerin iki yüzyıldır bir kullanım malzemesi pozisyonunda tuttuğu bir toplumu ayakları üzerinde durma gücüne kavuşturmanın ve onları varlıklarını koruma ve özgürlüklerini sağlama noktasında yürüme kararlılığına sahip bir özne noktasına taşımanın hedefi Tanrılar panteonunun Prometheus'u Kafkas kayalıklarına zincirlemesi misali küresel iktidarcı güçlerce Çağdaş Prometheus'u İmralı kayalıklarına zincirlemesidir!.. Toplumu kendi hakikatleri ile buluşturan düşünsel ve pratik edimin karşılığı İmralı kayalıklarıdır.

İkinci Hakikat:

Hakikat tecrit edilmeden, toplumlar tecrit edilemez, kullanımlık hale gelemez!İmralı Adası'nda tecride tabi tutulan duruş, özde ve biçimde varlıksallaşan ve özgürleşen toplumun tüm manevi (zihni, düşünsel, ideolojik vb.) ve maddi (kurumsal vb.) hakikatleridir. kadim zamanlarda nasıl ki ME'ler gasp edilip ateş el konulup toplumdan tecrit edilmişse, Adadaki Abdullah Öcalan'ın duruşu şahsında da toplumun öz hakikatleri tecride tabi tutulur. Hakikatler toplumların soy değerleridir. Soy değerlerinden koparılan bir toplumun kendine yabancılaşacağı ve de sistemin ideolojik yönelimleriyle kontrol edileceği saikiyle, duruş kesintisiz bir tecride maruz bırakılır.

Üçüncü Hakikat:

Öcalan üzerindeki mutlak tecrit, sistemden mutlak kopuşun işaretidir. Bir çeyrek asırla beraber tecridin mutlak aşamasına çıkarılması, Duruş'un özelde kapitalist modernist sistemden, genelde tüm iktidarcı-devletçi uygarlığın manevi-maddi değerlerinden sonsuz kopuşun gerçekleştirilmesine verilen cevabın göstergesidir. Duruş, kendini zihnen ve bedenen alternatif bir paradigma haline getirince demokratik bir uygarlık ve moderniteyi kavramsal, kuramsal ve kurumsal çerçeve de oluşturdukça bunlara dayalı demokratik, kadın özgürlükçü ve ekolojik bir toplumu ete kemiğe kavuşturdukça tecridin en üst evresiyle, mutlaklık aşamasıyla karşılaşırız.

Dördüncü Hakikat:

Öcalan üzerindeki mutlak tecrit sistemi, çaresiz intikamdır. Mutlak tecrit sistemi, Çağdaş Prometheus'un kendinde başlatıp Ortadoğu'nun göbeğinde geleceğin değil, alternatif toplumu anbean, günlük yaratılmasını durduramama karşısında içine düşülen aczin ve çaresizliğin sonucudur.

Beşinci Hakikat:

Mutlak tecrit sistemi, demokratik toplum unsurlarının günahlarının kefaretidir. Mutlak tecrit sistemi aynı şekilde demokratik toplum birimlerinin kendi hakikatlerini de ifade eden, demokratik modernite kuramını büyük bir sorumluluk ve ciddiyetle, yerinde ve zamanında yetkince zihinsel ve bedensel bir temsil gücüne kavuşturamamalarının bedelidir.

Altıncı Hakikat:

Tecrit edilen birey değil toplumdur. Onun değerleridir. Duruş şahsında tecrit edilen bir kişi değil, başta kadın ve gençlik olmak üzere köylüsü, emekçisi, kentlisi, aydını, öğrencisi, sanatçısı farklı dinsel, dilsel, kültürel topluluklar olmak üzere bir bütünen demokratik toplum unsurları ve de onların hakikatleridir.

Yedinci Hakikat:

Hakikatleri yaşama ve yaşatmaktır. Tecride karşı cevap bir cezaevi uygulamasına karşı bir cevap değildir. Tecride karşı cevap, bir ayağı "sonsuz kopuş" ile iktidarcı-devletçi uygarlığını temsil eden kapitalist moderniteye ve onun resmi ideolojisi liberalizme karşı duruş iken öteki ayağı başta kadın ve gençlik olmak üzere, demokratik toplumcu güçlerin tümünün, mutlak tecridin esas yöneliminin kendi varlık ve özgürlükleri olduğu bilinciyle, Çağdaş Prometheus'un kararlılığıyla, mutlak tecride tabi tutulan hakikatlere sarılma, onları yaşama ve yaşatmadır.

Sonuç olarak yaşadığımız ülke ve Ortadoğu ülkeleri başta olmak üzere dünyanın bütün ülkelerinde az veya çok, yaşanan toplumsal, siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik vb. alanlardaki kriz ve çürümelerin ve aynı şekilde doğanın sayısız mikro-makro ölçekli ekolojik kriz yaşaması, Adorno'nun tabiriyle "hakikatin yalan, yalanın hakikat" gibi yaşanmasının sonucudur. Bireysel düzlemde yalan nasıl ki ruhu hiçleştirip çirkinleştirirse toplumsal düzlemde yalanla yaşamak da toplumu çok yönlü kriz ve çürümelerle baş başa bırakır!Hakikat tecrit edildikçe yalan onun yerine yerleşir. Tecrit, yalanla yaşama uygulamasının adı olur. Yalanla yaşayan toplum, hasta toplumdur. Çirkin ve köle toplumdur. Hakikatle yaşayan toplum, sağlıklı toplumdur. Özgür, güzel ve sevilir toplumdur. Bunun için hakikatin tecrit edilmesine karşı mücadele, toplumun sağlıklı, güzel, özgür ve sevilir olmasının mücadelesidir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

İktidar, Disiplin İlişkileri

Dılşad Hewrami*

İnsan toplumsal varlıktır ve yaşamını idame etmek için de ilke ve özel yasalar yapmıştır. İnsanlar doğal toplumda ahlaki ilkeler etrafında toplumsal ilişkileri düzenliyorlar. Doğal toplumdan şehir toplumuna geçiş ve hiyerarşik sistemin gelişmesi ile birlikte, ilkelerin yerine daha fazla yasaların egemen olmasına sebebiyet vermiştir. Öyle görünüyor ki, yasalar da toplumun ihtiyaçlarını karşılamaktan ziyade, belki de iktidar güçlerinin çıkarları doğrultusunda kurgulanmıştır. İlk yasalar resmi olarak Hammurabi zamanında yapılıyor ve halkın nasıl iktidar güçlerine yaklaşacağına dikkat çekiyor.

Halkın yaşamını o ilkelere göre uyarlanmasından bahsediliyor. O yasaların dışına çıkmak tanrıya karşı gelmekle eş anlamlı idi. Uzun zaman dilimi içerisinde böyle bir bakış açısının gelişmesi toplumun terbiyesi için farklı yol ve yöntemlerin kullanılmasına neden olmuştur. İktidarın kendini nasıl tanrı yerine koyduğuna şahitlik ederiz. Bu noktada yasalara kutsiyet atfedilmiştir. Hatta öyle ki, tanrı, kral ve toplum yönetimi birlikte ele alınmıştır. Her ne kadar bu kavramları yumuşatmışlarsa da, neticede kral tanrının yeryüzündeki gölgesi olmuştur. Kralın toplum karşısındaki var olan mutlak hakimiyeti, ki topluma obje gözüyle baktığı için dolayısıyla yapılan her türlü karşıtlık yeryüzündeki tanrıya ve yasalarına yapılmış gibi büyük cezalarla karşı karşıya kalınıyordu.

Toplumsal sorunların gelişmesi, özellikle de iktidarın parçalanması ve iktidarın bireylerin elinden çıkmasıyla birlikte; iktidar kurumsallaşıyor, yasalar yapılıyor, mahkeme ve polis teşkilatı kuruluyor. Bununla birlikte suçlara bakmak şeklinde ve cezalarda değişiklik yaşanıyor. Güç kullanma gizli ve yumuşak şekle dönüşüyor. Bu kez de bireyi eğitim, güvenlik ve sağlık merkezleri; okul, kışla, hastane ve benzeri yollar üzerinden iktidar normlarına göre oluşturmaya çalışıyorlar. Artık, bireye isyancı gözüyle bakmaktan daha çok, hasta gözüyle bakılmakta ve ancak eğitim ve terbiyeyle ıslah olacağına karar verilmektedir. Ve gerçekten de bu bakış açısı obje haline getirilen bireyin duruşunda herhangi bir değişikliğe yol açmıyor. Aksine objeleşmek daha da derinleşiyor. Daha önce sadece fizik üzerinden bir dayatma olduğu için dolayısıyla insanın fikri üzerinde bir etkiye yol açmıyordu, fakat şimdi direk insanın fikri hedefleniyor. Bunun içinde iletişim araçları, eğitim kurumları ve benzeri yollarla bunu gerçekleştirmek ve geliştirmek istiyorlar. Fakat, tüm bu çabalara rağmen egemen sistem bunu başaramamıştır, toplum da nesnelliğe karşı direnişe geçmiştir. Toplumun egemen sisteme karşı bu itaatsizliği halkların başkaldırı tarihinin bir bölümünü meydana getirmiştir. Eğer bizler bu bakış açısıyla soyağacı üzerinde durursak, burda uzun ve derin bir tarihe rastlarız.

Özetle;

Biz bu makaleyle; disiplin ve iktidar ilişkilerini, Fransız Filozof Michel Foucault'un bakış açısıyla ele almaya çalışacağız. O soyağaca bakarak tarihteki nitelik gelişmesini incelemiştir. Kendi araştırmasının içeriğini de gözlem ve terbiye etme (Türkçe çevirideki adıyla Hapishanenin Doğuşu) adındaki eserinde derlemiştir. Her ne kadar geniş bir konu olsa da biz burada birkaç başat noktaya dikkat çekmek istedik. Birincisi; iktidar güçlerinin gözetleme-denetleme sistemi ile ilişkisi. Nasıl ki iktidar irtibat olmadan varlığını sürdüremiyorsa, bir başka anlamda gözetim

ve denetim sistemi olmadan da var olamıyor. Bununla toplumu kendi kontrolü altına alabiliyor. İkincisi; insan bedeni veya fiziği iktidarın yansıması olmuştur. Tarih, iktidarın varlığını sürdürmek için nasıl insan bedenini gücünün yansımasına dönüştürdüğüne tanıklık etmiştir. Üçüncüsü; disiplin ve eğitim, cezaevi, kışla, hastane ve benzeri kurumlardan, bu disiplinin dayatmasından söz etmektedir. Özellikle soyağacı teorisinin pratikleşmesinde bu kurumlaşmanın rolünün nasıl olduğuna vurgu yapıyor. Soyağacın amacı bireyin iktidar karşısında savunmasız bırakmadır. Bu makale de bu konular değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kilit kavramlar: İktidar, soyağacı, disiplin, gözlem, ıslah etme, mimarlık

İktidar ile Gözetleme-Islah Etme Sistemi Arasındaki İlişki

Enerji kullandığımız anlamda nedir? Belki birkaç görüşe baş vurabiliriz. Su enerjisi veya ateş enerjisi dediğimiz zaman buradaki amacımız nedir? Acaba potansiyel enerji gibi bunun içinde toplanan da bu maddenin gücü değil midir? Belki biz bir damla su veya bir kıvılcım ateşin evrenin yaşamı üzerinde gücü, etkisi var mıdır ve gerekli midir den de söz edebiliriz. Öyle görünüyor ki, su olmadan hiçbir canlı bu gezegen üzerinde yaşamını idame edemez. Fakat biz burada suyun enerjisinden bahsederken; amacımız selin enerjisi ya da bir şehri yıkabilecek güçte su dalgasından veya tam tersine bir tribünün pervanesini döndürecek ve bize elektrik sağlayacak enerjiden bahsediyoruz.

Foucault burada güçle ilgili iki özellikten bahsediyor:

1- Güç sadece özel bir kaynağa bağlı değil. Aslında bir birey tarafından gözlemlenecek enerjimiz yoktur. Belki her güç bir zaman ve organdan çıkıyor. O bileşenler birbirine bağlı organlar gibi, bir grup iç ilişki kurmuşlar ve daha büyük bir organın oluşmasına neden olurlar.

2- Sadece negatif bir konu değil ki kendisini iktidar gibi dayatsın. Aksine güç pozitif bir konu olabilir, toplum ve evrenin hizmetine girebilir. Burada söz konusu olan gücün yalnız başına oluşamayacağıdır.

Toplumda bir bireyi özne yapan, başkalarını kontrol eden ve aynı zamanda o kişiyi başkaları tarafından kontrol edilen bir duruma getiren bir güç ağı mevcuttur. İnsanın evren içinde güçlü konuma gelmesinin nedeni; kaynağını insanlar arasındaki toplumsal ağdan alıyor olmasıdır. Yapılan bilimsel araştırmalara göre, evrenin diğer canlıların her biri enerji sahibidirler; güç ve fizik açısından insandan daha aşağı kalır yanları yoktur. Fakat hücreler arasındaki toplumsal ağlar zayıf oldukları için tecrübelerini birbirlerine aktaramıyorlar. Foucault burada aynı konuya dikkat çekiyor ve bir gücün varlığından söz ediyor ki, o ilişkilerin eseridir. Özel de insan bu çerçevede zaman ve yapıyı inşa edebilir. Belki biz güç, gözetleme sistemi ve ıslah etme arasındaki ilişkileri düzenleyebiliriz. Gözetleme sistemi nasıl güce neden olabilir ki; biz piramit şeklinde aşağıdan yukarıya doğru iki taraftan ilişki kurabilen ve onları örgütleyen bir yapıyla karşı karşıyayız. Bu şekilde gözetleyenin kendisi de gözlem altına giriyor. Hexamenêşi İmparatorluğu önceden iktidarını merkezileştirmişti; toplumu gözetlemek için denetleme kurumunu oluşturmuştu, fakat aynı kurum başka bir kurum tarafından da denetleniyordu.

Bu sisteme kralın göz ve kulağı deniliyordu. Sonra aynı sistem önemli bir yönetim sistemine dönüştü ve aynı kurum toplum üzerinden bilgi topluyordu, bu durum kral için güç toplamaya neden oluyordu. Bu bakış açısı birlik ve güç oluşumuna götürüyordu. Güç oluşturan bu mekanizma iyi incelemeden bireyin gücünden bahsedemeyiz. Bu mekanizmanın görevi gözlemlemektir. Bu durum bireyin gizli kalması gereken mahremiyetini ortadan kaldırıyor ve bireyi iktidar karşısında çırılçıplak bırakıyor. Denetim altına alınan bireyin çırılçıplak hali, gözeten sistem karşısında güçsüz kalmasına yol açıyor. Böylece gözlemci güç sahibi oluyor. Sistemin kilit noktası da burasıdır. Yani toplumsal bireyin çırılçıplak ve gizli kalan yanlarının açığa çıkması ve kendisini güçlüymüş gibi gösteren iktidarın denetimi altına girmesi sonucuna götürebiliyor. Bu sistem gücünün tek taraflı ve yukarıdan aşağıya doğru olmasını gösterir. Bir başka anlamda aşağısı gözlem altındadır ve onun için gizlilik diye bir şey yoktur. Aslında aşağı

için yukarısı da gizli ve karanlıktır; korku ve kaygıya neden oluyor. Böylece iktidar, toplum için karanlık bir giz oluyor, bu durum toplumun o karanlık karşısında korkmasına ve nasıl bir tavır ortaya koyacağının bilinmemesine sebebiyet verir. Foucault güçten söz ettiğinde onu yalnız başına ele almıyor. Bu dikkatimizi toplumsal unsurların üzerine çekiyor ki, gücün oluşmasında rol sahibidirler.

Daha öncede ondan bahsettiğimiz gibi, güç bir toplumsal ağdan çıkıyor ve kendisini birey üzerinde dayatıyor. Bunun için gücün bilimle olan ilişkisinden söz ediyor. Foucault'un bakış açısına göre; bilim yoğun bir biçimde iktidarla iç içe olmuş ve ona hizmet etmektedir. Bir başka anlamda nerede iktidar varsa, bilim de oluşuyor. Bu bakış açısına göre beşeri bilimler iktidar ağları içinde şekillenmişler ve aynı zamanda teknolojinin güç kazanması da bununla bağlantılıdır. Gerçekten Foucault iktidar ve bilim arasındaki ikili ilişkileri göstermek için büyük çabalamıştır. Bu tarzla hakikat sistemi ve modern toplumsal bilimin iktidarcı özelliğini göstermek istemiştir.

Beden İktidar için Dayatma Alanı Gibi

Biz bireyi kontrol altına almak isteyen bir sistemle karşı karşıyayız. Mitolojilere göre insan tanrının eseridir ve eğer onun egemenliği altında olmasa, yaşamını sürdüremez. Yani Tanrı mutlak sahiptir ve ne isterse yapabilir. Ki İbrahimi dinler devamlı bundan söz ederler; eğer insan tanrının yasalarına karşı itaatsizlik yaparsa, işkenceyle karşı karşıya geleceğini ve bu işkencelerinde yakma ve öldürme şeklinde olduğunu ve insan bedeni üzerinde gerçekleştiğini bilmelidir… Göz göze karşı, el ele karşı bunların tümü Tanrının kula kestiği ceza şekilleridir ve Kutsal kitaplarda da bundan bahsedilmektedir. Burada söz konusu olan tanrının insan bedeni üzerindeki mutlak hakimiyetidir.

Foucault gözetleme ve ıslah etme sisteminden söz ettiği zaman; bedenin nasıl zamanla iktidarın dayatmalarına konu olduğunu söyler, ve artık bu dayatmanın fikir aşamasında evrildiğinden söz eder. Foucault'un çabası odur ki; her ne kadar uygulamada iktidarın dayatmaları değişse de, muhtevanın değişmediğini göstermektir. Şimdi işkencenin ortadan kalkması (tıpkı genel bir tiyatro gibi), bir yere kadar gizli kalması istenildiği içindir. Belki zamanında var olan gizlilikten geniş bir şekilde bahsedildiği içindir. Yankısı çok fazla olduğu ve gereğinden fazla abartıldığı içindir. Hakeza hümanist anlayışın gelişmesi ile bağlantılıdır.

Ceza reformu ve cezaların eşitlenmesi eğilimi için temel özelliklerinin tanımlanması 19. Yüzyılda gündeme gelmiştir. Bu noktada oluşan değişikliğin önemi bizim için ortaya çıkmış olacaktır. Biz şimdi şiddetin gizlisiyle karşı karşıyayız. Bu iktidarın toplum üzerindeki şiddet ve zulmünün sona erdiği anlamına gelmiyor, aksine sadece bir gizlilik ve maskeleme biçiminde sürdürülüyor. Foucault kendi araştırmalarında bu sorunun cevabını arıyor ve ona bir cevap bulmak istiyor. O yaklaşımlarla alakalı suç ve ceza olgusuna bakıyor. Gerçekten de niye böyle bir değişikliğe ihtiyaç duyuldu? Daha öncesinde devrede olan suç ve cezanın mantığı fonksiyonunu yitirdi mi? Neden değişikliğe gidildi? Bununla alakalı araştırmasını recm, kamçı ve idam cezası ki, İslami ülkelerde halkın önünde açık seçik gerçekleştiriliyor. İran›da halkın önünde gerçekleşen idam cezası, Afganistan›da Taliban iktidarı altında yapılanlar ve Arabistan da suçluların el ve ayaklarının kesilmesi bir gövde gösterisi değil midir? Bu aynı zamanda Foucault'nun suç tarihiyle alakalı araştırmasının da tartışılmasıdır. O, bu konuyu yasa ve iktidarın meşruluğu bağlamında ele alır ve aralarındaki bağa vurgu yapar.

Unutma diye bir lüksümüz yok, ki Foucault bunu tartışmaya açtığı zaman; tarihi yorumluyor ve burada kralın iktidarı ve insan bedeni üzerinde hakimiyet mücadelesine ışık tutuyor. Burada şu noktaya dikkat çekiyor; suç olmadan ceza belirlenemez. Aksine kralın heybeti ne kadar fazla ise, iktidar aşaması onun egemenlik sınırları çerçevesinde daha fazla genişliyor. Bu da cezanın suçla aynı oranda verilmemesine neden oluyor, adalet söz konusu olmuyor ve cezalandırmak da kralın heybetinin iadesi içindir. Her ne kadar suçlunun işkenceye uğrayacak bedeni korkuya neden olsa da, daha fazla gücün iadesi anlamına geliyor. Kral herkesi kendi malı ve mülkü gibi görüyor ve kendi iktidarını sınırsız bir şekilde

gösteriyor. Eğer bu böyle devam ederse padişahın heybetiyle oynama anlamına geliyor. Toplumu da o oyunun bir parçası yapıyor ve halkı öç almaya teşvik ediyor. Bu iki amaçla yapılıyor:

Birincisi, halk ve padişahın dengelenmesi, öç almada yardım etsinler diye halkı buna dahil ediyor. Padişahın heybetine yapılan her çeşit saldırı halkın heybetine yapılmıştır diyor ve onlarında öç almada sorumlu olduğunu belirtiyor. İkincisi; bu gösterideki amaç toplumun içinde korku geliştirmektir. Yani burada suçlunun bedeni; kralın yani iktidarın demir pençelerini sınadığı bir alan olmaktadır. Beden düşmanı korkutmak için bir alandır. Böylece şu mesaj verilmek isteniyor; eğer siz padişahın heybetine saldıracak olursanız, böyle bir cezayla karşı karşıya kalırsınız. Gösteri şekli ne kadar uzun ve acı dolu olursa, halk üzerindeki etkisi o kadar büyük olur ve bunun sonucu kendilerini her türlü suç yapmaktan alıkoysunlar. Foucault araştırmalarının devamında şu sonuca ulaşıyor; bu doğrultuda toplumu değişikliğe doğru gitmektedir. Foucault, şuna işaret ediyor; eskiden suçlu olan birinin halk önündeki cezalandırılması kralın iktidar gösterisine neden oluyordu, fakat şimdi durum farklıdır. Çünkü bu yöntem eskisi gibi halk üzerinde etkide bulunmuyor. Aksine suçluya karşı yapılan şiddet, cellat ve suçlunun yer değiştirmesine neden oluyor. Başka bir anlamda söylemek gerekirse; bu oyunda, meydanın kahramanı suçlu gösterilen kişi oluyordu. Halkın bağlılığı suçlunun lehine gelişiyordu ve kral celladın şahsında halkın kin ve nefretine mazhar kalıyor.

İşlevcilik teorisinin amacı toplumu değiştirmek değildir. Belki de bu konu üzerinde, yani her sistemin ya da her kurumun bu çerçevede kalarak nasıl bir etki ve fonksiyona sahip olduğu üzerinde durmak istiyor. Aynı zamanda bunun siyasi yönüne işaret ediyor ki, siyasi iktidar, kendini korumak için mevcut yöntemleri nasıl kullanıyor? Kendi siyasi yaklaşımlarını nasıl düzenliyor? Foucault suçlunun cezalandırma tiyatrosunun bitişine dikkat çekiyor ve eskisi gibi suçlu halkın gözü önünde işkenceye uğramıyor; el ve ayakları ata bağlanarak dört parçaya bölünmüyor. Fakat bu iktidarın topluma olan bakış açısının değiştiği anlamına gelmiyor vurgusunda bulunuyor. Bunun halkın üzerindeki kontrolünün azaldığı anlamına da gelmiyor.

Aksine sadece kontrol etme yönteminde değişiklik oluyor. Ona göre, biz 18. Yüzyılda değişik terbiye etme tarzlarıyla karşı karşıya geliyoruz. Şimdi terbiye etme insan bedeni üzerinde daha fazladır. Günümüzde sadece insan fiziği cezalandırma odağında yer almıyor. Bir başka deyişle daha önce insan fiziği soruşturmaya tabi tutuluyordu ve işgale uğruyordu. Şimdi ise ıslah etme başka şekilde yürütülüyor. Örneğin tutuklama fiziğin sınırlandırılması oluyor. Gerçekten hareketi fiziki sınırlandırma durumu-ki insanın en temel hakkıdır fiziki hareket-tutuklama yoluyla bu hak kişinin elinden alınıyor. Böylece sadece beden işkenceye maruz kalmıyor; işkence daha çok fikir konusunu içeriyor. Yani özgürlüğü elinden alınıyor ve ona el konuluyor. Burada esaret altına alınan doğrudan fikrin kendisi oluyor. İşkence objektif bir biçimde yer değiştiriyor ve başka bir boyuta evriliyor.

İtalyan düşünür Cermi Agamben -ki Foucault'an etkilenmiştir- siyaset, yasa, edebiyat teorisi vb. gibi çeşitli konular üzerinde çalışmıştır. O Homosakir'den bahsediyor ve bu konuyu Hannah Arendt ve Foucault'un bakış açısıyla tartıştırmaya çalışıyor. Kitap, Homosakir; egemen iktidar ve çıplak yaşamla başlıyor ve Bedenlerin Çalıştırılması 2017 yılında bitiyor. O, kitaplarında Arendt ve Foucault'nun beden yani fizik üzerindeki bakış açısını da tartıştırmak istiyordu. Agamben askeri kamp Aşoyests, Yahudilerin konulduğu cezaevlerini ve yakılmak üzere fırınlara götürülmeleri incelemek ve açıklamak istiyordu. Aynı zamanda Guantanamo cezaevi hakkındaki araştırmalarında siyasi iktidar ve bu iktidarın suçlu görülen kişilerin bedenleri üzerindeki yansımalarını incelemek için, Foucault'un yöntem etimolojisine dönüş yapıyor: "Benim konuşmalarım Guantanamo'nun şu an ki durumu üzerinedir; eğer gerçekten de yasal bir dille konuşmalarını istiyorsak, belki onların içinde bulunduğu koşulları ve Nazi askeri kamplarında kalanların durumlarını karşılaştırmamız gerekiyor." diyor. Guantanamodaki siyasi tutsaklar savaş esirleri statüsünden de muaf tutulmuşlardır; gerçekten de hiçbir yasal statü yoktur. Bunlar şimdi çıplak bir iktidarla karşı karşıya kalmıyorlar, onların hiçbir yasası yok. Başta Nazi kamplarında kalan Yahudilerin her çeşit ulusal ve tüm yurttaşlık haklarından yoksun kalınması

gerekiyordu ve sonradan da artık Yahudiler, yasal vatandaş olmadıkları için yasal suçlu kapsamından çıkartılmışlardır.

Burada açık bir şekilde şuna dikkat çekiyor; siyasi iktidarın nasıl cezalandırmalı şekli üzerinde etkisi var ve kendi cezalandırma sistemini çıkarları doğrultusunda nasıl değiştiriyor? Burada bize cezalandırma fonksiyonu iktidarın varlığı için esas alınıyor demek isteniyor. Foucault, Gözetleme ve Islah Etme kitabında cezanın analizini yapıyor, aynı noktaya dikkat çekiyor ve ceza ile yasaların dengeli olmadıkları kanısındadır. Aksine iktidarın kalıcı olmamak için ceza sistemi arasında sert bir ilişki kurmaktadır. Günümüzde iktidar rejimi için aynı formül esas alınıyor. Örneğin toplum içerisinde büyük suçlar işleniyor, fakat kulak ardı edilebiliyor. Çünkü iktidar için bu durum risk oluşturmuyor. Fakat tersi durumda biri bir şey yaptı mı, iktidar onu kendisi için tehlike olarak ele alıyorsa ağır cezalarla karşı karşıya bırakıyor. "Her asayiş konusunun arkasında bu siyaset gizlidir: Gerek yönetim gerekse de idare yoluyla iktidarın kalıcı kılınması. Foucault 1968 yılında Dofrans Kolejinde verdiği derslerinde asayişin (güvenliğe dayalı sistemin) nasıl 18. Yüzyıl iktidar için temel yönetim biçimine dönüştüğünü irdeler. Farinsav Kine, Jan Torgo ve diğer fizyokrat siyasetçilere göre güvenlik, açlık ve yoksulluk anlamına gelmiyor." Agamben aynı düşünceye dönüş yapıyor. Foucault, iktidar özel bir kaynağa sahip olmadığı için bireysel bir konu değildir. Belki de iktidar ilişki ağına bağlı bir güç oluşturuyor. Biz bu şekliyle iktidarın sistem çerçevesinde kurulduğunu söyleyebiliriz ve bu haliyle toplumu yönetiyor. Şimdi iktidarın iyi yanı veya bir güç ya da onun vahşi yanıyla ilgili değerlendirmemiz bir şeyi değiştirmiyor. Foucault bu haliyle genel asayiş ve dayatılan düzeni iktidarın resmi yasası olarak karşıtlaştırıyor. Bakış açıma göre her iki konu yani hem yasa ve hem de yasanın yoksunluğu-ve ona karşıt yönetim tarzı-her ikisi de birbirini bütünleyen bir noktadadır. Benim çabalarım, bu sistemin niteliğinin anlaşılması içindir. Niçin olduğunu biliyor musunuz? Fransızcada bir söz vardır (ki Karl Smith zor meselesi ile bağlantılı olarak ondan bahsediyor); kral iktidardır, fakat iktidarcılık yapmıyor. Bu iktidar sahibi ve iktidar ikileminin aynısıdır. Walter Benjamin, emir vermek ve idare etmek ikilemini bu konunun iki tarafına koymuş. Anlamak için tarihten kopmak gerekiyor, her şeyden önce her iki ikilemin ilişkisini anlamak gerekiyor.

Panopticon Bakış ve Kişinin Benliğinin Sınırlandırılması

Foucault önemli bir konudan söz eder; o da insanın nasıl kontrol altına alındığıdır. Burada sistemin insanı kontrol altında tutmak için başvurduğu yol ve yöntemlere bakmak gerekir. Öncesinde insana fiziksel bir bakış söz konusuydu ve bu temelde sisteme hizmet etmesi öngörülüyordu. Şimdi insanın bir düşünsel enerjiye sahip olduğu değerlendirilip bu temelde kontrolü amaçlanmaktadır. Bu konu Foucault'un tarihsel düzlemde araştırma konusu yaptığı ve tartışmak istediği bir konu oluyor. 'panopticon yaklaşan bir sınav gibidir.'[1] 'Panopticon ilişki ağıyla gözlem altında tuttuğu insana önemli bir etkide bulunur. Bilimsel alandaki gelişmelerin tümü iktidarın egemenliğini daha da tahkim etmek için kullanılır.'[2] Esasında Panopticon sisteminde birey uzun vadeli olarak esir alınmıştır fakat bunun farkında değildir, nöbetçilerini görmeye gücü yetmemektedir. Bu da gösteriyor ki, Panopticon sistemi oldukça inceltilmiş bir insanı kontrol mekanizmasıdır. Bu aşamada kişinin kendine özgü bir yaklaşımı, tutumu yoktur. İktidar tamamen çıplak bir bireyi oluşturma peşindedir. Otopsi gibi tüm insan bedenini inceleme altına alan bir sistemden söz ediyoruz. Buradan Foucault'un soybilim yaklaşımına bakabiliriz.

Artık burada sadece bedenle-fizikle işimiz yoktur. Bu noktada karşımızda kendi özgünlüğünü tümden yitirmiş, çıplak bir birey ile karşı karşıyayız. Özgün bir duruşu, tutumu bir yana kendine özgü bir düşüncesi de yoktur. Hepsi kontrol altındadır. Burada fiziki kaba işkence ile yüz yüze değiliz. Bu konuda Foucault soru sorar: Eğer beden kaba zor ile karşı karşıya değilse, ne engel oluyor ki, pençelerini-tepkilerini göremiyoruz. Başka bir deyişle işkence ve zor dışında bireye nasıl bir yönelim var ki, onun kalp, düşünce, irade ve tercihlerini etkiliyor?

Mabli'nin deyimiyle 'Eğer bu biçimde konuşmaya

1 **Foucault, Hapishanenin Doğuşu**

2 **Foucault, Hapishanenin Doğuşu**

devam edersek, verilecek ceza beden üzerinde değil de ruh üzerinde etkili olabilir.'[3] Panopticon'dan söz edince Jeremy Bentham'dan söz etmemek olmaz. Ki, o bu çerçevede bir hapishane inşa etmiş ve Foucault da ona atıfta bulunmuştur. Jeremy Bentham'nin bahsettiği hapishane diğer cezaevlerinden üç yönüyle farklılık arz eder.

1. Gizlilik
2. Güneş ışınlardan yoksun kılma
3. El ve ayakların zincire vurulması

Jeremy Bentham için önemli olan birinci maddedir yani gizlilik hususu. Burada merkezi bir kule yoluyla gözlem altında tutulan bir cezaevi görürüz. Bu kule tüm hücreleri görüyor fakat tutuklular ve gardiyanlar onu görmüyor. Bu gizli kontrol sisteminin temeli oluyor. J. Deleuze 'Panopticon iktidarın elindeki bir fotoğraf makinesidir, Panopticon iktidarın kafasındaki ütopyanın fotoğrafıdır'[4] Açık ki, bu gözetleme sistemi mitolojideki 'tanrının gözü' metaforuna çok benzer. Ne tesadüf ki, dünyadaki tüm istihbarat örgütleri bu göz sembolünü kullanır. Yani 'tanrının gözü'nün devletleşmeyle doğrudan bağı var. Devlet ne kadar güçlenirse o ölçüde toplum zayıflıyor ve kendi değerlerini kaybediyor. Birey daha fazla devletin kontrolüne giriyor. Foucault'un özellikle dikkat çekmek istediği husus, şiddetin yol ve yöntemlerinin değişmesi konusudur. Eskiden kaba zor yoluyla yapılan saldırılar bugün inceltilmiş bir biçimde yapılmaktadır.

Foucault burada adı geçen kurumlaşmalardan söz eder ve bunların devletin yargı sistemiyle nasıl birlikte hareket ettiklerini ve bireyi nasıl yedeklediklerini dile getirir. Bahsi edilen kurumlar kışla, okul ve tımarhane-hastanedir. Bu kurumlarda tümüyle sisteme teslim olmuş bir birey inşa edilmektedir. Başka bir deyişle bireyi uyuşturarak kendine bağlama kurumları olmaktadır.

'Askeri kamp iktidarın merkezlerinden biridir. Burada görülüyor ki, askerler üzerinde nasıl bir hakimiyet inşa ediliyor. Üst düzeyde bir gözetleme sistemi ki, hem içerdekileri tümüyle teslim alıyor hem de dışarıda kalanlara korku salıyor.'[5] Bir kez daha vurgulamak gerekir ki, iktidar kendisini yeniden yeniden oluşturan bir yapıya sahiptir. Buna göre tüm kurumlar arası işleyişi sağlayan bir mekanizma vardır.

Foucault bu noktada disiplinin güç-hakimiyet oluşumundaki rolüne vurgu yapar. İktidar kurduğu disiplin ile parçalı-dağınık haldeki enerjiyi toplar ve hizmetine koyar. Foucault bir adım daha ileri gider ve bir aşamadan sonra iktidarı da bu mevcut disiplin yürütür der. 'Disiplini sadece bir kurum ya da yapı olarak ele almak yanlış olur. Disiplin iktidarın bir parçasıdır, iktidarın kendisini hakim kılmasının bir aracıdır.

Öyle bir araçtır ki, tüm yol ve yöntemleri, en ileri düzeyde kendinde barındırır. Disiplin iktidarın bir formudur, bir teknolojidir, yeni bir eğitim sistemidir. Gerek eğitim sistemiyle gerekse hastane vb. kurumlaşmalarla toplum üzerinde kendisini farz kılan bir yapıdır.[6]

Disiplinin Gelişiminde Kurumlaşmanın Rolü

Disiplin konusuna giriş, öncelikle disiplinin oluşum merkezleri olan kurumlara bakmakla olabilir. Bu kurumlar kendilerine uygun bir inşa faaliyeti içindedirler. Her düşünce kendine uygun bir tarz ve mimari içindedir. Ortaçağda feodal düşüncenin ağırlığını görürüz. Tarihsel olarak dini düşüncenin mimariye de etkisi olmuştur. Diğer düşüncelerin olduğu gibi. Kuşkusuz, her düşüncenin kendine özgü tarzı olmuştur. Bu kurumların hepsinin de başat amacı bilgi toplamaktır. Bu biçimde bilgi tekeli oluşturuluyor ve tek tip bir kişilik şekillendiriliyor.18. ve 19 Yüzyıldaki pozitivist bakış açısı hem topluma bakışı etkiledi hem de siyasete yön verdi. Bu bakış açısı tek renk, tek tip bir toplumun oluşmasını ve kontrol altında tutulmasını beraberinde getirdi. Kışla, hastane, okul kurumlaşması, belli bir yaşam biçimini topluma dayatırlar. 'Göz önünde olan gerçek: Avrupanın 18 ve 19 Yüzyılda kavramlaştırdığı hapishanenin sayıca ve kapsam olarak büyümesidir.

3 **Foucault, Hapishanenin Doğuşu**
4 **Peter Millar-Nesne, işgal ve güç**
5 **Foucault, Hapishanenin Doğuşu**
6 **Foucault, Hapishanenin Doğuşu**

Bu kitap eski katı rejimler ile iktidarın toplum üzerinde daha yumuşak yöntemler ile uygulamaya çalıştığı mekanizmayı konu ediniyor.

Kaba güçten kısmen uzaklaşmış ve yumuşak güçle sonuç almak isteyen bir güçten söz ediyoruz. İktidar, devlet ile birey arasında bir oyun oynamaktadır.'[7] Foucault şunu söyler; 'Hem kapalı kurumların hem de bu sisteme bağlı kurumların tümünde yer alanlar özünde düşünce ve beden olarak kontrol altındadırlar ve sistem buna göre örgütlendirilmiştir.'[8] Foucault 1970'de iktidar üzerine araştırmaya başlar. Bu araştırmalar 1968 öğrenci hareketinden sonra olur. Bu dönem Avrupa'da mevcut moderniteye karşı, özellikle de okul, şirket, kışla ve hastane sistemine karşı gelişen hareketlerin olduğu bir dönemdir. Başka bir deyişle öğrencilerin sisteme başkaldırdığı, sisteme karşı öfkeli oldukları bir dönemdir. Bu dönemde Foucault'un da bahsini ettiği disipline karşı bir hareket söz konusudur. O da bundan sonrasında iktidarın soykütüğünü araştırmaya koyulur. Bu kurumların iç yapısına dönük incelemeler yapmaya başlar. Ki, bunlar iktidarı ayakta tutan temel kurumlardır. Bahsi edilen kurumların nasıl kurulduğunu, öğrenciler, hastalar ve askerler üzerindeki etkilerini araştırır ve bunların topluma nasıl etki ettiğine bakar. Foucault burada öznenin varolan bu kontrol düzenindeki yerini sorgular.

Foucault disiplin kavramını 19 Yüzyıldaki bu değişim dalgasının insana etkileri bağlamında ele alır. Psikoloji bilimindeki gelişmenin mevcut disipline etkilerini araştırır. Foucault burada insan üzerindeki mühendislik faaliyetinden söz eder ve bireyin ortopedisini tanımlar. Artık şüpheliye toplum düşmanı gibi bakma yoktur. Yoldan çıkmış bir kişi olarak bakılır ve nasıl düzeltileceğine kafa yorulur. 'Bizim toplumumuzda öğretmen-yargıç, doktor-yargıç, eğitmen-yargıç sistemi vardır. Bunların tümü bir arada yasaların birliğini oluşturur ve hakim kılar'[9] Anlaşılıyor ki, bu kurumlaşmaların temel amacı itaatkar bir birey yaratmaktır. Sistem bu kurumları oluşturur ve kendi yasaları çerçevesinde bunları işletir. Buralardan çıkan kişiler-hastane, okul, tımarhane vb.-sistemin amaçları doğrultusunda hareket etmeleri için eğitilirler. Unutmayalım ki, bugün bu kurumlar çok yaygınlaşmıştır. Teknolojinin gelişmesi ile birlikte artık bu kaba kurumlaşmanın yerini farklı mekanizmalar almıştır. Fakat kontrol ve denetim sistemi çok daha kapsamlı bir hal almıştır. Kameralar yoluyla sadece hapishanede değil, yaşamın tümünde birey gözlem altındadır. George Orwell'in 1984 adlı romanında belirttiği üzere tüm yaşam kontrol altındadır. Bir diktatöryal rejim inşa edilmiştir. Kamera, monitör vb. eliyle birey tümden denetime alınmıştır.

Sonuç Olarak;

Güç ve suç, güç ve disiplin arasındaki karışık ilişki suç tanımı ve nasıl bir ceza konusunda yargısal bazı gelişmeleri beraberinde getirmektedir. Biz iktidarını hakim kılmak isteyen bir kurumsallaşmalar ile yüz yüzeyiz. Bu gücün sert ya da yumuşak bir tarzla kendisini dayatmasının anlamı yoktur. Amaç sisteme hizmet eden itaatkar bir birey yaratmaktır. Bu birey objektiftir. Foucault bunu soy bilim ile açıklamaya çalışır ve şöyle söyler; tarih boyunca insana dönük işkence, kötü muamele vb. saldırılar oldu, bunların yol ve yöntemi değişti fakat insanın özgürlük ölçülerinde bir gelişme olmadı. İşkence ve zorun her türlüsünün yumuşatılması insana daha fazla hakim olmak içindir. Bir dönem cesetler suç olarak görülüyor ve onlara dahi işkence yapılıyordu.

Aynı şekilde egemene karşı yapılan en basit suçlar dahi, hegemonyayı sarstığı için en ağır cezalar ile karşılanıyordu. İnsana bakıştaki değişim, insan düşüncesindeki değişim, üretim süreçlerinin farklılaşması, burjuvazinin gelişimi ve yaygınlaşmasıyla birlikte suç ve ceza ilişkisi de değişti. Öncesinde adalet sistemi, işkence ve terbiye etme mekanizmasına dayanıyordu ve bu biçimde toplumu korkutarak ders verdirmeyi amaçlıyordu. Bu sayede padişahın-sultanın hükümranlığının zayıflamaması isteniyordu. Toplumu korkutarak sindirme senaryosu kuşkusuz sadece ceza verme ile sınırlı değildir. Bunu sonrasında şehirlerin kuruluşunda, mimari örneklerinde görmek mümkün. Şehirlere yakın yapılan kışlalar, hastaneler, hapishaneler buna

---

7 **Alternatif tarih konulu makale: Chriss Filo tarafından yazılmıştır.**

8 **Alternatif tarih konulu makale, Chriss Filo tarafından yazılmıştır.**

9 **Foucault, Hapishanenin Doğuşu**

iyi birer örnektir. Bununla topluma eğer kurallara göre hareket etmezseniz, sizi itaatkar birer birey haline getirecek merkezler vardır denilmek istenir. Hapishaneler yoluyla isyankar bireyin terbiye edilip sistemin hizmetine girmesi salık verilir. Diğer kurumlarda aynı şekilde rol oynar. Şüphesiz, Ceza yöntemlerinin değişmesi özgürlük anlamına gelmez. Bunlar tümüyle bireyi nesneleştirmek için izlenen farklı yollardır. Foucault bir araştırmasında önemli bir konuya işaret eder; iktidarın diğer alanları nasıl yargı-adalet sistemi ile işbirliği içinde hareket eder. Toplum bireyleri bu yeni disipline-rejime göre nasıl eğitilmelidir? Bu amaçla tıp, psikoloji ve sosyoloji bilimi yargının ortağı haline gelirler.

Aynı şekilde sucun zaman ve mekana göre değişiklik arz ettiği dile gelir. Bu daha önce ağır ceza gerektiren bazı suçların artık o kategoride ele alınamayacağını ifade eder. Bu tamamen güçle alakalıdır. Örneğin bir dönem zina bir suç olarak görülüyor ve bu suçu işleyenler recm cezasına çarptırılıyordu. Fakat günümüzde bu durum bir çok yerde fuhuş kapsamında ele alınıp ceza kapsamına alınıyor, bununla da yetinilmeyip seks endüstrisinin bir parçası olarak değerlendiriliyor. Buradan da anlaşılıyor ki, iktidar kendi ihtiyaç ya da doğruları temelinde suç kategorileri belirliyor.

Okul, hapishane, kışla vb. üzerinden şekillendirilen disiplin mekanizması esasen iktidarın kendi düşüncesini topluma dayatmasından ibarettir. Çünkü bu kurumlar topluma herhangi bir katkı sunmadıkları gibi başından itibaren devleti güçlendiren ve iktidara hizmet eden kurumlar olmuşlardır. Burada sistemin kural ve kaidelerini kabul etmeyen birey, adeta kendi zincirlerini koparmış, her türlü vahşeti yapacak bir kişi olarak görülür. Bunda birinci amaç sistem dışına çıkmış bu 'vahşiyi' hemen kafese kapatmaktır.

Bu çelişki tarih boyunca devlet ile toplum arasındaki temel çelişki olmuştur. Bu noktada Lafalanj'a kulak vermek iyi olacaktır. Ki, onun görüşleri daha sonrasında anarşist manifestoya kaynaklık etti. 'o çok iyi hissediyor ki, işçi ve öğrenciler köledir, ağır birer köle… o çok iyi biliyor ki, var olan disiplin ile onu özgürlüğe götürecek bir hareket yoktur… o özgürlüğü seçiyor…'[10] Görüyoruz ki, iktidar devlet sistemi tarih boyunca toplumu ve bireyi kendi doğruları temelinde terbiye etmek istemiştir. Bunun için bir çok yola başvurmuş ve böylece insanı 'yabanilikten' kurtarıp medenileştirdiğini dile getirmiştir. Fakat buna karşı toplumda kendi varlığını korumak, öz değerleri ile yaşamak için her daim bir direniş içinde olmuştur.

***Farsçadan çeviren; Cafer İbrahimi**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

---

10 Foucault, Hapishanenin Doğuşu

İtiraz ve İsyan: Jin, Jiyan, Azadî

Figen Ekti

Mezopotamya topraklarında ana Tanrıça kültürüyle yoğrulup şekillenen ve tüm dünya halklarına esin kaynağı olan "Jin Jiyan Azadî" direnişi, 21. Yüzyıla kadının başarı mühürüdür.

Kadın öncülüğünde gelişen Rojava devriminin yankıları haritanın doğusuna taşmış, yeni yaşam paradigması Rojhılat'tan tüm dünyaya yayılmaktadır. Jîna Amînî'nin bedeninden dünyaya yayılan direniş şarkısının notaları; Ana Tanrıça kültürünün hakikat kitabından günümüze uyarlamasıdır.

Devletli sistemde hane kültürü hakikat bütünlüğüne yapılmış en büyük saldırıdır. Devlet denince akla ilk gelen sözcük nedir diye sorulursa: Gasp, kapatma, tecrit, baskı, şiddet, hırsızlık, ahlaki çöküntü, ayrıştırma, çatıştırma ve bunların tümünden beslenen bir organizma denilebilir. Kötülüğün ve kötülüklerin örgütlenerek insanlığın başına bela olmuş hali olarak da yorumlanabilir. Bu anlamda tarihin en acımasız kapatma biçimi, hane kültürüdür. Maddenin oluşumu, evrenin gelişimi, toprak ananın doğadaki tüm canlılara gövde bütünlüğü olarak farklılıkların uyum, ahenk içinde yaşamasını sağlaması ve bu muhteşem döngüselliğe terazi olması büyük hakikat formudur.

Doğadaki hiçbir canlı diğeri ile aynı değil, birbiriyle aynı olmayan milyarlarca canlının muhteşem uyumluluk içinde birbirini tamamlaması, yaşam döngüsüne muazzam katkı sunmasına hakikat bütünlüğü diyebiliriz. Tüm canlılar gibi biz insanlar da bu hakikat bütünlüğünün bir parçasıyız.

Doğal toplum ve Neolitik döneme dair tüm arkeolojik kazı ve tarihsel araştırmalar bize bu hakikat bütünlüğünün çok sağlam ve güçlü izlerini göstermektedir. Doğal yaşam döngüsünde toprak doğurgan beden iken, Neolitik dönemde toprak ananın yanı sıra kadının doğurganlığı, bilinç ve bilgeliği toplumsallaşmanın ana gövdesi durumundadır. Bu iki ana gövdede şekillenen ve gelişen yaşam, doğal eşitlik ve saygınlık barındırmaktadır. Erkeğin çocuk üzerindeki biyolojik rolü bilinmediğinden, doğum mucizesinin kadında gerçekleşiyor olması toplumda ayrıca bir saygınlık ve hayranlık uyandırmaktadır. Bu hayranlık sadece doğurganlığa değil, aynı zamanda kadının bilgi, birikimine, gözle görülür emek üretim ve yaratımlarına olan bir hayranlıktır.

Kadının biyolojik farklılıkları, regli döngüsü, doğum ve çocuk büyütme süreci hareket kabiliyetini yavaşlatırken, kısmi yerleşik hayata geçmesini sağlamış, bu da doğayı daha yakından gözlemlemesine, doğurduğu yeni yaşamın (çocuğun) ve etrafındaki topluluğun ihtiyaçlarına daha fazla çözüm bulma arayışlarına girmesini sağlamıştır. Kadının bu arayışı doğa ve değişen iklim koşullarına göre barınma, beslenme, sağlık gibi temel toplumsal ihtiyaçları tespit ve temin etmesine yoğunlaştırmış ve daha fazla gözlem yapmasını sağlamış, bu da Neolitik devriminin ana çekirdeğini oluşturmuştur.

Buğdayın keşfi ve ''nan" olarak insanlığa sunulması hiç kuşkusuz neolitiğin en büyük değerlerinden biri olmuştur.Yine Şifacılığın toplum sağlığına kazandırılması hala bugünün tıp bilimine kaynaklık ettiği kadar, bilgeliğin bilime kazandırılmasında paha biçilmez bir tarihi gelişmedir.

Tüm bu yaratım, buluş ve gelişmelerin kadın emeği ve bilinci etrafında şekillenmesine rağmen, öne çıkan kolektif bellek ve toplumsal hafıza hakikat

bütünlüğü olarak Neolitik Devrimini ve ana Tanrıçanın toplumsallığa dayalı yaşam kültürünü açığa çıkarmıştır.

Yasak, Günah ve Ayıp Kıskacında Kadın Profili…

Toprak doğurganlığı ile kadın doğurganlığı arasındaki bağ çok köklü ve anlamlıdır. Toprak doğadaki tüm canlıların yaşamını bünyesinde sonsuz bir döngü ile yenilerken, kadının bedeninden de toplumsal yaşam sürekliliği ve geleceği olan çocuğun doğması, sınırsız ve karşılıksız bir emek bilinci ile büyütülmesi, toplumsal hafızanın, değerlerin, kültürel birikimlerin insanlığa mal edilmesiyle uygarlığın gelişimine kaynaklık etmiştir. Kısmi yerleşik yaşama geçişle beraber kadının daha az hareket etme durumuna karşın erkeğin av ve ilerleyen zamanda biriken artı ürünün takası için uzağa gitmesi kendisine geniş alan açmış, analitik zekaya dayalı kişilik özelliklerini öne çıkartmıştır. Erkeğin avcılık yaparken avını elde etmek için yol-yöntem arayışına girmesi, oyun kurması, strateji oluşturması ve uygulaması gibi çabaları tahkim kurmasına da neden olmuştur. Bu anlamda kadın ile erkeğin doğa ve yaşam ile kurduğu ilişki biçimi taban tabana zıt durumundadır. Kadın, doğa ve yaşama hakikatin bir parçası olarak katılmayı, katkı sunmayı sağlarken, (ki doğanın tabiatına uygun olan da budur) erkek ise tahakküm kurmaya, hükmetmeye meyillidir.

Erkeğin doğa ve toplum ile kurduğu ilişkilerinde tahakkümün öne çıkması devlet zihniyetinin ana çekirdeği olarak tanımlayabiliriz. Bu da hakikatin bütünlüğünden kopmak, kolektif akıl, irade ve bilinçten yoksullaşma olarak ortaya çıkar. İnsanlık tarihinin iki ekseni buradan belirmeye başlar. Birincisi, toplumsal ihtiyaçlara dayalı kadın bilinciyle yaratılan icatlar, yerleşik yaşamın kolektif birikimleriyle oluşan artı değer ve toplumsal tüm yaratımların hakikat bütünlüğüne kavuşması, ikincisi erkeğin hakikatin dışına çıkarak, toplumun ortak hafızası, değerler bütünlüğü olan birikimlere el koyarak tahakküm kurması toplumsal ayrışmanın ilk çatlağını oluşturur. Kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkların güçlü-güçsüz düşünüş biçiminin erkekte oluşma nüveleri insanlaşma tarihinin ilk sapmasıdır. Çünkü gasp, mülkleştirme olgusu ile başlayan tahakküm süreci, tüketim çılgınlığı biçiminde yıkıcılığını devam ettirmektedir. "Erkek devlet" söylemi tam da bu demektir. Devlet sisteminin doğuşu kadının binlerce yıllık tarihsel, toplumsal, kültürel, maddi, manevi tüm birikimlerine el koymasıyla başlar. Bu el koyma süreci kadının kendi emeği, üretimi ve yaratımları üzerine söz söyleme, karar verme iradesini kırarak toplum ve çocuk ile arasındaki ilişkiyi sınırlandırır. Böylece ilk tecrit ve izolasyon süreci başlar. Yanı sıra, zaman içinde, erkeğin çocuk üzerindeki babalık rolünün anlaşılmasıyla mülkiyet ve tahakküm hırsıyla kadından intikam alırcasına kadına savaş açmış erkek figürü ortaya çıkar.

Kadın, doğa ve yaşama hakikatin bir parçası olarak katılmayı, katkı sunmayı sağlarken, (...) erkek ise tahakküm kurmaya, hükmetmeye meyillidir

Mezopotamya mitolojisinde kurnaz Enki figürü ile İnanna arasındaki şiddetli kavganın ana nedeni o dönemin toplumsal yasalarını oluşturan Ana Tanrıçanın Kutsal ME'leridir. 104 ME'nin çalınması basit mitolojik bir hikâyenin çok ötesindedir. Ana Tanrıçanın ME'leri ahlaki- politik toplum değerlerinden tutalım, adalet, eğitim, ekonomi, sağlık, bilgi-bilim, kentleşme gibi tüm toplumsal ihtiyaçları hak temelli güvence altına almış yasalar bütünlüğündeki metinlerdir. Bu kutsal metinler kadının toplum ve doğa ile kurduğu ilişki biçiminin eşitliğe ve katılımcılığa dayalı toplumsal sözleşmesiydi ve erkeğin kurnazlığına, tahakkümcü hırsına terk edilemezdi. Bundan dolayı büyük katliamlar, toplumsal kırımlar yaşandı. Kültürel ve etnik soykırım biçimlerine rağmen Ana Tanrıçanın direniş kültürü kadınların ve toplumların mücadelesinden hiç eksik olmadı. Dolayısıyla Kurnaz Enki ME'leri çalarken, kadın ile toplum, toplum ile doğa arasındaki eşit ve katılımcı ilişkiyi ortadan kaldırarak, yerine

sınıflaşma, tabakalaşma, tahakküm ve mülkiyete dayalı, hiyerarşik ilişki biçimini koymuştur.

Gasp en büyük sömürü ve tecrit biçimi olarak bu dönemde ortaya çıkıyor. İnsanı kendi ürettiklerinden koparmak ve yoksullaştırmak ortaya çıkan ilk sömürü biçimidir. Bu anlamda "ilk ezilen, sömürülen ulus kadındır" sözü tarihi bir tespittir. Ana Tanrıça kültüründe yerleşke ve barınakların toplumu doğa ve iklim koşullarına karşı koruma ihtiyacından hareketle yapıldığını, yine tapınakların toplumun kolektif hafıza merkezleri olarak inşa edildiğini biliyoruz. Erkeğin toplum ve kadın üzerine tahakküm kurma biçiminin ana eksenden sapma olduğunu yukarda belirtmiştik. Bir iki örnek ile açarsak: Tanrıça kültüründe tapınakları, toplumsal düşünceyi üretme merkezi olarak düşünebiliriz. Bilge kadın etrafında kolektif irade ile toplumsal sorun ve ihtiyaçların konuşulduğu, önemli kararların alındığı kutsal bir mekan işlevini görmektedir. Devletli sistemin gelişmesiyle beraber toplumsal hafıza merkezi dediğimiz tapınaklar tanrı ile buluşma adı altında, toplumsal iradenin yansımadığı, (Tanrı, kral ve rahip evi) yüksek duvarlı ziggurat biçimini almıştır. Devletli sistemin hane kültürünü buradan ele alabiliriz.

Toplumsal hafızanın biriktiği mekan olan tapınak, Rahip Devlet sisteminde tanrı ile buluşma adı altında, gasp ve talan olarak görülür. Tahakküm ve hanedanlık kurma ideolojisi ziggurat üzerinden tahkim edilir. Toplumsal hafızanın ilk kapatıldığı, kadın iradesinin gasp edildiği ilk hane ziggurtlardır. Devletin ideolojik olarak kurumsallaşması için türlü ikna araçlarına ve rıza üretme biçimine ihtiyacı vardı. Örneğin zor ve şiddet kullanacak bir ordu tek başına bunu başaramazdı. Ama toplumsal rıza üretmek için insan aklının çözemediği durumları inanç ve umuda sığınmalarını sağlayan rahipler tanrının yeryüzündeki melekleri olarak dini ordunun başarıya ulaşması için bulunmaz bir fırsat olarak değerlendirmişlerdir. Din, devlet, ordu işbirliğinin tarihten günümüze ana eksenden sapma durumunu sistematik olarak nasıl sürdürdüğünü hala görebilmekteyiz.

Oysa Ana Tanrıça kültüründe esas olan toplumsal bellek, kollektif irade, eşit yaşam koşullarından oluşan hakikat bütünlüğüdür. Bu almada hane, mekan veya tapınak, bu hakikatin koruyucu çatısı durumundadır. On binlerce yıl önceden inşa edilen ve hala nasıl inşa edildiğine dair sadece tahmin yürütebildiğimiz mimari yapıların oluşturulma şekli insan ilişkilerinin doğrudan ve eşit koşullarda kurabileceği biçimdedir. Bugünün devasa teknik olanaklarla çok zor inşa edilebilecek yapılar, o günün koğuşlarında sadece insan zekâsı ve fiziki gücüyle yapılmıştı. Olağanüstü hakikat bütünlüğü, ortak akıl, kolektif irade, toplumsal hafıza ile bu muazzam yapılar inşa edilmişti.

Tahakküm ve hanedanlık kurma ideolojisi ziggurat üzerinden tahkim edilir. Toplumsal hafızanın ilk kapatıldığı, kadın iradesinin gasp edildiği ilk hane ziggurtlardır

---

Ama devletli sistemin gelişim sürecindeki mimari yapılara baktığımızda, insanın sosyal ilişkilerini sınırlayan, toplumsallaşma zeminini ortadan kaldıran dikey yapılar görülür. Neolitik dönem mimari yapıları ile Sümer Rahip Devleti dönemi yapıları arasındaki biçim ve kullanım amacı ve farkı o kadar çarpıcı ve belirgin ki sayfalarca değerlendirmeye tabi tutulabilir. Örneğin: MÖ 12 bin yıl ve öncesine dayanan mimari yapılar ile (Ergani Çayönü, Newala Çorî, Göbekli Tepe, Çatalhöyük gibi..) M. S. devletli toplumun inşa ettiği yapılar arasındaki temel fark, birioldukça geniş alana, yatay yerleşim biçiminde ve toplumsallaşmaya uygun iken, diğeri piramit biçiminde göğe yani tanrıya doğru yükselen, güç, iktidar ve tahakküm simgesi olarak belirmektedir.

Neolitik dönemde inşa edilen yerleşim alanları tamamen toplumsal yaşam ihtiyaçlarına uygun biçimde kurulurken, devletli toplumda, yerleşim yerleri bir sınıfın, zümrenin, tabakanın, hatta kişi ve hükümdarın sağlığını, güvenliğini güç ve kudretini korumak için yüksek, surlarla çevirili

yüksek güvenlikli yapılar biçimindedir. Toplumsal yaşam eşitliğine uygun değil de sınıflaşmaya göre yapılarında değişkenlik arz etme durumu var. Mitolojik hikayelerde anlatılan insanların kafa taşından kentler kuran hükümdarların yaşadığı söylencesi sadece bir hikâyeden ibaret değil, aynı zamanda tarihsel bir gerçeğe ışık tutmaktadır. Mısır piramitlerinin oluşum süreci benzer durumdadır. Buradan yola çıkarsak devletli sistemle beraber toplumun ortak bellek hakikatinden sapma başlayınca tarihin tersyüz olma süreci de başlamış oluyor. Böylelikle Kadın, zihinsel, düşünsel ve irade gücüyle ürettiği toplumsal değerlerin dilencisi, inşa ettiği yerleşim alanlarının tutsak ve kölesi durumuna düşürülür. Yine toplumda maddi ve manevi olarak yaratıp çoğalttığı kültürel değerlerin hanesine artık üretici ve katılımcı değil, hizmetçisi durumuna itilmiştir, oysa toplusallık anlamında ilk haneleri oluşturan kadındır. Bilgeliği büyücülükle, şifacılığı cadılıkla, kutsallığı günahkarlıkla yargılanmaya dönüşüyor ve artık toplumsallık hanesine üretici ve katılımcı konumu ile değil, hizmetçi rolünde yer verilir.

Devletli sistemin tarihsel süreci içinde kadına bu hizmetçi, dilenci ve tutsak olma rolleri çok farklı yöntemlerle dayatıldı. Toplumsal cinsiyet rolleri bu sapma sürecine dayanmaktadır. Soy sürdürme, soya dayalı hanedanlık kurma, söz ve karar yetkisi ve rolü erkeğe verilirken, kadına düşünme ve karar verme hakkı olmayan, sadece doğuran, erkeği ve toplumu memnun etmek için sınırsız hizmet etme rolleri veriliyor. Böylelikle yasak, günah ve ayıp kıskacında kadın profili ortaya çıkmış oluyor. Devletli toplumun başlangıcından günümüze kadar din, devlet sistemi kadını yok sayarak gasp ettiği tüm yaratımları üzerinden kendini yaşatmıştır. Bunu yaparken kadına düşünsel, zihinsel, bedensel, duygusal ve ruhsal olarak tahakküm kurmuş, çok acımasız baskı ve şiddet araçlarıyla her türlü kapatma biçimini uygulamıştır. Kadının ilk kapatıldığı yer; erkeğin mülkü olarak gördüğü ev ortamıdır.İnanna ve Dimuzi'nin evlilik hikayesi buna örnek verilebilir. Bu hikâyede Tanrıça İnanna, kurnaz Enki'in çaldığı 104 ME'yi geri alma karşılığında bu evliliğe razı olduğu yorumunu yapmak mümkündür.

Bu örnekten de anlaşılacağı üzere İnanna şahsında topluma ait değerleri (104 kutsal ME) topluma geri kazandırma mücadelesi, Dimuzi şahsında ise Enki kurnazlığı ile İnanna üzerinden kadını ve toplumu kendi tahakkümü altına alma, mülkleştirme, ve yaşam alanlarından koparılarak eve kapatma yaklaşımı öne çıkıyor. İngiltere Kralının İskoçya halkı ve kadınları için kullandığı meşhur bir sözü vardır. Yüz yollar boyunca her türlü baskı, soykırım ve şiddetle düşürmediği İskoçya halkından işbirlikçi olan Derebeylerini topladığı bir ortamda "Bunları (İskoç halkı) topraklarından edemiyorsak, döllerinden ederiz, '' söylemi "ilk gece hakkı" denilen sömürgeciliğin bir yöntemi olarak tecavüzü meşrulaştırıyor. Özeti şu: Her İskoç kadını evlendiği ilk geceyi evlendiği kişi ile değil, Derebeyi ile geçirmek zorunda. Bu örnek kadın ve toplumu düşürme tarihinin en çarpıcı örneği sayılabilir. Bu ahlaki yozlaştırma politikaları tüm sömürgeci güçlerin direnen halklara dayatıldığını biliyoruz.

Özellikle Ortadoğu ve Mezopotamya coğrafyasında bunun sayısız örneği vardır ve bu ahlaktan, onurdan düşürme politikaları hala dayatılmaktadır. Kürt halkının isyan, başkaldırı ve ayaklanma mücadelesinde karşılaştığı, yaşadığı benzeri durumlar vardır. Koçgiri, Ağrı, Zilan, Dersim ve Şengal sadece bir kaç örnektir. Başta erkeği ve yediden yetmişe tüm toplumu her türlü kırımdan geçirmek, kadınlara tecavüz etmek sömürgeciliğin temel politikasıdır. "Dersim'in kayıp kızları" ele geçmemek için uçurumdan atlayanları bu gerçeğin yansımasıdır.

Yanı sıra asimilasyon politikalarıyla kültürel ve tarihsel soykırım kıskacında direnen bir halk ve kadın gerçekliği var. Kürt halkının tüm toplumsal isyan ve serhildan dönemlerinde kadının direnişe öncülük ettiğini görmekteyiz. Bu hakikat insanlık tarihinde gelişen temel değerlerin Mezopotamya topraklarında, kadın bedeninden, bilinci ve bilgeliğinden doğup büyüdüğü ve tüm dünyaya yayıldığını göstermektedir. Bu anlamda kadın kendi yaratımlarına, direniş ve mücadeleyle öncülük ederek sahip çıkma azmini göstermektedir. Devletli sistemlerin kadın bilincine, bedenine ve Mezopotamya coğrafyasına bu kadar acımasızca saldırıyor olması bundandır. Neruda'nın

"insan ulaşamadığı herşeyin delisi, ulaştığı herşeyin nankörüdür" sözü adeta erkek devlet için söylenmiş gibidir. Gasp etmek için türlü vahşiyane delilikler yapıp, elde ettikten sonra tüketim çılgınlığıyla yok etmek erkek-devletin temel politikasıdır.

Neolitik Devrimi ile açığa çıkan ve hala uygarlığın gelişiminde temel beslenme kaynağı olan Ana Tanrıça kültürü Mezopotamya topraklarında, Dicle-Fırat nehri etrafında gelişerek insanlığa yayılmıştır. Benzer gelişmeler Afrika kıtasında bulunan Nil nehri etrafında görülmektedir. Dicle-Fırat ve Nil nehri etrafında yaşam kuran ve tüm dünya halklarına mal eden Ana Tanrıça soyundan olan Ortadoğu ve Afrika halkları hala kendi yarattıkları uygarlık değerlerinin dilencisi durumundadır. Tüm dünyayı yeraltı ve yerüstü zenginlikleriyle besleyen Afrika kıtası, yoksulluk, açlık ve hastalıkla boğuşurken, Ortadoğu halkları savaş, talan ve şiddet sarmalı karşısında direnmektedir. Afrikalı bir bilgenin "Beyazlar buraya gelmeden önce Afrika bizimdi, İncil onların. Daha sonra İncil bizim oldu, Afrika ise onların" sözü din, devlet ve orduların yıkıma dayalı işgalci seferlerini iyi özetlemektedir. Günümüzde de güncelliğini koruyan bu işgalci üçgen; Kürt halkına soykırım dayatmaktadır.

Ana Tanrıça Kültüründen Doğan Neolitik Devrim Kazanımları

Son 100 yıllık tarihimize dönüp baktığımızda parçalara bölünmüş, asimilasyon politikalarıyla kültürel kırımdan geçirilerek kendi öz değerlerine karşıt hale getirilerek birbiriyle çatıştırılmış ve zayıf düşürülmüş bir halk gerçekliği karşımıza çıkar. İskoç derebey ile Kürdistan'daki işbirlikçi bey arasında pek az fark vardır. Kürdistan'da aşiret ağalığı, cemaat, tarikat şeyhi, toprak beyleri geniş bir nüfus alanına sahip olduğu için, devletin ilgi odağı durumumda olmuştur hep. Şeyh (Şêx), ağa ve beylerden birisini yanında yer almasını sağlamak devletin geniş nüfuza ulaşması, asimilasyon politikalarını daha kolay yollardan yayması demektir.

Şeyh müritliği, ağa ve beylerin marabalığı devlet zihninin en fazla yerleşeceği, kendini kurumsallaştıracağı zeminlerdir. Biri inanç üzerinden rıza zemini üretmek, diğeri, yoksulluk, açlık üzerinden emek bilincini gasp etmektedir. Amaç inanç, bilinç, emek sömürüsü ile toplum iradesini kendine bağımlı kılmaktır. Bu anlamda devletli sistemde tanrının yeryüzündeki temsilcileri olan rahiplerin rolü, misyonu neyse, Kürdistan'daki şeyh, ağa ve beylerin rolü de odur. Yukarıda Allah yeryüzünde devletin ve devletin hizmetli durumuna getirilmiş şeyh, bey ve ağa temsilciliğidir. Bunun daha aşağısı ise koruyuculuk sistemidir. Bu örgütlenmelerin hepsinde toplumsal belleğe, irade ve değerler bütünlüğün parçalanmasına kastetme amacı güdülmüştür.

Sahte güzellik arayışı yaratıp, estetik ameliyatlarla tek tip insan yaratmak, kapitalist sistemin uydurduğu kişilik tipi politikasıdır

Kürdistan'daki 28 isyanın bastırılmasının ana unsuru işbirlikçi aşiret ağalığı, tarikat şeyhliği ve toprak beyliğinin ihanetidir. Bu kendi öz benliğine yabancılaşmanın, öz değerlerinden tecrit edilmenin ifadesidir. Ait olunandan kopartılarak başka zeminlere dönüştürme zihinsel kapatılmanın kendisidir.

Zihni kapatılan insanın, duygusal, düşünsel, ruhsal, iradi ve bedensel özgürlüğünden bahsedilemez. Bunun sonucunda parçalı toplumdan, parçalı kişilik ve karakter bozukluğu ortaya çıkar ki buda sömürgeciliğin sistematik olarak yürüttüğü ve bire bir beslendiği politikadır. Bu durumun Kürdistan halk gerçekliğine pervasızca uygulandığını yüzyıllardır yaşayarak bilen durumdayız. Bu anlamda kapitalist modernitenin Kürdistan coğrafyasına ve halklarına özelde de kadınlarına topyekûn savaş açmasının temel sebebi

Ana Tanrıça kültüründen doğan Neolitik devrim kazanımlarıdır. Bu kazanımları tamamen kendine mal etmek ve çılgınca tüketmek için fiziki soykırımla beraber her türlü kirli ve özel savaş yürütülmektedir.

Kadın bedeninden, zihinsel, duygusal dünyasına, kültürel değerlerine kadar kırımdan geçirmek bu çağın en tehlikeli politikasıdır. Sömürgecilik tarihinin kaynağına dayanan asimilasyon politikası anadilin yasaklanması, yerine sömürge dili öğretilen okulların köy ve şehir hayatımıza sokulması, diğer bir kapatma biçimidir. İlk duygu ve zihin kırılması yaşadığımız mekanlardır okullar. YİBO, imam hatip, üniversite, çocukluğumuzda yaşadığımız ilk zihin korkmasını daha da derinleştiren ve sisteme entegre eden mekanlardır. Binlerce köyün yakılması, insanların toplumsal aidiyetlerinden kopartılarak göç ve sürgüne zorlanması, açlık ve yoksullukla boğuşurken ahlaki yozlaşmaya sürüklenmesi sistematik kırım politikasıdır. Bu aynı zamanda kadın bedeni ve kadın zihni üzerinden yurtseverlik bilincini yozlaştırma biçimidir.

Kürdistan'da köklü tarihi geçmişi ile onlarca halka ve binlerce kültürel değerler kuşağına ev sahipliği yapan kimliğimiz konumdaki Amed/Sur, Nusaybin, Cizre gibi kentlerin yıkılarak yerle bir edilmesi, sonrasında da sömürge zihniyetini yansıtan yapılaşma gettoları (TOKİ) binyılların mirasına çökme ve bu mirasın asıl sahiplerine çökertmeyi dayatmadır. Bu yıkım ve gasp süreçlerinin devamında ise kültür evleri, okul, kütüphane ve dershaneler aracılığıyla asimilasyon uygulanmakta, zihinsel soykırım yapılmaktadır.

Toplumsal aidiyetlerin her türü özel savaş, şiddet, gasp, asimilasyon yöntemiyle parçalanıp yok edilmek isteniyor. Bu yolla toplumda bir dağılma, çürüme ve çöküntü yaratılıyor. Bu çürümüşlüğün ve çöküntünün üzerine sahte güzellik anlayışı inşa edilerek, bundan benden politikası üretiliyor. Kapitalizminin tüketim çılgınlığıyla kadın ve gençleri doyumsuz, mutsuz ve amaçsız bir yaşama sürüklüyor. Tıbbi tedavi merkezleri olarak inşa edilen hastaneler estetik operasyonu merkezlerine dönüştürülmüş durumda. Sahte güzellik arayışı yaratıp, estetik ameliyatlarla tek tip insan yaratmak, kapitalist sistemin uydurduğu kişilik tipi politikasıdır.

Maddi-manevi yoksunlaştırılan kişi ve toplum her türlü saldırıya açık hale gelmiş oluyor. Bu çağın en kırılgan tarafı korumasız toplum gerçeğidir. Tüm bunların sonucunda hapishane ve tımarhane kaçınılmaz bir mekan olarak insanlara sunuluyor. Tımarhane ile hapishane arasındaki ince çizgi: Birinde hastalık kaynağını devletli sistemden değil de kişinin düşünüş ve yaşayış biçiminde aranması, diğerinin ise asıl suç üreten, işleten ve yargılayanın devletli sistem olmasına rağmen kişi ve toplumun açık, kapalı cezaevlerine hapsedilerek yargılanması; ideallerinden, hayallerinden vazgeçirmek için türlü işkencelerden geçirilerek devletin istediği kişilik kazandırılarak sisteme entegre edilmesidir.

Tecritin kavramsal geçmişi devletli sistemin kişi ve toplumu kendine tabi kılma, entegre etme, iradesiz kılma politikasıdır. Özetle kişiyi kendinden vazgeçirme yöntemlerdir. Sınıflı toplumun başlangıcından günümüze kadar kadın şahsında toplumlara uygulanan her türlü kırım politikalarına karşı, kadın hiçbir zaman direnişten, mücadeleden vazgeçmedi, hatta tüm toplumsal hareketlerin öncülüğünü kadınlar yaptı demek hakkı yad etmektir.

Kadın, doğaya birebir benzerliğiyle üretken, emekçi yapısıyla doğal direnişçi ve mücadeleci ruhuna sahiptir. Kapitalist modernite çılgınlığına karşı insanlığın ve toplumların kurtuluşu doğanın ve kadının özgürlüğüyle mümkündür. Bugün tüm coğrafyaların sokaklarında "Jin Jiyan Azadî" sloganı milyonlarca kadının ortak sesi haline gelmişse, özgürlüğümüzü kaybettiğimiz yere yüzümüzü ve yüreğimizi dönmüşüz demektir. Zihnin, duygu ve düşüncelerin, irade ve emeğin, özgürleşmesi için verili her kişilik ve karakterin tekrar tekrar sorgulanması gerekir. İtiraz; isyan ve baş kaldırdı gerektirir. Tüm bunların anlamı direnmektir. Gasp edileni; direniş, mücadele, toplumsal örgütlenme ile geri almak mümkündür. Bunu başaracak olan da Kürt kadın hareketidir. Kürt kadınları dünya kadınlarına büyük bir direniş geleneği ve mirası armağan etti, ediyor. Ana Tanrıça Kültürü kaynağından doğan özgür yaşamın bilinci ve bilimi olan Jineoloji hakikat bütünlüğü olarak, kadın şahsında tüm toplumların özgürlüğüne ışık tutacaktır. "Hakikat Aşktır, Aşk Özgür yaşam" iddiasıyla yaşayan her kadın, birey ve toplum tüm devletli hanelerden kurtulabilecek güçtedir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Değişen Sınıf Yapısından Değişen Sınıf Mücadelesine

Sezai Temelli

"Bizi özgür kılan hakikat, duymak istemediğimiz hakikattir"

Sebastian Agar

A.Sınıf Yapısının Yeni Hali

Komünist Manifesto'nun başlangıcında "Şimdiye kadarki bütün toplumların tarihi, sınıf savaşımları tarihidir" sözü Marks'ın düşünsel sistematiğinin analitik önceliğini bize göstermesi açısından önemli bir başlangıç sözüdür ve tüm çalışmalarında bu öncelik hiçbir zaman yerini terk etmemiştir. Bu öncelik bir yanıyla bilimsel-tarihsel yaklaşımının temel analizi olarak sınıfları almasını, diğer yanıyla politik-toplumsal süreç olarak sınıfları tanımlanmasını ve buna bağlı olarak da sermaye birikimi/sınıf mücadelesi dinamiklerini bu temelde ele alıp incelediğini açıklaması açısından kritik belirleyicidir. Sınıf analizi tüm tezlerinin neredeyse merkezini oluşturur. Bunun temel nedeni ekonomi politiğin eleştirisini dayandırdığı sermaye birikim süreci çözümlemesidir. Sınıflar, kapitalist sistemin işleyiş dinamiğinin belirlenmesinde, sermaye birikim sürecinin üç ana momentinde oynadığı rolle bu analitik önceliğe kavuşur. Bunlar üretim, realizasyon ve revalorizasyon süreçleridir. Üretim artı değere el koyma sürecidir, realizasyon-gerçekleşme, metaların üreticiden tüketiciye geçmesidir. Revalorizasyon ise yeniden değerleme aşamasıdır, artı değerin yeniden üretim faaliyetine katılmasıdır.Marksist sınıf analizini diğer tüm tabakalaşma kuramlarından ayıran en temel özelliği bu sınıf analizine verdiği önceliktir. Marksizm'in iki sınıflı toplumsal analizi, soyutlaması, burjuvazi ve proletarya özelinde ortaya koyduğu yaklaşım kapitalist sistemin üretim ve bölüşüm algoritmasının simbiyotik ilişkilenmesiyle de doğrudan alakalıdır. Marksizm'de kapitalist sistemin artığa el koyma ve bunu yeniden üretim sürecine aktarma dinamiği toplumsal süreçlerin en önemli belirleyicisi olarak ele alınır. Bu yöntem diğer tüm tabakalaşma kuramlarının önüne geçmesine, toplumsal olanla siyasal olanın bağdaşık açıklanmasına büyük katkılar sunmakla birlikte ikili sınıf eksenli ve mekânsız soyutlamanın, çözümlemenin yetersiz kalmasına yönelik eleştiriler de bilimsel ve politik dünyada hep söz konusu olagelmiştir.

Kapitalizm öncesi toplumların sınıf yapısı, bunun kapitalist topluma olan yansımaları ve kapitalist toplum içindeki gelişimleri bu ikili sınıf analizi açısından bakıldığında kısmen tarihselliğin ihmal edildiği, yeterince analize dâhil edilmediği eleştirileri önemli bir tartışma başlığı oluşturmaktadır. Katı olan her şeyin buharlaşması kapitalizmin tüm baş döndürücü gelişmelerine rağmen tam anlamıyla gerçekleşemediği gibi, kapitalist üretim sürecinin kendi yaratmış olduğu katılıkların geçmişin mirasıyla olan bağı da toplumsal süreçler açısından önemli bir belirleyici dinamiktir. Diğer taraftan üretimin karmaşık gelişim dinamiği ve ortaya koyduğu teknolojik performans işçi sınıfının homojen bir yapıya evrilmesinden çok farklı tabakalaşma formlarının üretilmesine de neden olmuştur. Artı değere el koyan bir üretim algoritmasının ötesinde sistemik bir bütünsellikle politik-toplumsal olanı belirleyen bir üretim ve bölüşüm devinimi,

realizasyonun finans kapitalin hâkimiyetiyle birlikte giderek gerçek metalardan finansal araçlara yönelmesi, revalorizasyonun ise kredi-borç zemininde biçimlenmesi fabrika içi ilişkiler içinde biçimlenen kapitalist toplum ilişkilerini çok daha karmaşık ilişkilerin açığa çıktığı politik-toplumsal alana taşımıştır. İki sınıflı modelin mabedi olan fabrikanın çökmesi, post endüstriyel dönemin özellikleri, iletişim, bilişim alanındaki gelişmeler, habitusun fabrika özeline indirgenemeyecek bir alana sıçraması Marksizm içi tartışmaların, özellikle sınıf tartışmalarının hem akademik dünyada hem de politik alanda yoğun yaşanmasına neden olmuştur. Doğal olarak da sınıf analizi üzerine tartışmaların yoğunlaşması, sınıf yapılarının ve sınıf mücadelesinin farklı zaman döngülerinde yeniden ve yeniden yorumlanması Marksizm tartışmalarının neredeyse merkezine oturmuştur.Sınıf analizi kuşkusuz kapitalist sistemin anlaşılabilmesi, çözümlenebilmesi ve aşılabilmesi adına hala baş köşede oturuyor. Kapitalizmin gelişimi ile toplumsal süreçlerin ve tabakalaşmanın karmaşık gelişimi analize olan farklı eleştirileri karşımıza çıkarsa da tüm bu gelişmeleri çözümleme açısından olsun, kapitalizm sonrasına dair politik-toplumsal öngörülerin biçimlenmesine katkı yapma yönünden olsun hala en güçlü yöntem olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Öncelikle, sınıf analizini hem burjuva hem de geniş anlamıyla işçi sınıfı içi gelişmeleri görmeksizin ortodoksinin yaklaşımıyla ele almak analizin tüm açıklayıcı niteliklerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır. Makro düzlemin mikro temellerden kopukluğu başta olmak üzere sınıf yapısından sınıf oluşumuna, sınıf bilincinden sınıf mücadelesine kadar sınıf analizinin farklı çalışma başlıkları için taşıdığı kompleks ilişkileri görmeksizin bir tartışma yürütmek bilim dışı bir anlayışa sürüklenme tehlikesini taşımaktadır. Ayrıca sınıflı toplumun sınıf içi gelişimleri ve bunun sınıf yapısını dönüştürücü etkisi ve tabakalaşmaya bağlı yeni ilişkilerin ortaya çıkması ile bunun sınıf mücadelesinin yeni formları etkileme kapasitesi her şeyden önce kapitalizmi aşma konusunda kritik öneme sahiptir.

Burada tartışmanın en kritik başlığı eşitsizliğin nasıl yeniden üretildiğine yönelik yaklaşımlardır diyebiliriz. Ekonomik olanla toplumsal olanın ayrışması ya da bunların bütünleşik olarak ele alınması konu açısından önemli bir etkiye sahiptir. Eşitsizliğin kaynağı nedir, yoksulluk ve zenginlik neye göre belirlenir? Klasik Marksizm eşitsizliğin yeniden üretildiği alanı ekonomik alanda, üretim ilişkilerinin içinde, artı değere el koyma aşamasında belirler ve emeğin sömürüsü bu anlamıyla sistemin kendisini genişleyen bantta yeniden üretebilmesi adına temel belirleyicidir. Artı değerin yegâne üretici gücü olan emeğin üretici bir makineye dönüşmesi ve kontrolü kapitalist sistemin devamı adına kaçınılmaz bir gerekliliktir. Sömürü bu haliyle temel eşitsizliğin kaynağıdır ve kapitalist sömürü artı değer üretimiyle aslında eşitsizliğin her seferinde yeniden ve genişleyerek üretilmesiyle yaratılır. Meta üretimi artı değerin kendisini içinde saklayabileceği şeydir ve bunun ancak bir mübadele değeri olduğu sürece piyasada realizasyonu gerçekleşebilir. Emeğin boyunduruğu hem üretim hem tüketim süreçlerinde böylece sağlanmış olur. Genişleyen yeniden üretim ise her seferinde biriken artı değerin sermaye mallarına dönüşmesi ile sağlanırken, büyüyen sermaye daha fazla sömürüye, yani artı değere ihtiyaç duyacaktır.

Bu şematik yapı bizi üretken emekle sınırlı bir toplumsallığa götürür. Üretken emeğin dışında kalan tüm toplumsal unsurlar kapitalistleşme sürecine tabidir ve tarihin gelişimi bu anlamıyla doğrusal bir seyir izleyecektir. Oysa eşitsizliğin üretilmesi sadece üretim aşamasında değil toplumsal düzlemde de gerçekleşmektedir ve sadece kapitalist toplumlara özgü değil, kapitalizm öncesi veya kapitalizmin farklı formlarını taşıyan yapılarında da, reel sosyalizmde de görülebilen bir gerçekliktir. Toplumsal eşitsizliğin yegâne kaynağı üretim süreçleri değil, toplumsal üretim ve bölüşüm süreçlerinin de kapsayacak bir düzlemde karşımıza çıkmaktadır. Bu düzlem sınıf içi, sınıfla olan ilişkilenme sürecinde ve sınıf dışı olmak üzere üç farklı kümelenmeyle kendisini gerçekleştirir. Yine Marks'ın kapitalist üretim bir sosyal formasyondur yaklaşımı aslında toplumsal olanla ekonomik olanın bütünleşik ele alınmasına dair bir yaklaşımı ifade etmektedir. Bu anlamıyla karmaşık toplumsal ilişkilerin ortaya koymuş olduğu üretim/sosyal üretim formu salt meta üretimi ile açıklanamaz. Bu sınırlamanın fabrika içi ilişkilerde

olabildiğince belirgin olmasının tüm toplumsal ilişkilerin bu mekanik döngüye indirgenebileceğini bize göstermez. Sosyal üretimin karmaşık yapısı ve onun politik alana olan etkisi ve siyasetin bu anlamıyla biçimlenmesi olabildiğince karmaşık ilişkiler ağını ortaya çıkarır. Bu karmaşıklığın tarihi aynı zamanda sermaye birikiminin ve emeğin gelişiminin de tarihidir.

B.Sermayenin ve Emeğin Yeni Dünyası

Kapitalizmin son dönemi, bilinen adıyla neoliberal dönemi vahim sonuçlar doğuran gelişmelere neden oldu. 2008 sonrası içinde yaşadığımız post-neoliberal dönem de çoklu krizlerin derinleştiği bir süreç olarak hala devam ediyor. Fakat neoliberal dönemin karakteristik özelliklerini kapitalist sistemden yalıtarak ele almak gibi yaygın yanılsamanın düşünsel ve politik yaşamda belirgin bir ağırlığa sahip olması kapitalist modernitenin günahlarından arınması adına oldukça düşündürücü. Oysa kapitalist sistemin, özellikle modern döneminin tüm tarihsel döngülerinde sistemin çalışma prensibi hiç değişmedi. Eşitlik körü olan kapitalist birikim rejimi siyasal, toplumsal ve iktisadi eşitsizliklerin bir arada üretimi üzerinde kendisini var edegelmiştir. Sorun kapitalizmdedir, onun neoliberal modelinde değil...

Neoliberal dönemin kapitalizmden yalıtılması liberal düşüncenin ekonomi ve siyaset arasındaki kopuş anlayışı adına sürdüre geldiği dogmatik yaklaşımdan kaynaklanmaktadır. İyi bir kapitalizm mümkün saplantılı inancına sahip liberal düşünce, politik alanla iktisadi alanı yalıtmanın ötesinde toplumsal alanı da olabildiğince atomize ederek ele alır. Üreticiler ve tüketiciler vardır, piyasa mükemmel buluşmaları sağlayabilecek yegâne 'kamusal' alandır. Geri kalan her şeyin kendisini bu gerçekliğe ve rasyonaliteye göre düzenlemesi sayesinde tüm krizlerin aşılması mümkün olacaktı. Diğer her şey bu birincil önermeden sapma halinin gösterir ki bu iktisadın konusu değildir diyen liberal anlayış aslında bu irrasyonel yaklaşımını bilimsel olarak akademi başta olmak üzere düşünsel yaşamın her alanında pazarlanmıştır. Oysa yaşadığımız gerçeklik tüm bu 'bilimsel' tezleri fazlasıyla çürütmüştür.

Bugün ortaya çıkan bu vahim tablonun nedeni kapitalizm değil devletin ve bireylerin hatalı tercihleridir anlayışıyla topluma saldıran bu düşüncenin neferleri tarihin sonunu çoktan getirmişti. Oysa neoliberal dönem kapitalizm tarihindeki en dramatik toplumsal eşitsizliklerin yaşandığı bir dönemdir. Bunun en temel nedeni de sadece iktisadi gelişmeler değil, politik ve toplumsal alanda yaşanan bütünsel gelişmelerdir. Neoliberal dönem kapitalizmin belirgin bir biçimde devletleştiği bir dönemdir de aynı zamanda. Neoliberalizm öncesi devlet, yani politik alanla kapitalist sınıf ilişkilerinin simbiyotik devinimi belli özgünlükleri barındırmaya devam ederken, son elli yıllık kapitalist gelişme bu özgünlüklerin neredeyse özdeş ilişkilere dönüşmesine neden olmuştur. Bu dönüşüm kuşkusuz toplumsal ve sınıfsal yapıları köklü değişimlere neden olabilecek düzeyde etkilemiştir. Sermaye birikimi geliştikçe yaratmış olduğu adaletsizlik de doğası gereği derinleşmiştir. Sermaye birikimi kesintisiz bir büyümeye ihtiyaç duyar ve bu büyüme bileşik bir büyümedir. Kapitalist sistem bileşik büyümeyle her seferinde daha fazla artı değere gereksinim duyarak yol alır. Bileşik büyüme diyeceğimiz bu trend ortalama yüzde üç gibi bir rakamla yoluna devam etmeye çalışsa bile sürdürülebilirliği mümkün değildir. Her yirmi yılda bir kendisini ikiye katlayabilecek bir büyüklükten bahsediyoruz. İşte bu devasa büyüme yaşadığımız büyük yıkımın da nedenidir. İnsani ve ekolojik yıkımın kaynağında yatan işte bu büyüme bağımlılığıdır. Sermaye artık hayatta kalmayacak kadar korkunç ve devasa bir yere dayanmıştır.

Başlangıçta dile getirilen Alternatif Yok (TINA: There Is No Alternative) programı sadece ekonomik kültürü değiştirmekle sınırlı bir proje değildi. Aslında TINA'nın politik programı ekonomiden çok daha kapsamlı bir değişimi arzuluyordu, bunda da başarılı oldu. Liberal ve sosyal demokrasinin ömrünün tamamlandığına işaret eden bu gelişme adım adım liberalizmin demokrasiden kopuşunu ördü ve giderek otoriterleşen bir yönetsel formu inşa etti. Bu kapitalizmin doğasına, işleyiş mekanizmasına uygun bir gelişmeydi. Bu tarihsellik içinden baktığımızda Abdullah Öcalan'ın 'kapitalizm devlettir' tezi, bu anlamıyla son yarım yüzyılda kapitalist sistemin temel gelişim dinamiğini işaret etmesi açısından

önemli bir tezdir. Diğer taraftan küreselleşme dönemi olarak da adlandırılan bu dönem eski kamusallıktan bir kopuşu getirmekle birlikte aslında yeni kapitalizmin dinamiklerine uygun olarak 'ulus-devlet' formunu yeniden yapılandırmıştır. Küreselleşme etkisini, özellikle de finansallaşma sürecini bizzat devletin işleyişinin bir parçası olarak bu dönemde tüm çıplaklığıyla görmek mümkün hale gelmiştir.

Kapitalizmin emek boyunduruğunu en sofistike mekanizmalarla yeniden ürete geldiği bu son dönemi devlet ve sermaye bütünselliğinde betimlemek açısından kritik bir tarihselliktir ve hem sağ hem de sol ortodoksinin penceresinden bu yeni ilişki biçimine dair yanıtlar ve çözümler üretmek pek de mümkün görünmemektedir. Özellikle finansallaşma artı değer üretim ve realizasyon mekanizmalarını yeniden düzenleyebildiği bir birikim sürecinde, bırakınız yapsınlar bırakınız geçsinler ayeti yerini bırakınız borçlansınlara bıraktığı, kredi sisteminin kapsamının devasa bir gelişim gösterdiği bu süreçte toplumsal olanla iktisadi olanın geçişkenliği politik olanla düzenlenebilmektedir. Bu 'büyük dönüşüm' kamunun finansallaşmış normlara uygun yapılandırılması adına büyük önem taşımaktaydı. Kamu eliyle finansal sistemin düzenlenmesi kapitalizmin yeni döneminin en belirleyici hareket yasasıydı ve bu süreçte emeğin boyunduk altına alınması aslında toplumun bütünüyle boyunduruk altına alınması anlamını taşımaktaydı.

Küreselleşmiş devasa finansal sistemin ve bu sistemin yatırım yönetimi ancak güçlü bir devletle varlığını sürdürebilirdi ki, bu da neo-otoriter sistemlerin hızla yolunu açacak gelişmelerin sermaye tarafından desteklenmesi anlamına geliyordu. Devletin mali bunalımı devletin yeniden finansmanıyla, kapitalizmin devlet koltuğuna bizzat oturmasıyla aşılacaktı. Öncelikle 'kamu parası'nın yönetimi artık büyük şirketlerin, özellikle de finansal şirketlerin sübvansiyonu önceliğinde gelişim göstermekteydi. Bu dönemde neoliberalizmle neo-muhafazakârlık arasında gelişen ittifak otoriter rejimleri güçlendiren birinci etkiyi yaratırken, uzun vadede neo-faşist devlet kurumsallaşmasının da yolunu açtı. Sistemin arzuladığı aslında buydu. Devasa kredi ve borç sisteminin yönetimi ciddiye alınması gereken bir durumdu, dünya kapitalist sistemi de bunu sağlayabilecek bir güvenlik anlayışını inşa etti. Güvenlik toplumu aslında yüksek risk barındıran para sermayenin güvenliği için toplumun kontrolü anlamını taşıyordu.

Güçlü devletin kudreti sayesinde hem krizini aşan hem de para sermayenin güvenliğini sağlayan kapitalist devlet yetmişlerin sonunda adeta küllerinden yeniden doğuyordu. Altın çağın liberal demokrasi, sosyal demokrasi parantezi ikinci büyük savaş öncesi faşizme öykünen histerinin geri dönmesiyle kapanıyordu. Yoksullaşma, işlerin kaybedilmesi, fabrika toplumunun yıkılması aslında yeni kapitalizm için 'iyi' bir şeydi. Yeni toplum kapitalizmin kültürü altında ezilirken ortaya çıkan devasa eşitsizlikler yığınların otoriter sistem altında yönlendirilebilmesi adına kritik bir sürece işaret etmekteydi. Yeni yığınlar tehlikeliydi ve mutlaka kontrol edilmeliydi. Disiplin toplumunun disiplinci mekanizmaları da koruyarak kontrol toplumuna evrildiği bu süreçte devletin polis devleti vasfı, küresel ölçekte de jandarma devleti vasfı ön plana çıkıyordu. Fabrikanın disiplini yerini küresel toplumun kontrolüne bırakıyordu. Neoliberalizm aslında bundan fazlası değildi.Yarım yüzyıllık işsizlik ve yoksulluk dönemi insanları birbirine hızla yabancılaştırıcı bir süreç oldu aynı zamanda. Toplumsal istikrarsızlığın, bir arada yaşanabilirliğin olasılıklarının tüketildiği bu dönem aynı zamanda güvenlik kaygısını besleyen ve güçlü devleti çağıran bir toplumsal paranoyanın kapısını açtı.Finansal gücün akıl almaz yükselişi toplumsal eşitsizlikleri tahmin edilemez derecede derinleştirmiştir. Her yirmi beş yılda bir kat büyüme gereksinimi sermaye birikiminin aslında yaratmış olduğu büyük felaketin adıdır. Bileşik büyüme aslında toplumsal yıkımı beraberinde getirmiştir.

Parasal genişleme ile aşılmaya çalışılan küresel kriz aslında ters teperek rant alanlarını geliştirdi ve bunun sonucu servet ve gelir uçurumu da inanılmaz boyutlara ulaştı. Paradan para kazanan, üretimden çok finansal ve gayrimenkul rant alanının geliştiği, emeklilik fonları başta olmak üzere tüm kamusal fonları büyük sermayenin rant alanına çeviren bu

gidişat, topyekûn yoksulluk yaratmasının ötesinde tüm dünyayı cehenneme çevirirken toplumun da bu denli parçalanmışlığına yol açtı.

Bu büyük organize soygun bizzat devletlerin ve küresel bürokrasinin kontrolünde ve yönetiminde gerçekleşti. İşçi sınıfının hızla parçalanması bir yanıyla sisteme uygun yeni istihdam biçimlerini ortaya çıkardı. Diğer taraftan teknolojinin ve finansallaşmanın yol açtığı işgücü fazlası, yaygın ve yoğun işsizlik sağ ideolojilerin beslendiği kaynağı da büyüttü.

Milliyetçilik, muhafazakârlık ve yeni ırkçılık dramatik bir biçimde yükseldi. Sermayenin bu yeni kodlarına uygun jeopolitiğin gelişmesi de tesadüf olmasa gerek. Yoksullaşan Güney'in ve Ortadoğu'nun son kıyametin mekânları olarak karşımıza çıkması, özellikle Ortadoğu'nun üçüncü dünya savaşı, vekâlet savaşları gibi betimlemelerle anılır olması kapitalizmin jeopolitiğiyle de doğrudan ilişkilidir. Finansal sermayenin mekân ölçeğinde yeniden değerlenmesi adına güçlü bir yerinden edilme müdahalesi yaşanırken, mekânın korunması tüm toplumsal dinamiklerin sermaye ve devlet karşısında bütünleşik bir mücadele alanı yaratmasıyla ancak mümkün olabilir. Bu da ancak ulus-devlet ve kapitalist moderniteye bağlı üretim/toplumsal ilişkilerinden kopuşla olanaklı hale gelebilir.

C.Toplumsal Emeğin Gelişimi

Kapitalist modernite denilen durdurulamaz, takıntılı ve saplantılı değişim insanları yaşanabilir haklardan ve gelirden yoksun bırakmaya devam ediyor. Bu devasa ekonomik büyüme insanlara refah getiremedi. Tam tersine insanları yoksullaştırdı, yerinden etti, hızla mülksüzleştirdi. Ekonomik mucizelerin yarattığı yıkım aslında kapitalist devletin insanlar için çizdiği 'kader planı'ndan başka bir anlam taşımıyor...

Bugün gelişmiş kapitalist sistem sadece üretken emeği değil topyekûn toplumu boyunduruğu altına almaktadır. Artı değerin üretimi ve el koyulmasından genişleyen yeniden üretim sürecine evrilmesine kadar ortaya çıkan karmaşık gelişmelerin toplumsal niteliği en önemli tarihsel gelişimdir. Her yere nüfuz eden üretim tarzı olarak toplumsal üretimin, iletişimin dolaşıma içsel aşkınlıklarının, teknolojik değişimin sömürü ve sömürge meselesini nasıl yeniden biçimlendire geldiğini konuşmak zorundayız.Toplumsal üretimden bahsediyorsak toplumsal emekten bahsetme zamanı da gelmiştir. Toplumsal emeğin yapılandırılması, eşitsizlik ve hiyerarşi üretimi tam da politik olana işaret eder. Kapitalist devlet bu anlamıyla üretime, dolaşıma ve mekâna uygun örgütlenir. Yeni toplumsalın kontrolü toplumsal emeğin kontrolüdür ve devletin yeni formu emeğin boyunduruğunu sermaye adına denetleyenden öte bizzat gerçekleyen olmasıdır. Sömürü toplumsal bir hiyerarşiye de uygun üretilir. Katmanlaşmış tabakalaşma burada kendisini yeni üretim algoritmasında uygun matrisler içinde var eder. Bu kapitalist gücün işlevinin siyasal olarak üretilmesi anlamına gelmektedir.Kapitalist modernitenin birinci dönemi 1848-1914 arası olarak kabul edilmektedir. Öncesi manüfaktür dönemi dediğimiz ilksel birikim dönemine karşılık gelen dönemdir ve bu dönemde emeğin toplumsal niteliği ön plandadır ve emekçiler hızlı bir mülksüzleşmeyle karşı karşıyadır. Bir sonraki dönemin işçi sınıfını oluşturacak olan potansiyelin hızla açığa çıktığı dönemdir bu dönem.1848-1914 arasında zanaatkârların fabrikaya sokulduğunu görürüz. İşçi sınıfının bağımsız olan karakteri aşınmaya başlamış, bu dönemde makinelerin parçası olmaya başlamıştır. Profesyonel işçi dediğimiz dönemden bahsediyoruz. Toplumsal tabakaların fabrika formu altında katmanlarını yitirdiğini gözlemleriz. Burada beyaz yakalılar, mavi yakalılar ayrımına tabi olan, Taylorist bir anlayışla üretimin içine çekilen emekten söz etmekteyiz. Bu sınıfın politik izdüşümü proletaryanın politik kisvesini oluşturur. Toplumsal olanın politik olana dönüşümü emeğin bu formuyla Marks'ta ve dönemdaşlarında olabildiğince belirgin hale gelir.

Devlet birinci finansallaşma sürecinin inşası, tekelleşme ve emperyalizm dinamiğine uygun kurumsallaştırılır. Olabildiğince katı bir forma sahiptir. Proletarya ise sendikal ve parti yapıları içinde örgütlenir ve modernitenin sınırları içinde hareket eden bir kuruluş paradigmasıyla hareket eder. Sol bu dönemde üretici fabrika emeğinin diğer her üretim faaliyetine ve toplumsal katmanlaşmaya

egemen olmasını esas alır. İkinci dönem 1968'e kadar uzanan dönemdir. Profesyonel işçinin kitlesel işçiye dönüştüğü, fordizmin hâkim olduğu, vasıfsızlaşmanın ve yabancılaşmanın işçi sınıfını karmaşık üretim ilişkileri içinde etkilediği bir dönemdir. Sosyal üretimin kamusal bir nitelik kazandığı, kamu fabrika ilişkilerinin yoğun geliştiği bir süreçtir. Özellikle ikinci büyük paylaşım savaşı sonrası yaşanan hızlı büyüme dönemi ve gelişmiş ülkelerin refah devleti, Keynesyen ekonomi politikaları bir 'altın çağ' nitelemesini ortaya çıkarmıştır. İşçi sınıfının kendi iç tabakalaşması açısından da kritik bir süreçtir. Son dönem ise toplumsal işçinin, toplumsal emeğin sahne aldığı dönemdir. Neoliberal dönemin en belirgin dönüşüm etkisi yarattığı düzlem olarak da görebileceğimiz bu düzlem fabrika toplumunun yıkılışı ile kendisini gösterir. Otomasyonun, iletişimin hızla gelişimi, doğrudan emeğin üretim süreçlerindeki merkeziliğini ortadan kaldırdı. Finansallaşmanın ikinci dönemi yeni emperyal ilişkiler içinde devletin düzenleyici etkisini belirgin bir biçimde ortay koydu. Bu gelişmeler proletaryanın bileşimi ve ikamet ettiği yeri fabrikadan topluma taşıdı ve tanımlı kimliğini olabildiğince karmaşık hale getirdi. Emeğin gayri maddi boyutu ve yerinden edilmesi bu yeni ilişkilerin en önemli etkileyici faktörü oldu diyebiliriz. Bu gelişmeler entelektüel emek gelişiminin de etkisiyle yeni ve karmaşık bir tabakalaşma sürecini açığa çıkarmıştır. Bu dönem ortodoksiye karşı yeni solun da geliştiği bir dönemdir ve bu anlamıyla sınıfın toplumsalla ve mekânla olan ilişkisi siyasetin önemli düşünsel girdilerini oluşturmuştur. Fabrika işçisine dayalı örgütsel model toplumsala içkin modellere dönüşmüş ve hızla yaşanan mülksüzleşmenin etlileri politik alanda görülmüştür. Sınıfın ilk tabakalaşması profesyonel işçi döneminde mavi yakalılar beyaz yakalılar ilişkisinde ortaya çıkarken, kitlesel işçi döneminde işçi aristokrasisinin yaratılması ve sınıf içi tabakalaşmanın hızlanması gözlemlenir. Toplumun geri kalanında ortaya çıkan ilişkilerin silikleşmesi, düşünsel ve politik yaşamın yeterince ilgisini çekmemesi fabrikanın, yani devasa maddi üretimin tüm duygusal emeği yutan bir çark olması politik olanın nasıl bir belirleyicilikle biçimlendiğini de açıklamaktadır.

Politik olan sosyal üretim düzenlemesi ile çevreyi siyasete müdahil olmaktan alıkoymayı başarabilmiştir. Fabrikanın yıkılması aslında neoliberal dönemin büyük bir altüst oluş dönemi olarak nitelenmesinin de bir nedenidir. Fabrika merkezli toplum modelinin hâkim olduğu dönemde kısmen başlayan fabrika dışı toplumsal gelişmeler aslında bu çöküşün habercisi olmuştur. Devletin mali bunalımı olarak adlandırılan büyük kriz aslında sermayenin sosyal üretimi artık finanse edebilmekten yoksun kalmaya başlamasıyla söz konusu olmuştur. Bu gelişme öncelikle emeğin feminizasyonuna yol açmış, kadın emeğinin aşırı sömürülmesi yoluyla kriz kısmen geçiştirilmeye çalışılmıştır. İkinci adım çevre ülkelerden işçi göçlerinin düzenlenmesi olarak görülmüş, bu hamle ile düşük ücret ve güvencesizliğin kapısı aralanmıştır. Batı işçi aristokrasisinin refah devleti nimetlerinden faydalanmasına karşılık üçüncü dünya işçi sınıfı neredeyse hızla prekaryalaşmaya başlamıştır. Neoliberal dönem aslında emek sömürüsünün tüm topluma nasıl yaygın hale getirileceği açısından da okunabilecek bir dönemdir. Finansallaşma ve dolaşım süreçleri artı değer üretimi kadar fiktif sermayenin değerlemesi adına da toplumsal emeği gelişmiş sömürü mekanizmalarının içine çekilmesini sağlamıştır. Borçlanma bu işleviyle kimseyi dışarıda bırakmayan bir mekanizmadır ve gelecekte üretilecek artı değere bugünden el koyma yöntemidir. Güvencesiz çalışma, nöbetleşe çalışma düzenlemeleri, parça başı iş, düşük ücret, gibi uygulamalar tüm sistem için belirleyici bir düzenleme olmaya başlamıştır. İlk yerinden edilme fabrikadan ve sosyal üretim alanından işçinin sökülmesiyle başlamıştır.Güvencesizlik ve düşük ücret proletarya içi tabakalaşmayı getirirken, ortaya çıkan yeni istihdam biçimleri orta sınıfın, yönetici sınıfın hızla büyümesine de yol açmıştır. Orta sınıf ve küçük burjuvazi sınıftan kaçısın en önemli politik figürleri olarak büyüyüp serpilmiştir. Burjuvaziye olan yakınlığı ve sistemin yeniden üretilmesine katkıları nedeniyle ortaya çıkan bu güçlü katman tarihsel rolünden çok daha öte bir rolle yeni toplumsalın içinde konumlanmıştır. Neoliberal sağ siyasetin beslenmesi adına önemli bir işlevi yerine getiren bu orta sınıfçılık, kendi iç katmanları arasında da olabildiğince birbirine yabancılaşmıştır.

Proletaryadan daha yoksul olan tabakalarının bile sınıfa uzak durması politikanın açıklamaya çalışmakla yükümlü olduğu bir başlıktır.Yoksulluk dalgası hiç kuşkusuz köylü toplulukları fazlasıyla etkilemiş ve yerinden edilmenin en dramatik sahneleri bu alanda ortaya çıkmıştır. Büyük kentlere zorunlu ve gönüllü göçler küresel bir göç dalgası yaratmıştır. Savaşın küresel ölçekte yaygınlaşması bu yerinden zorla edilmelerin en önemli belirleyenidir. Güvencesiz ve düşük ücretle çalışma yaşamının beslendiği en büyük kaynak bu mültecileşmiş sınıftır. Kalabalık yığınların dinsel ve etnik kimlikleriyle yeniden oluşturmaya başladığı dayanışma ağları yeni siyasetin en zengin zeminlerini de yine bu dönemde oluşturdu. Tehlikeli sınıfları ırkçılık ve dinsel gruplaşmalarla boyunduruk altına almaya çalışan sistem, bu gelişmelerin çokluk içinde etnisite ve inanç kimliklerinin önemli bir özgürlükçü belirleyen olmaya başlamasıyla politik-toplumsal krizinin derinleşmesiyle karşılaşmıştır. Bu karşılaşma karşısında giderek otoriterleşen devlet sistemin gerekleri uğruna daha saldırgan ve şiddet mekanizmalarına daha çok başvuran otoriterliğini yükseltmiştir. Topyekûn mülksüzleşmenin etkisiyle ortaya çıkan bu yeni tabalakalaşma aslında toplumsal emeğin çoklu bileşimini resmetmektedir.

D.Sonuç Yerine

Coğrafya ve siyaset arasındaki ilişkiyi görmezden gelen ve tarihselliği ihmal eden yaklaşıma karşı bizatihi kapitalizm karşıtlığının coğrafi mekânının üretilmesi önemlidir. Dolaşım ve mekân diyalektiğinin daha belirleyici olduğu bir dönemi yaşıyoruz. Sınıfın yeni hali, toplumsal emeğin doğru kodlanmasıyla ancak anlaşılabilir ve politik olan ancak yeni bir kurucu siyaset olma halini bunun üzerine inşa edebilir.Toprağın yeniden bölüşümü adına yaşanan tüm emperyal gelişmeler, Bugün Ortadoğu özelinde Kürt meselesinin neden küresel bir mesele olduğunu açıklaması açısından kritik önemdedir. Bölgenin askeri müdahale alanına dönüşmesi kuşkusuz bölge halklarının kapitalizm ve ulus-devlet formları altında yeniden paylaşımı içinde yığınlaştırılmaya çalışılmasıyla doğrudan alakalıdır. Sınıf analiz ekseninde meseleyi bu yeni gelişmeler ışığında yorumladığımızda küresel sistemin finansallaşma ve militarizm eşleşmesinde nasıl biçimlene geldiğini bize göstermesi nedeniyle sömürü-sömürgecilik ekseninde yeni bir Marksizm okumasına bizi götürmektedir. Bu anlamıyla da Öcalan'ın tezleri Marksizm'in yeniden yorumlanması adına da büyük önem taşımaktadır.

Devlet giderek sermayeye tabi oluyorsa sermayenin en temel üç meselesini çözmekle de kendisini mükellef kılıyor demektir. Üretim, gerçekleşme ve birikim. Sermayenin krizine mekânsal çözüm arayan devletler, özelde Türkiye ve ittifakları çözümü Ortadoğu da aramaktadır. Bu gelişmenin yeni tabakalaşma ve sınıf algoritması açısından da kritik belirleyici olduğunu hemen belirtmekte fayda var. Türkiye hinterlandı bu yeni gelişmelerin merkezini oluştururken Ortadoğu bu gelişmelere karşı direnişin coğrafyası olmaktadır. Kitlesel radikal bir muhalefetin sermaye devletine karşı mücadelesi ve direnişi bu mekânsal ve sınıfsal karakteriyle büyümektedir. Toplumsal eşitsizliğin azaltılmasını sağlayacak bir yol bulmamız gerekiyor. Çökmekte olan burjuva toplumunun karşısında ezilenlerin kendi yolunu seçmesi kaçınılmaz bir siyaset tercihi olmak zorundadır. Teknoloji ve finansallaşmanın yarattığı tahribata karşı yeni bir üretim ve bölüşüm ilişkilerini düzenleyecek bir siyasetin var edilmesi kaçınılmaz bir zorunluluk olarak karşımızda duruyor. Zaman zaman kapitalizme karşı toplumsal hareketlerin yükseldiği bir dönemde yaşıyoruz. Bu hareketlerin uzun ömürlü olamaması anti-kapitalist ve anti-militarist mücadelenin başarısızlığına neden olmaktadır. Kesintisiz bir mücadele ancak bugünün çokluğunu yeniden bir sınıf/toplum mücadelesine çağırmakla mümkün. Bunun yolu da sınıfı yeniden tanımlamaktan, bu yeni sınıfı örgütlemekten geçmektedir. Marksizm'in tarihi bazı açılardan politik olarak müdahil bir kuramdan çok skolastik çarpıtmalara neden olma riskini de taşımaktadır. Özellikle batı akademilerinin sığınağında bu risk daha da yoğunlaşırken, radikal devrimcilerin üçüncü dünyadan verdiği yanıt sömürgeciliğe ve sömürüye karşı yeni bir siyaseti çağırıyordu. Toplumsal emeğin sermayeye karşı örgütlüğünün gelişimi için en elverişli mekânı işte bu çevre yaratıyor.Bir Ortadoğulu düşünür ve devrimci olarak Öcalan'ın toplumsal emeği esas alan ve kapitalist moderniteye

karşı ortaya koymuş olduğu düşünsel yol aslında yeni Marksizm'in en önemli açılımlarından birini yaratmakta. Üretim, dolaşım ve mekân matrisinde politik olanın toplumsallaşması ve bunun örgütsel mücadelesi çok boyutlu katmanlaşmış, tabakalaşmış emeğin, çokluğun siyasal arayışlarına yanıt verebilecek potansiyeli taşımaktadır. Toplumsal hareketlerin kısa ömürlü ve dağınık, ilişkisiz halinden birlikte hareket edebilecek bir zemine kavuşabilmesi, yeni bir sınıf siyasetine olan gereksinimi ortaya çıkarmaktadır. Sınıfı toplumsal emek genişliğinde okuyabilmek, tüm tabakalaşmış hallerini kapsayacak bir boyuta taşımak, maddi üretimin ötesinde radikal demokrasi anlayışıyla doğa, insan ve üretim bütünselliğini tasavvur edebilmek adına entelektüel çabanın da en az direniş mücadeleleri kadar yoğunlaşması gerekmektedir.

Kaynakça

- **Bonefeld,W., vd., der., "Açık Marksizm", 2017, Otonom yay., İstanbul**
- **Harvey, D., "Sermaye Muamması", 2012, Sel yay., İstanbul**
- **Harvey, D., "Anti-kapitalist Günlükler", 2022, Sel yay., İstanbul**
- **Panitch, L. vd., der., "21. Yüzyılda Sınıflar ve Sınıf Mücadelesi" Socialist Register 2014, 2015, Yordam Kitap, İstanbul.**
- **Panitch, L. vd., der., "Sınıflar Dönüşürken" Socialist Register 2015, 2017, Yordam Kitap, İstanbul.**
- **Sanbonmatsu, J., "Postmodern Prens", 2007, Bağlam yay., İstanbul**
- **Wright, E.O., "Sınıf Analizine Yaklaşımlar", 2014, NotaBene, İstanbul**
- **Wright, E.O., "Sınıflar Üzerine Tartışmalar", 2017, NotaBene, İstanbul**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Yaratıcı Kadın Dünyasından İktidarcı Erkek Devletine Tarihsel Yolculuk

Fatma İzol

Tarihte kadının düşürülüş hikâyesini doğru temeller üzerinden aramazsak, ulaştığımız sonuçlarda her daim yanılgılı olacaktır. İşte tam bu nedenden dolayı Jîna Amînî'yi çağdaşları üzerinden tanımaya çalışmak gerekmektedir. Kuran-ı Kerim'in temellendirmediği ancak Kutsal Kitap İncil'in yaratılış bölümünde; 'RAB Tanrı Âdem'e derin bir uyku verdi. Âdem uyurken, RAB Tanrı onun kaburga kemiklerinden birini alıp yerini etle kapadı.[1] Âdem'den aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaratarak onu Âdem'e getirdi.[2] Âdem, "İşte, bu benim kemiklerimden alınmış kemik, etimden alınmış ettir" dedi, "Ona 'Kadın' denilecek, çünkü o adamdan alındı.'[3] Olayı bu kutsal ayetler üzerinden değerlendirdiğimizde kadının, erkeğe yardımcı olması için yaratıldığının, kanıtlı olarak belgelendirildiğini, "Sonra, 'Âdem'in yalnız kalması iyi değil' dedi, 'Ona uygun bir yardımcı yaratacağım.'"[4] şeklindeki devam ayetlerde olduğunu görmekteyiz.

Şimdi hemen tarih şeridi üzerinde gidiş gelişlere başvurarak konu hakkında Jinekolojik değerlendirmeler yapalım.Aslında Hristiyanlık dini ile birlikte kadın gerçekliğinin tek başına neleri başarabileceğine de tanık olmaktayız. Yeter ki tarihsel gelişmelerin kritiğini gören gözlerle yapabilelim. Bu anlamda Hz. Meryem'in hayatı birçok konuda önemli doneler vermekte. Al-i İmran Suresi, 45. ayet: Hani melekler, dediler ki: "Meryem, doğrusu Allah Kendinden bir kelimeyi sana müjdelemektedir. Onun adı Meryem oğlu İsa Mesih'tir." "Al-i İmran Suresi, 47. Ayet: "Rabbim, bana bir beşer dokunmamışken, nasıl bir çocuğum olabilir?" dedi. (Fakat) Allah neyi dilerse yaratır. Bir işin olmasına karar verirse, yalnızca ona "ol" der, o da hemen oluverir."Bu iki tarihsel kadın üzerinden değerlendirme yapacak olursak, güncel tıp homomorfik kadınların kendi ürettikleri spermler ile erkeksiz ve bakire olarak çocuk doğurabileceğini kanıtlarken, bir erkeğin kaburgalarından doğum yapabildiğine dair herhangi bir belge bulunmamaktadır. Sümer dini tarihi kayıtlarında ise açgözlü Enki'nin yasak bitkilerden yemesi sonucu Kadın Ana Ninhursag tarafından lanetlenmesi olayında kaburgalarından rahatsızlandığını ve yine Ninhursag'ın izni ile başka bir tanrıça olan ve bilgelik alanı kaburgalar üzerine yoğunlaşan Ninti tarafından tedavi edilmiş olması olayı vardır. Bu bağlamda kutsal kitap Eski-Yeni Ahit'in kaynakları ile ilgili tarih şeridi bize önemli işaretler veriyor olabilir.

Tekten Var olundu!

Ayrıca yine Kuran-ı Kerim Âl-i İmrân Suresi 59. Ayetinin diyanet işleri tarafından yapılan çevirisi de bize önemli veriler sunmaktadır. ''Şüphesiz Allah katında (yaratılışları bakımından) İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir: Onu topraktan yarattı. Sonra ona "ol" dedi. O da hemen oluverdi." İşte bu veriler ışığında mitolojik anlatımlara bir göz atacak olursak gaia-toprakta yine kadın ile özdeşleşmektedir. Yani tıpkı İsa'nın bir annesi olduğu gibi Âdem'in de bir annesi olduğu varsayımı, bu ayet ile güç kazanmaktadır. İlksel yaşamdaki kadının bedeninde

---

1 Yaratılış 2:21 , Kutsal Kitap

2 Yaratılış 2:22 , Kutsal Kitap

3 Yaratılış 2:23 , Kutsal Kitap

4 Yaratılış 2:18 , Kutsal Kitap

yaratılışı itibariyle var olan doğurma özelliği, kendisinden sonra kendisine verilen bir tür var etme, yaratma yeteneği insanlığın ana çekirdek yapısının kadında olduğu varsayımını güçlendirmektedir. Bazı kaynaklarda yer alan önemli belgeleri de göz önünde bulunduracak olursak, önümüzü daha net görmemiz mümkün. Yapılan DNA araştırmaları sonucu insanlığın tekten var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.[5] Gerisi ise bizim seçimimize kalmaktadır. Kendi bedenlerinden insan yaratma yeteneğine sahip bu 'erkeksi' kadınlar, tarihsel süreçler içerisinde kutsanmış ya tanrıça olarak ya da yine aynı kategoride kutsal ve ermiş kişilikler olarak toplumsal kabul görmüşlerdir. Bu geleneğin günümüze yansımasını Hindistan'da, kadınsı erkeklerin kutsal sayılması olarak görmekteyiz. Ki, işte tam da bu noktadan tarihsel olayların belli dönemeçlerde nasılda tersyüz edilerek hayatımızın içine sistematik olarak bilinçli bir plan dâhilinde sokulduğunu anlamlandırmamız çokta zor olmamakta.

Yaratma yeteneği dışında spritüal güçleri de olan ilksel kadınların cadı kazanlarında yakılması, engizisyon mahkemelerinde yargılanarak idam veya çeşitli işkence yöntemleri ile öldürülmesi-kadın soykırımının hedeflenmesi, kadının güçlerinin elinden alınarak gerçekten erkeğin hizmetçisi ve odalığı konumuna indirgenmesi, cinsel kırılma noktalarının kaçıncısına denk gelmektedir? Doğrusu bunun tespitini yapamadık. Doğum, evlilik ve ölüm törenlerini yönetme yetkisine sahip olan kadınların bu görevlerinin teker teker ellerinden alınmış olması ve önemli bir ilahi önderlik tahtından indirilerek sıradan, kırılgan bir kişilik modeline sokulmaya çalışılması, çaresiz ve erkeğe muhtaç kadın profili eril devlet modelinin vazgeçilmez planıdır. Bu bölümü biraz açalım:

27. Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Tanrı'nın suretinde yarattı. Onları erkek ve dişi olarak yarattı.

28. Onları kutsayarak, "Verimli olun, çoğalın" dedi, "Yeryüzünü doldurun ve denetiminize alın; denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, yeryüzünde yaşayan bütün canlılara egemen olun.[6] Tanrının bu emirleri doğrultusunda kutsanmış olan insanların dünya üzerinde çoğalmaları, kadın bedeni üzerinden olacağı için kadın bedeni dönemin bilge kadınları olan Pir'ler (Yaptığım Jineoloji çalışmalarında çok sayıda bilgi-belgeye ulaştı, yayınlanacak kitabımda onlara yer vereceğim.) tarafından korunmaya alındı ve eş seçme yetkisi kadınların tercihine bırakıldı. Bu gelenek ile ilgili tarihsel örnekler o kadar çoktur ki, bu dönemler hakkında bizi bilgilendiren kişilikler ya kırılma noktalarını oluşturmaktadır ya da kırılma noktalarından çok sonralarında bile bu geleneğin devamı olan izlere rastlamaktayız.

Abdullah Öcalan'ın haklı olarak 1.Cinsel kırılma şeklinde adlandırdığı tarihi örnek ile birlikte; İnanna'nın Kutsal Evlilik teklifini 'önceki sevgililerine neler olduğunu biliyorum' diyerek reddeden Gırgamêş-Gılgamêş kadın dünyasına önemli bir darbe vurarak erkeğin kadın seçme aşamasına adım atmıştır. Bu bilebildiğimiz örnek üzerinden başka tarihi yaşanmış öyküleri inceleyecek olursak; Zembîlfroş Kürt efsanesinde de Benê Xatun'un kutsal evlilik teklifini reddeden bir kişilikle karşılaşıyoruz. Bu efsanenin kahramanı da ''Xatunê ez tobedarim, tobedarê Zerdeştê Kal'im," diyerek rengini belli etmektedir. Ana kadın dünyasından Zerdeştê Kal (Yaşlı Zerdüşt) erkek dünyasına geçişin ayak seslerinin yükseldiği bu dönemler kadınların tanrıçalık tahtından aşağılanarak düşürülmeye çalışıldığı, kutsal kadınlıktan fahişe kadınlığa hızla sürüklendiği aşamaya girildiğini bizlere göstermektedir.

Hz. Züleyha'nın hikâyesini de bu bağlamda değerlendirmek mümkündür. Oysa çok sonraki tarihlerde kadın dünyasının hala toplumsal kabul gördüğüne dair en önemli işareti Hz. Hatice'nin Hz. Muhammed'e yapmış olduğu evlilik teklifinde görmekteyiz.Doğum ve çocukların vaftiz edilme törenlerini yöneten kadınların orta çağda Avrupa'da yaşanan hazin olaylar sonrasında erkeklerin hegemonyasına geçmiş olması, yine kadın dünyasına vurulmuş önemli darbelerden ikincisidir.

Oysa bu gelenekler Mezopotamya'da hala Kırk Çıkarma adı altında kadınların yönettiği törenler olmaya devam etmektedir. Hititlerde 14 gün süren ölü gömme törenlerini Pir kadınların organize etmesi ve yönetmesi yine tarihi kayıtlarda

5 **M. Sait Yıldırım: Uygarlığın Doğuşunda Kültür ve Kürtler**

6 **Yaratılış 1:27, Kutsal Kitap**

dikkatlerimizi çekmektedir. Günümüzde ise kadınların mezarlığa bile gitmesine izin verilmemesi kadının tarihsel düşürülüşü ve toplumsal tecridine verilebilecek en önemli örnekler arasına girebilecek öneme sahiptir. Kutsal mekânlara kadınların sokulmaması, kadınların "kirli ve pis" olduğunun bilinçaltında yaratılmaya çalışılan algı değil de ne olarak görülmelidir?Kadınların doğayı yönetebilme yeteneklerine dair işaretlere tarihi kayıtlarda rastlamaktayız. Belli dönemlerde anlamlandıramadığımız bu olayları, hayatımıza az zaman önce giren kuantum fiziği ile daha kolay anlayabilmekteyiz.

Fizik ötesi yeteneklere sahip kadınların maddeyi yönetebilmeleri, onların sihir yapan cadı kadınlar olarak tanıtılmalarına neden olmuştur. Aslında üstün yeteneklere sahip olan bu kadınların, güçleri zorba yönetimler tarafından bir tehdit unsuru olarak görüldüğü için cadılıkla suçlanmış ve birer birer zalimce avlanarak katledilmiş, kadınlar spritüal magic (büyü) güçlerinden yoksun bırakılmış ve bu bilgelik alanın kırıntılarını Zerdeşti Magiler kullanmaya devam ederek, mucizeler gösterebilen peygamberlik kurumlarını oluşturmuşlardır.

Tam bu konu üzerinden Hz. Sara'yı tanımaya çalışalım; Tekvin, bap: 12'de;'(…) Mısır'a yaklaştıklarında karısı Sara'ya ''güzel bir kadın olduğunu biliyorum" dedi. ''Olur ki Mısırlılar seni görüp, 'Bu onun karısı' diyerek beni öldürür, seni sağ bırakırlar, lütfen 'onun kız kardeşiyim' de ki, senin hatırın için bana iyi davransınlar, canıma dokunmasınlar." Abram Mısır'a girince, Mısırlılar karısının çok güzel olduğunu fark ettiler. Kadını gören Firavun'un adamları, güzelliğini Firavuna övdüler. Kadın saraya alındı. Onun hatırı için Firavun Abram'a iyi davrandı. Abram davar, sığır, erkek ve dişi eşek, erkek ve kadın köle, deve sahibi oldu.

RAB Abram'ın karısı yüzünden Firavun ile ev halkının başına korkunç felâketler getirdi. Firavun Abram'ı çağırtarak, "Nedir bana bu yaptığın?", "Neden Sara'nın karın olduğunu söylemedin? Niçin Sara kız kardeşim diyerek onunla evlenmeme izin verdin? Al karını ve git!" Firavun, Abram için adamlarına buyruk verdi, böylece Abram ve karısını sahip olduğu her şeyle birlikte geri gönderdiler.' Firavun ve ailesinin başına neler gelmiş olabilir, siz de merak etmiyor musunuz? Bazı önemli kayıtlarda Firavun'un siz bana bir şeytan getirdiniz diyerek Sara'yı suçlaması, onu önemli kazanımlarla birlikte geri göndermesi, Hz. İbrahim'in de Sara'nın üstün magic yeteneklere sahip olduğunu bildiğinin göstergesi olmalıdır. Kim bilir belki de 'Tanrının vaat ettiği topraklar' olarak bildiğimiz olay, zaten Sara'ya ait olan ancak Firavun tarafından el konulmuş kadın yönetimindeki topraklar mıydı? Benim için önemli soru işaretidir. Kanaatimce anlatılan olaylarda 'silik kişilik' gösteren İbrahim'in Sara'nın eşi olmaktan fazla öğrencisi olma olasılığı çok yüksektir. Zira o dönemlerde mabetlerde rahibelere öğrencilik yapan erkekler, bu kutsal kadınlara 'kızkardeş' unvanı ile hitap etmişlerdir. Bu konuyu ayrıntılandırmak başka bir yazının işi olsun. Yine Tanrı Enki'yi kaburgalarını kırarak cezalandıran Tanrıça Ninhursag hikâyesini burada da değerlendirecek olursak, Sara'nın büyü-magic-mucize yaratma yetenekleri olduğu inancı bizde güç kazanmaktadır.

Evrensel Jin, Jiyan, Azadi

Tarihte Kürt kadınlarının dini ve askeri öncülükleri dikkat çekici özelliktedir. Örneğin Êzîdî bilge kadınların kaçırılarak (Çıra TV, Vezir Namoyan) saraylarda bilgilerinden faydalanmak istenmesi, savaşlar için öngörülerine başvuruluyor olması Êzîdî kadınların ki, ben Sara'nın da dininin Êzîdîlik olduğunu düşünmekteyim. Çünkü o dönemin tek tanrılı dini Êzîdîliktir; astronomik bilgilerin de kadınların yönetiminde olduğunu düşündürtmektedir. Dini önder kadınların savaşları yönetmesi geleneğini Komagene ya da bana göre Koma Jina Krallığında görmekteyiz. Plutarch Kürt Pontus Kralı Büyük Mitridates'e eşlik eden kadın, bir danışmanın yöresel Kürt kıyafetleri ile Roma Generali Pompey tarafından Pontus başkentinin savunmasında etkileyici bir askeri kahramanlık gösterdiğini bildirmektedir.[7] Adı Hypsicrateia olan bu kadına Plutarch Mitridates'in eril bir isim verdiğini düşünmektedir. Oysa yaptığım jineolojik araştırmalar göstermektedir ki, kadınına ait dini

7 **Mehrdad Izad; Bir El Kitabı Kürtler**

önerlik unvanı olan Pir'lik makamı ile birlikte Kraliçelik makamını da yöneten kadınlara Kal unvanı da verilmiştir. Hypsi-crateia birleşik ismi Tanrıça Hepat'ın Kızı anlamında kullanılan tanrıça Hepeta bağlıdır (yolundan giden Kraliçe anlamına gelmektedir). Anlaşılan odur ki bu kadın hem dini önder, bilge Pir kadın olmakla birlikte bir kraliçedir de. İşte kadınların eril zihniyetler tarafından hedeflenmesi, bu örneklemelerle çok anlaşılır bir özellik kazanmaktadır. İnanna'nın kadın kurumsal yapılarını korumaya çalışmasına dair en dikkat çeken anlatıyı Tanrı Seth'in Osiris'i parçalayıp bulunmaması için de her birini başka bir yere atması olayında İnanna'nın Kız kardeşi Nephthys ile birlikte bu parçaları bulması ve bulamadığı erkeklik organını kendisi üreterek ondan hamile kalması, Osiris'i doğurarak yeniden kadının seçiminde bir kralın yönetime gelmesi anlatısında görmekteyiz. Bu mitolojik anlatım kadının henüz yenilgiye uğratılamamış olduğu süreçleri bize anlatmaktadır.

Oysa Troya-Truva efsanesinde hikâyenin tersyüz olduğunu görmekteyiz. Buradaki bazı anlatımlarda Aşil'in yenilgisine uğrayan Amazon Kraliçesi Penthesilea öldükten sonra Aşil'in tecavüzüne uğramış ve ondan bir çocuk doğurmuştur. Böylece kadın hem ölüme mahkûm olmuş hem rızası dışında dünyaya çocuk getirmiştir. Bu olaylar silsilesi kadının düşürülüş öyküsünün basamaklarını oluşturmaktadır. Sonraki aşamaların günümüze yansımaları ise töre cinayetlerine, namus cinayetlerine ve daha sayabileceğimiz birçok cinayetlere uzanmaktadır.

Kadınların kendi bedenlerini diri diri yaktıkları ya da en ucuz zehir olan fare ilacı ile intihar ettikleri noktaya gelinceye kadar süregelen baskıcı zihniyetin aslında kadını köleleştirmeye gücünün yetmediğine tanıklık etmekteyiz. Devleti temsil eden kocaya-babaya-erkeğe ya da kadın renginden uzaklaşmış iktidar kadına karşı kendini yakmak direnişin en katmerlisi olmalıdır. Onurlu yaşamak için bedenini ortaya koyan kadınlara güncelin iyi örneği Leyla Güven olsa gerek. Öcalan şahsında cezaevlerindeki tecride karşı uzun açlık grevi direnişinin simgesi Leyla Güven, kabul etmediği bir tecriti, açlığa yatarak protesto etmiş ve narin bedeninden başka hiçbir kaba kuvvete sahip olmayan bu kadının direnişi egemen güçleri derinden ürkütmüştür. Devletin nezdindeki 'terörist' olan Leyla Güven Kürt halkının kalbinde taht kurmuştur.Türkiye'de gerçek muhalefet yapan kadınların siyaset yapmasına olanak tanınmıyor olması, kadın rengini koruyanların karar mercilerinden ekarte edilmesi anlamına gelmektedir. Doğrusu 'yiğidi öldür hakkını yeme' mantığı ile güncel siyaseti takip ettiğimizde mümkünse hiç kimsenin konuşmaması eğer konuşması gerekiyorsa da sistemi övmesi salık verilmekte. Çocuk tecavüzlerinin devletin gözetimindeki kurumlarda gerçekleşmesi ve kadın vekilin 'bir kereden bir şey olmaz.' diyebiliyor olması, bu bir kere mi? Bizim bilmediğimizi; o kişi bildiğine göre olayın tanığı ve sanığı sıfatını taşıdığı anlamına gelir mi? Erkekleşmiş kadınların toplum üzerinde oluşturdukları dejenerasyon, erkeğinkinden daha zorlayıcıdır. Sistemin öz evlatları bu kadınlar ne yazık toplumun sadece çantalarını, ayakkabılarını ve şaşalı düğün törenlerini acınası gözlerle izlediği kişiliklerden daha fazla bir şey olamayacaklardır.

Canan Kaftancıoğlu üzerinden Türkiye sol siyasetindeki kadınlara verilen gözdağı, toplumda kadınlar arası yarılma, ayrışma, itibarsızlaştırma geleneğinin bir parçasıdır. Canan'ın belirlemelerini radikal bulan zihniyet Cananların çoğalmasını engellemek için kendilerince hızlıca önlem almışlardır.Demans hastası Aysel Tuğluk hatırlayamadıkları ile hatırlayanların korkulu rüyasına dönüşmüş, mecliste görev yapan HDP'li tüm kadınlar 'terörist' ilan edilmişlerdir. Her birine sudan sebeplerle davalar açılmış, hareket alanları daraltılmış, nefes almaları yasak hale getirilmiştir deta. Sistem tarafından cinsiyetçi küfürlere maruz kalan vekiller kötüleştirilmeye çalışılmakta; tıpkı ortaçağ Avrupa'sındaki gibi cadı avlarına tabi tutulmaya benzer uygulamalar ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

'Gülmek devrimci eylemdir' diyerek gülmeye ve bildiklerini okumaya devam eden Türkiye halklarının kadın vekilleri güttükleri -halk için siyaset-ilkelerinden dolayı taşlanmayı hak eden kişilermiş algısı ile gözden düşürülmeye çalışılmaktadır. İran'da Jîna Amînî'nin saç telleri kendi bedenlerini terbiye edemeyen düşkün birilerinin tahrik olmasına neden

olurken, O, binlerin elinde toplumsal özgürlüğe açılan yolun sembolü olarak direniş bayrağa dönüşmüştür. Eşitlikçi toplum anlayışına giden yolun taşlarını döşeyen şehit kadın bedenleri, Kobani'de yeni umutların dünya üzerinde yeşermesi için en değerli tohumlara dönüşmüştür.

Mezopotamya'da Havva-Heyva'nın kızları yeniden kız kardeşlik kurumlarını oluşturmak için birleşmiş, adeta gerçek kutsal ilahi toplum düzenini oluşturmak için erkeklere öncülük eden önemli figürlere ulaşmışlardır. Kadın sessizliğinden sonra kadın sesinin Jin Jiyan Azadî haykırışı Kürt toplumunun sloganı olmayı aşmış, dünya kadınlarının kullandığı ortak bir güçlü slogana dönüşmüştür. Hatta bu slogan kadınları aşmış, eşitlikçi toplumu savunan erkeklerin de sloganı haline gelmiştir. Tarihin derinliklerinde gizli bırakılmaya çalışılan, anlamamamız için manipüle edilen kutsal kitaplar, mutlaka kadınlar tarafından incelenerek sis perdelerinin aralanmasına ihtiyaç duymaktadır. Kendisini ideolojik bilgi birikim ile donatmış kadınlara artık 'top kar etmez' diyerek yazımı bitirmek istiyorum.

Kaynakça

1. Kuran-ı Kerim

2.Kutsal Kitap Eski Yeni Ahit İncil

3. Turan Dursun,Kutsal Kitapların Kaynakları 1-2-3

4. M. Sait Yıldırım, Uygarlığın Doğuşunda Kültür ve Kürtler

5. Samuel Noah Kramer, Tarih Sümer'de Başlar

6. M. Sait Çakar, Yezidilik

7. Fatma İzol, Tanrıçalıktan Tanrılığa Kürtler (henüz yayınlanmadı)

8. Mehrdad Izady, Bir El Kitabı Kürtler

9. Abdullah Öcalan, DUM (Demokratik Uygarlık Manifestosu)

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Toplumsal Tecrit

Memet Şahin

"Bize hiçbir şey yapmadılar. Sadece bizi en mutlak anlamda hiçliğin içine yerleştirdiler. Çünkü bilindiği gibi dünyada hiçbir şey, insan ruhu üzerinde hiçlik kadar ağır bir baskı uygulayamaz. Tek tek her birimizi mutlak anlamda bir hava boşluğuna, dışarıya tümüyle kapalı bir odaya hapsetmekle, sonunda dudaklarımızın açılmasını sağlayacak baskının dayak ve soğuk aracılığıyla değil ama iç dünyamızdan kaynaklanması amaçlanmıştır."

Yukarıdaki satırlar, Stefan Zweig'in "Satranç" adlı kitabından alındı. Her ne kadar itirafa zorlamak için tek kişilik odaya kapatılan Dr. B'nin iç dünyasında yaşadığı büyük sarsıntı dile gelse de aslında dile gelen bu durum daha genel bir olguya işaret eder. Burada uygulanan tecrit durumunu topluma uyarlamak yanlış değildir. Çünkü, tecrit insanın doğasına son derece aykırı bir sistem olup bir şeyi şeylerden ayırmak, yalıtmak ve soyutlamak anlamına gelir. Burada dile gelen soyutlama felsefe bağlamındadır. Yalıtım ise fizik kapsamındadır. Ancak biz tecridi daha çok sosyal bilim çerçevesinde irdeleyeceğiz. Tecrit denilince doğal olarak zindan akla gelir. Çünkü tecrit kavramı, spesifik olarak zindanda mahkûmların bedeni ve ruhu üzerinde kurulan kontrol mekanizmasını ifade etmek için kullanılmıştır. Ancak, tecridi sadece içeriyle sınırlandırmak deyim yerindeyse ağaçları görüp de ormanı görmemek anlamına gelir. Zaten bugün içerisiyle dışarısı arasında özde çok ciddi bir fark bulunmamaktadır. Kapsamlı bir denetim ve kontrol mekanizması hem içeriyi hem de dışarıyı aynı zihniyet kodlarıyla yönetmektedir. Bilindiği gibi Ortaçağda yaşanan veba salgını deyim yerindeyse Avrupa'yı yangın yerine çevirir. Hastalığın yayılımı engellenemez ve milyonlarca insan, bu amansız hastalığın pençesinde can verir. Salgını dizginleyecek veya önleyecek bir çare ve tıbbi tedbir gelişmediğinden dolayı çok sarsıcı insani trajediler yaşanır. Tarihin bu kritik döneminde hastalığın yayılmasını engellemek için eve kapanma gibi bir dizi yasakları devreye sokarlar. Bu bakımdan salgın dolayısıyla başvurulan bu tedbirler bir yere kadar anlaşılırdır. Ancak, toplumu kontrol ve denetim altında tutmada önemli bir deneyim de ortaya çıkar. Bu deneyim, 18. Yüzyılda egemen sınıf olan burjuvazi tarafından güçlü biçimde değerlendirilecektir. Özellikle üretim sürecini yönetmek için önemli görülür. Çünkü, kapitalist modernitenin ideolojik-siyasi öncüsü için toplumun kontrolü ve sıkı denetimi oldukça hayati bir konudur. Daha sonraki yüzyıllarda gelişecek olan burjuva devriminin kalbi konumundaki Paris'te 17. Yüzyılda nüfusun hatırı sayılı bir kesimi (yaşlılar, sakatlar, işsizler, serseriler, deliler yani üretim sürecine katkısı olmayanlar) "General Hospital" denilen yere kapatılıyor. Bu uygulama ve taktiklerden hareketle 18. Yüzyılın sonlarında hastane, hapishane, tımarhane gibi sistemler doğar. Bu konuda hapishane daha kritik bir rol oynayacaktır. Her ne kadar kapatılma ve zindana atılma çok eski çağlardan beri devlet aygıtıyla birlikte var olsa da bu tarihi dönemde hapishaneye atfedilen anlam daha farklılaşmakta ve cezaevinde elde edilen deneyimler toplumsal alan için de kullanılacaktır. İktidar olgusunu anlama ve tanımlamada hapishane önemli bir veridir. Bu bakımdan modern iktidarı çözümleme ve deşifrasyonunda önemli rol oynayan Michel Foucault, hapishane başta olmak üzere hane kültürü üzerine çok ön açıcı analiz ve çıkarsamalarda bulunacaktır. Öngörülen bu mekanizma ve yöntemlerle bireyler üzerinde arzulanan sonuçlar öngörülse de iktidar aygıtlarının bekası için bu yeterli değildir. Bu yönüyle büyük resim olarak tanımladığımız toplumsallığa

yönelmek ve çeşitli yol, yöntemlerle onu zayıflatmak ve bu yönüyle büyük bir denetim sistemi kurmak önem taşır. Bu konuda Michel Foucault, "Modern iktidar; çocuğu okulla, hastayı hastaneyle, deliyi tımarhaneyle, askeri orduyla, suçluyu hapishaneyle kuşatarak bireyselleştirmiş, kaydetmiş, sayısal hale getirmiş ve egemen olmuştur. Her kişi bir yerde kayıtlı hale gelince herkes denetim altında olacak, gözetim altında tutulacaktır. Bu anlamda modern iktidar, büyük gözaltıdır." der ve önemli oranda gerçekliğe parmak basar.

Bilindiği gibi panoptikon türü, kontrol ve denetim merkezini ideal biçimde yöneten cezaevi, Jeremy Bentham tarafından tasarımlanıp sonrasında hayata geçirilmiştir. Bu tip cezaevi düşsel bir yapı değildir ve tam anlamıyla yoğunlaşmış iktidar mekanizmasıdır. Aslında öngörülen bu mekan, krallığa bağlı hayvanat bahçesidir ve sonradan insan için tasarımlanır. Bu yapı komplike bir iktidar aygıtıdır ve mutlak bir denetimi ve kontrolü öngörür. Başta gözetim, otomatik denetim, kapatma, yalnızlık, zorunlu çalışma ve eğitim gibi faaliyetleri bir arada barındırır. Bu bakımdan panoptikon tarzı hapishane, tam bir iktidar laboratuvarı işlevini görür. Dikkat edilirse hem yoğun bir tecrit, izolasyon ve hem de kapsamlı bir kontrol sistemi iş başındadır. Bu tür cezaevleri, günümüzde daha yetkin ve son derece teknolojik imkanlarla hayata geçirilmektedir. Nasıl ki pozitif felsefede doğa bilimlerindeki yasallık toplumsal olaylara uyarlanıyorsa benzer bir durum tecrit sistemi için de geçerlidir. Her iki uyarlama, çok ciddi toplumsal problemlere sebebiyet vermiştir. Ancak, mevcut uyarlamayı yapan aynı zihniyet yapısıdır.

Tanımından da anlaşılacağı üzere tecrit, özü itibariyle hakikatin parçalanması ve toplumsal özün yıkımıdır. Hangi olay ve olgu tecridin hedefi olmuşsa orada çok komplike yıkıcı bir mekanizma devreye girer. Tecridin hedeflediği bir birey, grup, azınlık vb. olacağı gibi toplumun tamamı tecridin konusu haline getirilebilir. Özellikle günümüz dünyasında tecrit deyince haklı olarak ilk elden akla gelen mekanlar cezaevleri olmaktadır. Çünkü zindanlar, egemen ve baskıcı rejimlerin adeta birer prototipidirler. Bir devletin veya rejimin karakterini ve topluma karşı uyguladığı politikaları öğrenmek istiyorsak ilk elden bakacağımız yer o ülkedeki cezaevlerinin durumudur. Bu yönüyle egemen sistemleri tanıma ve tanımlamada cezaevleri birer aynadır. Cezaevi aynasında sadece uygulanan baskıcı politikalar değil, buna maruz bırakılanların yanında seyirci konumunda olanların suretini de olanca berraklığıyla görmek mümkündür. Bu yönüyle cezaevleri, toplumu ve devleti tanımlamada önemli bir olgudur. Her şeyden önce 20. Yüzyılda çeşitli biçimlerde tartışılsa ve cezaevleri ekseninde ilginin merkezine otursa da tecrit olgusunu hapishaneler ile sınırlandırmamak gerekir. Böyle yapılırsa tecrit olgusu eksik tanımlanmış olur. Tecridi, toplumsal hakikati parçalayıcı ve dağıtıcı bir politik yönelim biçiminde tanımlamak daha doğrudur. Bu anlamda tecrit olgusu, sınıflı uygarlık güçlerinin ve bu temelde iktidar aygıtlarının tarihin şafağından beri başvurdukları ve günümüzde daha ustalıklı ve inceltilmiş biçimleriyle yürüttükleri politikaların başında gelmektedir. Askeri ve siyasi hamleler tek başına arzulanan sonuçları vermediğinden dolayı tecrit yöntemlerine başvurmak; hem sonuç alıcılık açısından ve hem de politikalarına meşruluk kazandırmak için elzemdir.

Bu anlamıyla özgürlük karşıtı tahakkümcü güçlerin çağlar boyunca başvurdukları bu yöntem hem ahlaki ilkeden yoksun hem de atılan bu tehlikeli adımlar toplumsal yarılmalara yol açmıştır. Bu bakımdan tecrit olgusunu toplumsal bağlamda tartışmak istiyoruz. Diğer bir ifadeyle toplumsal tecrit nedir? Toplumsal tecride neden başvurulur? Ve toplumsal tecridi sağlamada kullanılan yol, yöntemler nelerdir? kapsamındaki sorular doğru bir yanıtlamayı gerektirmektedir. Bilindiği gibi toplumsal hakikat hiçbir koşulda parçalanmamalıdır. Eğer ki bu bütünlük parçalanırsa varlık veya olgunun kendisi anlam yitimine uğrayarak tanınmaz hale gelecektir. Öte yandan egemenlikçi siyasetin bütün politika ve edimlerini tecrit kavramıyla tanımlamak son derece yanlış olacaktır. Bu yönüyle deyim yerindeyse sapla samanı karıştırarak her şeyi tecridin bagajına yüklememek lazım. Tecridin en temel ereği ve yönelimi bir olgunun bütünlüğünü hedefleme, onu bozma, birbirinden ayrıştırma, birleşmesini engelleyerek hakikat oluşturmasını önlemedir. Bu yönüyle tecridin felsefi ve siyasi hedefi belirgindir. Bu adımla hem sosyal ve kültürel olgunun bütünlüğü parçalanır ve hem de başka bir şeye dönüşmesi arzulanmaktadır. Nasıl ki cezaevlerinde uygulanan izolasyonla

bireyin davranışı arzulanan biçimde dönüştürülmek isteniyorsa yani kendi hilafına başka bir karaktere benzeştiriliyorsa benzer bir amaçsallık toplumsal tecrit için de geçerlidir. Düzen, disiplin ve güvenlik argümanları altında toplumsal bütünlükte yarılma hedeflenir. Çünkü, toplumsal yarılma yaratılmadan ve toplumun bütün enerjisi dağıtılmadan toplumsallığı güçsüzleştirmek mümkün değildir.

Tecrit ve toplum ilişkisini irdelerken tecridin toplumsal problemi büyütmedeki rolünü doğru koymak gerekir. Doğal afetleri bir yana bırakırsak toplumun kendi doğasından kaynaklı herhangi problemli bir durumu yoktur. Diğer bir ifadeyle toplumsal problem diye kendiliğinden bir problem yoktur. Toplumsal problemleri insan eliyle yaratılmış ve toplumun doğasına dayatılan problemler yumağı olarak değerlendirmek daha doğrudur. "Toplumsal sorunun tanımını nasıl yapmalı?" sorusu bir hayli düşündürücüdür. Unutmayalım ki, devlet-kent ve sınıfsallığın doğuşu aynı zamanda toplumsal bunalım ve problemin de başlangıç aşamasını ifade eder. Çünkü, sınıflı uygarlık toplumsal değerlerin ve birikimin gaspı temelinde kendini var eden sömürgen bir yapıdır. Bu yönüyle çok açık biçimde ifade edebiliriz ki uygarlık ve devlet, komünal ve demokratik toplum değerlerinin büyük yıkımı temelinde var olmuştur. Bu bakımdan uygarlık anti toplumcu ve gaspçıdır. Bilindiği gibi kimi düşünce ve akımları devletsizliği, bazıları toplumsal fakirliği, kimisi askeri zayıflığı, bazıları politik sistem yanlışlıklarını ve ahlaki düşkünlüğü sorun sayarlar. Bu konuda Abdullah Öcalan, "Tüm bu görüşlerde doğru yanlar olabilir ama sorunun özünü yansıtmaktan uzaktır. Toplumsal sorunu, toplum dinamiğini çiğnemek olarak sunmak bana daha anlamlı gelmektedir." demektedir.

Toplumu toplum olmaktan çıkaran ana noktalara odaklanmak daha doğrudur. Burada açık biçimde topluma dayatılan bir tecrit yani parçalama ve dağıtma ön plandadır. Zaten tecrit olgusu, ayrıştırmayı ve parçalamayı öngörür. Diğer bir ifadeyle toplumsal varlık hedefleniyor ve varlığın kendisi doğal mecrasından saptırılıp özgür gelişimi dumura uğratılıyorsa veya uğratılmışsa orada büyük bir toplumsal problem var demektir. Bu bakımdan toplumsal problemi toplumun bağrına saplanan ve toplumun dinamiğini yıkan, boğan güçlere bağlamak bizi doğru bir tanımlamaya götürecektir. Toplumun özgürlük idealine ve varlığına yönelen güçlerin başında sermaye ve iktidar tekeli gelir. Bu iki güç ise birleşik tekeli meydana getirir. Tekel, yoğunlaştırılmış ve biriktirilmiş artık değer olduğundan dolayı deyim yerindeyse toplumun içini oyar ve kuru bir iskelete dönüştürür. Bu ise bir anlamda iradeden düşüş ve özgür yürüyüşün sakatlanmasıdır. Özgür irade ve demokratik yönetimden kopan toplum, doğal olarak üzerinde her türlü oyunun galebe çaldığı ve kendisi olmaktan çıkmaktadır.

Zaten tecrit politikası da özgür iradeyi hedefler, onu düşürür ve öte yandan toplumun hayal ve ütopyalarını karartır. Bu yönüyle tecrit, ruhsuz ve amaçsız beden ve yapılar yaratmaya odaklanır. Bu bakımdan tanımladığımız tekel olgusu, toplumun dinamiğini parçalayıp bütün maddi ve manevi birikimine haksız biçimde el koyduğundan ve toplumsal tecridin de en yetkin temsilcisidir. Bilindiği gibi tekel olarak ifade ettiğimiz merkezi uygarlık sistemi, Murray Boockhin'in ifadesiyle bir tahakküm mirası olarak MÖ 3 binlerden günümüze kadar zaman ve mekanda yayılım göstererek varlığını sürdürmüştür. Bu zor ve tahakküm mirası anti özgürlükçü olduğundan dolayı hep toplum aleyhinde giderek derinlik kazanmıştır. Buna karşı toplumun da çağlar boyunca devam eden çok yönlü ve kapsamlı bir direnişi var olmuştur. Bunu, zor ve tahakkümcü güçlerin yürüttükleri toplumsal tecride karşı varlığını ve onurunu koruma mücadelesi olarak tanımlamak mümkündür.Bu ana düzlemde toplumsal tecridin yöneldiği can alıcı noktaları ana başlıklar biçiminde şu şekilde sıralayabiliriz:

Tecrit, Toplumun Ahlaki-Politik Yapısını Hedefler

Merkezi uygarlığın öncülük ettiği maddi uygarlık, en genel anlamda toplumun ahlaki ve politik dokusunu hedef alır ve bunu dağıtmaya koşullanır. Zaten tarihte merkezi uygarlık, ilk stratejik başarısını ahlaki-politik toplumu gerileterek sağlamıştır. "Ahlaki politikanın tarihsel, kurumsal, gelenek halini almış biçimi olarak tanımlamak mümkündür. Politika daha çok günlük olarak yaratıcı, koruyucu ve besleyici rol oynarken ahlak geleneğin kurumsal ve kurallı gücüyle mevcut toplum

için aynı hizmeti görür."[1] Bu bakımdan toplumun kural ve değerler manzumesi temelindeki ahlaki duruşunu ve politikada ifadesini bulan özgür yürüyüşünü tahrip ettiğiniz oranda toplum deforme olur. Tarih boyunca maddi uygarlık güçleri gayri ahlaki duruşlarıyla toplumun ahlaki değerlerine saldırmıştır. Toplumsal ahlakın en fazla dejenere edildiği ve ayaklar altına alındığı dönem, günümüzün tekel zihniyetli modern kapitalist dönemidir. Bu anlamda hergün ve her saat toplumsal ahlaka ve politikaya saldırarak toplumsal bünyeden bu en temel parçaları kadükleştirerek tam bir tecrit uygular. Bu iki olgu, toplumsallığı besleyen ve onu büyüten iki temel kaynaktır. Toplumu bu kaynaklardan uzaklaştırma ve ayrıştırma tecridin ana mantığıyla da uyumludur. Ahlak ve politikayı toplum yaşamınızdan çıkardığınızda toplumsal alan, kıraç topraklara dönüşecek ve bu tür zeminlerde ot yeşermeyecektir. Bu bakımdan egemen paradigma ve devletçi uygarlık güçleri toplumsal tecridi, ahlak ve politikaya saldırmakla başlatırlar. Bu realite, uygarlığın doğuşunda boy vermişti ve 21. Yüzyılda da derinleşerek devam etmektedir. Bu anlamıyla toplum büyük bir yıkım altında olup her gün yıkılmaktadır.

Tecrit, Toplumun Dil-Kültür Değerlerini Tüketir

Ahlaki ve politik özgürlüğün hedeflenmesi yanında toplumların kendi kültürlerinden, dil-kültür değerlerinden, tarih bilincinden ve hatta ölülerinden tecrit edilmesi gibi temel olgular, toplumsal tecridin uygulandığı alanlardır. Bilindiği gibi toplumsal olgu çok kuvvetli ve bütünleşmiş bir kolektif kimliktir. Toplumlar, zaman ve mekanda kurmuş oldukları yönetimler bağlamında belli bir gelişim sağlamıştır. Kürt, Türk, Arap ve Amerikan toplumu gibi örneklemelerde her toplumun özgün bir yeri, yaratımı, rengi ve evrensel topluma kattıkları vardır. Belirli bir coğrafya ve zamanda kök salıp gelişen toplumlar, yarattıkları kültürel değerlerle anlam gücüne kavuşur. Dil ve kültür değerleri hem bir toplumun, halkın ve bir ulusun kimliği ve hem de geleceğe dönük umut ve idealleridir. Evrensel toplumdan pay alan ve diğer yandan onu bir ırmak gibi besleyen toplumsal kültür ve dil ögesi, toplumu toplum yapan en temel değerlerin bileşkesidir. Dünden bugüne ve geleceğe doğru yol alan her toplum kendi maddi ve manevi yaratımlarıyla anlam gücüne kavuşur. Bu anlamıyla her kültür ögesi, evrensel toplum olarak ifade ettiğimiz kültür okyanusuna ciddi düzeyde katkı sunar. Dil de bu anlamda sadece bir iletişim aracı değil, ancak bunu da içeren ve esas olarak da kültürel değerlerin en yetkin mükemmel taşıyıcısıdır.

Bu yönüyle her kültür ve dil ayrı bir renk, ayrı bir dünya ve apayrı bir zenginliktir. Bu diğer bir ifadeyle dil-kültür ve tarih bahçesidir. Buna temel kardeşlik ve eşitlik esprisiyle formlaşmış demokratik ulus veya ulusların bahçesi de denilebilir. Bu anlamıyla tarih boyunca, egemen siyasete karşı hep bir kültürel-sosyal ve yaşam tarzında ifadesini bulan çok yönlü bir direniş damarı var olmuştur. Normalinde çok kültürlülük, çok dillilik, çok etnisitelilik, çok dinlilik ve mezhepleşme bir zenginlik etmeni olarak görülmesi gerekiyor. Ancak devletçi uygarlık ve özelde de son 500 yıla damgasını vuran kapitalist modernitenin ulus-devlet zihniyeti, bu zenginliği kendi varoluş gerekçesine karşı tehlike olarak addetmektedir. Bu bakımdan halkların öz yaratımları olan kültürel ve dil değerleri saldırıların hedefi olmuştur. Toplumun maddi ve manevi birikimlerini, tarihsel belleğini ve dilini toplumun kalbinden koparmak, ona saldırmak ve kendine mal etmek sınıfsal uygarlık güçlerinin eseridir. Bunun ilk örneğine yine kadim Mezopotamya mekanında Sümerlerde rastlarız. Bilindiği gibi Sümerler, sonradan gelip bölgeye yerleşmişlerdir. Çünkü, Sümerler gelmeden önce Aşağı ve Yukarı Mezopotamya'da binlerce yıldan beri biriken Neolitik kültür ve birikim vardır. Zaten tarihçiler Neolitik Devrimi, bir yönüyle de kültür devrimi olarak adlandırırlar. Sonradan Mezopotamya'ya gelen Sümerler, bu büyük birikime el koyarak, yağmalayarak kendi öz yaratımlarıymış gibi sunarlar. Bu haksızlıklar karşısında Ludingirra adındaki bir şair, bunu kendi dizelerinde çok güçlü biçimde işler ve yağmalanan bir kültürün yasını tutar. Hâlâ da birçok tarih otoritesinin gözünde bütün bu yaratımlar, Sümerlerin eseri olarak aktarılır. Tabii ki Mezopotamya uygarlığının gelişiminde Sümerlerin çok ciddi katkıları olmuştur ve bu durum inkara gelmez. Ama binlerce yıllık kültürel birikimi Sümerlere mal etmek haksızlıktır. Özetle Sümerlerin başlattığı bu uygarlık geleneği, bir zincirin halkası

---

1 **Abdullah Öcalan,Demokratik Uygarlık Manifestosu**

gibi büyüyüp, katlanarak modern kapitalizmle zirve yapmıştır. Belki ulus-devlet çağındaki yoğunluk ve kapsamda olmasa da bütün hakim uygarlık güçleri hegemonya peşinde koşarken toplumların kültür-dil ve tarih bilincine çok yoğunca saldırmışlardır. Ya bu değerleri tümden yok saymışlar ya da kendilerine mal etmişlerdir. Mevzubahis bu değer ve birikimlerin toplumdan soyutlanması ve ayrıştırılması tamamen bir tecrittir. Çok bariz biçimde toplumsal bütünlük parçalanarak hakikatin oluşması engellenmiştir. Tarihte İspanyolların Amerikan yerlilerine karşı geliştirdiği kültürel ve fiziki soykırım ve de dil kırımı yanında günümüzde birçok ulus-devlet tek tip ulus yaratma amacıyla farklı kültürlere ve dil varlıklarına acımasızca saldırmaktadır. Belki de bunu en fazla yaşayan ve varlığı tanınmaz hale gelen halkların başında Kürt halkı gelmektedir. Kürtler sadece kültürel soykırıma tabi tutulmamış ve bunun kurbanı olmamıştır. Başta ülkesi, varlığı ve toplum olma vasfı darmadağın edilerek özgür irade ve halk olma kimliğinden uzaklaştırılmıştır. Bu bakımdan uzunca bir dönem varlığını ispatlama ve diriliş dönemi olarak geçmiştir. Benzer biçimde imha, inkar politikaları ve dil yasaklamaları, toplumsal tecridin en feci yaklaşımları olmuştur. Bu anlamda tecrit, çok ağır bir trajedi yaratır.

Tecrit, Asimilasyon ve Soykırımda Önemli Rol Oynar

Her ne kadar 21. Yüzyılda asimilasyon, insanlık ailesi tarafından mahkûm edilmiş olsa da Kürt halkı örneğinde olduğu gibi farklı coğrafyalarda farklı halk gruplarına karşı asimilasyon ve kültürel soykırım fütursuzca uygulanmaktadır. Ancak, kimi durumlarda iş fiziki soykırıma kadar götürülmektedir. Konu bağlamında A. Öcalan, "Asimilasyon, iktidar ve sermaye tekellerinin kölelik statüsü altına aldıkları toplumsal gruplar üzerinde uyguladıkları ve grupları kendi ekleri, uzantıları durumuna getirmek için başvurdukları tek taraflı ilişki ve eylemi ifade eder." der. Homojen ulus yaratmada kültürel soykırım ve asimilasyona şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır. Bilindiği gibi kültürel soykırım ve asimilasyonun kurbanı olan bir toplum, toplumsal hafızasını ve varlık gerekçesini kaybeder. Böylesi bir toplum, kendi öz iradesiyle demokratik yönetimini inşa edemediğinden dolayı tam bir kullanım malzemesine dönüşür. Bu türden toplumları yönetmek zor değildir. Bu bakımdan kültürel soykırım ve asimilasyon, toplumların geleceği açısından fiziki soykırımdan daha tehlikelidir. Tarihsel benliğini ve hafızasını kaybetmek, bir halkın veya grubun yaşayabileceği en kötü durumdur. Dindeki ifadesiyle yaşarken cehennemlik koşullarına mahkûmiyettir. Bu sebeplerden dolayı maddi uygarlık güçleri tecridi bu ana noktalardan derinleştirirler. Çünkü asimilasyon ve soykırım hakikati parçaladığından dolayı tam bir tecrit politikasıdır. Öte yandan tecrit olmadan bu iki faktörde arzulanan neticeyi alabilmek son derece güçtür.

Tarih bilincinden yoksun bırakma, Kırgız yazar Cengiz Aytmatov'un romanında geçen mankurtlaşma olayı meselenin yakıcı biçimde anlaşılması için son derece eğitici bir örnektir. Yine toplumsal tecridin önemli bir konusu da ölüleri kaçırma, toplumdan uzak tutma ve mezar yerlerinin bilinmemesi gibi uygulamalar, değerler etrafında toplumsal güç oluşmasını engellemeye dönük son derece bilinçli yaklaşımlardır. Bu zalimane ve insanlık dışı tutumlar hiçbir çağda günümüzdeki gibi acımasızca yürütülmemiştir. Tarihte şu veya bu biçimde hep ölülere saygı vardır. Bunu, tarihteki Troya Savaşı'ndaki örnekte çarpıcı biçimde görebilmek mümkündür. Kadim Troya kentinin kralı, oğlu Hektor'un cenazesini almak için Greklerin karargahına kadar gider ve istediği izni Achil'den alır. Bilindiği gibi Dersim direnişinin önderi Seyit Rıza ve yoldaşlarının mezarı yoktur ve nereye gömüldükleri hâlâ aydınlanmış değildir. Yine son 35-40 yıllık çatışma, savaş ortamında çok ağır insani trajediler yaşandı ve hâlâ da yaşanmaya devam etmektedir. Bu yönüyle bir halkın kültür, dil ve tarih bilincinden ve hatta ölülerinden korkma ve bu temel değerlere saldırarak toplumu teslim alma ve de tecridi hedefleme hep egemenlikçi siyasetin parametreleri olarak ortaya çıkmıştır.

Yabancılaşma, Bir Tecrit Olgusudur

Yabancılaşma olgusu da toplumsal tecrit bağlamında değerlendirilmelidir. Bilindiği gibi insan, yaşamını idame ettirmek için sarf ettiği maddi ve düşünsel emekle insanlaşır. Diğer bir

ifadeyle emek olgusu insanlaşmayı büyütmüş ve anlam gücüne kavuşturmuştur. Özel mülkiyet ve devletin doğuşu, artı birikim ve fazla üretimin gasp edilmesiyle sağlanmıştır. Emeğe yabancılaşma bu yönüyle devletin doğuşuyla başlar. Bu yönüyle genelde iktidar ve özelde devlet aygıtı, yabancılaşmanın bizzat yaratıcısıdır. İnsanın kendi emeğine ve yaratımlarına yabancılaşması ve bunlardan yalıtılması bir toplumsal tecrittir. Bu anlamıyla uygarlık tarihi bir yabancılaşma tarihidir. Çünkü, toplumun çok yönlü üretimi hep gasp edilmiş ve birey büyük bir yabancılaşmayla yüz yüze bırakılmıştır. Yabancılaşma, sadece maddi değer yaratımlarına sahip olmamakla ele alınmamalıdır. Günümüz postmodernite çağında bu yabancılaşma, kapsam ve derinlik kazanarak toplumu nefes alamaz duruma getirmiştir.

Liberalizmin estirdiği sahte özgürlük ve eşitlik söylemleri, son derece yanılsamalı bir durum yaratmıştır. Zaten postmodernite arayışları Aydınlanma felsefesinden kaynağını alan modernitenin mega (büyük) anlatılarının çöküşüyle gündemleşmiştir. Bu yönüyle günümüz tam bir başkalaşım ve yabancılaşma çağıdır. Öyle ki kişi en başta kendisine, ailesine, doğup büyüdüğü habitata ve toplumsal değerlerine karşı yabancılaşmıştır. Kozmopolitizm, bu yabancılaşmanın sosyolojik ifadesidir. Yabancılaşmayı bu düzeyde yaşayan toplum ve bireyler doğal olarak tanınmayacaktır. Zaten toplumsal tecridin de en önemli amacı bireyi kök değerlerinden kopartıp en ufak bir esintiyle savrulan kurumuş bitkilere dönüştürmektir. Yani bu biçimiyle birey toplumsal değerlerinden kopartılarak denetim altına alınmıştır.

Bilindiği gibi toplumsal yaşamlar, birinci doğanın koynunda doğmuş ve çiçeklenmiştir. Yani doğa tam bir analık rolü oynamıştır. Sürdürülebilir bir toplumsal yaşam ancak doğayla ve ekolojiyle uyumlu olduğunda bir anlam kazanır. Ancak doğa ana, uygarlık adı verilen, kan ve gözyaşını olağan yaşam haline getiren bir süreç nedeniyle tanınmaz hale gelmiş ve dünyamız ciddi bir ekolojik felaketle yüz yüze bırakılmıştır. Tarihte toplumsal yabancılaşma, doğaya yabancılaşmayı getirmiştir. Bu yönüyle diyebiliriz ki toplumsal tecrit yabancılaşmayı öngörür ve tecrit kendine yabancılaşmış ve sık bir ormanda yolunu kaybetmiş yolcular yaratmayı amaçlar.

Resmi İdeolojinin Mühendislik Çalışmaları Bir Tecrittir

Resmi ideolojinin mühendislik faaliyetleri, toplumsal tecridin kapsamına ele alınmalıdır. Bilindiği gibi egemen güçler topluma müdahale etmesi, ona yön vermesi ve kendi dünya görüşlerine göre şekillendirmeye çabalamışlardır. Bu konuda Grek mitolojisinde eşkıya Procretus'un örneği çok çarpıcıdır. Eşkıya Procretus, işlek bir yol ağzında kurmuş olduğu özel bir aygıtla, gelen geçen insanları bu mekanizmadan geçirir. Boyu uzun olanların ayaklarını keser ve kısa olanları da ayaklarından uzatmaya çalışır. Bu biçimiyle bütün insanların aynı boyda ve ebatta olmasını arzular. Yani tek tip mekanik insan yaratmayı esas alır. Ulus-devletin homojen ulusal toplum yaratma projesi tamamen bu türdendir. Özel yurttaşlıktan devlet köleliğine geçişi ifade eden modernite yurttaşlığı, tam bir köleler ordusudur. Aslında Marksizmin ustaları boşuna proletaryanın zor yaşam koşullarından hareketle bunu modern kölelik olarak ifade etmemişlerdir. Homojen ulusal toplum, toplumsal mühendislik projesinin bir eseridir. Bu toplum biçimini en yapay ve bayağı toplum biçimi olarak değerlendirmek mümkündür. Toplum, doğal gelişim rotasından saptırıldığı, öz ve biçim sorununu yaşadığından dolayı bu tür toplumlar bozulmaya ve yıkılmaya en müsait toplumlardır.

Bu türden homojen ve total toplum arzuları, kaynağını Platon'un Demiurgos (mimar tanrı) adlı tanrısından alır. Bu tür formlar çok tehlikelidir ve her zaman problem üretmeye teşnedirler. "Toplumsal mühendisliğin kendisi, en gaddar tanrıcılıktan başka anlam ifade etmez."[2] Öte yandan ulus-devletin mühendislik faaliyetlerinin başında eğitim sistemi gelir. Eğitimle, ulus-devlet sistemine faydalı nesiller yetiştirilmeye çalışılır. Ulus-devlet fomlarında, düzenlenen "eğitim seferberliği" özgür ve iradeli yurttaşlık yerine itaatkar ve uysal makbul vatandaşlar öngörülmektedir. Başta okul, kışla, cami ve diğer resmi ritüeller tek tip birey ve homojen toplum

2 **Abdullah Öcalan, Demokratik UIygarlık Manifestosu**

yaratmada önemli roller oynarlar. Bilindiği gibi toplumsal doğa, heterojen özellikler arz eder ve bu birinci doğayla da son derece uyumludur. Ancak, dış faktörlerce yapılan bu türden müdahaleler toplumun ruhunu ve hakikatini parçalar. Aslında tek bir toplum biçimi vardır. O da ahlaki-politik toplumdur. Buna demokratik-komünal toplum demek de mümkündür. Bu bakımdan ilkel-köleci-feodal-kapitalist ve sosyalist toplum biçimindeki toplum sıralamaları, toplumsal hakikati örten ve parçalayan pozitivist bakış açılarıdır. Zaten pozitivist bilimcilik hakikati en fazla bölüp parçalayan konumdadır. Özetle toplumsal mühendislik ve tek tip tornadan çıkmışçasına birey ve toplum yaratma arayışlarını, toplumsal tecrit bağlamında değerlendirmek mümkündür.

Şimdiye kadar toplumsal tecridi, yani tecridin toplumsal boyutunu belli boyutlarıyla irdelemeye çalıştık. Dile gelen boyutları daha da derinleştirmek mümkündür. Ama belirli bir çerçevenin verilmeye çalışıldığını söylemek mümkündür. Toplumsal tecrit yanında yine iktidar ve devletin halklara karşı uyguladığı “böl-yönet” taktiklerini de bir tür tecrit bağlamında değerlendirmek mümkündür. Çünkü, tarihin sömürgeci güçleri bir bölgeye ve bir ülkeye müdahale etmek, nüfuzlarını kalıcılaştırmak istediklerinde bütünüyle yönelirler. Onu parçalara ayrıştırarak rahat bir müdahale zemini yaratırlar. Sömürgecilik sicili nedeniyle güneş batmayan imparatorluk olarak anılan Birleşik Krallık (İngiltere), özellikle bu taktiği Ortadoğu düzleminde çok yaygın biçimde kullanmıştır. İlgili bu taktiği Arap, Fars ve Türk egemen sınıfları, Kürt halkının mücadelelerini yok etmek ve bastırmak için yoğunca kullanmışlardır. Ve hâlâ da kullanmaya devam etmektedirler. Bu taktik en fazla da son 200 yıllık isyanlar döneminde hayata geçirilmiştir. Bütün isyan süreçlerinde az çok bunu görebilmek mümkündür. Mir Bedirxan İsyanı’ndan Şeyh Ubeydullah’a, Şeyh Sait İsyanı’ndan Dersim İsyanı’na kadar bu taktik kullanılmıştır ve bunun belli sonuçları da olmuştur.

Vermiş olduğumuz bu son örnekler, bire bir toplumsal tecrit bağlamında değerlendirilmemelidir. Tecridin başka biçim ve yöntemlerle uygulandığını belirtmek için bu örneklere değindik. Yine bu bağlamda hegemonya-rekabet ilişkileri ekseninde geliştirilen kuşatma, abluka gibi yöntemler de kullanılmaktadır. Günümüzde de çeşitli biçimlerde hayata geçirilmektedir. Başta Ekim Devrimi olmak üzere 20. Yüzyıldaki ulusal kurtuluş hareketleri, kapitalist-emperyalist blok tarafından ciddi düzeyde tecride tabi tutulmuşlardır. Örneğin Küba Devrimi ve toplumu neredeyse 60 yıldır, emperyalizmin tecridi altındadır. Bu anlamda Kürdistan Özgürlük Hareketi, doğuşundan günümüze kadar hep tecrit ve izolasyonla yüz yüze kalmıştır. Aynı şey Filistin halkının mücadelesi için de geçerlidir. Bugün Kürdistan Özgürlük Hareketi, daha kapsamlı ve komplike tecride tabi tutulmaktadır. Benzer biçimde Rojava Devrimi’nin ve temsil ettiği özgürlük değerlerinin bölge ve dünyaya yayılmaması için ciddi bir izolasyonla yüz yüzedir.

Bu bölümde toplumsal tecridin cezaevi ayağına ilişkin özel bir bölüm ayırmadık. Çünkü diğer anlatımlarda bu konu yeterince belli bir derinlikte açımlanmış durumdadır. Tecride karşı mücadele, ayrı bir değerlendirmeyi gerektirmektedir. Aslında hem bu bölümde toplumsal tecrit ve hem de diğer bölümlerde cezaevlerindeki tecrit işlenirken sorunun mahiyeti kadar çözüm seçeneği ve olanakları da açığa çıkmış bulunmaktadır. Toplumsal tecrit, toplumun bütün varlığını ve bileşenlerini ilgilendirdiğinden dolayı topyekûn toplumsal bir mücadeleyi gerektirir. Anlatımın başında vurguladığımız gibi hakikatten cezaevleri bir ayna rolünü oynamaktadır. Cezaevlerindeki uygulamalar bir biçimiyle dışarıya da uyarlanmaktadır. Bu bakımdan cezaevlerindeki mücadele ayrı, dışarıdaki ayrıdır demek hakikati parçalamaktır. Bu yönlü dar, yüzeysel ve pozitivist bakış açıları tecrit politikalarının mimarı olan iktidarın değirmenine su taşımaktır. Bu bakımdan birleşik bir mücadele perspektifiyle demokrasi ve özgürlük mücadelesini büyüterek ve güçlü mevziler kazanarak hem cezaevlerindeki hem de toplum üzerindeki tecridi önce sınırlar, sonra da sonlandırabiliriz. Özgürlük ve demokrasi kazandığında tecrit de sonlanmış olacaktır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Gerçekliğin Tecrit Edilmesi, Akli, Vicdani ve Ahlaki Bir Problemdir

Cihan İnanç

Bulaşıcı hastalıkların tümü benzer yollarla yayılır. Biyolojik olarak hastalanmış her beden şu durumlarla karşılaşmıştır; ilkin virüs ya da mikrop kapılır; beden hastalığı hisseder; hastalık ya gözlemle ya da tetkikle tespit edilir. Hasta düşeni çoğu durumda doktor müşahede eder; hasta beden bu kaoslu acılı, rahatsız edici sürecin sonunda ya tam sağlığına kavuşur ya tahribata uğrayarak çıkar ya da ölür. Her türlü sonuç kişinin en azından biyolojisi için yeni bir dönemin başlangıcıdır. Hele de ölüm!

Bir virüsün-mikrobun bir bedene bulaştıktan sonra yaptıkları, yol açtığı sonuçlar, toplumsal yaşama da uyarlanabilir. Fakat bunun için önce şu ve benzer daha başka birçok soruya cevap vermeli ve sorular üzerinde düşünmeliyiz; bir halkın sosyal, siyasal, ekonomik yaşamı için, virüs ya da mikrop nedir? Mesele toplumsallık olunca yaşamın hangi biçimine, ne tür ilişkilere hastalık denmelidir? Toplumsal hastalıklara yol açan 'mikroorganizmalar' ne zaman, nasıl ve nereden bulaşır? Hastalığın ilk belirtileri nerede ve nasıl ortaya çıkar? İlkin kimler hasta olduğunu söyleme cesaretinde bulunur? Kimler ölüm döşeğinde olsalar da ben sağlıklı biriyim der?

Kuşkusuz, toplumsal yaşamdaki hastalıkları görmek, tespit etmek biyolojik hastalıklar kadar kolay bir iş değildir. Toplumsal sorunları çözmeye çalışan 'doktorların' işi biyolojik hastalıklara çare üreten doktorlarınkinden onlarca kat daha zordur. Bir bedenin hasta olduğunu gözümüzle de fark edebilir, hatta tecrübelerimizle hastalığına ad koyabilir, derman da önerebiliriz. Ancak toplumsal hastalığı sadece görmek yetmiyor. Onun bir hastalık olduğunu önce kendimize ve çevremize anlatmamız gerekiyor. Tabi anlatmak da yetmiyor, önce kendi nefislerimizi, sonra da çevremizdeki hastaları çok sağlam kanıtlarla ikna etmemiz gerekiyor. İyileşmek için mutlaka yürümek, çaba içinde olmak kısacası eylem halinde olmak da gerekiyor. Ayrıca bu alandaki 'doktorların' çok sağlam, köklü ve büyük bir akıl, vicdan ve ahlak okulunda "pişmiş" olması, kemale ererek çıkmış olması değişmez bir yasa olarak, binlerce yıllık tarihten öğrendiğimiz gerçekliklerden oluyor.

Bir topluluğun 'durumunun' iyi olmadığı, 'bedeninin' çürümekte olduğu, 'ölmek' üzere olduğunu kabul ettirmeden, onun için bir 'hastalıktan' bahsedilemez. Yani bir toplum (veya halk) hasta olduğunu bilmiyorsa, ona hasta olduğu da yeterince söylenmiyorsa, o ölüm döşeğinde perişan yatalak da olsa 'hasta' değilim der. Bu toplumsal insanın tuhaflıklarından biridir. Örneğin büyük değişim ve dönüşüm dönemlerine 'ezbercilik' ve 'taklitçilikle' ya da yöntemi ne olursa olsun hazır değerleri ele geçirerek girenler, çoğu zaman, 'hasta' olduklarını ancak büyük felaketlerle yüz yüze geldiklerinde, yok edici tahribatlara maruz kaldıklarında fark edebiliyorlar. Bu fark ediş, ölüme ramak kala ancak olabildiği için daha büyük acılara yol açmaktan öte rol oynamaz.

Türklerdeki ittihatçılığın sağ ve sol versiyonları, SSCB'deki Glastnos ve Perestroika, Araplarda BAAS'çılık anlatmaya çalıştığımız gerçekliğe yakın tarihin çarpıcı örnekleridir. Böyle bir akıl, vicdan ve ahlak, toplumda derin bir açlık, yoksulluk, işsizlik, göçertme, psikolojik bozulma, katliam boyutunda cinayetler, hırsızlık, yalancılık, güvensizlik, kutuplaşma vb. sorunların katlanamaz boyutta ortaya çıkmasının hem nedeni hem sonucudur. Bu akla,

vicdana ve ahlaka maruz kalmış toplumlar, toplumsal zamanı ölçü alarak belirtirsek pek sık 'hasta' olurlar. Tedavileri de her zaman 'bedenlerinden' bir parça kopartma, değerlerinde bozulma ve çürüme gerçekleşerek olabilir ancak. Böyle bir saldırı altındaki toplumların ihtiyaç duyduğu sağlıklı günler, devletlerinin ve yöneticilerinin neden olduğu hastalıklardan ötürü karantina odalarında bekletilir. Sağlıklı yaşamı hastalık diyerek sunanlar karantina odalarının duvarlarını baskı, yasadışı, hukuksuzluk, keyfilik gibi politikalarla inşa ederler. Büyük ve derin bir akıl, vicdan ve ahlak ekolünden geçmiş 'doktorlar' kendilerinden başlamak suretiyle bu duruma müdahale etmezse ya da müdahaleleri gecikirse kendileri de dahil tüm toplumun hapsedilmesi, tecrit altına alınması kaçınılmaz olur. Böyle bir kötülük geliştirmeye başladığında ortaya çıkan ilginç sonuçlardan biri de iktidarların

Bir toplum hasta olduğunu bilmiyorsa, ona hasta olduğu da yeterince söylenmiyorsa, o ölüm döşeğinde perişan yatalak da olsa 'hasta' değilim der

Toplumsal Sağlık'a hastalıklı durum adını vermesi, binbir çeşit 'zehiri' ilaç olarak dağıtması, bu yalanlara, çarpıtmalara ve istismara kapılanların, inanarak yol alanların, vicdan ve ahlak sahibi aklı selimlerden daha cesaretli davranmaya başlanmasıdır. Bunların sayıca da çoğalıp niceliği kutsaması, niteliği marjinal göstermesidir. Böyle bir ülkede toplumsal hastalığın var olduğuna inanmak, tedavi için ortak yol ve yöntemler üzerinde anlaşabilmek en zor işlerden biri olmaya başlar. Çünkü bu iş için birincisi toplumsal bedenin tüm 'organlarının' yerli yerinde durması, ikincisi 'organların' belli bir düzen içinde çalışıyor olması gerekir. Toplumsal bedenin sağlıklı olduğunu gösteren organların akıl, vicdan ve ahlak olduğuna şüphe duyulmaz. Bu 'organlar' yaşamda gerektiği yerde ve ihtiyaç duyulduğu kadar çalışıyorsa işler yolunda sayılabilir; toplumsal akıl, bireydeki vicdani muhasebe ve toplumun vicdanı da olan ahlak, toplumun evrensel yasalarına ters işliyorsa; örneğin bir ülkede siyasiler bilerek ve isteyerek yalan söylüyor ve sayıları az da olsa birileri bunları alkışlıyorsa, o zaman bu topluma mikrop-virüs bulaşmış demektir. Bu realiteyi alkışlayanlar alkış tutmayanlardan çoğalmışsa orada komalık bir durum var demektir. Hastalıktan rahatsızlık duyanlara, hastalıktan kurtulmak için çalışıp didinenlere çoğunluk destek vermiyor, sesine ses olmuyorsa; gözü görüyor vicdanı rahatsız olmuyorsa, 'bana ne, benden uzak dursunlar' diyorsa, o ülkede insanlığın ölümü başlamış demektir. Bir süre korona virüs salgını ve salgının yaşamda neden olduğu kimi rahatsızlıklar yedi yirmi dört gündem olmuştu. Diğerleri gibi bu hastalığa da ancak gelişmiş mikroskoplarla görebildiğimiz, küçücük organizmalar yol açıyor. Virüs, bakteri gibi mikroorganizmalarla mukayese ettiğimizde muazzam büyüklükteki insan bedeninin, yine kurduğu sosyal, siyasal sisteminin bu mikroorganizmalar karşısında ne kadar çaresiz, ne kadar güçsüz olduğunu bir kez daha gördük. Bu aktüel gündemi birazdan yazacaklarımıza altyapı oluştursun diye böyle kullanmayı deneyelim. Bu yöntemle korona salgınını gücünü, etkisini abartarak değil, kendini aşırı beğenen, abartan insanın, kendini tanrı yerine koyan devletin ve dikta yönetimlerinin ne kadar güçsüz, çaresiz ve zavallı olduğunu anlamaya vesile edelim. Biyolojimizdeki çaresizliğimize karşı, kemale ermiş 'doktorlarımız' öncülüğünde toplumsal çareyi derman olarak sunmanın ne kadar doğru bir tedavi yöntemi olduğu üzerine düşünelim. Sanırım salgına ve her türden hastalığa karşı en iyi mücadele de böyle olur. Böylece herkesin üzerine konuştuğu, düşüncesini odaklaştırdığı, bu virüs-mikrop dolu ortama, toplumsal yaşamı bu kadar etkilemiş bu salgına karşı, halk tabiriyle kıssadan hisse yapmak usulü ile mücadeleye daha çok dikkat çekmiş oluruz.

Ekonomik Krizin Kaynağı Savaş Politikasıdır

Konumuz açısından çoğu soyut genellemeler gibi anlaşılabilecek buraya kadarki cümlelerimize biraz ara verelim. Bu genellemeleri adres alarak daha

görünür ve dokunur bir alana geçelim. Üzerinde yürüyeceğimiz topraklar Türkiye ve Kürdistan olsun. Dokunup avcumuza alacağımız, bakarak inceleyeceğimiz olgularımızsa Türkler ve Kürtler olsun. Buralarda mikrop-virüsle başa çıkmakla övünenlere, kendilerini kandırdıkları için kapılarını mikrop ve virüslere açanlara, bulaşıcı hastalıktan ötürü zavallılaşarak çaresiz kalanlara bakalım. Bu paragrafla birlikte koronanın salgın özelliğini sadece bir çağrışım öğesi olarak ele alıp, bu virüs gibi tüm toplumu etkileyen, kuşatan şeyin ne olduğuna bakalım diyoruz. Anlaşıldığı gibi Türkiye halklarını salgın hastalık gibi sarmış ideolojik-siyasi mikroplardan, virüslerden bahsediyoruz.

Öncelikle şu gerçekliği hatırlayalım, toplumsal yaşamı tehdit eden ana salgın, aynı zamanda birçok yan salgını da tetikler. Böyle bir ortamı yaratanlar, en başta da iktidar kendi çıkarlarına göre bir söylem geliştirir. Ardından da iktidarın yerine geçme potansiyeline sahip grup ve partiler bu kervana katılır. Fakat bunlar da iktidara gelmek için kendi söylemlerini geliştirerek yol almaya çalışır. Bu aşamaya geçildiğinde, haktan yana olanların (ki bunlara kadim toplumsal geleneğe göre kemale ermiş gerçek toplumsal doktorlar demiştik) yapması gereken en hayati şey, halkın yaşamını zehir eden virüsü-mikrobu tespit etmek, ona göre politik bir söylemi geliştirmektir. Halkı hastalığa inandıracak argümanları hem daha görünür kılmak hem de çözümler geliştirmektir. Burada en öncelikli olan, ülkedeki ezici çoğunluğu sosyal, siyasal, ekonomik gibi yaşam alanlarında hastalığangötüren nedeni bulmayı gerektirir.

Türkiye'deki halkın yüzde yetmişten fazlası ekonomiyi (yoksulluk, işsizlik, pahalılık, düşük ücret, iş güvenliği vb.) temel sorun olarak görüyor. Ekonomiden şikayet etmeyenlerin belli bir kesimde, mal varlıkları hakkında güvensizlik içinde oldukları, tedirginlik yaşadıkları gözlemleniyor. Bunlar da ekonomik sorunun neden olduğu rahatsızlıklardan etkilenenler oldukları için %70'in içinde değerlendirilmesi gerekenlerdir. Dolayısıyla yoksullaşmanın sonucu olarak yoksullaşanlara her zaman varlıklaşanlara saldırmak için haklı gerekçeler verir. Türkiye'de insanlar çalışmadığı ya da çalışacak iş alanları kalmadığı için mi ekonomik yaşam temel sorun olmaya başlamıştır? Ya da yoksulluğa yol açacak kadar büyük bir doğal afet mi yaşanmıştır? Tabi ki hayır. Korona salgının ekonomiyi olumsuz etkilediği doğrudur. Ancak Türkiye'deki yoksulluk, işsizlik, enflasyon gibi ciddi sorunlar salgınla bağlantılı değildir. Ki bu hususlar iyi biliniyor. Peki halkı kim neden ve nasıl yoksullaştırmaktadır? Bir süre önce Erdoğan, "şayet son sekiz, dokuz yıl ki saldırılar olmamış olsaydı, şimdi 1,5 trilyon dolarlık bir milli servetten bahsetmiş olacaktık" minvalinde konuştu. Bu söz neyin ekonomiyi batırdığını, kimin neden ve nasıl yoksulluğu yarattığının deşifresi oldu. Demek ki Türkiye'deki ekonomik sorunun temeli Erdoğan'ın "saldırılar" dediği şeydir. Fakat son sekiz, dokuz yıllık manzaraya baktığımızda Türkiye'ye saldıran yabancı orduların saldırıları veya savaşı olmamıştır. Gerçek Erdoğan'ın söylediğinin tam tersidir; Türk devleti yanına aldığı çoğu Arap cihadist gruplarla birlikte birden çok ülkede savaşıyor. Gerçek şudur ki, Türkiye'de ekonomik sorunun nedeni Türk devletinin sağa sola saldırması ve 2014'ten beri de Kürtlere karşı kesintisiz savaşıyor olmasıdır. Ekonomik iflasın temel nedeni bu olmaktadır.

Türkiye'de yaşanan mevcut gerçeği adlandırmak için illede iktidar kliğinden birinin itiraf etmesi gerekmiyor. Türkiye'de çarpıcı gerçekler karşısında her zaman muhalefetin sessiz kaldığı, görmezden geldiği alanlarda yaşanmaktadır. Bu durum 2014'ten itibaren de yaşanıyor. Örneğin, başta CHP olmak üzere muhalefet partilerinin neredeyse tümü ekonomik sorunu; "kötü yönetim, tek adam rejimi" gibi sebeplere bağlamamaktadırlar. Ama başlarda kendilerinin de bir biçimde arka çıktıkları bu yönetim modelinin neden kurulduğunu anlatmaması bu gerçekliği yeterince gösteriyor. Yine CHP ve İYİ Parti sürekli AKP-MHP'nin hırsızlıklarından bahsedip duruyorlar; AKP'nin yalan-yoksulluk-yasak partisi ve iktidarı olduğunu sürekli dillendiriyorlar. Fakat bir türlü bu kadar derin bir bunalımın, yozlaşmanın ancak ve ancak uzun yıllar savaş içindeki bir devlette yaşanabileceğini söyleyemiyorlar. Çünkü 1,5 trilyonluk zenginliği engelleyen saldırıların içinde kendileri de vardır. Bu meselede mutlaka bilinmesi gereken bir diğer çarpıcı nokta, ekonomik yapısı savaştan kaynaklı bozulan, bu bozulmanın tetiklediği

zincirleme sorunlardan doğan yozlaşmanın yaşandığı bir ülkede, iktidar ve iktidar olmak isteyen muhalefetin en çok gerçeklerden korkmalarıdır. Ve bu tür ülkelerde malum çevreler, ittifak içinde hem gerçeği hem de gerçeğe götürecek doğruları tecrit içinde tecride alarak varlıklarını sürdürmeye, ömürlerini uzatmaya çalışırlar.

Sorunların Çözümü; Cehaletten Kurtulma ve Gerçekle Buluşmadır

Türkiye'de gerçekliğin ve doğruların tam manasıyla tecride alınması, PKK Lideri Abdullah Öcalan'ın İmralı'daki tecritiyle başlamıştır. Çünkü Öcalan, Türkiye ve Kürdistan'daki ana gerçeklik ve gerçekliğe götürecek doğruların beslendiği kaynaktır. Öcalan için gerçekliğin ve doğruların kaynağı demekle neyi ifade etmek istediğimizi de belirtelim; Öcalan en başta Türkiye'deki toplumsal ve siyasal sorunların çözümü için fikir ve öneri sahibidir. Eylemi ve yaşamıyla bu gerçekliği pratikte de kanıtlamıştır. Türk ulus-devletinin vazgeçmek istemediği Kürt inkar ve imhasını, bu bunların Türk halkında hatırı sayılır bir kesiminde saplantı düzeyinde yol açtığı hastalıklı durum; başka bir adı olan Kürt sorunu gibi köklü tarihsel sorunları çözecek akıl, vicdan ve ahlakı temsil ettiğini de ifade ediyoruz.

Bu ana kaynağın tecrit edilmesi, mevcut ekonomik soruna yol açan savaşa serbestlik tanımıştır. O zaman Öcalan tecridinin sürmesi demek savaşın devam etmesi demektir. Bu da halkın yaşadığı ve anlattığı cümlelerle ifade edersek açlık, yoksulluk ve işsizliğin büyüyerek sürmesi demektir. Ancak sorun şudur ki, Türkiye'de Kürt inkarcılığı ve düşmanlığı az sayıdaki insan haricinde hemen herkesi hasta yapmıştır. Kürt ve Kürdistan konusunda aklı, vicdanı ve ahlakı sorunlu olmayan Türk çok azdır. Bu gerçeklik itiraf edilmedikçe, Türkiye'deki toplumsal hastalıkların tedavi edilmesi mümkün olmayacaktır. Türklerde profesöründen okur-yazarına, devlet başkanından köy muhtarına kadar azımsanmayacak sayıdaki bir insan topluluğu, akıl, vicdan ve ahlaki anlamda sorunludur. Çoğu Türk kimlikli bu İslami literatür ile adlandırırsak, Kürtler konusunda cahildir. Malum, cahil gerçeği görmeyen ve iman etmeyendir. Türkiye'deki cahillik sadece Kürt gerçekliğini görmemekle, tanımamakla sınırlı değildir; bu gerçeğe saldırıp inkar etmeye yiğitlik, bilgelik diyecek kadar saplantılıdır. Bu cehalet durumuna günlük yaşamdan çok sayıda örnek vermek mümkündür. Birinci örneğimiz uluslararası niteliği de olduğu için buğday gemileri olsun. Tahıl ülkesi Türkiye'de son aylarda iktidarın başarısına ve devletin güçlülüğüne argüman olarak gösterilen en önemli verilerin başında, Ukrayna tahılını Rusların izniyle taşıyan gemilere koruma-bekçi olma işi gelmektedir. Tahıl ambarı olmakla övünen ülkede samanı bile satın alacak duruma düşmüş olmaya üzülmek yerine, Ukrayna buğdayının bekçiliğine sevinmek, Türkiye'deki cahilliğe güzel bir örnek değil midir? En temel demokratik hakkını kullanan beş on insanı yüzlerce polisle kuşatıp, bunu da 'devletimiz her şeye hakimdir, polisimiz teröristlere izin vermedi' minvalinde propaganda etmeye ne demeli?

Toplumu bu kötü durumdan kurtaracak imkan ve 'gerçeklik' olduğu halde, cahilin cehenneminde ısrar etmek, Kürt'e düşmanlıktan başka bir şey değildir

---

Ülkenin batısında orman yanınca ya da izinsiz ağaç kesilince kıyameti koparıp doğusundaki orman katliamına "sorumluluk alanımız dışındadır" demek, cahilliğin en karası değil midir? Örnekleri sayarak bitiremeyiz, biz bu kadarıyla yetinelim. Görüldüğü gibi cehalet, tarım ülkesi, tahıl ambarı bir memlekete insanların aç kalmasına neden oluyor. Ve bu cehalet toplumun önemli bir kesimini sardığı için, açlığa isyan etmek yerine sadakaya razı olma yaşanıyor. Hal bu olunca devletin maliye bakanı ayyuka çıkmış bunca hırsızlığa, talana, soyguna, bir gecede yandaşlarına milyon dolarlar kazandıran borsa oyunlarına rağmen 'biz halkın içine rahat çıkıyoruz' diyebilmektedir. İşte devlet ricali bunca ahlaksızlığa, haksızlığa halkın sessizliğini, tepkisizliğini övünerek anlatıyorsa, halk da nedeni ne olursa olsun bu

durumu görmezden geliyorsa, orada komalık bir realite var demektir.

Sonuçta gerçeklik tecrit edilmeye, doğruluğun önü kesilmeye dursun, kötülükler peşi sıra, üstelik normalleşerek akmaya başlar. Örneğin en başta "orman kanunu" yasa oluverir. Keyfi uygulamalara, adamına göre verilen kararlara, her türlü kötülüğü hasıraltı etmelere demokrasi denilmeye başlanır. Böyle bir ortamda "atı alan Üsküdar'ı geçti" mottosu, her zaman iktidar ve yandaşların olur. Bu 'sahtekarlar' takımı yaptıklarını "nasip, rızık, kader, takdiri ilahi, şükür edin" diyerek meşruluk kazandırmaları kabul görür. Ve ülke baştan sona demagojiye boğulur. Demagoji için özel kurumlar, birimler kurulur. Demagojinin alıcıları arttığında, talandan, vurgundan pay alanlar çoğalır. İktidar safındakilerin en baştakinden en alttakine kadar hemen herkes kendi sınırları içinde birer diktatör gibi davranmaya başlar. Bu cenahın içinden silahlı güçler ve parayı kontrol edenler ve bu güçleri kullananlar zamanla öne geçer. Toplum bastırılıp idare edilmeye başlandıkça; tıpkı bir zincirin halkaları gibi cahillik bilgelik, yalan gerçek, yanlış doğru, kötülük iyilik, zarar yarar olarak algılanır olur. Özcesi toplumsal yaşamda anlam taşıyan benzer ikililikler bilcümle yer değiştirmeye başlar. Örneğin vatansever hainleştirilip sindirilir, hain vatansever olup fiyaka satmaya koyulur.

Türkiye'de bu tersyüz olma gerçekliğini hemen her an ve her yerde görmek mümkün hale gelmiştir. Bu manzarayı sağlıklı bir toplumsallıkla mukayese ettiğimizde mevcut halin çok büyük bir salgın hastalık durumu olduğu inkara gelmez. Türkiye tümden karantinaya alındı alınacak, toplumu düştü düşecek gibidir. Bilerek iktidar düştü düşecek demiyorum. Çünkü öyle bir noktaya gelinmiştir ki iktidarın "mikrobunu-virüsünü" yayacak beden, aldatarak gerçeği tecrit ettirecek kesim neredeyse kalmamıştır. Artık demagojiyi dinleyecek kulaklar yok gibidir. Bu nedenle sosyolojik anlamda, bu saatten sonra AKP, MHP gibi olgular demenin pek de bir anlamı kalmamış gibidir. Fakat bu olguları ve yol açtığı sonuçları doğru biçimde tanımlamadan sürekli dillendiren bir muhalefet söz konusudur. Bunun politik anlamı muhalefetin Türk'ün 'hastalığını, saplantısını' tedavi etmek yerine ağrı kesicilerle toplumu uyuşturup iktidarın yerine geçmek istemesidir. Bir olguyu tüm detayları ile anlatmak, taşıdığı olumsuzlukları deşifre etmek ve varsa olumluluklarını da halka göstermek için çaba verilmiyorsa orada olan halefin selefi taklit etmesidir. Taklitçilerin her zaman akıl, vicdan ve ahlak problemleri olmuştur. Çünkü taklitçiler en başta akli olmayandır. Akli sorunlar yaşayan, ama yine de çok konuşan gerçekliği de göremez. Gerçeklikten korkar ve tecrit eder.

Türkiye'de sağlıklı bir toplum, sorunları olsa da bireyi ve toplumu rahatsız etmeyecek düzeyde demokratik bir yaşam için 'gerçekliğin' ve gerçekliğe götüren 'doğruluğun' tecrit edildiğini söylemekten başka yol kalmamıştır. Bunu itiraf etmeyenler cahillikten kurtulamazlar. Cahilin hak ettiği tek bir şey vardır; hem maddi hem de manevi olarak cehennemde yaşamak. Toplumu bu kötü durumdan kurtaracak imkan ve 'gerçeklik' olduğu halde, cahilin cehenneminde ısrar etmek, Kürt'e düşmanlıktan başka bir şey değildir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Tecrit ve İzolasyonun Tarihçesi

Fehmi Arslan - Sinan İyit

İnsanlık tarihi, özünde iki modernitenin oluş ve mücadele tarihidir. Bir yanıyla doğal toplumla temeli atılan ve ***"komünal toplumsal değerlerin büyük direnmesi"*** olarak Demokratik Modernite, diğer yanıyla da devletin ortaya çıkışıyla temeli atılan devletli uygarlık tarihi ve bu tarihin bir "kar topu-nar topu" misali büyüyerek geldiği aşama olan kapitalist modernitedir. Bir Sümer Rahip icadı olan devlet, tarihi sahnesinde yerini aldığında ilk yaptığı şey kadına, Kadın-Anayanlı toplum değerlerine saldırmak ve bu değerleri yok etmek olmuştur. Doğal toplum ve kadının temsil ettikleri birer anlam ve hakikat söz konusudur. Aynı şekilde devletin, erkeğin de temsil ettiği bir anlam ve hakikat söz konusudur. En yalın ifadeyle doğal toplum ve onun yaratıcısı olan kadın ve bu toplumsal varoluşun günümüz açısından en örgütlü formu olarak Demokratik Modernite, devrimci varlığı temsil ederken devlet ve onun yaratıcısı erkek ve bu toplumsal varoluşun günümüzdeki en örgütlü formu olarak kapitalist modernite, karşı-devrimci varlığı temsil etmektedir. Konumuz tecrit yani izolasyon, dolayısıyla da kavranması gereken tecridin uygulandığı laboratuvar ortamları olarak zindan, hapishane vd. haneler ve bu yerlerin egemenler (eril zihniyet) tarafından hangi öncül vakalardan çıkarılan derslerle inşa edildiği hususlarını ele alacağız.

Zindan Farsça bir kelimedir. ***"Karanlık ve kasvetli, sıkıntılı bir yer"*** anlamına gelmektedir. Hapishane ise Arapça habs ile Farsça hane kelimelerinden türetilmiştir. Hapis cezasına çarptırılmış olanların kapatıldığı yer anlamına gelir. Zindan denilince kısa süreli kapatılma akla gelmektedir. Zindan, zaman içerisinde ilk anlamına yeni anlamlar katarak hapishaneyle aynı anlamsal öze kavuşmuştur. Bu anlamdaşlığı bir kenara bıraksak bile ilk çıkışlarında taşıdıkları anlamları göz önünde bulundurduğumuzda, ikisinde de ortak olan nokta kapatılma gerçekliğidir. Kapatma bir alıkoyma, toplumdan koparma, cezalandırmadır. Aynı zamanda kapatma bir hakimiyet tarzıdır. Bu tarz ve yöntemle amaçlanan muhalif olanı, karşıt olanı veya "tehlikeli" kabul edileni her açıdan teslim almaktır.

Burada ilk cevabını bulmamız gereken tarihte ilk kapatılma -tecrit- kime karşı yapılmıştır sorusu olmalıdır. Dar sınıf penceresinden bakıldığında verilecek cevap, "isyan eden köleler" olur. Daha genel bir söylemle söylenecek olursa kapatılanlar, her tarihsel toplum formunda egemenlere karşı çıkan kesimlerdir. Bunlar birer gerçekliktir, ancak eksik gerçekliklerdir. Doğru bir tarih okuması yaparsak tarihte ilk kapatılanlar kadınlar olmuştur. PKK Lideri Abdullah Öcalan, kadın açısından "özel ev, genelev ve cezaevi" olmak üzere üç evi işaret eder. Her üç ev türü de bir kapatılma rejimidir. Toplumsallığın yaratıcısı kadın, bizzat toplumsallığın inşa merkezi olan evde tersine bir sürece tabi tutulmuştur. Hangi zamanda? Ataerkil zihniyetin geliştiği dönemde. Özel ev haline getirilen hane, kadının zindanı olur. Kadın her açıdan denetim altına alınır. Bir kişinin özel mülkü kılınıp denetimi ve gözetimi altına alınır. Zindana alınan tutsak da egemenlerin mülkü kılınır. Geneleve kapatılan kadın ise tüm erkeklerin mülkü kılınır ve bedenini satması yoluyla düşürülür. Cezaevi bu kapatılmaların son halkası, en örgütlü uygulanan rejimidir.

Kapatılmanın Tarihçesi Bilinmeden Tecrit Anlaşılamaz

Bir kapatılma tarzı olarak zindan; ataerkilliğin tarih sahnesinde yerini almasıyla başlamış, 16. yüzyılda

varlığı sorgulanmış, 18. Yüzyılın sonlarında ise miadını doldurmuş bir kapatılma rejimidir. Hapishanelerden farkı, cezalandırmanın bir şölen havasında yapılmış olmasıdır. Toplumu teslim almanın, yönetebilir konumda tutmanın yöntemlerinden biri de şiddetin vahşice uygulanarak toplumda korku yaratıp itaat ettirilmesinin sağlanmasıdır. İşte bedene azap (acı) çektirme ve bunun halka açık bir şekilde yapılması böylesi bir ereğin sonucudur. Zindan böylesi bir ereğin gereği olarak ortaya çıkmıştır. Acı çektirerek cezalandırılmanın gerçekleştirileceği sürece kadar kişinin veya kişilerin tutulduğu yere verilen adlandırmadır. Bu yer çoğunlukla yer altındadır, karanlıktır. Alıkonulan yerin kendisi bile insanda bir sıkıntı yaratmakta, dehşet uyandırmaktadır.

Acı çektirerek cezalandırma amaçlı bir kapatılma rejimi olarak zindanın hakim olduğu tarihsel-toplum süreci, köleci ve feodal devlet süreçleri ile kapitalist devletin belli bir evresini kapsamaktadır. Bu sürecin siyasasının temel özelliği, yaşam ve ölüm hakkının hükümdarın (kral-padişah) iki dudağı arasında olmasıdır. Dolayısıyla cezalandırma hükümdar adına yapılmaktadır. Bu öyle gizli değil, bizzat toplumun izlenmesinin sağlandığı alanlarda yapılmaktadır. Yani toplumda bu cezalandırmanın bir parçası kılınır. Acı çektirilerek cezalandırılan beden bir araçtır, asıl amaç bu beden üzerinden toplumda korku yaratarak hükmetmektir. Michel Foucault "Hapishanenin Doğuşu" adlı kitabında acı çektirerek cezalandırmaya ilişkin bir örneği aktarır. François Damiens, kralı öldürmüştür. Verilen cezanın iki aşaması vardır. İlki suçunu Paris Kilisesi'nin kapısı önünde suçunu itiraf etmesidir. Buraya iki tekerlekli bir yük arabasıyla getirilir ve üzerinde yalnızca bir gömlek vardır. Elinde ise iki libre ağırlığında yanar haldeki bir meşale taşır. Bütün bunlar hükmün gereğidir. Burada suçunu itiraf ettikten sonra, aynı yük arabasıyla bu kez Grêve Meydanı'na götürülecek ve halkın gözleri önünde acı çektirilerek idam edilecektir. Önce memeleri, kolları, kalçaları, baldırı kızgın kerpetenle çekilir. Kralı öldürdüğü bıçak Damiens'in sağ elindedir. Kerpetenle çekilen yerlerine erimiş kurşun, kaynar yağ, kaynar reçine ve eritilen bal mumu ile kükürt dökülür. Sonra bedeni atlarla ters yönde çektirilerek parçalanır ve en son vücudu ateşle yakılarak kül haline getirilir. Külleri ise rüzgara savrulur. Bütün bunlar Damiens hakkında verilen ceza hükmünde ayrıntıyla ortaya konulmuştur. Burada (bedenle acı çektirerek cezalandırma) amaçlanan ***"Bir gün biz de böyle vahşi bir uygulamaya maruz kalabiliriz, aman hükümdarın öfkesini üzerimize çekecek bir şey yapmayalım."*** yönlü bir düşüncenin insanlarda oluşmasıdır.

Bir kapatılma tarzı olarak zindan; ataerkilliğin tarih sahnesinde yerini almasıyla başlamış, 16. Yüzyılda varlığı sorgulanmış, 18. Yüzyılın sonlarında ise miadını doldurmuş bir kapatılma rejimidir

---

Dolayısıyla asıl olan acının kendisi değil, bu acının insan zihninde yarattığı korkudur. Bu korku insanları itaat etmeye sevk etmektedir. Egemenler açısından esas olan adaletin sağlanması değil, kendi iktidarlarını yeniden ve yeniden inşa etmektir. Bu inşada dinin de kullanıldığını görmekteyiz. Burada kastettiğimiz hükümdarın kendini tanrının bu dünyadaki temsilcisi olarak ilanı -ki bu da işin önemli bir boyutudur- insanlara acı çektirilerek cezalandırılma yapılırken bunun aynı zamanda bir kefaret olduğunun toplum zihnine yerleştirilmesidir.

Bir kere ***"Benim burada çektiğim acılar öte dünyada çekeceğim cezaların hafifletilmesinin kefaretidir."*** yönlü bir düşünce zihinlere ekilmiştir. Bununla da yetinmemiş, cezalandırılan kişinin erken veya geç can vermesi bile ***"Günahı az olduğu için tanrı onun fazla acı çekmesini istemedi."*** tarzında yorumlamıştır. Aslında bu, bedene acı çektirerek cezalandırmaya dinsel açıdan bir meşrulaştırma sağlamıştır. Ancak, Aydınlanma ve Rönesansın gelişmesiyle birlikte insanı daha fazla merkeze alan ve dinsel yaklaşımlardan ziyade laik-seküler yaşam ve bakışın gelişmiş olması, suç ve ceza meselesinin yeniden ele alınmasını yaratmıştır. Dolayısıyla acı

çektirerek cezalandırma barbarca bir yöntem olarak ele alınmış ve yeni arayışlara girilmiştir.İkinci olarak endüstriyel alanda yaşanan gelişmelerdir. Köleci devlet döneminde emek gücünü oluşturan köleleri yaratmanın üç yöntemi söz konusu olmuştur. Bunlar bizzat savaşla gerçekleştirilen, borcunu ödemeyenin borcu olunana köle kılınması ve son olarak "suç" işlemiş olanların "suçları" dolayısıyla kölelikle cezalandırılmalarıdır. Feodal dönemde ise bu köleleştirme bir form değişikliği yaşayarak serfe dönüşürken serfin yaratılmasında da aynı yöntemler uygulanır. Ama bu dönemde ağırlık kazanan bir cezalandırma da bedene acı çektirerek cezalandırmadır. Kapitalist dönemde ise özellikle ilk aşamalarında emek gücü olarak işçiye duyulan ihtiyaç, bir cezalandırma yöntemi olarak zorunlu çalışmayı beraberinde getirmiştir. İşlenilen "suçun" cezası olarak manifaktürlerde, çeşitli yol yapımlarında zorla çalıştırma bunun örneklerindendir. Dolayısıyla kimi suçlarda öldürme yerine yaşatma, yaşatırken de o bedeninden emek gücü olarak yararlanma söz konusu olmuştur. Dememiz şu ki, böylesi bir ihtiyaç acı çektirerek cezalandırmayı geride bırakmayı zorunlu hale getirmiştir. Hatta şunu da diyebiliriz ki, hapishanelerin fabrika mantığına göre inşa edilmesinin temeli de bu döneme dayanmaktadır. Bedenden emek gücü olarak yararlanma egemenler açısından daha kârlı ve ekonomik olmaktadır. Ki, bir cezalandırma yöntemi olarak zorla çalıştırmada ödenen herhangi bir ücret de söz konusu değildir.

Üçüncüsü, suç alanları ve suçun iş örgütlenmesinde yaşananlardır. 18. Yüzyılın sonlarına kadar hakim olan "suçlar" daha çok kanlı suçlar olarak adlandırılan cana kastetmeyi içeren suçlardır. Mülkiyete karşı suçlar da başat hale gelince önceleri cinayet, yaralama ve darp etmeler, bayrağı taşırken bu kez hırsızlık ve dolandırıcılık bayrağı devralmıştır. Yine önceleri "büyük haydut çeteleri" (örneğin silahlı örgütler halinde hareket eden yağmacılar, iltizam-birinin tarafını tutan kayıran-görevlilerine silahla saldıranlar ve terhis olmuş veya asker kaçağı olanların birlikte gerçekleştirdikleri serserilikler) tarzında varlığını gösteren "suçlular"da bir çözülme yaşanmış ve bunlar daha kaçamak işlerle uğraşan küçük gruplara dönüşmüşlerdir. Kentlerin varoşunda biriken işçilerin ve işsizlerin daha önceleri karıştığı "suçlar" daha çok cana kastetme iken sonraları direkt makinelere yönelmiş ve kendilerinin durumundan makineleri sorumlu görüp parçalamışlardır. Bütün bunlar bize şunu gösteriyor: Cana kasteden suçların en alta düşmesi boyutuyla önce 'suçların' kendisinde yumuşama yaşanmış, yasaların yumuşaması (cezayı acı çektirerek uygulama) bundan sonra başlamıştır. Ağır cezayı savunanlara karşın ağırlıklı olarak "ıslahatçılar" olarak adlandırılan kimselerse cezaların yumuşatılmasını savunmaktadırlar. Adı üzerinde "ıslahatçılar" yani "suçları" öldürme yerine "ıslah etme" bir daha suç işlemeyecek duruma getirme… savundukları budur. Sonuçta esas alınan da bu olmuştur. Kimi "suçlar"da idam varlığını korur ama ağırlıklı olarak cezalarda "yumuşama" esas alınmıştır. Islahatçıların ağırlıklı olarak üzerinde durdukları önemli bir husus da tutuklulardan tutalım, yargılanmalara kadar her alanın "hukuki" bir temele kavuşturularak hükümdar ve yöneticilerin de uymaları gerektiğini savunmuşlar.

Dördüncüsü, hükümdar adına uygulanan acı çektirerek cezalandırma giderek toplumda "suçlu" konumda olana karşı bir merhamet, cellada, cellat şahsında da hükümdara karşı öfkenin doğmasını beraberinde getirmiştir.

Ezcümle, acı çektirerek cezalandırma zamanla egemenlerin amaçladığının dışında bir etki yaratmıştır. Dolayısıyla bu cezalandırma tarzından vazgeçmede bunun payı yadsınamaz. Yani böyle bir cezalandırma artık egemenler açısından aleyte bir durum arz etmiştir. Bazı suçlarda idamın korunması ama genel olarak bedenin bir cezalandırma yöntemi olarak kapatılması, denetim altına alınması, yeniden oluşturulmasıdır, egemenlerin çıkarına olan budur. Artık hakim hale gelen düşünce bedenin ıslah edilmesidir. Bu egemenler açısından yeni bir cezalandırma iktidarının (rejiminin) örgütlendirilmesi demektir. Bunun da adı hapishane rejimidir.

Bedenlerin Kapatılmasında (Tecrit) Öncül Vakalar ve Hapishane!

Şu bir gerçektir ki; zindan rejiminin terk edilmesini gerektiren koşullar, aynı zamanda hapishane

rejiminin gerekliliğini ortaya koyan koşullar olmaktadır. Fakat egemenler, yukarıda maddeler halinde aktardığımız etmenlerden çok daha öncesinde bedenin kapatılmasının "yararlılığını" somut biçimde deneyimlemişlerdir. Bunları "öncül vakalar" olarak adlandırabiliriz. Egemenler bu öncül vakalarda bedenleri kapatmanın, tecrit etmenin disipline alarak belli kuralları dayatarak yönetme ve "suçluları" başka bir söylemle "hastalıklı" durumları rehabilite etmenin yararlı, daha ekonomik olduğunun bilgisine ulaşmışlardır. Bu öncül vakalardan biri veba diğeri de cüzzamdır. Bu öncül vakalar bağlamında yaşanılanlardan çıkarılan derslerle yönetmelikler oluşturulur. Fransa' da 17. yüzyılın sonuna ait böyle bir yönetmelik söz konusudur. Yönetmelikte veba salgını yaşandığında alınacak tedbirler ortaya konulmuştur. Foucault'nun aktarımlarından yola çıkarak bunları maddeler halinde sıralamakta fayda vardır.

1) Salgının yaşandığı mekan karantinaya alınır. Bunun anlamı bedenleri mekana hapsetmektir. Bu kapatılmaya uymayıp, mekanın dışına çıkmaya çalışanlar ölümle cezalandırılır. Başıboş hayvanlar öldürülür. Çünkü bunların varlığı salgının başka alanlara yayılmasını doğuracaktır. Caddeler dahil, tüm mekan bir bölünmeye tabi tutulur ve bölünen başına bir "emin" (inanılır, güvenilir sorumlu) atanır. Bedenler bu mekan içinde ikinci bir mekana kapatılır. Bu ikinci kapatılmanın yeri evin kendisidir. Sorumlunun izni olmadan evden çıkmak ölümle cezalandırılmaktadır. Evin kapısı bizzat sorumlu tarafından dışarıdan kilitlendikten sonra, anahtarlar karantina bitene kadar muhafaza altına alınmaktadır. Sokaklarda (dışarıda) yalnızca "eminler", temsilciler, askerler ile ölüleri gömecek olan kişiler dolaşmaktadırlar. Evden çıkmak gerektiğinde bu sırayla yapılmaktadır.

2) Sürekli gözetim bir zorunluluktur. Güvenlik bağlamında sürekli gözetimi muhafız birlikleri sağlamaktadır. Olası düzensizlikleri, isyanları bastırmak, kurallara uymayanları cezalandırmakla görevli olan bu birliklerdir. Kapılarda, mahallelerde, caddelerde, belediye konağında yani her yerde bu birlikler bulunmakta, devriye gezmektedir.

"Emin, her gün kendi görev alanı olan mahalleyi ziyaret etmekte, temsilcilerin görevlerini yapıp yapmadıklarını, halkın onlardan yakarıp yakarmadığını denetlemektedir. Halk 'temsilcilerin eylemlerini gözetim altında' tutmaktadır. Temsilci de her gün sorumluluğu altındaki caddeyi gözden geçirmekte, her evin önünde durmakta, herkesi pencerelere çıkarmakta (Avluya bakan tarafta oturanlar, cadde tarafında yalnızca onların kendilerini gösterebilecekleri birer pencere edinmek zorundadır.); herkesi adıyla çağırmakta, herkesten durumları hakkında teker teker bilgi almaktadır. ***"Halk bu sorulara doğru cevap vermek zorundadır, yoksa hayatlarını kaybederler", "Eğer birisi pencereye çıkmazsa temsilci bunun nedenini sormak zorundadır. 'Bu yolla ölülerin ve hastaların saklanıp saklanmadıklarını kolayca keşfedecektir.' Herkes kendi kafesine kapatılmış, kendi penceresinde adı okunduğunda cevap vermek ve istenildiğinde kendini göstermektedir, bu canlıların ve ölülerin büyük teftişidir."***[1]

Bedeni bir yere kapatma-hapsetme doğası gereği dışlama, ötekileştirmeyi de kendi bağrında taşımaktadır

---

3) Karantina altında olan herkes hakkında düzenli bir kayıt tutulmaktadır.

a- Herkesin adının, yaşının, cinsiyetinin yazılı olduğu bir kayıt defteri vardır. Kişilere ait her şey ölüm, hastalık, talepler, düzensizlikler vb. buraya kaydedilmektedir. Bunun bir örneği mahalle emininde, bir örneği de temsilcide bulunacaktır.

b- Sorumlu bir hekim bulunmaktadır. Bu hekimin izni olmadan başka hiçbir hekim karantina bölgesini ziyarette bulunamaz, tedavi yapamaz, hiçbir eczacı ilaç hazırlayamaz.

c- Düzenli olarak alttan üste doğru raporlaşma yapılır. Üstten gelen talimatlara göre hareket edilir. Yani temsilciler eminlere, eminler belediye meclisine veya başkanına düzenli olarak raporları

1 **Foucault - Hapishanenin Doğuşu**

aktaracak. Sonuçta belediye başkanından gelen talimatlara göre hareket edilecektir.

Burada kelimenin yalın anlamıyla hiyerarşik bir düzen söz konusudur. Esas alınan disipline edilmiş, itaat eden bedenlerin kendisidir. Deyim yerindeyse egemenlerin arzuladığı bir yönetim biçiminin ütopyasıdır uygulanan. Tek cümlelik bir çıkarsama yapacak olursak vebalı kişi, içeride tutularak (toplum içinde) bölümlenen ama içeriden de soyutlanarak bu soyutlama içinde de bir soyutlamaya tabi tutularak yeniden inşa edilmenin kendisidir, uygulanan. Başlangıçta cüzzamlı yaklaşım bundan farklıdır. Temel ilkesi dışlamadır. Bunun da anlamı cüzzamlıyı toplum dışına atmak, sürmektir. Örneğin bir adaya kapatma veya bir çöle bırakmak, hiçbir şekilde toplum içine kabul etmemektir. Burada esas alınan toplumun arındırılmasıdır. Dışlama ilkesi, ötekileştirmenin kendisidir. Ötekileştirilenler toplum zihninde tehlikeli kılınmıştır. İlişkilendirilmemesi, yakınından bile geçilmemesi gereken kişilerdir. Bu anlamda tabu kılınması söz konusudur. Yani dokunulması, ilişkilenilmesi yasak, dokunulduğunda, ilişkilenildiğinde insanı günahlı kılan, suçlu kılan, hatta öldüren bir tabu.

Bedeni bir yere kapatma-hapsetme doğası gereği dışlama, ötekileştirmeyi de kendi bağrında taşımaktadır. Fakat cüzzamlıda kapatma ile vebalıdaki kapatma birbirinden farklıdır. Cüzzamlıdaki kapatmada kendi kaderine terk etme, kendi ölümünü bekleme varken vebalıda uygulanan kapatmada ise denetime altına alma, yeni bir disiplinle yeniden kurgulama, yani egemenler açısından tehlikeli olmaktan çıkmakla yetinmeyip onu itaat eden konuma getirme söz konusudur.

Foucault, cüzzamın bazı yönleriyle ***"büyük kapatılmanın örneğini oluşturan dışlama ayinlerine can"*** verdiğini belirtirken vebanın da "disiplinsel şemalara hayat" verdiğini söylemektedir. ***"Cüzzamlı bir ret, bir sürgün kapatma uygulamasının içine alınmıştır. Vebalılar ise bireysel farklılaşmaların kendini çoğaltan, eklemleşen ve alt bölümlere ayrılan bir iktidarın zorlayıcı etkileri sonucu ortaya çıktığı, özenli bir taktik çerçevelemenin içine alınmışlardır. Bir yandan büyük kapatılma, diğer yandan iyi terbiye. Cüzzam ve paylaşım, veba ve parçalara ayrılması. Cüzzamlının sürgün edilmesi ve vebalının tutuklanması kendileriyle birlikte aynı siyasal düşü taşımaktadır. Biri arınmış bir toplum, diğeri disiplinli bir toplumun düşüdür. İnsanlar üzerinde iktidar icra etmenin, onların ilişkilerini denetlemenin, bunların tehlikeli karışımlarını çözmenin iki biçimi. Vebaya yakalanan kent, tamamı itibariyle hiyerarşi, gözetim, bakış, yazı tarafından katedilen kent, tüm bireysel bedenler üzerinde ayrımcı bir şekilde yaygınlaşan bir iktidarın işleyişi içinde hareketsiz kılınan kent; bu mükemmel yönetilen kent ütopyasıdır. Ve bu (en azından öngörü halinde kalan) o esnada disiplinsel iktidarın icra edilmesinin ideal bir şekilde tamamlanabileceği sınavıdır."***[2] Tarihsel toplum oluşumlarının tarihi de bize göstermiştir ki egemenler her şeyi iktidarını pekiştirmenin aracı olarak kullanmada ustadırlar. Arınmış bir toplumu yaratmada araçsallaştırılan cüzzam, 19. Yüzyıla gelindiğinde bu kez cüzzamlıların sürgün-kapatma mekanı tıpkı vebaya uygulanan "disiplinsel çerçevelemeye özgü iktidar" tekniğine tabi tutulur. Vebalılara uygulanan bireyselleştirmenin aynısı cüzzamlılara uygulanır ancak bir farkla, cüzzamlılara uygulanan bireyselleştirme onun toplumdan kovulmasını işaretleyen bir bireyselleştirmedir. İktidar tekniği açısından cüzzamlının da bedeni yalnızca bilgi nesnesi olmaz, aynı zamanda disipline de tabi tutulur. Aslında uygulanan çifte bir tarzdır. Örneğin; cüzzamlı olan-olmayan, vebalı olan-olmayan, deli olan-olmayan, tehlikeli olan-olmayan, normal olan-olmayan vb. bu yöntemle ikili ayrım ve işaretleme denilmektedir. Yine farklılaştırarak bireyselleştirmek, kapatılan bedene dair kim olduğu, onu nasıl tanımalı, neyle belirlemeli, nerede olması gerektiği, sürekli bir gözetim nasıl uygulanmalı vb. yaklaşımlara ise baskı altına alarak ayırma ve farklılaştırarak dağıtma denilmektedir. Bu iki kategorileştirme sadece öncül vakalar bağlamında uygulanan bir iktidar tekniği-tarzı değil, tüm topluma uygulanan bir tarzdır. 19. Yüzyılın başından beridir düzenli olarak başvurulan ve kurumsallaştırılmış bir iktidar tarzı olmaktadır.

Egemenlerin bu öncül vakalarda uyguladığı iktidar tarzıyla hapishanelerde uyguladığı iktidar tarzı

---

2 **Foucault - Hapishanenin Doğuşu**

birbirine benzerdir. Dememiz şu ki hapishane rejiminin önceli bu iki vakada uygulanandır. Hapishane rejiminin de özü, bir yanıyla dışlama ilkesidir (toplumdan soyutlama, toplumun seyredemeyeceği bir mekana kapatma), diğer yanıyla disiplinsel bir çerçeveleme ile bedeni yeniden yaratma, itaat eden bir konuma getirmedir. Konumuz açısından kısa bir toparlama yaparsak acı çektirecek cezalandırmanın öncesi kapatılma mekanı olarak zindan, hükümdarın "adaleti" tesis etmek için bir kapatma yeri değil, kendi iktidarını yeniden inşa etmek için bir kapatma mekanıdır. Dolayısıyla bedenin acı çektirilerek cezalandırılması, hükümdarın cezalandırma gücünün göstergesi olmuştur. Bu dönemin politik iktidarı can almak veya yaşatmak hakkını kendi elinde bulunduran bir iktidardır. Hapishane rejimiyle birlikte bu hakkın kullanımında öne çıkan yaşatarak iktidarı açısından "tehlikeli" olmaktan çıkarmak, bununla da yetinmeyerek tamamen kendisine itaat eden bir konuma getirmektir. Bu da özünde farklı tarzda öldürmedir. Çünkü insanın savunduğu değerlerden vazgeçmesi, mücadele ettiği güce itaat etmesi kendisinin ölümü demektir. Hapishane rejimiyle artık yeni bir siyaset gündemdedir. Zindan sürecinde savaşlar tüm toplum adına, bir başka deyişle ulus adına yapılmaktadır. Burada toplum ve ulus birer maskedirler. Egemenler bu maskeyi takarak hükümranlıklarını devam ettirirler. Bu maske takılarak inşa edilen her açıdan disipliner bir rejimdir, toplum bu kez ulus adına yeniden şekillendirilmektedir. Tanrı adına yapılan hükümranlık artık ulus adına yapılmaktadır. Artık hedef bireyin kendisidir. Zaten kapitalist modernite açısından toplum bireylerin toplamı demektir. Önceki süreçte birey yok sayılmıştır. Bu kez tersi yapıldı ve öncelikli olarak "özgürlük" söylemiyle birey şaha kaldırıldı ve zamanla bedeni arzuların esiri kılındı, toplum otomize edildi. Kendini güçlü sanan birey bu otomize olma sınırları içinde en güçsüzü temsil eder oldu. Böylece telkine, yapılandırmaya daha açık hale geldi. Birey artık iktidarın bilgi nesnesidir. Yeniden biçimlendirebilir, düzeltilebilir bir nesne olarak araçsallaştırılmıştır. Hapishane rejimi açısından üzerinde önemle durmamız gereken bir husus, bir cezalandırma biçimi olarak panoptikondur.

Panoptikon Anlaşılmadan Tecrit Rejiminin Hakikati de Tam Olarak Anlaşılamaz

Panoptikonun mucidi Jeremy Bentham'dır. İngiliz iktisatçı, faydacı bir ahlak ve hukuk teorisine sahip pragmatist bir düşünürdür de. Panoptikon nasıl bir özelliğe sahiptir? Foucault'nun ortaya koyduklarından yola çıkarak belirleyecek olursak:

1) Halka görünümlü bir binadır

2) Binanın tam ortasında bir avlu, bu avlunun tam ortasında da bir kule vardır.

3) Bina tek kişilik hücrelere bölünmüştür. Her hücrenin biri dışarıya biri de içeriye bakan iki penceresi vardır.

4) Her hücrede egemenlerce "tehlikeli" veya "suçlu" olarak kategorileştirilen kişiler tutulmaktadır.

5) Avlunun ortasındaki kulede gözetmen vardır. Gözetlenenler gözetmeni görmemektedir ama gözetleyen, içeriye bakan pencereden, dışarıya bakan pencereden gelen ışık sayesinde hücrede tutulanları gözetlemekte ve bütün hal hareketlerini bir deftere kaydetmektedir.

Burada anahtar kavram "görme" ve "görmeme"dir. Gözetmen herkesi görmektedir ama o herkes gözetmeni görmemektedir. Sosyolojik okumayla aslında Bentham'ın panoptikonu tanrı imgesinin cisimleştiği bir tasarımdır. Tüm dinler açısından tanrıda anlam bulan nedir? Her şeyi gören, bilen, her yerde olan ama nerede olduğu bilinmeyen yani görünmeyendir. Tanrı hükmedendir, hakim olandır. Yeri geldiğinde cezalandıran, yeri geldiğinde merhamet edendir. Dolayısıyla sosyolojik açıdan panoptikon da bir iktidar modelidir. Bugün, bu iktidar modeli açısından gözetmenlik görevini kameralar yapmaktadır. Yalnızca hapishanelerde değil dışarıda da toplum kameralarla gözetlenmekte, tüm hareketlilikler kayıt altına alınmaktadır. Uydularla yapılan gözetmenlik, George Orwel'ın 1984 adlı romanında ortaya koyduğu gibi "Büyük Birader"in tüm insanlığı gözetlemesini ortaya koymaktadır. Bununla amaçlanan sadece "suçlu"yu bulmak değil, iktidarı açısından "potansiyel tehlike" arz eden durumları da önceden görme ve engellemedir. Bu gerçeklik, panoptikon modelinin teknolojinin de yardımıyla geliştirilmiş halidir. Panoptikonda olan, amaçlanan nedir?

Birincisi; bireyi hedefine koyan bir iktidar modeli olduğundan, tekil boyutuyla insanları belli kurumlarda sabitlemektedir. Bu bir fabrika, okul hastane, ıslahevi veya bir kimsesizler yurdu olur, orada belli kurallarla çevrelenen bir denetim altına alma ve bağlanılan kuruma, o kurum şahsında da iktidara ait kılmaktır amaçlanan. Kapatılan birey burada aynı zamanda bilginin nesnesidir. Deyim yerindeyse üzerinde her türlü deney yapılacak bir kobaydır. Demek ki panoptikon modelin bir işlevi bireyi kapatmak, kapatırken de bağımlı hale getirmektir.

Panoptikon model yalnızca bir hapishane modeli değil, daha geniş anlamda bir iktidar modelidir

İkincisi; kapatılan beden toplumdan, toplumsal yaşamdan kopartılarak bir dışlamaya tabi tutulmaktadır. Ama bu dışlama yeniden oluşturma esasına dayalı gerçekleştirilir. Çünkü panoptikon modelde bedene yeni bir anlam yüklemiştir. Bu anlamda eziyet ederek cezalandırma değil; yeniden oluşturulması, ıslah edilmesi, "yetenek kazandırılması" gereken, dolayısıyla kazanılması gereken özellikler taşımaktadır. Burada amaçlanan yeniden yapılandırılan bireyin yaşam zamanının çalışma zamanına (yani bireyin bir iş gücü haline getirilmesi) dönüştürülmesidir. İnsanların zamanı artık kendilerine ait değildir; kapatılan kuruma, kurum şahsında da iktidara aittir. Panoptikon modelinden bugüne kadarki hapishanelerin tarihini göz önüne getirdiğimizde egemenler belli dönemler vazgeçse de ağırlıklı olarak esas alınan kapatılanların çalıştırılmasıdır, hem de ucuz işgücü olarak. İstatistiklerle de ortaya konulmuştur ki çalıştırılmayla elde edilen kazançla, çalışanlara ödenen ücret arasında uçurum söz konusudur. Hapishanelerdeki iş yurtlarının çokluğu bunun en açık göstergesidir. Birçok malzeme hapishanelerde üretilmektedir. Üretilenler hem hapishanelerde hem de dışarı da satılmaktadır.

Panoptikonun üçüncü bir işlevi de, "çok biçimli, çok anlamlı bir iktidar" modeli olmasıdır. İktidar modeli bu anlamda siyasi, ekonomik ve hukuki olmak üzere üç sacayağı söz konusudur. Siyasi sacayağı, yönetim kendisiyken (Doktorundan psikoloğuna, sosyal çalışmasından teknisyenine, müdüründen gardiyanına hepsi bu yönetim erkinin bileşenleri, kapatılmayla amaçlananı hayata geçirenlerdir.) ekonomik sacayak kapatılanların hem üretici (ucuz iş gücü) hem tüketici ("müşteri") olmasında anlam bulurken hukuki sacayak ise kanunlar, tüzükler ve yönetmeliklerden oluşmaktadır.

Dördüncü işlev; diğer bütün iktidar biçimlerini harekete geçiren, onların başarısını yaratan iktidar tarzıdır. Bu bilgiye dayalı iktidar tarzı oluyor. Her birey hakkında elde edilen bilgiden yola çıkarak oluşturulan bir iktidar tarzıdır. Bu bilgiden yola çıkılarak hem genel hem de tek tek bireylere kadar ayrıntılandırılan bir iktidar tarzıdır ve amaç kapatılanı teslim almaktır. Foucault buna ***"Bu, epistemolojik iktidardır."*** der. Ve devamında ***"Bireylerden bir bilgi elde etme iktidarı ve bakışa maruz kalan bu iktidarlar tarafından zaten denetlenen bu bireyler hakkında bir bilgi elde etmek. Ayrıca bu durumdan yola çıkarak oluşan ikinci bir bilgi vardır. Bireylerin gözlenmesinden, sınıflandırılmalarından, kaydedilmelerinden ve davranışlarının karşıtlaştırılmalarının analizinden doğan, bireyler üzerine bir bilgi. Böylece bu teknolojik bilginin yanı sıra bütün kapatma kurumlarına bir gözlem bilgisinin psikiyatri, psikoloji, kriminoloji gibi her türlü klinik bilginin doğduğu görülür. Böylece üzerinde iktidar uygulanan bireyler, ya kendilerinin oluşturduğu ve yeni normlara göre biriktirilecek olan bilginin elde edildiği yerdir ya da yeni denetim biçimlerine imkan tanıyacak bir bilginin nesnesidir."*** Burada tüm mesele bireyler hakkındaki bilgilerdir. Bireyler toplumsal özne değil, nesnelerin kendileridir. Bu gözetimden, denetimden elde edilen bilgi ikili bir işlev görmektedir. Bunlardan biri, mevcut uygulamanın ne kadar başarılı, sonuç alıcı olduğunun veya eksik kalan yanların neler olduğunun parametrelerinin ortaya çıkması iken diğeri egemenliğin, itaat ettirmenin daha güçlü olduğu tarzda tahkim edilmesinin yeni yol-yöntemlerinin neler olabileceğinin verileri elde edilmektedir. Bunun başka bir boyutu da kapatılan

bireyin “tehlikeli” olmaktan çıkmasıyla yetinilmesi, olası “tehlikeler”in de hesaba katılarak tedbirlerin alınmasıdır. Bireye dair elde edilen bilgiler bir merkezi havuzda toparlanmakta, orada analiz edilmekte ve tekrar pratiğe aktarılmaktadır. Bugünün hapishanelerini göz önüne getirelim, yazdığımız mektuplardan tutalım da telefon konuşmalarımıza kadar, katıldığımız eylemlerden çıktığımız etkinliklere, ziyaretimize kimlerin ve ne sıklıkla geldiğinden adımıza yatırılan para ve ne sıklıkla yatırıldığına, revire ne sıklıkla çıktığımızdan sağlık sorunlarımızın neliğine, ilgi alanımızın neliğinden hangi kitap okuduğumuza kadar kişi hakkında bilgi kaynakları olmaktadır. Bunların analizinden yola çıkarak politikalar oluşturulmaktadır. Dediğimiz gibi panoptikon model yalnızca bir hapishane modeli değil, daha geniş anlamda bir iktidar modelidir. Tekrar da olsa belirtmekte fayda var ki gözetleme-denetleme-ıslah etme panoptikon modelin üçlü saçağıdır ve egemenler, günümüz toplumunu da bu üç sacayağı üzerinden yönetmektedir.

Özcesi, Panoptizm halka halindeki bina modelini aşmış, oradaki anlam ve işlevselliği tüm topluma uygulayarak genelleştirmiştir. Foucault haklı olarak panoptikon modelden yola çıkarak ***“Toplumsal ortopedi diye adlandırdığım çağa giriyoruz.”***der. Ortopedinin kavramsal tanımına baktığınızda, insan vücudundaki hareketi sağlayan organlardaki (kemikler, eklemler, kaslar, sinirler vb.) bozuklukların düzeltilmesini amaçlayan cerrahi kol olduğunu görürüz. Toplumsal ortopedi denilince de toplumdaki hareketliliği ya da toplum olmayı gerektiren hususlardaki bozuklukları düzeltmek olduğu ama bu düzeltmelerin egemenlerin çıkarlarına göre bir yapılandırma olduğu açıktır. Örneğin, ahlak ve politika toplum açısından olmazsa olmazdır. Diğer tarihsel toplum oluşumlarını bir kenara bırakalım, kapitalist devlet, toplumu denetime almak için üzerinde en çok oynadığı ahlak olmuştur. Toplum ahlaki yönden çözdürülmedikçe yönetilemeyeceği çok iyi bilinmektedir. Dolayısıyla burjuva çıkarına göre yeni bir ahlak geliştirmesi tam da toplumsal ortopedik bir yaklaşım olmaktadır. Yine toplum olmanın olmazsa olmazı komünal değerlerdir. O halde topluma hükmetmek için yapılması gereken bir operasyon da bu değerlerin ortadan kaldırılmasıdır. Yerine bireyciliğin değerlerinin konulmasıdır. Bu da toplumsal ortopedik bir yaklaşımdır. Burada önemle üzerinde durmamız gereken bir husus, hapishanenin doğuşunun direkt iktisadi yapıya karşıt ve onun ihtiyaçlarını karşılama amaçlı geliştirilmiş olmasıdır. Kapitalizmin gelişme koşullarını göz önüne getirelim, feodalizmde üretim tarzı tarıma dayalıdır. Kapitalizmde ise fabrikadır. Fabrika demek aynı zamanda insanların bir binaya kapatılması, o kapatılan binada da çalışanların bölümlenmesi ve aynı şekilde kapitalin kurallarına uyulması (disipline) demektir. Dolayısıyla her açıdan disipline edilmiş insana ihtiyaç vardır. Kırsal yaşamdan koparılan köylüleri düşünelim, hepsi kentlere göç ettirilmiştir. Kentin varoşlarında yoksulluk ve sefalet içinde yaşanmaktadır. Hırsızlıktan cana kastetmeye kadar türlü suçlar işlenmektedir. Kadınlar bedenlerini satmak zorunda bırakılmaktadır. Kentlerin varoşları işsiz güçsüzlerle doludur. Varoşlardan tutalım da kent merkezlerine kadar sokaklarda yaşamak zorunda kalanlar, sakatlar, serserilik yapanlar, deliler doludur. İşte ilk kapatılma, sistem açısından potansiyel tehlike herkese uygulanmıştır. Bu kapatılma panoptikon modelindeki gibi tek tek kapatılma değil, farklı kategorilerdeki bu insanların aynı yerlere konulması tarzında olmuştur. Ve bu kapatılmada temel amaç iş gücünü karşılamak olduğundan kapatılanlar çalışmayı kabul edene kadar buralar tutulmaktadır. Dolayısıyla hapishane ilk ortaya çıkışı itibariyle iş gücünü karşılamak amacıyla bir “eğitim-terbiye” yeri, çalışma disiplinine göre bir şekillendirmeyi kabul ettirme merkezi olarak düşünülmüştür. Fakat zamanla kendi içinde bir ayrışmayı yaşamış, yani “normal” olanla “patolojik” olanın, “kriminal” olanla “masum” olanın ayrışması ile buna göre bir kapatma modelleri devreye konulmuştur. Normal olanlar, masum olanlar değişik kurumlarda (örneğin eğitim veya meslek edindirme kurumları yoluyla) çalışma düzenine göre eğitime tabi tutulmuştur. Okullarda eğitimler bu ihtiyaca cevaba verecek tarzda düzenlenmiştir. Patolojik olanlar hastanelere, tımarhanelere kapatılmıştır. Kriminal olanlar ise hapishanelerde tutulmaya devam edilmiştir. Hastanelerin yalnızca kriminal kapsamda olanların kapatıldığı yere özgü özelleşmesi ile bir yandan toplum “arındırılmakta”, “korunmakta”, diğer yandan

da kapatılanlar yani dıştalananlar ıslah edilmekte, rehabilite edilmekte "topluma kazandırılmakta", bunun için tretman uygulanmaktadır. Bu aşamayla birlikte devreye giren model kapatılanların tek tek hücrelerde tutulmasıdır. Panoptikon bunun zirvesi olmaktadır. Panoptikon anlayış kendisiyle birlikte her şeye müdahale eden, etmek isteyen devlet anlayışının yönteminde gelişen küresel ekonomi-politiğin de zeminini hazırlamıştır. Şöyle ki kapitalizmin gelişmesi kendisiyle birlikte hem emek süreçlerinden hem de üretim ilişkilerinden daha verimli sonuçlar almak için hem disipline etmek hem de denetlemek için denetim sistemini de uygulama ihtiyacı duymuştur. İşte ona bu ilhamı veren panoptikon modelinde esas alınan gözetim, denetleme ve ıslah etme sacayaklarından oluşan iktidar modeli olmuştur. ***"Bundan sonra savaş meydanı kişiliklerin kendisi olacaktır. Savaş tek tek kişiler üzerinden yürütülecek, kişinin beyni, yüreği, ruhu fethedilmeye çalışılacak."*** Bu tespit çok önemli ve aynı zamanda aslı sorunu ortaya koymaktadır. Fakat bu asıl sorun yeni ortaya çıkmıyor. Kişilik sorunu üzerinde neden bu kadar durulduğu biliniyor. Verili olan toplumsal gerçekliği, bu toplumsal gerçeklik içindeki bireyin gerçekliğini, bakış tarzını, sorunları ele alış ve çözüm tarzını kabul etmemek, onu aşmak gerekiyor. Bunun da başarısı için öncelikle yeni bir kişilik inşasının gerçekleşmesi gerekiyor. Çünkü devletli uygarlıktan bu yana tarihsel-toplumsal inşalar yanlış temeller üzerinde kurgulanmıştır. Devletli uygarlık, toplum oluşun özünden bir sapma olduğuna göre yarattığı toplum da kişilikte bir sapma durumunun kendisi olmaktadır. Toplumu gerçek özü kavuşturmak için öncelikle kişilikte bir devrimi gerçekleştirmek gerekiyor. Yaşanılacak bir toplumu yaratmak için bu olmazsa olmaz bir ilkeselliktir. Toplum, bireyler toplamını aşan bir varoluş tarzıdır. İnsan açısından varoluşun temeli toplumun kendisidir. Birey bu toplumsal varoluş zemininde kendini var eden bir oluş gerçekliğidir. Ancak bireyini yaratmamış bir toplum gerçek anlamda toplum olmanın özünü yakalamamış bir toplumdur. Bir başka deyişle yaşanılacak bir toplum yaratmak birey açısından bir mücadele gerekçesiyse toplum açısından da kendi bireyine özgürce nefes alabilecek bir ortam sunmak, kendisinin güvencesi açısından olmazsa olmazıdır. Bu diyalektik gerçeklik içinde mesele gelip bireyde yeni kişiliğin kendisinde düğümlenmektedir.

İster baskıcı ister demokratik olsun, günümüzde siyasi iktidarların ortak bir özelliğinin ***"yaşamın her alanına hakim olma"*** isteği olduğunu hepimiz biliyoruz. Teknolojinin ulaşmış olduğu düzeyden yararlanarak uydudan gözetimden tutalım da yaşamın her alanına yerleştirilen kameralara kadar birçok araçla, yol ve yöntemle toplumun kendisi denetlenmektedir. Kapitalist modernitenin iktidar tarzını diğer devletli uygarlıkların iktidar tarzından ayıran en temel özelliklerden biri, hedefine tek tek bireyleri yerleştirmesi, yani insanı hem beden boyutuyla hem de zihinsel boyutuyla denetlemesidir. Mekanı bu amaçla düzenlemiştir. Teknolojiyi bu amaçla kullanmaktadır. Amaçlanan ise hem toplumun çoklu-bedenler olarak hem de toplumun otomize edilmiş halinin en küçük birimi olarak tek tek bedenlerin mekanlara tabi kılınarak rahatlıkla manipüle edilebilen ve şekillendirilebilen uyumlu bedenleri ve zihinleri yaratmaktır. Bu, çoklu-bedenler olarak toplumun, tek tek bedenler olarak bireylerin hem disipline edilmesi hem de kontrol edilmesi demektir. Kapitalist modernitenin ilk aşamasında hakim olan iktidar tarzı disipline etmek iken sonrasında hakim olansa kontrol etmektir. Giddens ilk aşamayı "disiplinli toplum" olarak adlandırırken sonrasını ise "kontrol toplumu" olarak adlandırır. Disiplin toplumunda esas olan toplumun, bedenlerin normal veya sapkın olarak tarif edilip bedenlerin yaptırıma tabi kılınması, disipline edilmesi ve üretici pratiklere sokulmasıdır. Hapishane, tımarhane, fabrika, hastane, okul vb. kurumlar bunun amaçlarındandır. Kontrol toplumunda ise toplumun kendisi bir bütün olarak biyoiktidarın alanı kapsamındadır. İnsanların bilincinde, bedeninde, bir bütün olarak toplumsal ilişkilerinde içselleştirmiş olan iktidarın kontrolüdür. Bu, öyle bir kontrol tarzıdır ki toplumu tek bir bünyeymiş gibi davranmaya ve tepki vermeye itmektedir. Bu her iki toplum biçimi biyoiktidarın iki eksenini oluşturmaktadır. Başka bir söylemle disiplin toplumu "insan bedeninin siyasal anatomisi" iken kontrol toplumu "nüfusun biyosiyaseti"ni esas alan iktidar tarzıdır.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Tecridin Mantığından Direnişin Mantığına: Tarihsel Akışa Müdahale Etmek!

Tayip Temel

Zeus ve Gaia (Gaya) arasındaki mücadele, mitolojinin esaslı savaşlarından biri kabul edilir. Gaia, Yunan mitolojisinde Ge (yeryüzü, toprak) sözcüğünün şiirsel bir biçimi olup Yeryüzü'nün kişiselleştirilmiş varlığının adıdır. Tanrı doğum mitlerinin ilk tanrıçası, tüm yaşamın ata anasıdır. Engin göğüslü, doğurgan Toprak Ana'dır. Gök Baba Uranos'un hem anası hem de eşidir. Onunla olan birlikteliğinden, başta Titanlar olmak üzere, mitoloji sahnesine çıkmaya başlayan kahramanlar doğar. Zeus ise Yunan mitolojisinde geçtiği üzere kâinatın sahibi, tanrıların tanrısı gibi özellikleri ile bilinir.

Özgür Gürbüz'ün Aram Yayınları'ndan çıkan 'Mitolojik Gerçeklik' adlı kitabında da değindiği üzere, Zeus ile toprak ana Gaya arasındaki mücadele, iktidar sahipleriyle ahlaki ve politik yapılarını korumaya çalışan, doğal toplum özelliklerini yitirmeyen toplumlar arasındaki mücadelelerinin mitolojik anlatımıdır. Önemini vurgulamak açısından parantez açmakta fayda vardır: Toprak ana Gaya hiyerarşik, sınıflı uygarlık gelişmeden önceki toplumun inanışının kavramsallaştırılmasıdır. Kadın damgalı neolitik kültürün damgasını taşıyan topluma karşı, yükselen iktidar sahiplerinin verdiği mücadele de tanrı Zeus şahsında anlatılır.

Zeus'un yengisi, toprak ana Gaya'nın yenilgisi, kent-sınıf-devlet üçlüsüyle kurulan uygarlığın hâkim gelmesidir. Erkek egemenlikli uygarlığın hegemonyasıyla toprak ananın şahsında kadın ve doğal toplumlar geriletilmiştir. Ama bu nihai bir gerileme, yenilgi değildir. Çünkü uygarlığın doğuşundan bu yana uygarlık güçlerinin sürekliliği gibi uygarlığa karşı mücadele de kesintisiz sürdürülmüştür.

Tecridin Mantığı: Mitolojiden, Fransız Devrimi'nin Şafağına…

Bilindiği üzere toplumsal gerçekliklerin mitolojik öykülerdeki izdüşümü, günümüz açısından derslerle doludur, özellikle uygarlık eksenli mitlerde.

Derler ki, "Toprak ana Gaya, Zeus'un egemenliğindeki tanrılara karşı direnişe geçer. Tanrılarla savaşmaları için Titanları (titan=dev) doğurur. Aynı toprak ana Gaya'nın oğlu Prometheus'un gözyaşlarını balçığa karıştırarak kendi suretiyle insanı yaratıp biçim vermesi gibi. Toprak ana Gaya'nın Titanlardan önce doğurduğu Prometheus'u, bitmeyen bir döngü içinde, zincirlere vurulmuş halde kartallar ciğerini gagalar. Atlas, gökyüzünü taşımaya mahkûm edilmiştir. Epimetheus kompolya uğratılmıştır. Diğer titanlar da benzer cezalara çarptırılınca, toprak ana Gaya tanrılarla savaşabilmeleri için Titanları doğurur. Topraktan güçlerini alan Titanlar, tanrılarla amansız bir savaşa tutuşurlar. Kayaları yerlerinden söküp tanrıların mekânı Olympos'ta toplanan tanrılara fırlatırlar. Üst üste yığdıkları kayalarla Olympos'a çıkarlar. Kehanete göre bir ölümlünün yardımı olmadan tanrılar ne yapsalar da Titanları öldüremeyeceklerdir. Böyle de olur. Tanrılar tek bir Titanı öldüremezler. En sonunda bir ölümlüden doğan Zeus'un oğlu Herkül tanrıların yardımına gelir. Herkül savaşa katılır katılmaz Titan Alkyone ile savaşa tutuşur. Ama ne yapsa da Alkyone'yi yenemez.

Herkül'ün attığı oklar hedefini bulup yaralasa da Alkyone'nin toprağa her basışında yaraları iyileşir. Toprağa değdiğinde yenilenen bir enerjiyle dolarken, yenilenmenin coşkusuyla savaşına daha da güçlenerek devam eder. Ancak sonra Tanrıça Athena, Titan Alkyone'yi yenebilmesi için Herkül'ün kulağına bir sır fısıldar. Alkyone gücünü toprak anadan, vatan toprağından, özünden alır. Toprağa her değişinde gücü yenilenir. Bu bulunduğu yere olan bağlılığıdır. Herkül de Alkyone'yi yakalayıp topraklarının dışına çıkarır. Kendi topraklarının dışına, yabancı topraklara ayak basınca Alkyone, yavaş yavaş gücünü kaybeder. Gücü eridikçe savunmasız kalan Alkyone ölüverir. Tanrılar ve Herkül titanları, kendi yaşam alanlarından koparmadan başarılı olamazlar.

Tecridi sadece bir yere kapatma, izolasyon süreci olarak düşünmemek gerekir. Devletçi uygarlığın ince bir uygulaması ve sistematik bir yöntemi olarak görmek, bilince çıkarılması açısından da hayatidir

Ne zaman ki onları göçertip yaşam alanlarından, topraklarından sürerler, ancak o zaman başarı kazanırlar."Bu mitolojik öykü ile başlamamın birkaç sebebi var. Hikâyenin vuku buluş şeklinde de görüldüğü üzere, bir kimseyi ya da herhangi bir canlıyı toprağından etmek, ait olmadığı bir yere sürüklemek sadece politika değil, devletçi uygarlığın maskelerindendir. Uygarlığın başından bu yana bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Öyküde de görüldüğü üzere sadece yenmek amaçlı bir durum yoktur ortada. Herkül şahsında egemen kültür içine alarak asimile etme isteği vardır. Bir yabancılaşma alanına, kendini var ettiği alanın dışına çıkarıldığında direniş odağı da kırılır. Böylece belleği de ele geçirerek topyekûn bir abluka haliyle kırımı tamamlama isteği açığa çıkmaktadır. Çünkü insanın köklerinden bu şekilde koparılması bir yıkımdır.

Diğer ve esas ana sebep ise "tecrit" konusuna buradan bir pencere açma ihtiyacıdır. Alkyone örneği, özü itibariyle bir tecridi anlatır. Tecridin farklı yüzlerine vurgu yapar. Canlıyı/kişiyi benliğinden çıkarma süreci, uygarlığın belki de ilk tecrit uygulamasıdır. Bugün tecrit denen fenomen için ifade ettiğimiz, tartıştığımız tüm meseleler sadece bir yok etme edimi üzerinden tartışılarak, anlaşılacak bir bağlam değildir. Tecridi sadece bir yere kapatma, izolasyon süreci olarak düşünmemek gerekir. Devletçi uygarlığın ince bir uygulaması ve sistematik bir yöntemi olarak görmek, bilince çıkarılması açısından da hayatidir.

Tecrit, farklı şekillerde karşımıza çıkan bir yüzdür. Akad, Asur imparatorluklarının uygulamalarından aydınlanma dönemine dek her şekilde vardır. Özü itibariyle de insanı dış dünyadan tamamen koparmak, yoksun bırakmak üzerinden işler. Böylece, aslında başka normların empoze edildiği, insandışılaştırma dediğimiz sürece sokar. Tecrit, tarihsel bir mantık ve süreklilliğe sahiptir. Ağırlığı, bu tarihselliğinin sürekli katlanarak günümüze kadar gelmesinden yatar. Aydınlanma Çağı'nın en önemli kişiliklerinden olan, yazdıkları ve felsefesi ile Fransız Devrimi'ni hazırlayan Diderot örneğini de bu noktada hatırlamak yerinde olabilir. Diderot, başı devletle sürekli belada olan biridir. Bunun tek sebebi de düşünceleridir. Polis kapısından ayrılmıyor, sürekli uyarıyordu. Yazdığı 'Felsefi Düşünceler' kitabı Paris'te yakıldı. Özgür düşünce savaşında ısrar eden Diderot, hedefine tekrar din, düşünce, materyalizmi alınca devlet bu sefer başka bir uygulamaya geçer. 1749'un Temmuz ayında evine baskın düzenleyen polisin elinde Fransa kralı ve bakanlarından biri tarafından imzalanmış, kraliyet mührü ile kapatılmış kaşeli bir müzekkere, bir döneme damga vuran adıyla 'Lettre de cachet' belgesi vardır. Bu belge, mutlak tecridin belgesidir. Çünkü bu belge ile tutuklanan birinin herhangi bir itiraz hakkı olmuyordu, mahkemeye çıkarılmadan ömür boyu tutuklu kalabiliyordu, temyiz hakkı yoktu, görüşme-iletişim hakkı tanınmıyordu. Daha da ötesi, hiçbir yargıcın serbest bırakma yetkisi kalmıyordu. 18. Yüzyıldaki bir uygulama ile bugünkü uygulamalar arasındaki farkın benzerliği gerçekten tüyler ürpertici…

Fransız devrimi gerçekleştikten kısa süre sonra bu uygulama kalktı ama kanına iktidar zehri bulaşanlar için son derece iştah kabartıcıydı. Nitekim de öyle oldu. Devrimden on yıl kadar sonra Napolyon, kendi diktasını sürdürmek adına uygulamayı geri getirdi. Buna dair gerekçesi 'devletin güvenliği' idi. Oysa gerçek neden kendi iktidarı, kendi geleceği idi. Kaderin cilvesi bu ya, 1814'te tutuklandığı zaman bu uygulamadan da yargılandı.Diderot işte bu mutlak tecrit üzerinden hapse atıldı ve kimse sesini işitmedi.

Varlık ve yokluğunun anlamı ortadan kaldırılmak istendi. Devletin bu uygulamada bıraktığı tek açık, 'itaat etme' şartı idi. Bir nevi pişmanlık dayatıyordu. Kişi kendini mutlak şekilde inkâr eder ve itaat ederse serbest kalma şansı oluyordu.Bu örnekte dikkat çekmek istediğim nokta, bir insanı biyolojik ölüm dışında bir alana sürükleyerek farklı ölüm formlarına tabi tutma halidir. Bu bir ulus-devlet icadıdır ve geçen zaman içinde biçimsel değişiklikler dışında herhangi bir değişikliğe uğramamıştır. Katlanarak, katılaşarak yaşamaya devam etmiştir. Tecrit, kendine yeten bir kavramdır. Bir mantığı olması sebebiyle akışkan ve yenilenebilirdir.

Toplumsallığın reddine yerleşen iç dünyası ile birey ve toplum şahsında ayrı ayrı hayat bulabilme gibi özelliklere sahiptir. Canlı bünyeye yerleşen zararlı bir bakteri misali, çürütür. Geçmişin despotik mirasından, geleceğin gaspına dek uzanan bir çizgide yaşar. Haliyle tecridi siyasal-tarihsel-ekonomik ve sosyolojik bağlamlar içinde, bir bütünen ele almadığımızda yanılgılara kapı aralayacağımız açıktır. Nasıl ki insan evrenin suretidir, bazı olay, olgu ve kavramlar da bir tarihselliğin suretidir. Peki tecrit üzerinden de bir tarih, bir arayış, bir halk anlaşılabilir mi? Bir okuma yapmak mümkün mü? İddialı bir soru gibi görülse de bu soruyu sormakta beis yok. Cevap evettir. Cevap İmralı ada gerçekliğidir.Ve cevabı PKK Lideri Abdullah Öcalan üzerinden okumak son derece önemlidir. Aralık 2010 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) Başkanlığına yazdığı bir dilekçede ifade ettiği üzere "Eğer anlattıklarımı inceleme fırsatını bulursanız, peşinde koştuğum dava temelinde neyi savunduğumu, şahsımda hedeflenen Kürtlerin kim olduklarını, tarih boyunca nasıl bir toplumsal yaşam içinde günümüze kadar geldiklerini, modernite çağında nasıl kültürel bir soykırımla karşı karşıya bulunduklarını rahatlıkla görebileceksiniz" diyecekti. Burada "anlattıkları" İmralı'dır. Bir adanın bir enerjiyi soğurma, bir inkâr rejimine kuluçka olma çabasına karşı yürütülen devasa direniştir. Bir taraftan kapitalist modernitenin tüm dayatmaları, lügatındaki tek sözcük olan teslimiyet çağrıları; diğer taraftan temelleri inşa edilen ve bir halk gerçekliğine dönüşen demokratik modernite direnişidir söz konusu durum!

Bir mekân olarak İmralı'nın Mantığı: Bir ada ve şiddet sarmalından ötesiMekân, bir nevi var olmanın şartıdır. Bilinenin işaret edilmesidir.Tüm dış sezgilerin temelindeki yerdir. Düşünceyi belirleme gücüne vakıftır. Bir zaman içermesi bakımından da zaman kavramından bağımsız ele alınamaz.

Peki, Mekân ve Zaman Hapsedilebilir Şeyler Midir?

Tecridi konuştuğumuzda, dolaylı olarak zaman ve mekânı da konuşmuş oluruz. Çünkü zamanı dondurmak, mekânı sabitlemektir tecrit! Tecrit bir mekâna ihtiyaç duyar, el konulmuş bir zamana ihtiyaç duyar.Özce tecrit, zaman ve mekândan müteşekkil yaşamın akışındaki kesintidir.Mekân üzerinden bakıldığında, İmralı (ada) neden önemlidir ve neden tecrit merkezidir? Kendi kurgusunu, mesajını kendi içinde barındıran bir topos olarak adayı iyi anlamak gerekiyor. Orada ifade edilen siyasal-sosyal direniş hattını doğru anlamak gibi bir ödev var önümüzde. Tecrit olgusunu 'ada' gerçeğinden yani mekândan koparamayız. Çünkü tecrit, bu mekâna göbekten bağlı ve paradigmasal değişimin, yani tüm hikâyenin de yeniden kurulduğu yerdir. Bu hikâyenin hakikatine karşı açılan savaş, tecridin de mutlaklaşma, derinleşme serencamına giden sürecin hikayesidir. Yani egemen nezdinde bir döneme, bir halka açılan savaşın adı aslında tecrittir. Hatırlanacağı üzere PKK'nin ilk zamanlarda ifade ettiği Kürt sorununa ulus-devletçi çözüm tezi, uluslararası komplo ile karşılaştı. Derinlemesine bir sorgulama da bundan sonra başladı denilebilir. Öcalan yeni ve derin bir arayışa gitti. Savaşlar verilerek kurulan ulus-devletlerin savaş döngüsünden ibaret bir özgürlük yanılsamasını teorize ettiklerini çözümledi.

Ortada ciddi bir paradoks vardı: Özgürlük, adalet, eşitlik devlet şahsında tekelleşen baskı araçlarıyla gelecekti. Ama amaç bu değildi, olamazdı. Tarih bunun ters tepen örnekleri ile dolu değil miydi?O halde hangi akslardan yaklaşmak, hangi düşünceleri somutlaştırmak gerekirdi?Mesele burada olay ve olguları yeniden gözden geçirme ihtiyacının kaçınılmazlığı idi. Bahsi geçen kavramlar, normlar, yaratımlar gerçekte bize ait değildi. Özlemini duyduğumuz yaşam ve ona ait arayışlar hızlıca kurulup hızlıca yıkılmamalıydı. Burada bir hata vardı. Devlet ve iktidar, tam da bu arayışın ağzındaki engellerdi. O anlamda devletin çözümlenmesi, ne olduğu, nereden geldiği, nasıl organize olduğunun çözümlenmesi son derece aciliyet arz ediyordu.

Devletsiz, iktidarsız toplum tartışması buradan yeşerdi. Özgürlük, eşitlik ve paylaşım ilkelerini yaşamsal kılacak araç olarak demokratik yönetimi ve demokratik siyaseti öngördü. Demokrasinin bir araç olarak kullanılıp faşizmin nasıl yaratıldığı ifşası ardından geldi. Kendi kendini yönetmek tam olarak neydi? Bu netlik kazanmalıydı. Ardından da devletsiz toplum olamaz yalanının arkeolojik kazısı yapıldı. İfşa olan diğer bir yalan buydu.

Devlet+Demokrasi formülüne giden sürecin taşları dizilmiş oldu. Tam da burada devrimciliğin ne olduğu, devrimcinin kim olduğu da tanımlandı: Devrimci tutum, devlet ve iktidara karşı toplumun demokratik yönetimini örgütleme ve geliştirmedir dendi. Devrim bir devleti yıkıp yerine başka devlet kurmak değildi. Bu kategorik arayışları takip eden süreç, açığa çıkan yeni paradigmasal dönüşümlerin gerekliliklerini hayata geçirmekti. Elbette nasıl olacağı da bir o kadar önemliydi. Örneğin her şeyin yeniden tanımlanması, yeniden adlandırılması gerektiği ortaya çıktı. Bu durum, zihniyet devrimini dayattı. Zihniyet devrimi, en acil görev olarak kendini gösterdi. Evrensel bir bakış, yeni bir metodoloji ile kavram ve kurumları yeniden inşa etmek gerekti. Buraya kadar olan bitenlerin toplamı, kapitalizme farklı bir çözümleme farklı bir bakış olarak belirdi.

Kapitalizmi moderniteden kopuk ele almanın yanlışlığını ortaya koyarak, kapitalist modernitenin üç sac ayağından birinin ulus-devlet olduğunu ve ulus-devletin de tüm farklı var oluşları kendi tekliğinde asimile eden bir faşist-soykırımcılık olduğu ortaya kondu. Böylece ulus-devletin hiçbir özgürlük sorununa çözüm olamayacağı, tam tersine özgürlükleri yok etme aracı olduğuna dikkat çekildi. Aynı şekilde ulusu-devlet, vatan, pazar, dil ve din gibi unsurlarla tanımlayan anlayışların yanlış ve yetersiz olduğu değerlendirilerek, bir zihniyet ve kültür birliği olarak 'Demokratik Ulus' tanımlandı. Demokratik ulusun boyutları da ifade edildi.

Bu boyutlara bağlı olarak çözümlenen, Kürt halk gerçekliğinin zamana yayılmış soykırım içindeki durumu idi. Kültürel soykırım olarak da ifade edilen bu durumun tüm veçheleri deşifre edildi. Açığa çıkan nihai şey, iktidar ve devlet sistemine karşı özgür birey ve demokratik komün temelinde toplumu eğitmek ve örgütlemek olduğu hakikatiydi. Bu netlik, az devlet çok toplum, küçülen devlet büyüyen toplum hattından formüle edildi.

Altını çizerek belirtmek gerekirse, yılları bulan tüm bu değişim-dönüşümlerde yine de "ulusal özgürlük" bir kenara itilmemiş, vazgeçildiği ifade edilmemiştir. Sadece hareket olarak ulusal özgürlüğün ne türden olursa olsun iktidar ve ulus-devlet sistemiyle gerçekleşmeyeceği anlaşılmış, bunu demokratik ulus çizgisinde gerçekleştirme öngörülmüş ve özgücün tüm bu döngüde önemli bir yer kapladığı söylenmiştir. Durum bundan ibarettir.

Paradigmadaki durakları kısaca bu şekilde belirttikten sonra, İmralı'nın ortaya koyduğu bu devasa çözümlemeye karşı devletin kendini bu pozisyona göre baştan aşağı yenilemek zorunda kaldığını ifade etmek gerekiyor. Bu dönüşüm süreci günümüze kadar gelmekte, iddiasını zamanın ruhu ekseninde sürdürmekte, geliştirmeye devam etmektedir. Siyasalı toplumsallaştıran, toplumsal olanı siyasallaştıran ve farklı ekolojik zihniyetlerle yeni insan/toplum iddiasını sürdüren bu ideoloji, dünyanın dört bir yanında taraf bulmakta, benimsenmekte ve pek çok üniversitede derslere konu olmaktadır.

İşte İmralı'ya saldırıları ve tecridi buradan okumak hatta yapısal olarak kurmak gerekir. Tecrit basit bir avukat görüş, aile görüş, telefon görüş yasağı değildir. Elbette hepsidir ama bunlar bu içeriğin uçlarıdır. Bu çerçevede, tecrit; mantık ve diskur olarak bir paradigma ile ideolojik savaştır.

Tecrit, Kürt özgürlük hareketinin yarattığı ahlaki-politik ideolojiye karşı açılan savaşın adı ve kalbidir. Adaya yoğunlaşma ihtiyacının, tecride bağlı olarak, gerekliliği bundandır. Çünkü İmralı, tarihe geçen ünlü ada hapishanelerden farklıdır. Hazar Denizi'nde bulunan Nargin, Sardunya adası yakınlarında bulunan Asinara, Akdeniz'de Malta, Güney Afrika'da Robben, Ohotsk Denizi'nde yer alan Sahalin, Kuzey Buz Denizi'ndeki Solevest, Çinhindi yakınlarındaki Malaya ve kısmen de olsa ABD'nin Kaliforniya eyaletinde San Francisco Körfezi'nde kayalık bir ada olan Alcatraz; devletlerin siyasal açıdan liderlik kültüne sahip kişileri halktan özellikle uzak tutmak için kullandığı mekanlar oluyor.

Savaşın yürütüldüğü İmralı 'tarihte devletin üst yetkililerine verilen cezaların infaz edildiği bir ada olmakla ünlüdür. İklimi hem çok nemli hem de serttir. Fiziki olarak insanın bünyesini çökertmeye yatkındır.'İmralı, 'özel bir hukukun', 'özel bir rejimin' ve 'özel yasaların' işlediği bambaşka bir yerdir. Bakanlar Kurulu, hatırlanacağı üzere Öcalan'ın İmralı'ya götürülmesinden bir gün sonra, 17 Şubat 1999 günü "1999/12408" sayılı kararı ile İmralı'yı 2. derece kara, deniz ve hava askeri yasak bölge olarak ilan etti. Ardından da Ankara rejimi, kendi anayasasını ve yasalarını da çiğneyerek İmralı Cezaevi'ne ilişkin tüm işlemlerde yetkileri Adalet Bakanlığı'ndan alarak Kriz Yönetim Merkezi adına Mudanya İskelesi Kriz İrtibat Bürosu'na devretti. Yani İmralı Adası'na gidiş-gelişler Mudanya iskelesinde bulunan Kriz İrtibat Bürosu tarafından organize edilmesi kararı çıktı. Özel bir statüye tabi kılınan ada ve çevresi, hala denizden ve havadan 5 mile kadar askeri yasak bölge statüsündedir. 22 Temmuz 2016 tarihinde ise İmralı'ya "Özel OHAL" ilan edilerek tüm haklar askıya alındı. Güncel durumun bir sebebi de bu özel OHAL halidir.

İmralı, doğrudan tek bir bireye göre konumlandırılmış ve "yüksek güvenlikli" kisvesi ile bireyi doğrudan hedef alan özelleştirilmiş cezalandırma mantığına göre kurgulanmış uygulamaları ile bu anlamda belki de dünyadaki tek örnektir.

15 Şubat 1999 tarihinde Kenya'nın başkenti Nairobi'de küresel güçlerin tezgahladığı ve birçok devletin içinde aktif olarak yer aldığı devletler arası bir komployla kaçırılıp esir alınan Abdullah Öcalan için yarı açık cezaevi statüsüne son verilerek önce gözaltı merkezine dönüştürülmüş; ardından yasal statüsü belirlenmeden hem bir tutukevi hem de yargılamanın yapıldığı bir mekân olarak kullanılmıştır. İmralı ada gerçeğine ve hapsetme mantığına dair en çarpıcı analiz yine Öcalan'dan gelmiştir. Bu açıklamalarda "Ben Türkiye'den ziyade kapitalist dünya sisteminin mahkûmuyum" tespiti belki de akılda kalması gereken ve komplonun devletler ararası boyutunu ifade eden en rafine tespittir. İmralı zindanının 'üç ayaklı' bir sistemle yönetildiği saptamasında bulunan Öcalan'a göre, bir ayağı ABD, bir ayağı Avrupa, bir ayağı da Türkiye olan bu sistemin kendine özgü yanları ve derinliği vardır. Şöyle demektedir:

İmralı, 'özel bir hukukun', 'özel bir rejimin' ve 'özel yasaların' işlediği bambaşka bir yerdir

---

"İmralı Cezaevi, Türkiye'deki cezaevleri sisteminden çok farklıdır. Diğer cezaevlerinin statüsü burada uygulanmıyor. Buranın statüsü ve yapısı gizli bir anlaşmayla olmuştur. ABD buna benzer gizli anlaşmalarla birçok yerde böyle birçok cezaevi kurmuştur. İmralı Cezaevi de ABD tarafından gizli anlaşmayla kurulan özel cezaevlerinden biridir. Bunu yaparken AB'nin de fikri ve onayı alınmış ve buranın yapısı ve koşullarının da ne olması gerektiğini belirlemişler. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'ne (CPT) sıradan yaklaşmamak gerekir, arada bir gelip giden bir heyet olarak görmemek gerekir, burada olup bitenlerden haberleri vardır. Avrupa Komitesi'ne bağlı bir oluşumdur, dolayısıyla bir bütün olarak Avrupa Konseyi'nin de bilgisi var. Burayı Başbakanlığa bağlı kriz merkezi yönetiyor diyorlar ama değil, burası direkt ABD'ye bağlı. Başından beri cezaevi yönetmeliğinin bile uygulanmamasına anlam verememiştim. Ama ortaya çıktı ki İmralı Cezaevi ilk Guantanamo tarzı cezaevidir. Burada bana yapılan uygulamalardan dersler çıkarılıyor. Bir insanın bastırılmaya ne kadar

dayanabileceğini ölçüyorlar."Devamında, adayı bir sistem olarak da kodlayıp "Bu koşullara 6 gün bile dayanılamaz. Atılmışız buraya. Dünyanın en ağır tutsağıyım, bunların içinde Batı da var. Beni kapitalist dünya sistemi tutsak etmiştir, devlet de beni bir koz, bir rehine olarak elinde tutuyor. Burada siyasi bir rehineyim. Konumum böyle bilinmelidir. Bunu şöyle bir benzetmeyle de açıklayabilirim; solunum cihazına bağlı birisi gibiyim, istedikleri zaman fişi çekebilirler. Tecrit durumunun ağırlaştırılması zaten idam anlamına gelmektedir. Dünyada bu koşullarda başka kimse yok, bir tek ölmediğim kaldı" değerlendirmelerinde bulunmuştu.

Pek tartışılmaya açılmasa da İmralı'nın bir diğer özelliği Ortadoğu'daki savaş merkezi olmasıdır. Yürütülen pek çok savaş pratiği buraya dair plan-proje çerçevesinde işlemektedir. İmralı susturulmaya çalışıldıkça ülkedeki kaos artmakta, savaş lobisi yüksek perdeden ses vermektedir. Tam tersine İmralı'dan ses geldikçe toplumda sağduyu, müzakere, diyalog ve aklı selim duygular güç kazanmaktadır. Bu artık tescillenmiş bir durumdur.

23 yıldır bu döngü var. Uluslararası İmralı Heyeti'nin 2020 yılında ifade ettiği üzere, "İmralı hem bir baskı hem de demokrasi laboratuvarıdır." İmralı cezaevinde insan haklarının zerresinin olmaması ve tecrit bütün ülkedeki tutsakların koşullarını etkilemektedir. Buna koşut olarak İmralı'nın Türkiye'nin her yerinde insan haklarının hayata geçirilmesinin laboratuvarı haline gelmesi de mümkündür. Ve sadece Türkiye'de de değil. Çünkü Öcalan'ın düşünceleri özellikle Ortadoğu'da ve genel olarak da dünyada çatışmaların çözümü için önem taşımaktadır.

Öcalan "İmralı sürecinde bana dayatılan komplo umudun zerresini bırakmayan cinstendi. İdam cezasının infazı ve psikolojik savaşın uzun süre gündemde tutulması bu amaçlaydı" der. Burada umudun zerresini bırakmamak, girişte de değindiğimiz üzere ateşi insanlara veren Prometheus'un kayalara çivilenmesine eşdeğerdir.

Fakat cezaevlerini olumsuzlama üzerinden okumamak gerektiğine de değinir Öcalan; Ona göre cezaevleri ıslah olma evleri olmayıp, topluma karşı ahlaki ve iradi görevlerin yetkince yerine getirilmesinin de öğrenildiği mekânlardır. "Benim için İmralı Cezaevi, Kürt olgusunu ve sorununu algılamak ve çözüm olanaklarını kurgulamak açısından tam bir hâkikat savaşı alanına dönüştü. Dışarıda daha çok söylem ve eylem geçerliyken, cezaevinde anlam geçerliydi" sözleri bu gerçeğe vurgu amaçlıdır.

Barışın ve Direnişin Mantığı: Tecride Karşı Yaşam, Savaşa Karşı Barış!

İmralı'nın, tüm bunlardan farklı olarak, belki de en kritik ve hayati yönü 'çözüm' ve 'barış' eksenli olmasıdır. Çözüm sürecinde de görüldüğü üzere, özünde iki yüz yılı aşan, son yüzyılda da kendini tamamen kurumsallaştıran ve uluslararası bir soruna dönüşen Kürt meselesine dair kilit rolde olması bunun en somut göstergesidir. Adanın ve Öcalan'ın bu yönü ayırt edicidir.

Öcalan sadece askeri bir liderlik olarak ele alınamaz. Özel savaş, onu özellikle bu alana sıkıştırarak kamusal karşılığı yoğun olan kültürel, toplumsal, tarihsel ve taktiksel önderlik gibi misyonları görünmez kılmaya çaba harcıyor.Oysa elinde somut proje ve güç olan yegane aktör şu an Öcalan'dır.

Kürt sorununun şiddetten uzak bir yolla siyasal çözümünün sağlanabileceği inancıyla 1993 yılından bu yana Türkiye ile diyalog zemini oluşturmak için çaba gösteren Öcalan, bu doğrultuda 1993, 1995 ve 1998 yıllarında ateşkes kararları aldı. Uluslararası komplo aralığında Roma'da olduğu süreçten, Türkiye'ye getirildiği güne dek ve son 23 yıldır tutulduğu İmralı'dan da çözüm konusunda ısrarla barış eli uzatmayı sürdürdü. Fakat hala bu çabalara 'Kürt-Türk' çatışması bağlamında cevap veriliyor.Kısaca hatırlamak gerekirse; 1999 İmralı yargılamasında "Demokratik Çözüm Bildirgesi" ve "Kürt Sorununda Çözüm ve Çözümsüzlük İkilemi" başlığıyla yayımlanan "Demokratik Çözüm ve Barış" savunması yaptı. İdam kararına rağmen kendi inisiyatifiyle tek taraflı başlattığı ve adına "Büyük Barış Çabası" dediği süreci büyük bir azimle sürdürdü. Silahlı güçlerin sınır dışına çekilmesini sağlayarak iki Barış Grubu'nun gelişini sağladı. Yasal düzenleme halinde tümüyle silahların bırakılarak

demokratik cumhuriyete katılacaklarını deklare etti. Ama verilen yanıt, Barış Gruplarının hapsedilmesi oldu. Kasım 2002'de iki taraflı milliyetçiliğin tehlikelerine, buna karşı demokratik çözümün gerekliliğine dikkat çekmek için Abdullah Gül'e yazdığı mektubun halka açıklanmasını istedi...2003 yılına girerken, yeni başbakanlığa gelmiş Erdoğan'a da diyalog çağrısında bulundu. Bu temelde barış bildirgesi hazırlayarak hükümete sundu. Adına da "Özgür Birliktelik ve Barış Hamlesi" dedi. Ancak hükümetin buna yanıtı avukat görüşmelerini tamamen kesmek oldu. Yine bu süreçte karanlık çevrelerden gelen 25-30 kadar tehdit mektubu kendisine verildi…

2004 yılına girerken Öcalan, hükümete bu kez de 10 maddelik "Barış Planı" sundu. Tercihini bir kez daha demokratik çözüm ve barış yönünde kullanmak istiyordu. Bu planla sorununun çözümü ve nihai silahsızlanma için "Toplumsal Barış ve Demokratik Katılım Yasası" önererek bir takvim çıkardı. 2005 yılına kadar "Barış İçin Yol Haritası"nı geliştirdi. Demokratik Katılım Yasası bunun ilk adımı olacak ve gerisi adım adım gelişecekti. Ancak AKP'nin buna yanıtı "Eve Dönüş Yasası" adı altında pişmanlık dayatmaktan öteye gitmedi...

2008 yılında, "Eğer çözüm isteniyorsa herkesin, Kürtlerin de üzerinde mutabık kalacağı bir anayasa yapılabilir. PKK'ye de 'Gel, bu anayasanın hazırlanış sürecine katıl' denilebilir" teklifinde bulundu. Hükümet bu teklife Washington görüşmesi ile yanıt verdi! 2009 yılına bu temelde Öcalan kendi çözüm projesi olan "Yol Haritası" ile girdi. Yol Haritası'nda üç aşamalı bir demokratik çözüm öneriyordu. AKP'ye seslenerek; "Demokratik müzakere olursa çözüm gelişir, bu konuda cesur olun, demokratik siyasi çözümün önünü açın. Demokratik siyasetin önünü açın. Barışın önünü açın. Demokratik müzakerenin önünü açın" dedi…2013 yılı başlarından itibaren, "Demokratik Kurtuluş ve Özgür Yaşam Süreci"ni ilan etti. Bu süreci canlandırması, darbeyi engelleme sorumluluğuydu; darbeyi önleyebileceğini düşünerek süreci başlatacaktı...Amed Newroz'unda tarihi bir mektup ile barış manifestosu yayınladı. Ve 2015 Temmuz'unda başlatılan savaş ile her şey kökten inkâr edildi.

O halde tekrar etmekte sakınca yok. Ortadoğu'da eşi benzeri görülmemiş bir konsept Öcalan şahsında, uluslararası dizayn ile İmralı'da özel yasalarla uygulanıyor. Bu uygulama pratikleri 24. yılına giriyor.

Stammheim Cezaevi'nde uğradıkları ağır tecrit halleri ile bilinen Kızıl Ordu Fraksiyonunun ilk ekibi içerisinde yer alan ve tecridi 'devletin kendilerine yönelik savaşı' olarak tanımlayan, Irmgard Möller (22,5 yıl), RAF militanı Ulrike Meinhof, tecridin doğasına ilişkin, "İnsan uzun süre kapalı bir odada kaldığında, hiçbir ses duymadığı ve hiçbir insan görmediği zaman, pencereden dahi bakamadığı zaman, yani ses, görme gibi uyarıcıları almadığı zaman, hastalanıyor. Bu bir işkence.

Direnişi öncelemek, özgür yaşamda ısrar, insan olmada, özde ahlaki ve politik toplum olmada ısrarın kendisidir. Öcalan'ın biz dışarıdakilerden anlamasını istediği bir nokta da budur

---

Hiç delil bırakmayan bir işkence. Yani vücutta herhangi bir yara izi yok" diyen ve 16 yıllık hapis hayatının 13 yılında tecrit koşullarında kalan Gunter Sonnenberg, Apartheid rejimine karşı direnen ve 27 yıllık hapis halinin çoğunluğunu izole geçiren Nelson Mandela yakın tarihin önemli örneklerindendir. Benzer bir güncellik içinde Peru'daki Aydınlık Yol devrimci hareketinin lideri Abimael Guzman'ı da anmak mümkün.Kitaplara, filmlere, tezlere ve tarihe konu olan bu durumların hiçbiri 24 yıllık tecridin muhtevası ile örtüşmüyor. Tecrit şartlarını protesto etmek için kendini yakan onlarca yurtseverin hakikati ise bambaşka bir tarihsellik içinde tartışmak gerekiyor. Çok temel bir fark olarak belki mutlak iletişimsizlik, mutlak alıkoyma halini tarif eden ve hiçbir haber almama anlamına gelen "incommunicado" halinin oluşmasını görmek gerekiyor. 23 yıllık süre zarfında sadece 2 kez aile ile telefon hakkı kullanılması belki bu halin gerçekliğini anlamaya yardımcı olabilir

ki son görüşme de yarıda kesilmiştir. (İlk görüşme 27 Nisan 2020'de; son görüşme ise 25 Mart 2021'de gerçekleşti.)Tüm bu süreç ve tabloda belirleyici olan dinamik direniştir. Bu şartlara direnmek, bu şartlar içinden üretebilmek ve yanılmayan öngörülerde bulunabilmek, siyasetin en zor halinin yürütüldüğü Ortadoğu'da belirleyen olabilmek ancak tarifi zor bir direniş pratiği ile mümkündür.

Öcalan "Zindanda tahammül gücünün tek ilacı hâkikat algısını geliştirmektir. Yaşamın geneline ilişkin olarak hâkikat algısını güçlü yaşamak yaşamın en keyifli anına, daha doğrusu yaşamın anlamına erişmektir" demektedir. Tecrit ve bu hal özelinde İmralı adası, bugün hukukun kara deliği olmakla yetinmiyor, tüm hukuksuzlukların da toplamı olarak beliriyor.Tecrit şahsında hukuk nasıl oldu da kendini inkâr edecek hukuku oluşturmak zorunda kaldı? Çok uzağa gitmeden, güncel duruma bakarsak cevabı kendiliğinden çıkıyor. Avukatlarının Öcalan'la görüşmeleri 3 yıldır hukuksuz bir şekilde engelleniyor. Geçen son 18 ayda ise tek bir haber alınamamaktadır. Özel bir infaz rejiminin uygulandığı İmralı'da bulunanların aile bireyleri, geçmişten bu yana her hafta pazartesi günleri görüşmek amacıyla cuma gününden itibaren İmralı'dan sorumlu Bursa Cumhuriyet Başsavcılığı'na ve savcılık aracılığıyla İmralı Cezaevi İdaresi'ne yazılı başvurular yapmakta. Aile ziyaretleri 2016 yılına kadar savcılık ve idare tarafından fiilen engellenmişken, sonrasında mahkeme eliyle yasaklanmıştı. Oysa Mahkeme aracılığıyla aile ziyaretlerinin yasaklanmasını düzenleyen herhangi bir yasal düzenleme bulunmadan bu kararlar alınmıştı. 2018 yılının Eylül ayı itibarıyla da disiplin kurulu kararlarıyla yasaklanmaya başlandı.

1) Öcalan son 11 yılda yalnızca 5 avukat görüşü yapabildi, en son avukat görüşü üzerinden de tam 3 yıl geçmiş durumda.

2) İmralı'ya Mart 2015 döneminde nakledilen Ömer Hayri Konar, Hamili Yıldırım ve Veysi Aktaş ise bugüne kadar hiçbir şekilde avukat görüşü yapamadı.

3) Öcalan son 8 yılda yalnızca 5 aile görüşü yapabildi.

4) 23 yılı aşkın zamanda İmralı tarihinde yalnızca 2 telefon görüşmesine olanak tanındı.

5) Sadece 2021 yılında Savcılık ve İmralı İdaresine yapılan 71 aile, 202 avukat görüş başvurusu olmasına rağmen hiçbirine izin verilmemiştir.

6) 25 Mart 2021'deki son yarım kalan sözde telefon görüşmesinden Ekim 2022'ye dek 220 avukat başvuru; 80 defa da aile ve vasi başvurusu yapıldı ama tek bir cevap alınamadı.

7) 2020 sonu itibarıyla AYM'de İmralı Cezaevi uygulamaları ile ilgili devam eden dosya sayısı 39'dur.

8) İmralı tecridine ilişkin yapılan 9 tane AİHM başvurusu var. Bunlardan 7 tanesi henüz AİHM tarafından karara bağlanmamıştır.

9) 2022 yılında yapılan yüze yakın avukat ve aile görüşüne ise herhangi bir cevap verilmemiştir.

Yaşanan son önemli gelişme ise "umut hakkı" ile ilgili olandır. Türkiye'den yapılan başvurular içerisinde AİHM'in ömür boyu hapse ilişkin verdiği ilk kararın, Öcalan davası olduğunu hatırlatmakta fayda var. 18 Mart 2014 tarihinde Öcalan/Türkiye kararında "serbest kalma ümidi olmadan, hapis cezasının infazının ölünceye kadar devam etmesi, Sözleşme'nin 3. Maddesini ihlal eder" içtihadı doğrultusunda bir karara giderek Türkiye'deki infaz hukukunu yakından ilgilendiren bir karar vermişti. Bu karardan sonra Türkiye herhangi bir adım atmadı. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi (AKBK), bunun üzerine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasıyla ilgili "umut hakkını" doğuracak yasal düzenlemeler ve uygulama değişikliklerinin sağlanması için Türkiye'ye dair denetim süreci başlattı. Hasılı, Avrupa Konseyi 8 yıldır "umut hakkı" kapsamında denetim mekanizmalarını işletiyor.Bu verilerin gösterdiği şey, inkarın inkarıdır. Bunu zaten resmi olarak da göstermekten çekinmiyorlar. Örneğin, HDP Batman Milletvekili Ayşe Acar Başaran'ın cezaevlerindeki hak ihlalleri ve tecrit uygulamalarına dair sorusunu yanıtlayan Adalet Bakanlığı, "tecrit ve izolasyon yok" diye yanıt veriyor. Bugün ise Adalet Bakanlığı'nın 'yok' dediği tecridi dünya kamuoyu tartışıyor. 29 baroya kayıtlı 775 avukat, 10-17 Haziran 2022 tarihleri arasında avukat ziyareti gerçekleştirmek talebiyle Bursa Cumhuriyet Başsavcılığına başvuruda bulundu.

Ardından 14 Ağustos'ta Demokrasi ve Dünya İnsan Hakları İçin Avrupa Avukatlar Birliği (ELDH) öncülüğünde, 22 ülkeden 350 Avukat Öcalan ile görüşmek için Adalet Bakanlığı'na mektup gönderdi. Son olarak Fas, Filistin, Federe Kürdistan, Irak, Lübnan, Mısır, Kuzey ve Doğu Suriye ile Ürdün'den 756 avukatın Adalet Bakanlığı'na Öcalan ve İmralı'da kalan 3 isimle görüşmek için başvuruda bulunduğu duyuruldu. Yani dünyada 30'un üzerinde ülkeden 2 bin avukat aynı meşru talebi dile getirmiş oldu. Yaptıkları açıklamalar ile uluslararası medyaya İmralı'daki uygulamaların "özel ve ayrımcı bir tecrit" olduğu deklare edildi.

Mayıs 2022'de ÖHD, İHD ve TOHAV öncülüğünde gerçekleştirilen "Tecrit Siyasetine Karşı Barış Hakkı" Konferansı'nın sonuç bildirgesinde de "Konferansımız olağanüstü ve ayrımcı infaz uygulamalarının en belirgin bir örneğinin İmralı'da yaşandığını tespit eder. İmralı'da Abdullah Öcalan ve diğer mahpuslar üzerinde mutlak iletişimsizlik haline bürünen tecrit uygulamalarının Kürt sorununda çözüm ya da çözümsüzlük yaklaşımlarıyla doğrudan bağlantısı bulunmaktadır. Çözümsüzlük siyasetinin sürdürülmesi her dönem tecridi derinleştirmiştir. Tersinden İmralı'da Öcalan ile görüşme ve diyalog kanallarının açıldığı dönemler Türkiye'de Kürt sorunun barışçıl çözümünün tartışılabildiği ve demokrasi kültürünün yükseldiği dönemlerdir" deniyordu. Açıklamalarda göze çarpan 'Özel, olağanüstü ve ayrımcı tecrit' tespiti mühimdir. Bu özelliği nereden gelmektedir? Kuşkusuz şiddet ile olan bağından. Şiddetin üretimi ve saf bir şiddetin uygulanışı üzerinden düşünüldüğünde tecridin İmralı'da 'biricikliği' daha net belirir.

Çünkü tecrit, bir şiddet tekelidir. Hukuk dışı bir argüman olarak, sadece meşruluğunda hukuk geçerlidir. Bu şiddetin mayası yasalarla oluşturuluyor. Nasıl ki egemen, olağanüstü hale karar verebilen olarak tanımlanıyor; tecrit de benzer şekilde egemenin kendini ilan edebildiği dilimlerde kurumsallaşabiliyor. O anlamda "egemen-şiddet ve tecrit" arasında simbiyotik bir ilişki vardır.

Egemen, yasalarını ilan ettiği hukuk üzerinden şiddeti, şiddet üzerinden de tecridi kendi hegemonik alanına çekebilmektedir. Türkiye'de şiddet ve hukukun en ucu tecrittir. Tecridi konuşma tecridi dahi, tecrit içinde tecridin boyutunu gözler önüne seriyor. Israrla ülkedeki yozlaşma ve çürümeyi tecrit zemini üzerinden hatırlatmamız, buradan ele almamız ve bu noktadan çözülmediği sürece bir çözümün gelişemeyeceğini ifade etmemiz bundandır. Hukukun sıfır noktası dahi değildir tecrit.

Tecrit ve bu hal özelinde İmralı adası, bugün hukukun kara deliği olmakla yetinmiyor, tüm hukuksuzlukların da toplamı olarak beliriyor

---

Sıfır noktası dediğimizde hala ona bağlı bir uzamdan bahsediyoruzdur. Oysa tecrit somut ve soyut olarak hukukun dışıdır. Bu dışında olma halinden türetilen şiddet, adanın sınırlarını aşarak tüm toplum üzerinde bir hayalet gibi gezinmektedir. Şiddet her yerdedir ve kurucu misyonu ile düzenleyicidir. Toplum, tecridin özünden yayılan tektonik hareketlerle sarsılmaya devam ediyor. Umut hakkının dahi tartışılmaya açılması bu bakımdan dikkate değerdir.İktidar, tüm yatırımını tüm varlığını uzun süredir görünmez kılınmaya çalışılan bu tecride yapmaktadır. Tecridin kalkışı iktidarın dayandığı temellerin kökten sarsılmasıdır. Bu sarsıntının ekonomik, sosyal, psikolojik birçok boyutu mevcuttur.

Şüphesiz bugün demokratik kamuoyu, bir bütün olarak siyasal bir körlüğün girdabında, bir zümrenin hoyratlığında ve nefret tohumlarının nadasına bırakılmış, hegemonik bir faşizmin inşası ile 'toplumu nasıl boğarım' diyerek hukuku, yasayı şiddete çeviren iktidar aklının çabalarına karşı amansız bir mücadele veriyor. Yine açıktır ki Türkiye'nin eşit ve özgür yurttaşları olmak isteyen Kürtlerin kaderi ile Türkiye halklarının kaderi ortaklaşmış haldedir. Dolayısıyla İmralı tecridi Türkiye'nin tamamına yayılmış bir rejime dönüşmüş durumdadır. O halde bu mücadelenin odağı tecrit olmadıkça direniş eksik kalacaktır. Direniş, tecritten daha esastır. Belirleyici

olan tecridin derinliği değil, direnişin muhtevası ve sürekliliğidir. Öcalan'ın İmralı'daki tecrit mutlak-derinleştirilmiş karakterinden öte, 'direnişi' öncelemesinin realitesi de bu hakikatle ilgilidir. Çünkü direnişi öncelemek, özgür yaşamda ısrar, insan olmada, özde ahlaki ve politik toplum olmada ısrarın kendisidir. Öcalan'ın biz dışarıdakilerden anlamasını istediği bir nokta da budur.

Sonuç Yerine:

Komployu boşa düşürmek, Tarihsel akışa müdahale etmek!

Öcalan, Suriye'den ilk çıkarken uçakta "Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak' der yanındakilere.

Öyle oldu, hiçbir şey eskisi gibi olmadı. Bugün başta Ortadoğu olmak üzere, siyasetteki tüm krizlerin en görünmez kılınan ve ısrarla görmezlikten gelinen nedeni işte bu komplo ve bu komplo şahsında programatik olarak işletilen tecrittir.

Nasıl ki 12 Eylül faşizminin gerçek yüzü Amed zindanında açığa çıkmıştı, bugünkü dinbaz, milliyetçi, cinsiyetçi, ırkçı faşist iktidar bloğunun gerçek yüzü de İmralı'daki politikalarla açığa çıkıyor. Tecrit, Kürtleri siyaseten, hukuktan ve bir bütünen yaşamdan tasfiye etme ve bastırmada bir araç olarak kullanılmaya devam etmekte, sonuç alınması için ideolojik tüm aygıtlar canhıraş kullanılmaktadır.

İmralı'da geliştirilen ve "Demokratik uzlaşı, özgür bir siyaset ve evrensel hukuk" olarak ifade edilen siyasal çözüm iddiasına bugün her şeyden daha çok sahiplenmek gerekiyor.Tecride karşı durmak, gidişatı tamamen devletçi ve milliyetçi kodların tahakküm kurduğu tarihsel akışa 'dur' demektir. Zamanı bize ait olmayan bir tarihe, bir akışa; fikri ve zikri bize ait olmayan bir pratiğe 'dur' demektir…

Öcalan daha önce İmralı'daki tecridi bir nevi tabut sistemine benzetmiş, mevcut durumu daha net anlaşılması için "İmralı politikaları" olarak tanımlamış ve bunu "Büyük Gladio komplosunun en önemli bölümü" olarak belirtmişti.

O halde komplo devam ediyor! O halde İmralı halen çözümün ve bilinçli olarak yaratılan çözümsüzlüğün merkezidir. Buradaki tecrit rejimi halkların başına musallat olmuş, toplumsal meşruiyeti hiçbir zaman olmamış bir rejimdir. O halde bu hapishane kapatılmalı, bu insanlık dışı uygulamaya, işkence sistemine son verilmelidir. Ulus olmaktan kaynaklı siyasi ve kültürel haklarını eşitlik ve özgürlük temelinde talep eden bir halkın direnişini bastırmak, yok etmek mümkün değildir.Bu ulusun kendine yol bellediği kişilikler ve değerleri yok saymak mümkün değildir.

Devlet, Kürt sorununu güvenlik konseptiyle ne çözebilir ne de bastırabilir. Tecrit ile de sonuç alamaz. Sadece sorunu erteleyebilir ki her erteleme yıllara yayılan sorunlar yumağına, duygusal kopuşlara, farklı çözüm arayışlarına neden olur. Demokratik ulus paradigması temelinde onurlu barış yolu bir Ada mesafesindedir.Evet, her şeyin bir saç teline bağlı olduğu bu yangın çağında, çözüm de bir Ada mesafesindedir. Tecrit ile mücadele ortak bir ortak bir toplumsal görevdir.Bu mücadeleyi herkes bulunduğu yerden büyütmelidir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Yıkılan Mezar İle Amaçlanan Kolektif Hafızanın Parçalanmasıdır

Herdem Fırat

Ölüm ve Ölünün Oluşturucu Rolü

İnsan, kendi cinsinin ölüsü üzerinde düşünerek, ölüsüne anlam vererek toplumsallığını geliştiren bir varlık olmuştur, hep. Toplumsallığı geliştirenin ölüyü anlama ve ölümü engelleme çabası olduğunu da pekala söylemek mümkündür. Bir taraftan ölen kişiyi yanında taşıyarak, onun ruhunu yanında tutma çabası dini bir inanç geliştirirken, diğer taraftan ölüme mani olma çabası-hayatta kalma mücadelesi toplumsallığı geliştirme arayışını doğurmuştur.

Yerleşik hayata geçen ilk insanların ölülerini içinde yaşadıkları mekanın ya çok yakınına ya da tabanına gömdükleri biliniyor. Şanidar mağarasında yapılan araştırmalar neticesinde daha 60 bin yıl önce neandertallerin ölülerini gömdükleri ve üzerine çiçek serdikleri ortaya çıktı. Aynı mağarada homo sapiensin de benzer şekilde ölülerini ayin biçiminde gömdükleri anlaşılıyor. Toplumsallığı başlangıcından beri ölünün toplumun hem maddi hem de manevi değerlerin oluşumunda kurucu bir öğe olduğu bugün yapılan araştırmalar neticesinde netleşmiştir.

Hem mekanını ölüsünü gömebileceği, ölüsüne sahip çıkabileceği tarzda inşa etmiştir hem de ölüye olan bağlılığını düşünceden inanca dönüştürmüştür. Ata kültü de denen inancı bu çerçevede değerlendirmek gerekir. İlk toplulukların kendilerini ölen kişinin adıyla ifadelendirmesi ve topluluğunu bu ölen kişinin ismiyle tanıma kavuşturması da bunun göstergesidir. Hakikatini de bu yaklaşım üzerinden kurmuştur. Dolayısıyla yaşam ile ölüm, canlı ile ölü arasındaki mesafe açıldıkça toplumsallık hakikatinden uzaklaşmış, yabancılaşma derinleşmiştir. Ölüye verilen değer toplumun geleceğinin şekillenmesinde belirleyici bir kıstas olmuştur. Özellikle toplumda kimi özellikleriyle öne çıkan kişilikler ölümden sonrasında da toplum içinde anılarak düşünceleri ve yaşam biçimleri ilerisi için yürünecek yol olmuştur. Böylesi kişilerin yaşam biçimleri zaman içinde toplum açısından uyulacak-takip edilecek yasalara dönüşmüştür. Bunu bilen iktidarlar da toplumsallığı dağıtmak ve kolektif hafızanın oluşmasını engellemek için ölü ile toplum arasına bir duvar örme yoluna başvurmuştur.

Nasıl ki ölüm-ölü toplum için belirgin bir role sahipse aynı biçimde siyasal iktidar da bu konuda belirgin bir politika sahibi olmuştur. Ölüyü toplumdan tecrit etmek için özellikle önder kişilikleri farklı şekilde ölüme mahkum edip akabinde cenazelerini kaybettirme uygulaması bin yıllardır süre gelen bir uygulamadır. Ölüyü parçalama, sokak ortasında teşhir etme, çürümeye bırakma, toplumun içinde gezdirme eylemi salt bir şiddet olayı değil aynı zamanda bilinç oluşturma eylemidir de. Bunu yaptıran öğe (iktidarın savunucuları) için patolojik bir tanım getirmek yetersizdir. Olayı bir nekrofilik ya da sadistlik olarak değerlendirmek de eksik kalacaktır. Çünkü ölüye bu şekilde yaklaşım (bunu yapan öğe açısından) varlık-oluşum politikasının bir parçasıdır. Kendi ölüsünü yüceltme, kutsallaştırma karşıt hareketlerin ölüsünü değersizleştirip, toplum gözünde hiçleştirme, iktidar mekanizmasının oluşum diyalektiğinde temel bir rol oynar. Devlet iktidarı hep kendini meşru kılacağı bir zemin inşa etme çabasını verir. Bilir ki meşru bir

zemin olmadan iktidarını fazla sürdüremez. Meşru zemin oluşturma çabasının diğer adı hakikat inşa etme eylemidir. Devlet iktidarı kendi hakikatini en çok da toplumsal gereklilik üzerine kurar. Kendini topluma kabul ettirdiği ölçüde meşruluk kazanır ve ömrünü uzatır. Bunun için de çift yönlü işleyen bir süreç işler: Kendini inşa ederken karşıtını yok etme. Devlet iktidarı kurumsallaştıkça toplumsallık dağıtılır. Yani yıkım ve inşa birlikte işler. İktidar toplumsal değerleri izole ettikçe toplumsallığı yıkar, yıktıkça kendini inşa eder.

Bu durumda yıkım ve inşanın en fazla etkilediği ve etkilendiği konuların başında ölüye yaklaşım meselesi geliyor. Ölümü-ölüyü tanımlama biçimi aynı zamanda yaşamı da tanımlama biçimi oluyor. "Ölüm sosyolojik olarak inşa edilen bir insan anısıdır. Yapay bir duygudur. Ama yaşam için çok değerli bir anıdır." diyor Abdullah Öcalan. Yani canlılar için doğal bir işleyiş olan ölüm, söz konusu insan oldu mu sosyolojik bir olaya dönüşüyor. Sosyolojik bir değer kazanıyor. İnsan anılarının toplamı da toplumun kolektif hafızasına dönüşüyor. İşte iktidarın ölüyü kaybettirme ve mezarları yıkma eyleminin amacı da insan anısını dolayısıyla toplumsal hafızayı yok etmeye dönük yıkıcı bir eylem oluyor.

Önder Kişilerin Ölüm Biçimi ve Cenazelerine Yaklaşım

Hz. İsa Roma İmparatorluğunca çarmıha gerildikten sonra cenazesi ortadan kaybettirildi. Hristiyanlar cenazenin mezarsız bırakılması durumunu 'göğe yükselme' eylemiyle pozitif yönde ifadeye kavuşturdular. Cenazenin mezarsız oluşu aynı zamanda dini motivasyonu oluşturmada olumlu bir etken olarak gelişti. Eğer birisinden söz ediliyorsa ve onunla ilgili varlığını delillendirecek bir öğe yoksa tersi yönden olumsuz bir işlev görebilir. Hristiyanlık bu tehlikeye karşı İsa'yı göğe çıkartarak önlem aldı. Roma bu yaklaşımla aslında Hristiyanlığın şekillenmesinde de büyük bir rol oynamış oldu.

Hallacı Mansur öldürüldükten sonra derisi yüzülür ve Bağdat sokaklarında teşhir edilir. İslamiyet'te kişi öldükten sonra 'kimliksiz'dir. Dolayısıyla ölüye farklı bir muamele yapılamaz. Ancak Hallacı Mansur'un 'zındıklığı'nı pekiştirmek için bedeni teşhir edilmelidir. Babek'in bedeninin parçalanıp Abbasilerin hakim olduğu yerlerde dolaştırıldığı söylenir. Mani'den çokça söz edilir ama bir mezarı yoktur. Bruno ölüme mahkum edildikten sonra yakılır. Aslında Hristiyanlıkta ölü yakma yoktur. Ama engizisyon onun 'kafirliğini' somutlaştırmak için bu yolu dener.

Osmanlılar cezalandırdıkları kişilerin kafalarını kazığa geçirip günlerce toplumun en kalabalık olduğu yerlerde bekletirlerdi. Bu kişilerin bir 'mezar sahibi olma hakları' olmazdı. Çünkü lanetli olanları toprak kabul etmezdi. Bu şekilde hem fiziki olarak kişi ölüme mahkum edilirdi hem de 'sahip olduğu düşünce-inancın' sapkınlığı vurgulanırdı.

İktidar aslında ölüyü toplumdan tecrit etme uygulamasıyla birlikte düşünce ve inancı da tecrit etmeyi planlıyor, amaçlıyor. Ölüyü parçalayarak ya da kaybettirerek onunla birlikte var olan, onun bir parçası olan değerleri de toplumdan tecrit ediyor. 'Olmayan varlığın düşüncesi de inancı da olmaz.' O halde bir mezar olduğu müddetçe o mezarda olan kişinin sahip olduğu bir yaşam da olacak. O yaşamın anıları da olacak. Dolayısıyla mekan ve zamanda bir alan kapsayacak. Bu alanın genişliği oranında iktidar daralacak. Buna mahal vermemek için de ölüme mahkum etme tek başına yetmez. Ölüm cezasını ifa etme biçimi kadar ölme eyleminin sonrası yapılacaklar da önemlidir. Dolayısıyla üç aşamalı bir süreç işler: ölüme mahkum etme, aşağılayarak öldürme, ölüyü yok etme.

Bu üç aşamada iktidar toplumsal direnişe öncülük eden önder kişileri cezalandırırken aynı zamanda sonrası için bir miras oluşumunu engellemeye çalışır. Ölüyü ve mezarı parçalama eylemi aynı zamanda temsil ettiği toplumsallığı ve düşünceyi de parçalama politikasının devamıdır. Yani devletler bu yöntemle direnişlerin devamlılığına darbe vurmak ve parçalanan toplumu teslim almak istiyorlar. Parçalanan mezar, kaybettirilen cenaze aynı zamanda kolektif hafızadan koparılan parçalar oluyor. Toplumsallığın direnişinde hafızanın devamlılığı ve bütünlüğü yalnızlık ve teklik algısını ortadan kaldırdığı için hayati bir önem taşır. Ölen-öldürülen kişinin toplumsallık için temsil ettiği birleştirici öğe

canlı kaldıkça toplum açısından etrafında bir araya gelip mücadelenin devamlılığı sağlanır. Bu da devlet için 'kabul edilemez'dir.

Kaybettirilen Cenazeler, Yıkılan Mezarlar

Devletin ölüye-mezara yaklaşımının en çok görünür olduğu coğrafyanın başında Kürdistan gelmektedir. Kürdistan'da hafızasızlaştırmanın ve ölüyü toplumdan tecrit etmenin her türlü biçimine tanıklık ediyoruz. Ölünün parçalanması, yakılması, kaybettirilmesi; mezarların tahrip edilmesi, bombalanması, iş makinalarıyla yıkılması, mezarlıklar üzerine yeni yapılar kurulması vb. birçok yöntemin kullanıldığını görüyoruz. Bu uygulama ve politikalar bir grubun veya şahsın işgüzarlığı değil devlet aygıtının planlı yürütülen uygulamalarıdır.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte Kürtler için yoğun bir direniş süreci başladı. Direnişlerin çoğu devletin toplumsal hakikati aşağılayan, inkar eden, imha etmek isteyen uygulamaları sonucu dağınık olarak, ani gelişmiştir. Aslında devletin ortadan kaldırma siyasetine bir tepki olarak gelişmiştir. Devlet, Kürt halkının inkar ve imha siyasetine karşı verdiği mücadeleye topyekûn yok etme ferasetiyle yaklaştı ve direnişlerin önderleriyle birlikte yüzbinlerce insanı kıyımdan geçirildi. Sason, Ağrı, Dersim, Şex Sait direnişlerinde önderler ve direnişçiler idam edildi, destek olan olmayan yüzbinlerce Kürt takriri sükun kanunu ile göç ettirildi. İdam edilen ve katledilen önderlerin ve direnişçilerin cenazeleri ise 'kaybettirildi'. Cenazeler ya yakıldı, parçalandı ya da kimsenin bilemeyeceği yerlerde defnedildi.

Devlet bu politikasıyla bir çok şeyi birden amaçlıyordu;

1- Cenazeler kaybettirilerek direniş düşüncesi ortadan kaldırılmak istendi.

2- Direnişlerin esas sebebi olan devletin inkar-imha siyaseti unutturulmak istendi.

3- 'Direnirseniz başınıza bunlar gelir, bir mezarınız bile olmaz' mesajı verilmek istendi.

4- Devlet, varlığı yok sayarak , var olma hakkını tümden ortadan kaldırmayı hedefledi. Çünkü yok olan şeyin hakkı da olmazdı. Olmayan varlığın dili de kültürü de, özcesi yaşamı da olmazdı.

5- Ölüyü toplumdan tecrit ederek 'yeni' devlete karşı 'yeni' bir kimlik ve varlık alanının oluşmasının önüne geçilmek istendi. Yok edilen alan üzerinden devletin 'yeni' yurttaş tanımı ve kimliği inşa edildi. Bunun gerçekleşmesi için geçmişe ait olan kimliğin tümden 'yok olması' gerekiyordu.

Osmanlının son dönemlerinde ve cumhuriyetin hemen başlarında Ermeniler, Süryaniler, Çerkezler, Kürtler, Rumlar katliama uğradılar. Yüzbinlerce insan yaşamını yitirdi. Araştırmacılar, tarihçiler farklı rakamlar veriyorlar. Tabi ki rakamın bir önemi vardır. Ama esas olan niteliktir, amaç ve yöntemdir. Bir sefer amaç belirlendikten ve yöntem uygulandıktan sonra gerisi sadece sayısal veriden ibaret kalır. Yani sayının fazlalığı ya da azlığı izlenen yöntemin değerini düşürmüyor.

Var olmak için yok etmek gerekir. Teslim almak için hafızasızlaştırmak gerekir. Direnişi kırmak için yalnızlaştırmak gerekir

---

Toplu öldürme seansları ve toplu gömme ritüelleri devletin temelini oluşturan 'devletin bekasının vazgeçilmez unsurları' haline geldiler. Var olmak için yok etmek gerekir. Teslim almak için hafızasızlaştırmak gerekir. Direnişi kırmak için yalnızlaştırmak gerekir. Meşruiyeti sağlamak için karşı-varlığı olumsuzlamak gerekir. Tüm bunları sağlamak için bir amaç uğruna ölen kişinin ölüsü öyle bir hale getirilmelidir ki toplumda hem dehşet duygusu yaratsın hem de 'sahipsizlik' düşüncesi oluştursun. Bu amaçla öldürülen direnişçiler toplu bir şekilde, belirsiz yerlere gömüldüler. Bu anlamıyla aslında cumhuriyet bir toplu mezarlar tarihidir. Ölüm üzerinde varlık kazanma tarihidir. Yüz yıl öncesinde gömülen insanların kemikleri tesadüfler sonucu ortaya çıkıyor. Mağaralarda, derin vadilerde, ıssız ovalarda, dağın kuytu yerlerinde insan kemikleri gün

yüzüne çıkıyor. Bir anlamıyla buna ölünün isyanı da denilebilir. Ölünün kendini görünür kılması olarak da ifade edilebilir. Ama mesele şu ki toplu öldürme ve kaybettirme tarihe karışan ve biten bir şey değil. Halen de günlük olarak devam eden bir durumdur.

1984'den beri Türkiye'de süren bir savaş var. Bu savaşta NATO'nun daha önce birçok ülkede denediği özel savaş taktikleri denendi ve halen denenmeye devam ediyor. Cenazenin kaybettirilmesi ve mezarların yıkılması da bu özel savaş konseptinin bir parçasıydı. Devlet her zaman ölüye dair özel bir politikaya başvurmuştur. 1990'larda gerilla cenazelerine her türlü hakaret içeren uygulamalar sergilendi. Cenazenin uzuvlarını kesme, cenazeleri zırhlı araçların arkasına bağlayıp sürükleme, bedenlerini çıplak şekilde teşhir etme biçiminde gerilla cenazeleri üzerinde her türlü hakaret içeren uygulamalar sergilendi. Cenazenin uzuvlarını kesme özel bir politika olarak sahnelendi. Gerilla cenazeleri üzerinde poz verme, muktedir olan devletin güç gösterisiydi. Cenaze üzerinden diri olan topluma bu şekilde mesaj veriliyordu. Gerilla cenazesi devlet açısından 'terör'e karşı mücadelede en önemli alan haline geldi. Devletin en önemli muhabere alanıydı. Savaşın kazanıldığı cephe oluyordu. Bunun için stratejinin gerekleri harfiyen yerine getirilmeliydi. Bu stratejinin diğer ayağı da aile ile bağın tümden koparılmasıydı. Gerilla cenazelerinin aileleri tarafından alınması olabilecek en sıkı biçimde engellendi. Binlerce gerilla cenazesi gizlice toplu şekilde gömüldü.

Toplu mezarların açığa çıkması için çeşitli girişimler ve araştırmalar yapıldı. 1990'lardan itibaren İHD (İnsan Hakları Derneği) bu konuda çalışmalar yürüttü. Yaptığı çalışmalar neticesinde Türkiye'de 348 toplu mezarda 4.201 kişinin cenazesinin olduğu belirlendi. Bunlar bilinen rakam ve veriler. Kesin sayı ise bilinmiyor.

Devletin ölü üzerinde yürüttüğü savaş politikası kesintisiz devam ederken toplumun cenazesine sahip çıkma ve cenazesi üzerinden var olma mücadelesi de aralıksız devam etti. Bireysel mücadelelerden tutalım da örgütlü mücadeleye kadar bir çok zeminde arayış ve itirazlar sürdü. Devletin ölüyü tecrit etme politikası hiçbir zaman tam anlamıyla başarıya ulaşmadı. Başarıya ulaşmamasında toplumsal direnişin 'bir parça kemik de olsa' asla vazgeçmeyeceğim diyen zihniyetin duruşu etkili oldu. Özellikle annelerin bu duruşu ve tutumu toplumsal hafızanın sürdürülmesinde ve direniş alanı haline gelmesinde önemli bir rol oynadı.

Gerilla Mezarlıklarının Bombalanması

2013 yılında Türkiye'de başlayan 'Çözüm Süreci' ile birlikte savaşın sonlanacağı ve insanlık suçlarının yargılanacağına olan umut ve inanç da büyüdü. Oluşan ılımlı havada toplum da cenazelerini gömmede ve sahiplenmede görece daha rahat bir süreç yaşadı. Oluşan atmosferde daha önce yaşamını yitiren gerillaların cenazeleri çeşitli yerlerden toplanarak belli yerlerde oluşturulan mezarlıklarda defnedilmeye başlandı. Daha önce toplu mezarlara gömülen gerilla cenazeleri buralardan alınarak bu mezarlıklarda defnedildi. Halk da çocuklarının mezarlarına kavuşmanın görece rahatlığı içinde buraları sık sık ziyaret etmeye başladı. Anılar canlandı, kolektif hafıza toplumsal bilince dönüştü. Mezarlıkların oluşturulması toplumdaki gergin ve beklentili ruh halini de görece giderdi. Normalde cenazenin görünür olması acı hissetme ve yas tutma sürecini tekrar etmesi beklenir. Ancak kalıcı çözüm inancı cenazenin görünürlüğünü daha da olumlu bir havaya dönüştürdü. Cenaze ile halk arasındaki tecrit mesafesi kalktıkça moral değerlerde daha fazla yükselme oldu. Ne yazık ki bu olumlu hava fazla sürmedi.

2015'te Çözüm sürecinin devlet tarafından rafa kaldırılmasıyla (devletin çözüm niyeti ne kadar gerçekçiydi o da ayrı bir konudur) hedef haline gelen unsurların başında yine cenazeler vardı. Devletin silahlı birimlerinin yöneldiği yerlerin başında gerilla mezarlıkları geliyordu. 17 Eylül 2015 yılında Muş'un Varto ilçesinde bulunan gerilla mezarlığı önce uçak ve helikopterlerle bombalandı, sonrasında paletli iş makinalarıyla tamamen yıkıldı. Sonrasında ise Dersim, Amed, Siirt, Bitlis, Van, Hakkari, Şırnak, Mardin gibi illerde oluşturulan onlarca mezarlık askerler tarafından yerle bir edildi. Buralardaki ibadet yerleri sistematik bir şekilde yıkıldı. Bizzat dönemin Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan

tarafından bu mezarlıkların yıkılması için miting alanlarında konuşmalar yaptı. Daha sonra açığa çıktı ki içişleri bakanlığı da mezarlıkların bulunduğu il valiliklerine yazı göndererek, yıkım emri vermiş. Mezar yıkımı bir kahramanlık destanına çevrildi. 'Terörist' mezarı yıktıkça milliyetçiler nezdinde daha bir değer kazanıyordu.

Toplumun en temel hakkı olan, hiçbir yasanın engel teşkil etmemesi gereken yas tutma ve cenazeyi gömme hakkı devlet tarafından suç unsuruna dönüştürüldü

Mezarlıkların yıkılmasının önüne geçmek için aileler nöbet eylemlerine başladılar. Ancak kolluk kuvvetleri nöbet tutan kişileri de göz altına alarak haklarında işlem başlattı. İşin ilginç tarafı daha mezarlıklar yıkılmadan önce devlet basını buralarda suç işlendiğine dair yoğun bir kara propagandaya başlamıştı. Gidip görmedikleri mezarlıklar hakkında devletin hazırladığı strateji temelinde yayınlar yaptılar. Öyle ki toplumda suçluluk psikolojisi oluşturuldu. Toplumun en temel hakkı olan, hiçbir yasanın engel teşkil etmemesi gereken yas tutma ve cenazeyi gömme hakkı devlet tarafından suç unsuruna dönüştürüldü. Halkta 'Niye şimdi bu mezarlıklar inşa edildi ki, daha zamanı gelmemişti' düşüncesi oluştu. Oysa ki tarihin hiçbir kesitinde ve dünyanın hiçbir yerinde zorba iktidarlar dışında cenaze gömme ve yas tutma ritüeline karışılmamıştır.

Devlet burada yıkıma başlamadan önce yıkımın haklılığını-meşruluğunu inşa etmeye çalıştı. Mezarlık saldırılarıyla birlikte ölüye yaklaşım tekrardan olanca gerçekliğiyle görünür olmaya başladı. Şehir savaşlarında katledilenlerin cenazeleri günlerce yerde bekletildi. 2015 yılında Muş'un Varto ilçesinde HPG gerillası Kevser Eltürk'ün (Ekin Van) cenazesi çıplak biçimde sokakta teşhir edildi. Bir grup özel harekat polisi-jandarması cenazenin önünde çektikleri fotoyu medyaya servis ettiler. Şırnak'ta Hacı Lokman Birlik'in cenazesi panzerin arkasına iple bağlanarak sokaklarda sürüklendi. Cemile Çağırga'nin cenazesi günlerde derin dondurucuda bekletildi. Taybet İnan'ın cenazesi yaklaşık bir hafta sokak ortasında bekletildi. Devlet, açıktan cenazeler üzerinden yeni savaş konseptini devreye koydu. Cenazelerin kitlesel gömülmemesi için her türlü tedbiri aldı. Yas tutmayı engellemek için taziye evleri ya kapatıldı ya da kamuya devredildi. Cenaze taşıma araçlarının cenazeleri taşımaması için her türlü zorluğu çıkardı. Devlet cenaze etrafında örülen hakikati parçalamak ve engellemek için hiçbir kural kaide tanımadı.Devletin ölü ve mezara yaklaşımı anlayış ve amaç olarak değişmese de biçim ve yöntem açısından yeniliklere kavuştuğu söylenebilir. Daha önce bizzat askerler tarafından yıkılan mezarlar bu sefer bizzat aileler eliyle yıktırıldı.

İl ve ilçe belediyelerin sınırlar içindeki kimi mezarlıkların içinde gerilla mezarları da vardı. İçişleri bakanlığı belediyelere bir yazı göndererek 'tüm mezarların mevzuata uygun hale getirilmesi' talimatını verdi. 2016 yılından itibaren aileler çağrılıp, mezarların üzerindeki amblem ve yazıların değiştirilmesi gerektiği aksi takdirde mezarların yıkılacağı yönünde uyarı ve tehditler iletildi. Ailelerden bizzat kendi elleriyle yakınlarının mezarlarının yıkılması istendi. Bir çok yerde aileler pratik çözümler bulsa da çoğu yerde mezar taşları devlet yetkilileri tarafından kırıldı. Mezar taşlarının kırık olmasından dolayı halen bir çok yerde mezarların kime ait oldukları belli değil.

Ailelere mezar yıktırmanın en somut örneği Diyarbakır'ın Silvan ilçesinde yaşandı. Silvan'ın bir köyünde muhtar aracılığıyla ailelere köydeki gerilla mezarlarının taşlarının değiştirilmesi yönünde talimat gönderiliyor. Aile mezarın tümden tahrip edilmemesi için bizzat kendi elleriyle mezar taşlarını kırıyor. Fakat daha sonra bunu yaptıkları için büyük bir pişmanlık duyuyorlar. Devlet bu yöntemle hem mezarı yıktırıyor hem de ailenin sürekli bir suçluluk psikolojisi altında ezilmesini hedefliyor. Aile eliyle mezar yıktırmak Türkiye Cumhuriyetine özgü bir stratejidir.

Toplu Mezarlardan Kimsesiz Mezarlara

'Kim' ve 'kimlik' kavramları toplumsal benliğin bireyde ifadeye kavuşmuş halidir. Kim ve kimlik saf varlığın vücut bulmuş halidir. Kim ve kimlik

sorularının cevapları oluş halindeki varlığın taşıdığı vasıflardır. Dolayısıyla kimlik, bireyin yaşadığı ve benliğine dönüştürdüğü sürecin son ana kadar ki tüm süreci kapsıyor denilebilir. Kim olma ve nasıl bir kimliğe sahip olma durumu bireyin yaşama katılımını da belirleyen temel etkendir. Yani bireyin kendini tanıma kavuşturduğu çerçeve (kimlik oluyor) aynı zamanda yaşamı kendince anlamlandırma çerçevesi oluyor. Kimliğin sağlıklı bir şekilde oluşumu yaşama da sağlıklı bir katılımın yolunu açıyor. Kimliğin oluşumundaki formlar uzun bir tarihsel sürecin sonucudur.

Ölüye yapılan her kötü muamele aslında yakınlarına ve topluma da yapılmış oluyor

Olumlu ve olumsuz yönde değiştirilmeleri çok zordur. Bu 'zorluk' toplumun sürekliliği için hayatidir. Böyle olmasa her müdahalede toplum dağıtılır, haliyle ortada sürdürülecek bir hakikat de kalmaz. Onun için toplumsal formların değişimi genelde iki yolla olur: Birincisi, eski formu aşan, daha kolaylaştırıcı bir hakikat inşa edilmiştir dolayısıyla eskinin yerine geçer. İkincisi, toplumsal hakikat tamamen dağıtılmıştır, toplumsal kimlik oluşumu kırıma uğramıştır ve yerine yeni bir form geçer. Birincisi daha çok toplumsal hareketlerin gelişimi sonucu gerçekleşiyor. İkincisinde ise toplum dışı güçlerin müdahalesi söz konusudur.

Toplumsal kimlik sürecinin akamete uğraması devlet ve iktidarı açısından bir fırsat doğurur. Devlet akamete uğrayan süreci kendini inşa ettirme olanağına dönüştürür. Bunun için de oluşumu toplumsal hakikatten ne kadar koparırsa o kadar başarılı olur. Bu yüzden kimliksizleştirme devlet iktidarlarının sürekli izledikleri bir politika olmuştur. Kimliksizlik kimsesizliğin vardığı son aşamadır. Önceden etrafını boşaltma, yalnızlaştırma ve sonrasında yeni bir kimlik inşa etme süreci gelir.

Devlet öldürdüğü kişiyi yalnızlaştırarak yeni bir inşa alanı oluşturur. Bunun için de kimsesizlik'i kendi iktidarının sürdürülmesi için kurucu bir unsur olarak kullanılır. Mezarı kimsesizleştirme sürdürülen mücadelenin başarısı için bir derecelendirme kriteridir. Ne kadar kimsesiz mezar varsa o kadar başarı vardır. Ne kadar kimsesiz varsa o kadar sahiplenilmeye (devletçe) hazır kitle vardır. Devlet cenazeye her türlü hakareti yapmasına rağmen toplum cenazeyi sahiplendi. 'Kimlik' olduğu müddetçe, kimliği arayan, etrafını saran toplumsal bir refleks de olmuştur. Devlet, bunun önüne geçmek için yeni yöntemler denemeye başladı. Bu yöntemin adı da 'kimsesizler mezarlığı'ydı.

Devlet 1990'larda cenazeleri toplu gömerek itibarsızlaştırma ve korku politikası izledi. 2015 sonrası özellikle şehir savaşlarında yaşamını yitirenleri belli merkezlerde topladı. Cenazeler için başvuranları da bu merkezlere yönlendirdi. Mesela Malatya ve Elazığ bu yerlerin başında geliyordu. Buralara gönderdiği cenazelerden örnekler aldıktan sonra ailelerin başvurularını beklemeden cenazeleri gömdü. Cenazeler devlet nezdinde 'kimsesiz' ve bir 'numaraya sahip olan' öğelerden ibaretti. Cenaze numaralandıktan sonra artık işlevi olmayan bir 'şey'di. Eskinin toplu mezarlarının yerini bu sefer kimsesizler mezarı aldı. Şu anda hemen her ilde bir kimsesizler mezarlığı var. Devlet daha önce kaybettirirken bu sefer de kimsesizleştiriyor. Kaybettirilenin bir şekilde arayanı, soranı ya da bulunması için verilen bir mücadelesi oluyordu. Kaybedilen, sahip olunan kimliğinden dolayı bir mücadele gerekçesi oluyordu. Yani her ne kadar kaybedilmişse de ardında yas tutan ve yası bir anıya dönüştüren bir süreç işliyordu. Oysa kimsesiz'in ardında ne tutulacak bir yas ne de yaşatılacak bir anısı vardır. Bu mezarlardaki cenazeler gerçekten kimsesiz mi? Elbet ki değil, ama devlet nezdinde işleyen bir prosedür var ve bu prosedür sonuçlanmayıncaya kadar bu cenazeler kimsesizdir. Bu prosedür de başlı başına bir işkencedir. Cenazelerinin alınması için DNA örneği veren aileler yıllarca adli tıp kurumlarının kararını bekliyorlar. Sonrasında savcılık ve kolluk süreci başlıyor. Süreç ne kadar uzatılabilirse o kadar uzatılıyor. Ailede yılgınlık ve bıkkınlık yaratılmaya çalışılıyor. Kimlik sahibi cenazeler devletin sistematik bürokratik işleyişiyle yıllarca kimsesiz olarak kalıyorlar.

Kimsesizler mezarlığının dünyada eşi benzeri olmayan bir örneği Bitlis'in Oleka Jor (Yukarı Olek) köyünde inşa edilen Garzan Mezarlığıdır. 2013-2015 yılları arasında çoğunluğu toplu mezarlardan alınan gerilla cenazeleri Garzan Mezarlığı'nda defnedildi. Ancak 2015 yılında Garzan Mezarlığı iş makineleri ile içindeki ibadet yerleriyle birlikte yıkıldı. Mezarlar tahrip edildi. Mezar taşları kırıldı. Mezarlık adeta viraneye dönüştürüldü. 2017 yılının Kasım ayında ilginç bir şey daha yaşandı. Garzan Mezarlığındaki 270'e yakın cenaze iş makineleriyle mezarlardan çıkarılarak İstanbul Adli Tıp Kuruma gönderildi. Cenaze nakil ve yerinden çıkarılma prosedürlerinin hiçbirine uyulmadan, ailelerden habersiz bir şekilde cenazeler başka yere nakledildi. Aileler cenazelerini almak için tekrar kan örnekleri verdiler. Her gün yakınlarının cenazelerini almanın beklentisi içinde oldular. Aradan yıllar geçtikten sonra aileler tuhaf bir haber aldılar. Aileler ATK'den cenazeleriyle ilgili haber beklerken, cenazelerin aylar öncesinden Kilyos'ta kimsesizler mezarlığına defnedildiğini öğrendiler. Daha Garzan Mezarlığındayken kime ait olduğu belli olan cenazeler Kilyos'ta kimsesizler mezarlığına gömülmüştü. DNA örneği eşleşen aileler cenazelerini almaya gittiklerinde bir şok daha yaşadılar. Cenazeler plastik kutular içinde kaldırımın altına gömülmüştü. Plastik kutular içindeki cenazeler lağım suyunun aktığı kaldırımın altına gömülmüştü.

Bir cenazeye yapılabilecek en çirkin hareket olarak değerlendirilecek bir durum. İnsan bir defa ölür derler. Ölü acı çekmeyebilir. Ama ölü üzerinden aileye, ölünün takipçisi olduğu hakikat üzerinden topluma ceza verilmek istenir. Türkiye Tabipler Birliği Başkanı Şebnem Korur Fincancı 'Bîr' (Bîr Kürtçe'de hem kuyu anlamına gelir hem de hafıza anlamına gelir) adlı belgeselde gözaltında kaybedilen kişilerin aileleri için şöyle diyordu: " Bir taraftan akrabalarımın kemikleri ortaya çıksın, yasımı tutacağım belli bir yer olsun duygusu var. Çünkü ölünün mezarı olduğunda sağlıklı bir yas süreci oluyor. Aynı zamanda ölü ile vedalaşma oluyor. (…) Kemikleri olduğunda, mezarı olduğunda mezarına gidip anılarını yaşıyorlar, bu şekilde ölümü de kabul ediyorlar. Diğer şekilde kemikleri alıncaya kadar ölümü kabul etme yoktur. (…) Diğer tarafta hep beklenti içinde olan ve sonrasında düşünmeyen, üretmeyen insanlara dönüşenler var(…) Bu bir cezalandırmadır, insanları öldürüyorsunuz, sonrasında yakınlarını cezalandırıyorsunuz." Yani ölüye yapılan her kötü muamele aslında yakınlarına ve topluma da yapılmış oluyor.

Kimsesi olmayanın direnme gücü de olmaz. Kimsesi olmayanın ne kimliği olur ne de yaşatılacak bir anısı olur

---

Devletin tüm bu uygulamalarına rağmen aile ve halk cenazelere sahip çıkınca yeni bir yöntem olarak kimsesizleştirme uygulaması devreye konuldu. Cenazelerin sahiplenilmemesi için gece yarısında gömülecek saate denk getiriliyor. Binlerce kolluk kuvvetinin eşliğinde cenazenin defnedilmesi için sadece en yakın aile fertlerine izin veriliyor. Taziye kurulmaması için her türlü baskı uygulanıyor. Temel amaç toplumda 'kimsesizlik' duygu ve düşüncesini oluşturmaktır. Kimsesi olmayanın direnme gücü de olmaz. Kimsesi olmayanın ne kimliği olur ne de yaşatılacak bir anısı olur.

Modern Kuyular: Kargo Kutuları

İki yıl önce HPG gerillası Agit İpek'in cenazesi bir kargo kutusu içinde annesi Halise Aksoy'a teslim edildi. Halise Aksoy yıllarca oğlunun akıbetini öğrenmek için yoğun bir çaba sarf etti. Ancak hemen her başvurusunda olumsuz cevaplar aldı. 10 Nisan 2020 yılında Diyarbakır adliyesine çağrılan Hediye Aksoy'a kargo kutusu içinde çocuğunun cenazesini verdiler. Anne Hediye Aksoy olayı anlatırken şöyle diyor: "Geçen yıl bizi aradılar, 'Cenazeniz elimizde' dediler. Kemikler için DNA örneği istediler. Bizi aramalarını beklerken diğer yandan avukatlar üzerinden oğlumun kemiklerini almak için girişimlerde bulunduk. Geçtiğimiz günlerde beni yine aradılar, 'dosyanız var' diye. Suçumun ne olduğunu sordum 'Dosyada gizlilik var' deyip söylemediler. En son aradıklarında 'Emanetiniz var, adliyede, gidin alın' dediler, ne olduğunu söylemediler. Adliyede

emanet bölümüne 'Alın oğlunuzun kemikleri" dediler. PTT barkodlu bir paket içinde, diyecek bir söz bulamıyorum."Benzer bir durum 29 Ağustos 2022 yılında yine Diyarbakır adliyesinde yaşandı. 7 yıl önce Sur'da yaşamını yitiren Hakan Arslan'ın babası Ali Rıza Arslan oğlunun cenazesini alması için Erzurum'dan Diyarbakır'a çağrılıyor. Adliyeye giden babaya bir torbaya konulmuş kutu içinde oğlunun cenazesi teslim ediliyor. Baba o anları anlatırken 'Cenazeyi elime verdiklerinde Diyarbakır başıma yıkıldı sandım" diyordu. Aile avukatı da bu durumu şöyle anlatıyor: "Ne yazık ki adli makamlar, cenazeden arda kalan kemiklerle ilgili adli işlemleri yaparken sanki o kemikler adli emanetmiş gibi, adli emanet kutusuna konup, mühürlenip o şekilde Adli Tıp'a gönderiyor. Ne yazık ki yasal anlamdaki mevzuatımızda bu konuyla ilgili düzenleme söz konusu değil. Kemiklere adli emanetmiş gibi işlem yapılıp, ona göre ailelere teslim ediliyor. Biz bunu tabi ki savcılık makamına da ilettik. Bu iş mevzuata uygun olabilir ama insan vicdanına uygun düşen bir durum değil diye." (Av.Ferhat Kılıç)

Devlet 90'lı yıllarda kazma zahmetine katlanmamak için öldürülen, kaybedilen kişilerin cenazelerini kuyulara atıyordu. Yakaladıkları kişileri bazen de mağaralara götürüp işkence etikten sonra öldürüp cenazesini orda bırakıyordu. Yüzlerce kuyuya binlerce cenaze atıldı. Hatta öyle kuyular vardı ki cenaze tümden erisin, cenazeden eser kalmasın diye özel kullanılıyordu. Botaş'ın asit kuyuları katledilen insanların cenazelerinin tümden imhası için kullanıldı. Kuyular bir dönem yoğun tepki alınca ve teşhir olunca devlet şimdi moderniteye uyup yeni bir yöntem olarak kargo kutularını kullanıyor. Dini inancı veya düşüncesi ne olursa olsun ölünün mekanı kutsallık taşır. Bu, bir manastırın tabanı olabilir, bir mağara olabilir, bir ırmak kenarı olabilir, bir mezarlık olabilir… Önemli olan mekana atfedilen anlamdır. Toplum ölünün defnedildiği mekanı keyfi olarak belirlemez. Ya bir zorunluluk sonucu ya bir vasiyet üzerine ya da daha önce kutsal kabul edilmesinden dolayı mekanı belirler. Bu durum toplumsal birlikteliğin ve devamlılığın sağlanması için önemlidir. Mekanın belirlenmesi ölüye verilen değer ve önemin de bir göstergesidir. Devlet bu önem ve değeri ortadan kaldırmak için cenazeyi salt 'maddi bir eşya' statüsüne indirgeyerek plastik bir kutu içine koyar. Mesela tabut da maddi bir eşyadır ama cenaze içine konulduğunda o manevi bir mekana dönüşür. Oysa plastik bir kutunun maddi olma dışında hiçbir anlam ve değeri yoktur. Açıktır ki bu uygulamayla ölünün inancı ve düşüncesi aşağılanıyor ve aile küçük düşürülüyor. Oysa nasıl ki kuyular ölünün gömüleceği mekanlar değilse kargo kutusu da ölünün koyulacağı, taşınacağı mekan değildir.

Devletlerin Ölüye Yaklaşım Politikasına Karşı Toplumun Tutumu

Devletlerin direnişçileri gözaltında katletme ve cenazelerini kaybetme politikasına karşı toplumun refleksi de her zaman gelişmiştir. 'Yalnızlaştırma' ve 'tecrit etme' uygulamalarının başarıya ulaşmamasında bu refleksin önemi büyüktür. Hatta devletlerin sürekli uygulama değişikliğine gitmesinde de bu tepkinin payı büyüktür. Arjantin'den tutalım İspanya'ya kadar, Brezilya'dan tutalım Türkiye'ye kadar dünyanın neresinde cenazelere yönelik kaybettirme ve kötü muamele gelişmişse karşısında buna bir tepki de gelişmiştir.

Avrupa'da bu alanda çalışma yürütmek için bir kuruluş oluşturuldu. Zorla Kaybetmelere Karşı Avrupa Akdeniz Federasyonu (La Fédération Euro-Méditerranéenne Contre les Disparitions Forcées, FEMED) adlı kuruluş özellikle iç savaşın yaşandığı, askeri darbelerin gerçekleştiği; zorla kaybettirme ve cenazelere kötü muamelenin olduğu ülkelerde hukuksal bir mücadele yürütüyor. FEMED bu alanda çalışma yürüten kurumların oluşturduğu bir çatı örgütüdür. Bu kuruluşun içinde 13 ülkeden çeşitli kurumlar yer alıyor.

Hukuki mücadelenin yanında özellikle annelerin öncülük ettiği toplumsal eylemlilikler de yoğun bir şekilde sürdü. İlkin Arjantin'de bir grup annenin öncülük ettiği eylem biçimi daha sonrasında bir çok yere yayıldı. On dört kadın, Nisan 1977'de, Arjantin yönetiminin gözaltına aldığı çocuklarının akıbetine ilişkin bilgi vermeyi reddetmesinin ardından, Başkan Videla'ya bir talep mektubu sunmak amacıyla Buenos Aires'teki Mayıs Meydanı'nda (Plaza de Mayo) toplandılar. Daha sonra Plaza de Mayo Anneleri

adını alacak olan bu hareket Şili'den Bolivya'ya, Venezuela'ya kadar bir çok hareketin ilham kaynağı oldu. Bu hareketin bir benzeri de Türkiye'de gelişti. 1995 yılında İstanbul'da, Gazi Mahallesinde gözaltına alınan Hasan Ocak'tan bir süre haber alınamadı. Daha sonra Hasan Ocak'ın cansız bedeni bulundu. Bu tür olayların yaşanmaması ve önüne geçmesi için gözaltına alınanların yakınları tepkilerini göstermek için oturma eylemleri başlattı. 27 Mayıs 1995'ten bu yana her cumartesi günü Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemleri düzenleyerek gözaltında kaybolan yakınlarını ve faili meçhul siyasi cinayetlere kurban giden yakınlarının faillerini aradılar. Cumartesi günleri oturma eylemleri yaptıkları için isimleri de Cumartesi Anneleri oldu. Zamanla büyük bir harekete dönüştü. Bazen on binlerin katıldığı gösterilere dönüştü.

Cumartesi Annelerinin eylemlerinin bir benzeri ve devamı niteliğinde olan bir diğer hareket de Kayıplar Bulunsun, Failler Yargılansın Eylemleri'dir. 13 Mart 1999'da polisin müdahaleleri nedeniyle Cumartesi Anneleri oturma eylemlerine ara verdi ve 31 Ocak 2009'da yeniden bir araya gelmeye başladılar. Cumartesi annelerinin eylemlerine paralel olarak İHD (İnsan Hakları Derneği) öncülüğünde 7 Şubat 2009 tarihinden itibaren Diyarbakır, Batman, Şırnak (Cizre), Mardin, Hakkari ve Şanlıurfa'da Kayıplar Bulunsun Failler Yargılansın Eylemleri başlatıldı. Bu eylemler kimi şehirlerde zaman zaman kesintiye uğrasa da halen bir çok yerde düzenli olarak devam ediyor.

Türkiye'de özellikle savaşta hayatını kaybedenlerin aileleriyle hukuki ve sosyal dayanışmayı büyütmek için kimi kurumlar oluşturuldu. 2001 yılında İstanbul'da kurulan YAKAY-DER amacını kendi sitesinde şöyle açıklıyor: 2001 yılında İstanbul'da kurulan ve Kaybetmelere Karşı Avrupa-Akdeniz Federasyonu (FEMED) üyesi olan Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği (YAKAY-DER), Türkiye'de doğal ölüm nedenleri dışında yaşam hakkının ihlali sayılabilecek şekilde öldürülmüş; çeşitli uygulamalar sonucu ölümüne sebebiyet verilmiş; çeşitli nedenlerden kendisinden haber alınamayan veya kaybolduğuna kesin gözüyle bakılan insanların kaybolma ve yaşamlarını yitirme nedenlerini araştırmak ve kayıp yakınları ile yardımlaşma ve dayanışma içerisinde olmak amaçlarına yönelik çalışmalar yürütmektedir.

Buna benzer bir dernek de 2007 yılında MEYA-DER (Mezopotamya Yakınlarını Kaybeden Ailelerle Yardımlaşma Dayanışma ve Kültür Derneği) ismiyle Diyarbakır'da kuruldu. 2016 yılında bu iki dernek KHK (Kanun Hükmünde Kararname) ile kapatıldılar. Ancak mücadelelerinden vazgeçmeyen aileler bir araya gelerek yeni dernekler kurdular. Aileler yardımlaşma ve dayanışma amacıyla her türlü alanda mücadelelerini sürdürüyorlar.

Türkiye'de 2020 yılıyla birlikte oluşmaya başlayan ve 2021 yılı itibari ile somutluk kazanan diğer bir oluşum ise Ölüye Saygı ve Adalet İnisiyatifi'dir. İnsan hakları alanında çalışma yürüten birçok kurum ve temsiliyetin tartışmaları sonucu oluşan bir inisiyatif. Bu inisiyatif ölünün layıkıyla defnedilmesi ve yas hakkının hiçbir baskıya maruz kalmadan tutulmasının önündeki engelleri aşmak için çeşitli çalışmalar yürütüyor. İnisiyatif bir taraftan cenazelere dönük kötü muameleyi teşhir etmeyi hedeflerken bir yandan da ailelerin hukuki mücadelesinde nasıl bir yol izlenebileceğine dair çalışmalar yapıyor.

Mayo de Plaza Annelerinin başlattığı ve birçok ülkede sürdürülen eylemler devletin ölüyü tecrit etme uygulamalarına karşı 'hatırlatıcı' 'uyarıcı' bir etken oldular. Sayısal olarak her ne kadar az kalsa da nitelik olarak büyük bir rol oynadılar. Her eylemde devletlerin amaçları görünür kılındı ve unutmanın önüne geçildi. Her eylem aynı zamanda kaybettirilen-öldürülen kişi ve toplum arasında örülmek istenen duvara bir yıkıcı darbe vurma oldu. O yüzden örülen duvar hiçbir zaman tamamlanmadı.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Düşünce ve Eylemde Birleşerek Tecridi Kırmak, Özgürleştirir

Aysun Genç

Erkek egemen sistemler ilk önce hakikat yıkımına odaklanır. Hakikatin en temel özelliği bütünlük olduğundan, erkek egemenlikli sistemler ilk olarak hakikatin bütünlük yaratan özelliğini hedef alır, onu parçalamaya çalışırlar. Parçalamak, bütünlüğünden koparmak, parçaları birbirinden ayırmak, parça kopararak bunu da bütünden yalıtmak ve hatta mümkünse parçayı bütünün karşıtı haline getirerek hakikatin kendi içinden hakikat karşıtlığı üretmek, erkek egemen aklın ilk kurguladıkları mühendislik faaliyetlerindendir. Bundan dolayı tecridi en hızlı geliştirebilen, bunu yapma potansiyeli en fazla olan sistemler de erkek egemenlikli sistemler olmaktadır.

İlk toplumsal şekilleniş, ardından toplumun oluşması büyük insanlık devrimi olarak tarihe yazılmıştır. Erkek egemenlikli, devlet odaklı savaş-iktidar aklının ürünü olarak gelişen sapma, toplumsallığın tüm boyutlarını riske atmıştır. Analitik zekanın kendi doğal seyrinden çıkarak sapmaya uğraması, toplumsallığı insan toplumunu özgürlük temelinde ihtiyaçlarını karşılama ve yaşam kurma konusundaki aktivitesi dışında bir akışa zorlaması, insan hakikatinin parçalanmasıyla ilgilidir. Hakikat konusundan söz edildiği zaman mevzubahis olan temel konu bütünlüktür. Çünkü hakikatin oluşumu, birçok farklı unsurun bir araya gelmesinin toplamıyla mümkündür. Birbirinin aynı unsurların mekanik toplamı, hakikati oluşturmamaktadır. Farklı unsurların, kendi farklılıklarıyla bir araya gelerek yeni bir anlam oluşturmalarına hakikat demekteyiz. Kuşkusuz çok çeşitli tanımlar yapılabilir ancak insanın ve toplumun hak ettiği en yalın anlam budur.

İnsan türü, kendi yalnızlığının farkına varıp türdeşleriyle bir araya geldikçe, birlikte yaşamı inşa ettikçe, birlikte var olmayı başardıkça yaşamın da anlamını oluşturmuştur. Yaşamın anlamını oluşturmak, toplum olmakla özdeştir. Toplumun temsil ettiği hakikat tartışmasızdır. İdeal olandır. Alternatifi yoktur. Zamana bağlı olarak gelişmesi de temsil ettiği hakikat kapsamında zenginlik olmaktadır. Yerine konacak başka bir şeyi yaratmak mümkün değildir. İnsan gibi komple bir yapının dahi tek tek bireyler olarak var olmasının yeterli ve mümkün olmayacağı gerçeğini haykırdığından, alternatifini yaratmak onu bozmak demektir.

Böyle iddialı bir varoluş, böyle iddialı bir hakikat ve böyle iddialı bir yaşam inşası, kuşkusuz büyük bir güç de yaratmaktadır. İnsan işte bunların hepsine haizdir.

İnsan türünde de bu kapsayıcılığı en fazla temsil eden, kadındır. Kuşkusuz kadının biyolojik özellikleri de buna bir imkan-ortam yaratmıştır. Ancak salt biyolojik ele almak, insan türünün ikilimli haline, çeşitliliğine ve tam da sözünü ettiğimiz hakikatin bütünlüğüne yeterli anlamı verememek olur. Kadın etrafında yaratılan yaşam, kadını merkeze alarak oluşan kültür ve tarih, özünde toplumu var eden, toplumsallaşmayı mümkün kılan hakikattir. İnsan türü, kadınla toplum olmayı gerçekleştirmiş, kadınla insan olmayı başarmıştır. Kadın gerçeğinden, kadının özgürlüksel değerlerinden kopan kişi ya da grupların nasıl da insan olmaktan uzaklaştıklarını az da olsa bugün görmekteyiz. Kadın yaşam kurucudur. Kadın, insan türünün, kendisi olmayı başarabilen ve kendisiyle birlikte insan türünün başka bireylerini de var etmeye

meyilli, mutlaka etrafında bir toplum kurmaya eğilimli olan kesimidir. Kuşkusuz doğal toplumdan kopmamış olan erkek bireyde de yaşamı kurma, kendisi olma, başka insanlarla olabilme yanları vardır. Ancak kadın, bunun yaratıcısı ve temel inşa gücüdür. Topluluk bilinci, varlığın süreklileştirilmesi ve özgür kılınması, kadının varlığıyla özdeşleşmiştir. Bunların yokluğu, kadının kimliksel sorun yaşamasını da beraberinde getirir.

50 Yıllık Tarih, Büyük Özgürleşmeye Tanıklık Etmiştir

Kürdistan özgürlük mücadelesinin 50 yıllık tarihi, Kürdistan kadınlarında derin bir tarihsel toplum bilinçlenmesi geliştirmiştir. Tarihi ve toplumu tanıma, kendi elinden alınanların farkına varmakla başlamıştır. Toplamında Kürdistan özgürlük mücadelesi bir uyanıştır. Bu uyanış tüm bireylerde gerçekleştiği gibi en yoğunluklu olarak Kürdistan kadınlarında yaşanmıştır. Kürdistan kadını kendine çizilen sınırların gerçek dışılığını gördüğü kadar sınırları parçalamayı ve özgürlüğe giden yolun ilkelerini de bilince çıkarmıştır. Kadın özgürleşmesi, kendisi olabilmesi, düşünebilmesi, kendini ifade edebilmesi, yasak kılınan özgür olma ve özgür düşünmeyi gerçekleştirerek yasakları delmesi kadar unutturulmuş olanları yaratmasıyla mümkün olmuştur. 50 yıllık tarih, büyük özgürleşme örneklerine tanıklık etmiştir. Öz savunma mücadelesinin profesyonel temelde yürütüldüğü savaş sahalarında ortaya çıkan kahramanlaşma kadar sanat, kültür, ekonomi, hukuk ya da demokratik siyaset alanında ortaya çıkan öncü kadın hareketlerinin geliştirilmesi de toplamda Kürdistan ve Ortadoğu toplumlarının özgürleşmesi hanesine altın harflerle yazılmıştır.

Kadınların cins olarak elde ettikleri kazanımlar, tüm toplumun kazanımlarıdır. Tüm toplumun olabildiği kadar da hakikat olabilir, kadınca olabilir. Bireysel olarak bir kadının edindiği kazanım, toplumsallaşmadığı müddetçe dar kalacak, toplumun özgürleşmesine katkı sunmayacaktır. Kadının toplum kurucu, yaşam inşacı yanından kaynaklı tüm kazanımlar büyük bir doğallık içinde toplumun özgürleşmesine mal edilmektedir. Kadın etkinliğinin görünür, belirgin olduğu tüm tarihsel dönemler ve toplumlarda, yaşamın temel rotası bütünlüklü toplumsal yaşamın var olmasına, özgür bir temelde varlığını süreklileştirmesine odaklanmaktadır.

Tarihte gelişen toplumsal öncülükler de hangi ideoloji, fikir ya da amaçla ortaya çıkarsa çıksınlar, toplum içine sızmış olan erkek egemenlikli sistemsel öğelere yönelik karşı çıkışlarıyla var olabilmişlerdir. Hakim sistemlerin yarattığı sınıfsallığa, üst sınıfların alt sınıfları sömürerek yaşamlarını sürdürmelerine, alt sınıfların farklı boyutlarda olsa da köleleştirilmesine karşı çıkan toplumsal öncülükler, alt sınıflardan destek görerek toplumsal hareket olabilmişlerdir. Sınıfsallık toplumun bağrına saplanan kirli bir hançerdir. Toplumu parçaladığı gibi her parçaya ayrı yaşam şekli çizerek adeta kader biçmişlerdir. Hakim ideolojiler, toplumun sınıfsal temelde parçalanması ve üst sınıfların çeşitli kurumlaşmalarla garantiye aldıklarını devlet olarak tanrısal şekilde sunarak kendilerini sistemleştirebilmişlerdir. Toplumun parçalanması, farklı kesimler arasında inşa edilen farkların tanrısallığının çeşitli ideolojik zor ve hakim sistemlerin şiddet aygıtlarıyla topluma kabul ettirilmesi, toplumun bu parçalanmışlık karşısında gücünü zayıflatmıştır.

İçinde bulunduğumuz 2022 yılında Türkiye'de toplumsal parçalanmışlık üst düzeyde yaşanmaktadır. Toplum sadece sınıfsal olarak değil, kültürel, sanatsal, etnik, düşünsel, cinsel alanlar başta olmak üzere tüm boyutlarda parçalanmaya uğramıştır. En büyük parçalanma da giderek ruhsal boyuta dayatılmaktadır. Bu parçalanmışlık Türkiye toplumlarının en zayıf noktasını oluşturmaktadır. Türkiye'de erkek egemenlikli AKP-MHP iktidarının yarattığı sistem, toplumun içinde bulunduğu parçalanmışlığın, dağılmanın, refleks eksikliğinin kaynağıdır. Ancak bu tablonun ilk inşa alanı, laboratuvarı İmralı sistemidir, PKK Lideri Abdullah Öcalan üzerinde uygulanan ağırlaştırılmış tecrit sistemidir.

Öcalan üzerinde uygulanan tecrit, kuşkusuz en başta Öcalan'ın kendi bireysel haklarından soyutlanmasıdır. Ancak bunu çok aşan bir gerçeklik vardır. Çünkü Öcalan salt bir kişi-birey olarak İmralı adasında esaret altında değildir. Kürt halkına yaptığı öncülükten, Özgürlük önderi olma konumundan dolayı ada hapishanesinde tutulmaktadır.

Tarihte kendini toplumsal tarih temelinde gerçekleştirerek toplumsal varoluşu mümkün kılan bir hakikatin tek kişide somutlaşması olan Öcalan'a uygulanan tecrit, tüm Kürt halkına uygulanan bir soykırım yöntemidir. Bu tespit, salt ideolojik ya da manevi bir tespit olmanın çok ötesindedir. Kuşkusuz Kürt halkının Öcalan'a bağlılığı tartışmasızdır. Çünkü önemli tarihsel dönemlerde Kürt halkının gösterdiği refleksler, Öcalan'ın süreçlere dair verdiği fikirler temelinde milyonlarca insanın tek ses olması bunu zaten göstermiştir de. Bu anlamıyla İmralı adası, tarihte çok defa ada ya da kulelerin kullanıldığı gibi toplumdan fiziksel temelde koparmanın mekanı olarak kurgulanmıştır. Öcalan'ın İmralı esaretine alındığı ilk dönemlerde sorduğu, "milyonları küçük bir hücreye nasıl sığdırabilirsiniz?" sorusuyla durumu anlatmaktadır.

Öcalan'ın toplumsal öncülüğünün en fazla karşılık bulduğu toplumsal kesim nasıl ki Kürtler ise Kürt toplumu içinde de en fazla karşılık bulduğu kesim kadınlardır. Kuşkusuz, hem Kürtler hem de kadınlar özgürlükten en fazla uzaklaştırılanlar oluyor. Tarihsel çıkışlar, adı ya da tanımı ne olursa olsun, erkek egemenlikli sistemlere karşı çıktıkları, sistemlerin erkeksi yanlarını eleştirdikleri oranda var olabilmişlerdir dedik. İşte tam da burada, şu gerçek karşımıza çıkmaktadır: Öcalan paradigması, erkek egemenlikli sistemlere hiçbir şekilde yaşam şansı tanımayan, egemen sistemlere taviz vermeyen, toplum özgürlüğünün kökenine kadınların özgürleşmesi şartını koyan ve kadını tüm mücadele alanlarında, öncü kurumlaşmalarda konumlandıran bir paradigmadır. En zor olanı seçmiştir, Öcalan. Ancak en güçlü ve anlamlı olandır da. En özgürlükçü olan ve toplumun özgürlüksel değerleriyle en fazla buluşandır. Tüm toplumsal kesimlere kadın öncülüğünde özgürlüksel rol biçmedir. Kadının özgür var olmasına duyulan sonsuz güveni barındırmaktadır. Toplumun geleceği, ancak özgürleşen kadına emanet edilebileceğini, bu temelde toplum bireylerinin özgürleşebileceğini anlatmaktadır. Tüm bu tespitler çoğaltılabilir. Özü, kadın öncülüğündeki Kürdistan özgürlük mücadelesinin birleştirici, bütünleştirici gücündedir. Kuşkusuz bu birleştiricilik bir cephe ya da ittifak tarzında değildir. Kadının birleştiriciliği toplumsal parçalanmışlıkları, sınıf ayrımlarını, alt sınıfların ezilmesi olgusunu ortadan kaldırarak, tüm farklılıklarını koruyarak bir arada özgür yaşaması gerçeğinden kaynaklıdır.

Öcalan üzerinde uygulanan tecrit, Kürtler ve Kürdistan Özgürlük Hareketi üzerinde uygulanan soykırım politikasının bir kişi şahsında toplumsal öncülüğe uygulanarak tüm toplumun da bu temelde modellenmesiyle pratikleştirilmektedir. Buna göre hukuk günlük-anlık olarak istismar edilmekte, hak kökünden koparılmaktadır. Kuşkusuz buna zemin olan anayasal hukuki çerçeve de soykırımın önünü açarak, hukukun istismar edilmesine kapıyı açık tutmaktadır. Yeri gelmişken belirtelim, erkek egemenliğini zirvede temsil eden AKP-MHP iktidarında tüm kavramlar kendi hakikatinden koparılmış, tersyüz edilmiş ve toplum düşmanlığı temelinde kullanılır olmuştur. Bu anlamda hukuk da sonuna kadar keyfi uygulamalarla kendi varlık anlamından çıkarılmakta, toplum düşmanlığının icazet belgesi olarak kullanılmaktadır. En başta Kürtler ve Kürdistan özgürlük mücadelesi değerleri, değer olarak görülmediği gibi "suç" kavramı içinde ele alınmış, Kürt olmak "suçlu olmak" şeklinde Türkiye toplumları algısında inşa edilmiştir.

Bu durumda, Kürt Halk Önderi olmak, "en büyük suçlu olmak" şeklinde kurgulanmakta ve nefret söylemi, sınırsız düzeyde geliştirilmektedir. Bu temelde Öcalan paradigması etrafındaki tüm kavramlar, tüm değerler de "suç" tanımı etrafında kurgulanarak toplum dışına itilmeye çalışılmakta, kriminalize edilmektedir. Akabinde Türkiye toplumu nezdinde tarihsel-kültürel toplum olarak kabul edilmeyen Kürt halkı "suçlular topluluğu" olarak inşa edilmek istenmektedir.. Bu durumda Kürt halkı içindeki kadınlar, "suçlular topluluğunun doğurucuları" olarak algılara oturtulmaktadır. "Suç"un büyüklüğü, Kürt'ün, Türk varlığını ve devletini riske atması olarak Türkiye toplumlarının bilincine zorla yerleştirilmeye çalışılarak tüm devlet kurumlaşması, iç ve dış siyaseti buna odaklanmıştır.

Frantz Fanon "sömürgecinin yönettiği dünya karşısında sömürge halkı, suçsuzluğu kanıtlanana kadar her zaman suçludur" der. Kürtler, süreğen bir suçsuzluğunu kanıtlama uğraşı içine itilmiştir.

Bu uğraş, Kürtleri asimile eden, soykırıma uğratan zihinsel altyapı olmuştur. Suçlu olmadığını anlayan ve kendi suçsuzluğunu kanıtlama uğraşına kalkışmayan Kürt bireyi, kendine yabancılaşmayı kendi karakterinde durdurmuş demektir. Kürd'ü "suçlu" addeden yapısal koşullar aşılmadan Kürt'ün kendi hakikatine yabancılaşması önlenemez.

50 yıllık bir mirasa sahip olan Kürdistan Özgürlük Hareketi, Türkiye halkı ve özellikle de sol-sosyalist kesimlerde var olan egemen ulus zihniyetini, şovenist algıyı büyük oranda kırmıştır. Türkiye kadın hareketlerinde Kurdistan kadınlarına dair algının kırılması, Türkiye sol-sosyalist gruplarındaki şovenist algının kırılmasından daha zor ve uzun dönemlere denk gelmiştir. Türkiyeli kadınların, kadın ruhunu, duygusunu, yaşayışını anlaması, daha hızlı ve derin kolektif ruh yaratması gerekirken, bu çok gecikmeli ve kısmî olmuştur. Kürt kadın özgürlük hareketi, büyük mücadeleler vermiş, büyük bedeller ödemiş, çok can verdiği özgürlük yolunda büyük adımlar atmış ve adeta dünya kadınlarına kendini anlatmaya başladığı süreçte Türkiye kadın hareketlerinde mevcut algıyı değiştirebilmenin küçük olanaklarını yaratmıştır.

Bu durum, kuşkusuz konumuz olan tecrit bağlamında ele alındığında Kurdistan kadınının parçalanmış Ortadoğu kadın gerçeğinde, hemcinslerince tecrit edilmesi anlamına gelmektedir. Bugün de tümden bunun kırıldığını söylemek mümkün değildir. Türkiye'de gerçekleşen kadın cinayetleri, kadınlara yönelik hak ihlalleri ya da saldırılar karşısında Kurdistan kadınlarının refleksleri canlı ve diridir. Ancak Kürdistan kadınlarına yönelik saldırılar karşısında Türkiyeli kadınların aynı refleksle hareket ettiğini belirtmek zordur. Tüm kadıncılık iddiasına rağmen, söz konusu kadın Kürt kimliği taşıyorsa, Kürt halkının mücadelesine yakınlık duyuyorsa, egemen sistem saldırıları adeta görmezden gelinmiştir. Bu durum, Kürdistan'da en başta da devlet-orduya mensup kişilerin şiddetine, saldırısına uğrayan, katledilen kadınlara yönelik saldırıları görmeyi engellemektedir. Adeta "suçlular topluluğunun doğurucuları, bu saldırıları hak etmektedir" yaklaşımı pratikleşmektedir. Kürdistan kadınlarına yönelik taciz, tecavüz, hukuk-siyaset dışılık ya da soykırım saldırıları karşısında Türkiye kadın hareketinin girdiği tutum, adeta ölü taklidi yapmak olmuştur. Kuşkusuz ölü taklidi yapma konumunu erkek egemenlikli AKP-MHP diktatörlük iktidarı da görmekte ve derinleştirmektedir.

İmralı Sistemi Var oldukça Özgürlüklerden Söz Edilemez

Leyla Güven için onlarca yıl ceza istenmesi, Ayşe Gökkan'a yönelik erkek devlet nefreti ve intikam saldırıları, Aysel Tuğluk'un içinde bulunduğu duruma yönelik intikamcı devlet terörü karşısındaki yetersiz refleks ve en fazla da Ekin Van şahsında Kürdistanlı kadın gerillaların cesetlerine yapılan insanlık dışı saldırılar karşısındaki görmezden gelme durumu; Türkiye kadın hareketinin en büyük zaafiyeti olmaktadır. Tüm bunlar bir yana, Türkiyeli olan ve Kürt kadınlarıyla omuz omuza mücadele yürüten değerli kadın şahsiyetler de bu tutuma maruz kalmışlardır.

Türkiyeli bir siyasetçi olan Figen Yüksekdağ'ın tutuklanması, yargılanması ve en son "Yıkılacak Duvarlar" adlı şiir kitabının dahi tecrit temelinde saldırıya uğraması da buna örnek gösterilebilir. Basımı ve yaygın okunması üzerinden bir yıldan fazla zaman geçmiş olmasına rağmen, erkek egemenlikli sistemin kadın düşmanlığı bu saldırıyla kendi kurumsal varlığını derinleştirme niyetindedir. Figen, Kürt değildir, ancak Kürdistan kadın hareketiyle buluşmayı en güzel şekilde yapmış, başarmış, kendini özgürleştirmiş, özgürlük mücadelesinde büyük bedeller vermiş bir öncü kadın siyasetçidir. Güçlü bir kadındır. Türkiye kadınlarına örnek olacak bir özgürlüksel duruş içindedir. Adeta Figen'e yönelik sahiplenmeyiş, yeterli dayanışmayı göstermeyişte de Figen'in Kürtleştirilmesi, yani Figen'in ötelenmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Kuşkusuz Türk milliyetçiliği yapanların hepsi Türk olmadığı gibi ötekileştirilmeye çalışılanların hepsi de etnik köken olarak Kürt değildir. Kürdistan özgürlük fikriyatına yakın duran herkes, erkek egemenlikli devlet tarafından "suçlular topluluğuna" eklenmektedir.

Bunların hepsi bir yana, son dönemde gündeme gelen bir örnek de incelenmek durumundadır. Makbule Özer 80 yaşında bir Kürt kadındır. 80 yaşında zindana konulmuştur. Yemeğinden kişisel temizliğine kadar

kendi ihtiyaçlarını karşılayamayacak yaştadır. Buna karşı Kürdistan kadınlarının eylem ve etkinlikleri, protestoları gelişti. Kimi hukuki girişimler de oldu. Ve Makbule Özer 4 ayı aşkın süre sonunda elinde bir kırmızı gül ile zindandan çıktı. "Kürt olduğum için bunlar bana yapıldı" diyerek faşist sistemi özetledi. Var mıdır bir Türkiyeli kadın, bu yaşta, bu durumda ve "suçlu" olmadığı halde esir tutulan? Türkiye devleti zindan verilerini tümden bilmesek de, böyle bir örneğin olmadığını tahmin edebiliriz. Toplum düşmanı insanların; mafyaların, çetelerin, katil ve tecavüzcülerin dahi farklı gerekçelerle zindandan çıkarılıp salıverildiği bir ülkedir, bura. Ancak normal bir Kürt anası-ninesi olan Makbule Özer, 80 yaşında ve zindanda tutulmuştur. Bu adaletsizlik karşısında en fazla duracak, sesini yükseltecek olanlar elbette yine kadınlardır.

Bu durumun kökenine baktığımızda, kadın hareketlerinin ortak cins bilinciyle hareket edemediğini görürüz. Bunun kökeninde de egemen ulus zihniyetini aşamamış olma vardır. Üstün ırk olma, üst sınıf olma, üst sınıfın kadını olma yaklaşımı vardır ki, bu durum kuşkusuz milliyetçiliğin baskısı altında gerçekleşiyor ve kendini yeterli düzeyde özgürleştirememiş anlamına gelmektedir.

Erkek egemenlikli milliyetçi bir ideolojiyle inşa edilen devlet, kimliğine sahip çıkan, mücadele eden ve topluma örnek olan kadınları tecrit ederken, kadın hareketleri de dayanışma göstermiyor; yaşananlar karşısında yeterli refleks gösterilemiyor. Bunun sonucunda tecrit derinleşiyor. Kadın hareketleri içindeki bu parçalılık, parçalanmayı derinleştiren zihniyet, erkek egemenlikli sisteme güç veriyor. Bu durum giderek Türkiyeli kadın hareketlerini marjinalleştirmekte ve başka mecralara yöneltmektedir. Bunun sonucu Türkiyeli kadın hareketi bütün kadınlara hitap etmekten uzak tutuyor ve toplumsallaşmasını zayıf bırakıyor. Toplumsallığın hakikatle, hakikatin bütünlükle bağı yeterince kurulamamaktadır. Ve nihayetinde varolan hakikat yitimi; Türkiye toplumları içinde çok çeşitli boyutlarda parçalanmışlıkları tetiklemektedir.

Bu durum, kadınlar üzerindeki erkek egemenlikli saldırıları daha da artırmakta, her türlü saldırıya zemin sunmaktadır. Zira parçalanmışlıktan güç değil, güçsüzlük doğar. Bunu aşmak, tüm kadın hareketlerinin ve kadınların sorumluluğundadır. Ancak bu konuda en fazla da bilinçlenmesi, durumun farkında olarak aşma temelinde köklü adımlar atması gereken de Kürt kadınları olduğu kadar, Kürdistan özgürlük mücadelesini anlayan ve tanıyan, önyargılarından arınmış Türkiyeli kadın öncülerdir.

Toplumsal mücadelenin en önemli yanı mücadele etmeye karar vermek kadar, dayanışma içinde olabilmektir de. Ortaklıklar kurabilmek, parçalanmışlıktan kurtulabilmek, aynılaşmadan yan yana gelebilmekten söz ediyoruz. Nihayetinde Kürdistan kadınlarıyla dayanışmaktan söz ediyoruz. Neolitik kadın devrimini Türkiye'de günlük tartışma konusu haline getirerek zihniyet devrimi yapmış olan Kürdistan kadınlarından söz ediyoruz. Eşbaşkanlık kavramını Türkiye siyasi literatürüne katmış ve uygulamış olan Kürdistan kadınlarından bahsediyoruz.

Türkiye'de tüm kadınlar saldırıya uğruyor, katlediliyor ve mağdur ediliyor. Aşırı baskıdan, toplumun "değerler" olgusundan ve özgürlükten tecrit edilmesinin bir sonucu olarak toplum patlama düzeyine yaklaşıyor. Kültürel devrim özgürlük odaklı gelişmediğinden bireycilik derinleşmektedir. Adeta kadın ve erkek tanımları belirsizleştirilmekte, cins kimlikleri kaybedilmekte, aşırı erkeksi egemenlik çizgisi, toplumdaki erkeği de "karı"laştırmaktadır. Tüm bunlar köklü mücadele etmeyi gerektirmektedir. Ancak Kürdistan kadınları erkek devletin şiddetine en fazla uğrayan kesim olmaktadır. Türkiye'deki parçalanmışlığın Türkiyeli kadınları getirdiği düzey, Türkiyeli kadınları çoğu zaman direkt erkek-devlet kurumlaşmasının kilit noktalarında olan, mevcut statükonun içinde yer alan kesimlerle aynı tarafa itmektedir. Oysa kadın hareketleri özgürleşerek "laik", statükocu, eskiyen zihniyetlerin içinde kendini ifade edemeyecektir. Bu çizgilerin devri kapanmıştır. Siyasal haklar devri Türkiye açısından büyük oranda kapanmıştır. Bugün dönemsel geriye dönüşler görülse de özünde bu süreç tamamlanmıştır. Bu çizgilerin toplumsal özgürlük devri başlatabilmesi de mümkün değildir. Bu anlamda sistemleri, statükoları iyi çözümlemek, mevcut parçalanmışlığı toplumsal hakikat gerçeğinden yola çıkarak kavramak ve bu temelde hareket etmek gerekmektedir.

Bunları yapabilmek için de en temel adımları atabilmek gerekir. Türkiye'de Öcalan üzerinde uygulanan tecride karşı çıkmadan hiçbir özgürlük adımı atılamaz. İmralı sistemi var olduğu sürece başka özgürlüklerden söz edilemez. İmralı'da Öcalan üzerinde uygulanan ağırlaştırılmış tecrit sistemi var oldukça, toplumun tüm kesimleri üzerinde tecrit ve soykırım saldırıları sürecektir. Erkek devlet sisteminin eline, Kürtlere, Kürt kadınlarına, Öcalan'a yönelik tecrit politikası uygulayabilmesi için verilecek en küçük fırsat, erkek devlet sistemince tüm kadınlara karşı uygulanacaktır ve nihayetinde tüm kadınlar kaybedecektir.

Karmaşık bir şekilde ortaya çıkmaktadır ki, tecrit eden, tecrit edilmektedir. Tecrit edilenin engellenmesi, bütünlük oluşturamaması, tecrit edileni de engellemekte, sınırlandırmakta ve bütünlük oluşturamamasını getirmektedir. Bu Ortadoğu sorunları bağlamında, en başta da Bakurê(Kuzey) Kürdistan bağlamında tartışılan Kürt gerçeğinde çok daha yakıcıdır. Aynı durumun Kürdistan kadınlarına uygulanan tecridin Türkiyeli tüm kadınları özgürleşememek olarak etkilediği gerçeğinde de görmekteyiz. AKP-MHP dikta rejimi Abdullah Öcalan'a tecrit uygularken, tüm Türkiye halkını da yüzyıl paradigmasından sınırlandırmakta, mahrum etmekte, hatta ortaçağın gerisinde uygulamaları dayatmakta, giderek kılıç-kalkan, ok-yay dönemlerini nostaljik zeminde de olsa görünür kılmaya çalışmaktadır. Özünde iktidar, tecridin en büyüğünü Türkiye halklarına uygulamaktadır. Bugün itibariyle, ne konuşacağı, ne düşüneceği, neye güleceği, neye kızacağı dahi belirlenmeye çalışılan toplum bireyleri, tarihsel toplumun ahlaki ve politik gerçekliğinden koparılmaktadır.

Son dönemde artan tecavüz saldırılarında da görmekteyiz. Bir örnek vermek istiyorum. Elinde Türk bayrağıyla caddede yürüyen bir adam, bir kız çocuğunu kaçırmaya çalıştı. Genç kız onun elinden kurtulmaya çalışırken epey uğraştı, adam da bırakmamakta kararlı görünüyordu. Ancak kızı bırakmadığı kadar bayrağı da bırakmıyordu. Elindeki bayrak ile iktidara yanaşan ve halka da mesaj veren bu tecavüzcü, caddedeki tüm insanların gözünün önünde bunu yapmaya çalıştı. Kız çocuğu kendi çabasıyla kurtulup bağırdıktan sonra çevredekiler bir iki tepki gösterdiler. Benzer örnekler çoktur. DAİŞ'in kuran okuyup tecavüz etmesi ile faşist Türk bireyinin bayrakla tecavüz etmesi aynıdır. Her ikisinde de erkek egemenliğinin iktidarlarca şahlandırılması yanında 'Kuran' ve 'bayrakla' tecavüzün kutsanması vardır. Özcesi, tecridin derinlikli ve çok boyutlu yanı, Türkiye halkını giderek faşist karanlığa sürüklemekte, ahlaktan düşürmekte, erkek egemenliğini, faşizmi, tecavüzcülüğü hortlatmaktadır.

Tüm bunlara karşı uygulanacak çözüm bellidir: Tüm kadınlar birleşmeli, özgürlüğün tekil olmayacağının farkına varmalı, özgürlüğü dönemsel iktidarlara ya da statükocu güçlere göre değil, evrensel özgürlük değerlerini esas almalıdır. Kürdistan kadınının öncülüğünde gelişen özgürlük mücadelesini sahiplenmeli, parçalanmışlıktan kurtulmalı ve erkek egemenlikli tüm rejimleri reddetmenin her türlü eylemini geliştirmelidir. Öcalan üzerindeki tecrit kırılmadan, Türkiye'de toplumsal özgürlüklerin yaşanması mümkün değildir. Çünkü iktidarlar, bu tecridi sürdürmek için mütemadiyen milliyetçilik doğuracak, akabinde suç ve suçlu inşasına yönelecek ve toplum sanık sandalyesinde olma ruh halinden kurtulamayacaktır. Oysa, sanık sandalyesinde olmayı hak edenler erkek egemenlikli iktidarlardır. Bu iktidarların yürütücüleri diktatörler, tüm toplumu ve kadınları istismar etmektedirler. Kadın değerlerine düşmanlık besleyenlerdir, bu zihniyetler temelinde inşa edilen kurumların varlığını süreklileştiren kişi ve gruplardır. Bunları aşmak için hem düşünsel hem de eylemsel olarak birleşmek gerekir. Ancak bu şekilde "yıkılır duvarlar."

Figen'in en fazla tecrit edilmeye çalışılan dizelerini Aysellere atfederek bitirelim.

"Yokluğun kıyısında kıvranıyor insanlık,
Bodrumlar yanarken
Karanlıkla kundaklanırken
Issız evlerdeki bebeler
Ve başından vurulurken..."

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Uluslararası İmralı Tecrit Sistemi

Emran Emekçi

Uluslararası İmralı Tecrit Sistemi, Kürtlere biçilen uluslararası statüko ile ilgilidir. 20. Yüzyılın başlarında Ortadoğu haritasını cetvelle çizerek onlarca ulus-devlete bölen dönemin kapitalist hegemonik güçleri, aynı zamanda Kürtleri statüsüz bırakma, parçalayıp dört ulus-devlet içinde fiziki ve kültürel (Araplaştırma, Türkleştirme ve Farslaştırma) soykırımla tarihten silinme gibi ölümcül bir kadere terk etmişti. Abdullah Öcalan'ın bu ölümcül kaderi özgürlük lehine değiştirmek istemesi tüm ezberleri bozuyordu. Kapitalist modernitenin o güne kadar Kürtlere biçtikleri rol piyon rolüydü. Öcalan piyon Kürdü aktör haline getirmek istedi, özgür iradeli Kürtlüğü yaratarak diğer halklarla özgür eşit gönüllü demokratik birlik temelinde ilgili devlet ve hükümetlerle demokratik anayasal çözüme gitmek istedi. Bu durum çözümsüzlükten beslenen uluslararası hegemonik güçlerin ellerindeki kullanım malzemesini, yani piyon Kürdü alıyordu. Onların derdi çözüm değil çözümsüzlüktü, çünkü uluslararası sistem çözümsüzlük üzerine kurulmuş, çözümsüzlükten nemalanıyordu.

Londra merkezli olan bu çözümsüzlük politikasının kökeni 1921 Kahire Konferansına dek uzanır. Bu konferansta Kürt meselesinin çözümsüz bırakılarak dört ulus-devleti (Türkiye, İran, Irak ve Suriye) kendine bağımlı kılmak için sürekli bir sorun ve terbiye sopası olarak kullanılması kararlaştırıldı. Bu politikayla kurtuluş ve cumhuriyetin kuruluş süreci (1919-21) müttefiki Kürtlerle bağının koparılması hedeflendi. Ki o dönem Misakı Milli bugünkü Suriye ve Irak Kürtlerini de kapsayan "Kürtlerin ve Türklerin ortak vatanı" olarak tanımlanmıştı. Amasya protokollerinin ikincisinde "Kürtlerin ırki ve içtimai haklarının tanınacağı" müştereken imza altına alınmıştı. 1921 anayasasıyla Kürt meselesi, vilayet ve nahiye şuralarının özerkliği (Kürtlere nüfusça yoğun oldukları yerlerde kendi kendilerini yönetme olanağı-yerel demokrasi) temelinde çözümüne kavuşturulmuştu. Ancak İngiltere'nin o süreçte yanına çektiği (Dönemin İstanbul hükümetinde Savunma Bakanı Fevzi Çakmak ve yaveri İsmet İnönü başta olmak üzere) Teşkilat-ı Mahsusa deneyimli ittihatçı kadroların karşıdevrimci komplo ve darbeleriyle süreci adım adım karşıtına dönüştürecekti. Bu temelde önce Çerkez Ethem ve Mustafa Suphi komplolarıyla (1921) demokratik cumhuriyetin Çerkezlerle ve Sosyalistlerle bağını kopardı. Bunlarla içi içe aynı yıl Birinci Ankara Antlaşmasıyla Suriye Kürtleri Misak-ı Milliden koparıldı. Ardından Lozan sürecinde yayınlanan Musul-Kerkük Deklarasyonu ile de Irak Kürtleri Misak-ı Milliden koparıldı. Buna itiraz eden ve onaylamayan birinci meclisin feshi ardından merkezi liste usulüyle tepeden belirlenen, ağırlıklı olarak İngiltere yanlısı ittihatçı bürokratların doldurulduğu ikinci meclis eliyle hem Lozan anlaşması onaylandı hem de 1921 demokratik cumhuriyet anayasası yürürlükten kaldırılarak yerine antidemokratik katı merkeziyetçi 1924 anayasası ikame edildi. Cumhuriyet bu temelde demokratik temellerinden ve Misak-ı Milliden koparılarak minimal antidemokratik tekçi, katı merkeziyetçi cumhuriyet olarak tanındı, ama bu aynı zamanda Cumhuriyetin temeline etkileri günümüze kadar süren Kürt meselesinin çözümsüzlüğünü yerleştirip, sürekli bir kriz halinde kendilerine bağımlı kılma

politikasıydı. 1945'lerden sonra hegemonyayı devralan ABD aynı çözümsüzlük politikasını devam ettirdi.

Büyük Ortadoğu Projesi ve Öcalan

1990'lara gelindiğinde Kürt hareketinin kitleselleşmesi, bu yüz yıllık çözümsüzlük statüsünü zorluyor ve demokratik yönde değişmeye götürüyordu. Ancak buna karşı çözümsüzlükte ısrar eden İngiltere, ABD-NATO, İsrail ve Avrupa devletleri ile onların Türkiye uzantısı Gladio yöntemleriyle tasfiye politikaları devreye konuldu. Bu yaklaşım, sorunu Öcalan ile diyalog halinde demokratik siyasi yoldan çözmek isteyen Özal ve ekibinin tasfiyesine yol açtı. Öcalan çözüm muhatabını yitirmişti ama demokratik siyasi çözüm arayışları broşür haline getirilen 'Bir Muhatap Arıyorum' ile devam etti. 1995 Ateşkesiyle bu arayışını somutlaştırmak istediği biliniyor. Ancak bahsedilen çözüm karşıtı uluslararası güçler ve yerel Gladio uzantıları bu süreci de demokratik çözüm ve barışın asıl muhatabı Öcalan'a yönelik bombalı suikast (6 Mayıs 1996) ile sabote ettiler. Bombalama ile aynı saatlerde Londra ve ABD basınında "Apo öldü" haberlerinin yapılması tesadüf değildi. Olayın çözüm karşıtı anılan uluslararası güçlerin Gladio örgütü ile bağını gösteriyordu. Olayın ardından ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesi (BOP) gündeme geldi. Bu projenin birinci hedefi Öcalan'dı. Çünkü Öcalan, bu projeye karşı halklar lehine Demokratik Ortadoğu Projesini savunuyor ve bu çizgi bölgede de giderek halklar lehine gelişme gösteriyordu. Bu çizgi, iki yüz yıldır Ortadoğu'ya dayatılan böl-yönet esaslı statükocu ulus-devletler sistemine dayalı ABD'nin Büyük Ortadoğu Projesini zorluyordu. En önemlisi de Öcalan, kapitalist dünya sistemi hegemonlarının yıllardır Kürtlere biçtiği piyon rolünü ters yüz ediyor, özgür Kürt bireyi ve toplumunu açığa çıkarıyor, giderek onu Ortadoğu'da aktör haline getiriyordu.

1998'lere gelindiğinde, ABD'nin başını çektiği kapitalist dünya sisteminin 'Büyük Ortadoğu Projesi' ne karşı Öcalan'ın halklar lehine 'Demokratik Ortadoğu Projesi' bir alternatif haline gelmişti. O yıllarda Arap basınında Öcalan için "Çağdaş Selahaddin'i Eyyubi" yorumları yapılıyordu. Kapitalist modernitenin denetimine girmeyen, hegemonyadan bağımsız, halklar lehine özgür, eşit gönüllü demokratik anayasal birlikleri sağlama yönünde gelişme gösteriyordu. Bu durum kapitalist hegemonların Ortadoğu'da cetvelle çizilmiş yapay ulus-devletlere ve böl yönet oyunlarına dayalı politikalarını işlemez kılıyor, oyunlarını, planlarını alt üst ediyordu. O yüzden Öcalan onlar için oyunbozan biriydi, denetim altına girmiyordu, kendi öz gücüne dayanan halklar lehine hegemonyadan bağımsız ve özgürlükçü çizgiden vazgeçmiyordu. Bu da onların işine gelmiyor, onlar için tehlike oluşturuyordu. O nedenle Öcalan'ı gözden çıkardılar, o nedenle uluslararası İmralı tecrit sistemini devreye koydular. Öcalan daha Şam'da iken kendisiyle görüşmeye giden ABD ve İsrail elçilerinin kendi Büyük Ortadoğu Projesine gelmesi yönündeki tekliflerini reddetmiştir; onlara "Ben ilke adamıyım. Halkların binlerce yıllık özgürlük ve eşitlik ütopyasını temsil ediyorum. Biz özgürlük savaşçısıyız, başkalarının savaşçısı olmayız" yanıtını vermiştir. Sonuçta Öcalan'ı kontrol edemeyeceklerini, kendi politikalarına çekemeyeceklerini anlayınca ürktüler, çok öfkelendiler, Öcalan'a çok kızdılar. Ardından Suriye'ye bilinen büyük baskıyı uyguladılar, Suriye'yi tehdit ederek 1998'de Öcalan'ın buradan çıkmasını sağladılar. Suriye'den çıkışta Öcalan'ın önünde iki seçenek vardı; dağ yolu ve Avrupa yolu. O dönem dağa çıkabilirdi ancak bu durum askeri yolu tercih etmek olacaktı. Bu ise savaşın daha da derinleşmesi, milyonlarca insanın ölmesi olacaktı. Bunun yerine tek bir insanın dahi ölmediği siyasi demokratik çözümü esas aldı. Bu yönlü diplomatik ve siyasi çözüm çalışmalarının daha yararlı olacağını düşünerek Avrupa'yı tercih etti.

Avrupa'da özellikle Roma sürecinde yedi maddelik demokratik çözüm ve barış çağrıları, önerilerine İngiltere, ABD ve AB destek vermiş olsalardı Türkiye'nin siyasi çözüme gelmesi zor olmayacaktı. Ancak İngiltere ve ABD olumsuz yanıt verecek, Öcalan ve hareketini "terör" kapsamında hedef göstererek AB ülkelerini de bu çizgiye çekecek, Öcalan'a Avrupa hava sahasını kapatacak, ısrarla Avrupa toprakları dışına çıkmaya zorlayacaklardı. En son vardığı Yunanistan'da ABD-Yunan hükümeti işbirliğiyle getirdikleri kaydı olmayan gizli CIA uçağıyla Güney Afrika'ya götürüyoruz aldatmasıyla Kenya'ya kaçırılacaktı. Kenya ABD-CIA ve MOSSAD

denetiminde bir ülkeydi ve burada etkili olacaklardı. ABD yetkililerinin deyimiyle Öcalan burada artık tamamen kendi kontrollerindeydi ve teslim için hazırdı. Ancak teslimi Türkiye ile yapılacak pazarlıklara bağlı olacaktı. Bu temelde 4 Şubat 1999'da Türkiye'ye gelen CIA-MİT gizli protokolü yapılacak ve aynı gün İmralı ada hapishanesi boşaltılarak tek tutuklusu Öcalan olacak şekilde yeniden inşa edilecekti. O dönem mevzuatına göre bir cezaevinin kuruluşu, tadilatı, değişikliği Adalet Bakanlığı kararına dayalı olmalıydı, ancak İmralı cezaevine ilişkin Resmi Gazetede yayınlanmış böyle bir karar yoktur. Dolayısıyla İmralı ada cezaevi yasaya göre değil, ABD-CIA heyeti ile MİT arasında çok önceden, daha 4 Şubat günü gerçekleştirilen gizli protokole göre kurulmuş tek kişilik bir cezaevidir. Amaç tecrit ve baskılarla Öcalan'ın özgürlük iradesini kırarak kendi çizgilerine çekmekti. Öcalan'a göre "İmralı cezaevi, Türkiye'deki cezaevleri sisteminden çok farklıdır. Diğer cezaevlerinin statüsü burada uygulanmıyor. Buranın statüsü ve yapısı gizli bir anlaşmayla olmuştur. ABD buna benzer gizli anlaşmalarla birçok yerde böyle birçok cezaevi kurmuştur. İmralı cezaevi de ABD tarafından gizli anlaşmayla kurulan özel cezaevlerinden biridir. Bunu yaparken AB'nin de fikri ve onayı alınmış ve buranın yapısı ve koşullarının da ne olması gerektiğini belirlemişler. İnsan bu koşullara altı gün bile dayanamaz. Atılmışız buraya. Dünyanın en ağır tutsağıyım, bunların içinde Batı da var. Beni kapitalist dünya sistemi tutsak etmiştir, devlet de beni bir koz, bir rehine olarak elinde tutuyor. Burada siyasi bir rehineyim. Konumum böyle bilinmelidir. Bunu şöyle bir benzetmeyle de açıklayabilirim; solunum cihazına bağlı birisi gibiyim, istedikleri zaman fişi çekebilirler. Tecrit durumunun ağırlaştırılması zaten idam anlamına gelmektedir. Dünyada bu koşullarda başka kimse yok, bir tek ölmediğim kaldı. Avrupa İşkenceyi Önleme Komitesi'ne (CPT) sıradan yaklaşmamak gerekir, arada bir gelip giden bir heyet olarak görmemek gerekir, burada olup bitenlerden haberleri vardır. Avrupa Komitesi'ne bağlı bir oluşumdur, dolayısıyla bir bütün olarak Avrupa Konseyi'nin de bilgisi var. Burayı Başbakanlığa bağlı kriz merkezi yönetiyor diyorlar ama değil, burası direkt ABD'ye bağlı. Başından beri cezaevi yönetmeliğinin bile uygulanmamasına anlam verememiştim. Ama ortaya çıktı ki İmralı cezaevi ilk Guantanamo tarzı cezaevidir. Burada bana yapılan uygulamalardan dersler çıkarılıyor. Bir insanın bastırılmaya ne kadar dayanabileceğini ölçüyorlar." demiştir.

Tecrit ve baskılarla irade kırma ve kendi çizgisine çekme esasına dayalı kurulan İmralı tecrit sistemi, Öcalan'a göre üç ayaklı bir sistemdir: Bir ayağı ABD, bir ayağı Avrupa bir ayağı da Türkiye olan, kendine özgü yanları ve derinliği olan bir sistemdir. Yıllardır devam ediyor. ABD Büyük Ortadoğu Projesiyle Kürtleri denetimine alarak, Farsları, Arapları ve Türkleri dizginlemek amacındaydı. Kürtleri denetime almak, Ortadoğu'yu dizginlemek, Ortadoğu'yu denetime almak demekti. Öcalan bu oyunları görüyor, oyunlarına gelmiyor, onlar için oyunbozan adamdı. Bir türlü onların denetimine girmiyor, kendisini ve temsil ettiği özgürlük hareketini onlara kullandırtmıyor, Kürt halkını da bunların etkisinden koruyordu. Bunlar Öcalan'ı iyi gözlemlemiş, tanımış ve iyi biliyorlardı, denetim altına alınacak bir kişilik olmadığını tespit etmişlerdi. Kapitalist modernitenin denetimine girmeyen Öcalan, onlar için tehlike oluşturuyordu, bu nedenle gözden çıkardılar, bu nedenle uluslararası komployla korsanca kaçırarak İmralı tecrit sistemine aldılar. Öcalan'a göre "Ortadoğu'da Kürt meselesiyle ilgili bir boşluk vardı, biz bu boşluğu özgürlük temelinde doldurmak istiyorduk, çıkışımız başından beri özgürlük ve demokrasiye dayanıyordu. Bu da kapitalist dünya sisteminin hegemon güçleri ABD, İngiltere, İsrail'in işine gelmiyor, bunu istemiyorlardı. Hem Kürt işbirlikçilerin hem bölge ulus-devletlerinin hem de onların emperyalist hegemonları açısından ne beklenen, ne de kabul edilecek bir çıkış söz konusuydu. Bunlar çoktandır özgür Kürtlüğü defterlerden silmiş olup tarih dışı saymaktaydı. Özgür Kürtlük, özgür Kürt birey ve toplumu, onların tüm ezberlerini bozuyordu. Şahsımda dışlanan ve tek kişilik bir ada cezaevine mahkûm edilmek istenen esasta bu özgür Kürtlüktür." Bu konuda ABD'nin etkisi biliniyor, buradaki sistemin bir ucu CIA'ye dayanıyor, diğer ucu Avrupa'ya. Avrupa Öcalan'a hava sahasını kapatma, iltica hakkı tanımayarak Avrupa toprakları dışına çıkarılarak Kenya'ya kaçırılmasında rol oynamıştır. Korfu'dan Kenya'ya kaçıran uçak da kaydı olmayan gizli bir CIA uçağıydı. Kenya ise zaten ABD-CIA'nın denetiminde bir yerdi. Buradayken ABD tarafından derdest edilmiş

ve Türkiye'ye teslim edilmişti. Türkiye'nin rolü sadece Nairobi havaalanına giderek teslim almaydı. "ABD teslim ediyorum dedi, Türkiye'de teslim aldı. Yani Türkiye'nin kendi başarısı değildir." Zaten Öcalan'ı teslim etme teklifini Türkiye'ye götüren de bizzat CIA'nın kendisiydi. Öcalan daha Yunanistan'ın Kenya büyükelçiliğinde olduğu sıralarda, yani 4 Şubat'ta bir CIA ekibinin Türkiye'ye gelerek MİT'e Öcalan'ın teslimini teklif ettiği ve bu temelde İmralı cezaevine konulması yönünde gizli protokol/anlaşma yaptığı, İmralı cezaevinin bu tarihten itibaren boşaltılarak tek tutuklusu Öcalan olacak şekilde yeniden inşa edildiği biliniyor. Fakat bu yapılırken AB'nin de fikri ve onayı alınmıştır. Nitekim Öcalan İmralı'ya konulduğu gün cezaevine giden bir CPT yetkilisi kendisine "Bu cezaevinde kalacaksın biz de Avrupa Konseyi üzerinden takipçisi olacağız" demiştir.

AB'nin uluslararası İmralı tecrit sistemi içindeki rolü, CPT raporları ve AİHM kararları üzerinden kısmi iyileştirmeleri öneren tavsiyelerde bulunmaktan ibarettir. Türkiye zaten bu tavsiyeleri de yerine getirmemektedir. Örneğin AİHM 12 Mart 2003-12 Mayıs 2005 tarihli kararıyla Öcalan'ın hukuk dışı kaçırılmasını göz ardı ederek, uluslararası korsanca kaçırılmasını onaylamıştır! Herkesin gözü önünde gerçekleşen bir kaçırma olayını hukuk hileleriyle örtbas etmiştir. AİHM, o güne kadar Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5. maddesini, birey lehine yorumlamıştır. Ama Öcalan olayında tersi yoruma giderek devletler lehine yorumlamıştır. Hukuka göre devlet değil devletlere göre hukuk çizgisine kaymıştır. Anılan kararlara göre Öcalan, tüm devletleri tehdit eden "Tehlikeli Kişi" olduğundan hukuk koruması (İade sözleşmesi, iltica prosedürü, Dublin anlaşması, ölüm cezasıyla aranan devletlere iade edilemezliği ilkeleri) dışındadır; dolayısıyla tüm devletleri tehdit eden "tehlikeli kişi" olduğundan devletler arası gizli veya zımni uzlaşmalarla kaçırılabilir kararını vermiştir. Bu temelde daha sonra ABD'nin tüm dünyada "Yüzen cezaevleri" ve "Uçan cezaevleri" olarak tanımlanan hukuk dışı adam kaçırmalarına da geçit vermiş oluyordu. Uluslararası ve ulusal hukukun rafa kaldırıldığı bir döneme AİHM Öcalan kararı ile geçildi. Kaldı ki Öcalan "Tehlikeli Kişi" değildi; aksine Avrupa'ya Kürt sorunun Türkiye ile demokratik siyasi çözümüne uluslararası destek sağlamak için (Roma'da yedi maddelik çözüm paketini, Clinton, Blair başta olmak üzere tüm devlet başkanlarına, dışişleri bakanlarına ve ilgili uluslararası kurumları gönderdiği mektupları da) gittiği de görmezlikten gelinmiştir. Bu temelde kararına yönelik tepkileri dengelemek için verdiği "Adil yargılanmanın olmadığı dolayısıyla yeniden yargılamanın yapılması gerektiği" yönündeki kararı da Türkiye tarafından uygulanmamıştır. Türkiye'nin duruşma yapmadan, Öcalan'ın savunmasını almadan dosya üzerinden "Yeniden yargılansa dahi sonucun değişmeyeceği" gerekçesine dayandırdığı kararını da AK Bakanlar Komitesi aynı gerekçeyi tekrarlayarak onaylamıştır! Son tahlilde tüm hukuki süreç göstermelik olmaktan öteye gitmemiştir. Öcalan'a göre "Süreç içinde de ortaya çıktı ki şahsım ve Kürt sorununun geneli konusunda ABD-AB-Türkiye Cumhuriyeti'nin yoğun bir iletişim ve uzlaşma arayışında olmalarıdır. Türk devleti, geniş ekonomik tavizlerle Türkiye'deki özgürlük ve demokrasi çizgisini tasfiye etme karşılığında Irak'taki milliyetçi Kürt ulus-devlet oluşumunu şartlı bir destekleme tutumunda ısrarlıdır. Bu konularda çok yoğun görüşmelerin yapıldığı her gün daha çok açığa çıkmıştır. Zaten ABD ile bu taviz ve uzlaşmalar açıktan yürütülmüştür. Demek ki bu uzlaşmalardan en önemlisi, kaçırılarak İmralı cezaevine konulmam, adil yargılanma hakkı tanınmadan yargısız infaz altında tutulmam ve Türkiye'deki Kürt özgürlük hareketinin tasfiyesi olmaktadır." Bu temelde yirmi dördüncü yılına giren İmralı tecrit süreci boyunca hukuk ve yasalardan ziyade, ABD-AB-Türkiye ilişkileri bağlamında Kürt sorununa dair yürütülen politikalar belirleyici olmuştur. Öcalan'a göre "Bu politikalar sistemlidir, sadece Türk cezaevi politikaları olarak yaklaşım göstermek önemli yanılgılara yol açar. Uygulananlar da herhangi bir politika değildir. En incelmiş politikalar ile stratejiler büyük oranda el altından ABD, Türkiye ve AB ilişkileri bağlamında kapsamlı ve birleşik olarak yürütülmüştür." Türkiye'nin rolü, bu politikaların uygulanmasında bekçilik ve gardiyanlık yapmaktır. AB ise, ABD'nin belirlediği ve Türkiye'nin infaz ettiği bu politikalara "hukuk" kılıfı giydirme ve noter gibi onaylamaktan öteye gitmemiştir.

Son olarak, AİHM'in 18 Mart 2014 Tarihli Öcalan 2 kararı, cezaevi koşullarının ihlal olarak kabulü

kısmen onaylanması biçiminde olmuştur. AİHM bu kararıyla Öcalan'ın cezaevi ve 17 Kasım 2009 tarihine kadarki tecrit koşullarını Sözleşme'nin 3. maddesinde geçen işkence ve kötü muamele kuralını ihlal ettiğine hükmetmiştir. Bu tarihten dosyanın incelenmeye alındığı 2011 yılının ikinci yarısına kadar ki tecrit uygulamalarını ise işkence ve kötü muamele düzeyinde görmemiştir. En önemlisi de Öcalan'ın cezaevi koşullarını olumsuz yönde daha da ağırlaştıran 1 Haziran 2005 yasalarıyla getirilen düzenlemeleri ve Türkiye'nin bu düzenlemeleri dayandırdığı "Tehlikeli Kişi", "Terörist" ve "Yüksek Güvenlik" anlayışını onaylamıştır! Sadece "ölünceye kadar ağırlaştırılmış müebbet hapis" cezası düzenlemesinin şartlı tahliye ve umut hakkı tanımayan kısmını Sözleşmenin 3. maddesini ihlal eden bir ceza infaz politikası olarak kabul etmiş, hükümette, "Ölünceye kadar ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası" mevzuatını umut hakkı bağlamında değiştirme tavsiyesinde bulunmuştur. Türkiye bu tavsiyeyi de yerine getirmemiş, sekiz yıldır hala yasal mevzuatını bu yönlü değiştirmemiştir. Tersine AİHM kararları ve CPT tavsiyelerine rağmen Türkiye 2014 yılından itibaren Öcalan'ın cezaevi koşullarını daha da ağırlaştırma yoluna gitmiştir. Hatta ağırlaştırmanın da ötesine geçilmiş, Öcalan'ın "mutlak tecrit" dediği, yetkililerin deyimiyle "İmralı'ya gömme" uygulamasına geçilmiştir. Bu uygulamalara karşı AİHM nezdinde yapılan başvurular da, aradan yıllar geçmiş olmasına rağmen halen karara bağlanmış değildir. CPT'de tüm taleplere rağmen prosedürü başlatma yetkisini bu süre zarfında kullanmadı, hala da kullanmamaktadır. Bu yaklaşım, Türkiye'yi tecriti adım adım ağırlaştırma konusunda daha da cesaretlendirmiştir. Bu yüzden 27 Temmuz 2011 tarihinden bu yana avukatla görüştürmeme uygulamasına, 06 Ekim 2014 tarihinden bu yana aile ve vasi ile görüştürmeme, Nisan 2015 tarihinden itibaren heyetle görüştürmeme uygulaması eklenmiştir. Ardından 15 Temmuz 2016 darbe bahanesiyle, Bursa 1. İnfaz Hâkimliğinin 20 Temmuz'da aldığı aile, avukat, vasi ve her türden ziyaretçi kabulünün yasaklanması, mektup, telefon, faks ve her türden yazışmalarının kesilmesi kararıyla birlikte dış dünya ile tüm bağının koparıldığı tam ve mutlak tecrit uygulamasına geçilmiştir. 2018 yılında OHAL kaldırılsa da uygulamalar bu sefer üç aylık hiçbir inandırıcılığı olmayan disiplin cezaları türetilerek aile görüştürmeme, altı aylık sürelerle yinelenen hiçbir hukuki, yasal ve maddi temeli olmayan mahkeme kararlarıyla avukatla görüştürmeme tarzında sürdürülmüştür. 2019 17 Nisanı'nda avukat yasağı kaldırılsa da istisnai beş görüşme hariç fiilen sürdürülmüş ve 2020 yılına girerken yeniden mahkeme kararları ile zaten fiilen sürdürülen aile ziyareti, telefon, mektup, iletişim yasakları ile avukat yasağı yeniden resmi hale getirilmiştir. CPT, 2020 raporunda disiplin cezaları ve avukat yasaklama kararlarının inandırıcı olmadığı, aile ve avukat görüşmelerinin uygulamada etkili hale getirilmesi tavsiye edildiği halde, Türk hükümetinin buna cevabı yeni disiplin cezası ve avukat yasağı kararları vermek olmuştur. En önemlisi de 25 Mart 2021 tarihli telefon görüşmesinin kesilmesinden bu yana Öcalan'dan hiçbir haber alınamamaktadır. Avukatları tarafından gönderilen mektup, telgraf ve fakslara yanıt alınamadığı gibi muhatabına ulaşıp ulaşmadığı da belirsizdir. CPT bu konuda özellikle haber alamama ve iletişimsizlik halinin açıkça işkence yasağının ihlali olduğunu tespit etmesine rağmen sürdürülmektedir.

Öcalan'ın İmralı Konumu Stratejik Barış, Kardeşlik ve Özgür Birliktelik Duruşudur

İmralı tecrit politikasının 2015'ten beridir geldiği aşama yetkililerin deyimiyle "İmralı'ya gömme", Öcalan'ın deyimiyle "mutlak tecrit"dir. "İmralı'ya gömme" veya "Mutlak tecrit", Öcalan'ın dış dünya ve temsil ettiği politik çizgiyi benimseyen toplum ile de bağını koparma anlamına gelmektedir. Daha İmralı ada cezaevine alınma sürecinde Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel, bir gazetecinin neden İmralı sorusuna, Öcalan'ın milyonlarca taraftarı var, kara cezaevine koyarsak her gün gelip gösteri yapmalarının önüne geçemeyiz mealinde yanıt vermesi hatırlardadır. Bu temelde tecrit, aynı zamanda Öcalan'ın toplumla bağını koparıp siyaseten öldürme/bitirme amaçlı bir politikadır. Kapitalist dünya sistem hegemonları ABD, İsrail, İngiltere ve dolaylı olarak AB'nin İmralı sistemi çerçevesinde onayladıkları Öcalan'a özgü keyfi ve hukuk dışı infaz politikasıyla amaçlanan; Öcalan'ı ağırlaştırılan ve sağlığını bozan cezaevi koşulları

içinde tutarak, tecrit ve baskılarla iradesini kırma, özgürlük çizgisinden vazgeçirerek kendi politikalarına çekmeydi. Bu temelde fizikiden ziyade anlamca öldürme hedeflendi. Bu temelde Öcalan'ın İmralı'ya konulmasıyla birlikte ABD ve İsrail, İmralı sistemine hâkim olsalar da burada da Öcalan'ı denetimleri altına almayı başaramadılar. İmralı süreci boyunca yıllardır uygulanan tecrit ve baskılarla Öcalan'ın özgürlük iradesini kırma, özgürlük çizgisinden vazgeçirerek kapitalist modernite sisteminin sacayağı olan milliyetçi ulus-devletçi çizgiye çekerek kontrol altına alma politikası da tutmayacak, Öcalan temsil ettiği özgür Kürtlük iradesini burada da onlara teslim etmeyecekti. Tersine Öcalan yirmi üç yıllık İmralı direnişi, duruşu ve savunmalarıyla bu politikayı boşa çıkarmakla kalmamış, kapitalist modernite sisteminin alternatifi demokratik modernite sistemiyle özgürlükçü Kürt birey ve toplumu ile Ortadoğu halklarını daha güçlü ideolojik ve politik donanıma kavuşturmuştur. Bu temelde uluslararası İmralı işkence sistemiyle amaçlanan "irade kırma ve kendi çizgisine çekme" politikası sonuçsuz kaldığından, 2015 yılından itibaren yetkililerin "İmralı'ya gömme" dedikleri mutlak tecrit politikası devreye konulmuştur.

Bu politikanın uygulanma biçimi, Öcalan'ın aile, avukat, ziyaretçi, mektup, faks, telgraf gibi haberleşmeler de dâhil dış dünya ile tüm bağının koparılması biçiminde uygulanmıştır. Açlık grevleri ve toplumsal tepkilerle iki kez gerçekleşen aile ve telefon görüşmesi, 2019 yılında gerçekleşen beş avukat görüşmesi, tepkileri yumuşatmaya yönelik istisnai durumlar olup, 2015 yılında uygulamaya konulan mutlak tecritin kalktığı veya yumuşatıldığı anlamına gelmez. Tersine son telefon kesintisi (25 Mart 2021), aile ziyareti ve avukat yasaklamaları da bu politikanın ısrarla ve kararlıca sürdürüldüğünü net şekilde göstermektedir. Bu tarihten beri süregelen İmralı'dan haber alamama sürecinde dikkat çeken en önemli hususlardan biri de tüm mutlak tecrit ve haber alamama koşullarına rağmen Öcalan'ın etki ve gücünün her geçen günü daha da artıyor olmasıdır. Dış dünya ile bağı tamamen kesilen ve hiçbir söz söylemesine fırsat verilmeyen Öcalan ismi ve Kürt meselesi etrafında yürüyen tartışmalar bunun en önemli göstergesidir. Tecrit ve savaş politikası nedeniyle Türkiye'nin siyasi, ekonomik, hukuki, kültürel, sosyolojik vd. her alanda çoklu kriz durumuna girdiği bilinen ve görülen bir gerçekliktir. Türkiye Devleti'nin bu düzeyde bir kriz aşamasında olmasının en önemli nedenlerinden biri hiç şüphesiz Kürt meselesinde çözümsüzlük, tecrit ve şiddet politikasında ısrarcı olması ve tüm kaynakların dar rantçı bir gruba ve bu politikaya peşkeş çekmesidir. Bu nedenle Türkiye'de insan hakları ve demokrasi arayışında olan tüm çevreler Kürt meselesinde şiddet politikasından vazgeçilmesini demokratik çözüm yollarının esas alınmasını önermektedir. Öcalan'a yönelik tecrit de Kürt meselesinde şiddet politikasında ısrar veya demokratik çözüm yolundan birinin tercih edilmesi ile ilgilidir.

Öcalan'a göre tecrit, hukuki ve siyasi seçeneğin devre dışı bırakılması, şiddet politikasında ısrar anlamına gelmektedir. Gelinen aşamada mutlak tecrit, Öcalan'ın İmralı süreci boyunca temsil ettiği demokratik çözüm ve barış çizgisinin de tecridi anlamına gelmektedir. Bu bağlamda tecrit politikası Öcalan'ın İmralı duruşu-pozisyonuyla da sıkı sıkıya bağlantılıdır. Öcalan'ın İmralı'daki yirmi üç yıllık İmralı duruşunun ana özeti 'Demokratik Dönüşüme Evet Tasfiyeciliğe Hayır'dır. Öcalan bu temelde İmralı'daki konumunu; "Buradaki konumum devletle ya birbirimizi boğazlarız ya da demokratik çözüm ve barışı sağlarızdır. Eğer İmralı'dan demokratik dönüşüm yönünde bir uzlaşma çıkarsa, bu bin yıllardan beri halkın özlemle beklediği bir bayram olacaktır. Yıllardır tecritte bu amaç için dayanıyor, bunun için sabrediyorum" şeklinde tanımlamıştır. Yani Öcalan'ın İmralı konumu stratejik barış, kardeşlik ve özgür birlikteliği esas alıyor. Türkiye halkı ve devletiyle onurlu bir barış temel amacıdır. Bu çizgiyi '93'ten beri devletle dolaylı ilişkilerle, 2009-11 ve 2013-15 süreçlerinde ise demokratik müzakerelerle sonuca götürmek istemiş, halen de bu çizgiyi sürdürmektedir. Dolmabahçe Mutabakatından sonra 7 Ağustos 2019 tarihli son avukat görüşmesinde de çağrısı yine bu temeldedir. Son tahlilde içinde tutulduğu mutlak tecrit koşullarına rağmen İmralı sürecinin demokratik çözüm ve barışla sonuçlanması için hala da hükümet ve devlet irade gösterirse demokratik çözüm ve barış için üzerine düşeni yapacağını söylemiştir. Son çağrısı da yanıtsız bırakılan Öcalan, yirmi dördüncü yılına giren İmralı süreci boyunca ortaya koyduğu demokratik çözüm projelerine yanıt verecek ciddi bir siyasi irade bulamamıştır, çıkanlar da oyalama

ve tasfiye yaklaşımı içinde olmuştur. Öcalan'a göre Türkiye devleti ve hükümeti bu konuda hala karar vermiş değildir veya verememektedir, çünkü bağlı bulunduğu uluslararası İmralı tecrit sistemini inşa eden kapitalist modernitenin hegemon güçlerine göbekten bağımlıdır. "Bu süreçte şunu çok iyi algıladım ki, Türklük ne kendi adına savaşabilir, ne de barışabilir. Kapitalist hegemonyanın ona biçtiği rol, Türk halkı da dâhil, tüm Ortadoğu halklarının kapitalist sistemin baskı ve sömürüsüne açık hale getirilmesinde kaba bir jandarma rolü oynamak, bekçilik ve gardiyanlık yapmaktır. Hem Avrupa'nın içinde, hem dışında, sağlam kazığa bağlanmış Türkiye ve Anadolu kültürleri onlar için çok önemlidir" sözleriyle bu gerçeğe işaret etmiştir. Bu nedenle çözümsüzlük çıkmazına karşı üçüncü yol denilen demokratik ulus bloğunu, demokratik ittifak, demokratik anayasa ittifakını önermiştir. İtalya-zeytin dalı ve İspanya-demokratik anayasa hareketi örneklerini vererek bu bloğun yüzde on beşin üzerine çıkarak yüzde otuzlar veya seksenlere iktidara gelerek siyasi irade boşluğunu doldurmasıyla ancak Kürt sorunun demokratik çözümü ve barışı mümkün hale gelecektir. Kürt meselesinin çözümsüzlüğü üzerine kurgulanan İmralı tecrit sistemi de ancak bu temelde sona erebilir. Çünkü İmralı tecriti sistemsel bir sorundur ve ancak sistem değişikliğiyle, demokratik çözüm ve barış ve onun demokratik cumhuriyet anayasası ile ortadan kalkabilir.

Sonuç olarak;

Yirmi dördüncü yılına giren uluslararası İmralı tecrit sistemi sadece Öcalan ile ilgili değildir, yirminci yüzyılın başlarında kapitalist dünya sisteminin dışladığı, çözümsüz bıraktığı Kürt sorunuyla bağlantılıdır. Dolayısıyla tecrit, Kürt sorunun demokratik çözüm ve barışına yönelik bir tecrittir, tarihsel çözümsüzlük politikasının bir uzantısı olup çözüm isteyen özgür ve demokrat Kürtlüğün, Kürt halkının özgürlüğünün ve özgürlük iradesinin tasfiyesi ile ilgilidir. Fakat Öcalan, şahsında temsilini bulan özgür Kürtlük iradesini İmralı baskı ve tecrit sürecinde de kimseye teslim etmemiştir. Kapitalist modernite sisteminin inşa ettiği uluslararası İmralı sistemine yanıtı, savunmalarıyla alternatifi demokratik modernite sistemini geliştirmek olmuştur. Bir başka deyişle Öcalan Türkiye'nin değil kapitalist dünya sisteminin tutsağı olduğunu bilinciyle savunmalarını da bu kapitalist dünya sistemine karşı geliştirmiştir. Öcalan halen içinden geçmekte olduğu süreci dördüncü ve sonuncu savunma katmanı olarak değerlendirmektedir. Bunlar 'Demokratik Uygarlık Manifestosu-Kapitalist Modernitenin Aşılması Sorunları ve Demokratik Modernite' adı altında beş cilt; birinci cilt 'Uygarlık', ikinci cilt 'Kapitalist Uygarlık', üçüncü cilt 'Özgürlük Sosyolojisi', dördüncü cilt 'Ortadoğu'da Uygarlık Krizi ve Demokratik Uygarlık Çözümü', beşinci cilt Türkiye ve Kürdistan özgülüne indirgenmiş 'Kürt Sorunu ve Demokratik Ulus Çözümü' halinde tamamlanmıştır. Böylece Öcalan kapitalist modernite sistemini tarihsel, toplumsal, güncel tüm boyutlarıyla adı geçen savunmalarında çözümleyerek onun alternatifi demokratik modernite sistemini geliştirerek uluslararası İmralı tecrit sistemine güçlü teorik yanıtını vermiştir. Son tahlilde İmralı somutunda ve Öcalan şahsında yaşanan kapitalist modernite sistemi ile onun alternatifi demokratik modernite sistemi arasındaki çelişki ve mücadeledir. Bu bir sistemler arası mücadeledir ve en yoğunca yaşandığı alan da hukuk ve yasaların nüfuz etmediği İmralı cezaevi olmaktadır. Öcalan'ın halen mutlak tecrit altında tutulması, onun halklar lehine geliştirdiği demokratik modernite sisteminin hayata geçirilmesini önlemeye yöneliktir. O halde İmralı sisteminin aşılması da ancak kapitalist modernite sisteminin alternatifi demokratik modernite sistemini inşa görevlerinin ve geliştirdiği üçüncü yol olarak tanımladığı Demokratik İttifak ile onun hukuki ifadesi olarak Demokratik Anayasa İttifakının başarısına bağlı olmaktadır. Yüzde on beşleri yüzde otuzlara, altmışlara çıkarıp iktidara gelerek hem bu geri antidemokratik anayasa ve yasaları değiştirme hem de devlet ve hükümet nezdinde yaşanan demokratik siyasi irade boşluğunu doldurma işlevini yerine getirilecektir. Bu temelde Öcalan'ın da demokratik çözüm ve barışı sağlama konumuna da işlerlik kazandıracağından, demokratik anayasal çözümle uluslararası İmralı tecrit sistemini nihayete erdirebilecektir.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Bireyden Topluma Uzanan Tecrit

Metin Yamalak

"Tecrit" Arapça bir kelimedir. Fransızca karşılığı "izolasyon" olarak kullanılmaktadır. Bir de Fransızca "enterne" kavramı vardır. Ortak anlamları; ayırma, ayrı tutma, yayılma, sızma, buluşmasını engelleme, kendisine ayrılan alanın dışına çıkmasını engelleme, duygusal düşünsel, fiziksel, her türlü alışverişin engellenmesi vb. şeklinde sıralanabilir.

Tecrit denilince dar anlamıyla anlaşılmakta ve fiziki tecrit olarak somutlaşmakta, egemenlerce algılarda bu dar, fiziki hali özellikle oluşturulmakta , kapsamı alanı dar tutulmaktadır. Biz, tecridi bir iktidar,tahakküm aracı olarak yaşamın tüm boyutlarına yöneltilen sistemli bir saldırı olarak yorumlayacağız. Bir iktidar aracı olarak tecrit hiçbir zaman sadece bireye ve sadece bedene yönelen bir saldırı değil, tersine bireyler şahsında topluma ve modern çağın icadı olarak çoğunlukla hiç bedenin ulaşamayacağı derinliklere inerek insanı, toplumu yaralar. Bu nedenle diğer canlı varlıklara karşı uygulanan enterne etmekten farklı olarak tecrit; insana karşı geliştirilmiş çok biçimli bir araçtır.Toplumsal bir varlık olan insanın, her şeyi toplumsallığa göre biçimlenip evrimleşmiştir. Toplum olmadan sosyal, kültürel, psikolojik ve diğer başka yönleriyle insan sağlıklı oluşamaz. Ahlak, vicdan, siyaset, zihniyet, inanç, kültür, gelenekler, örf-âdetlerden oluşan her türlü davranış biçimi, bunların yol ve yöntemleri toplum tarafından belirlenmiştir. Birey ve toplumun optimal dengesi korunabildiği oranda, bu değerler ve kimlikler etrafında sağlıklı bir yaşam şekillenir.Birey bu ilişki diyalektiğinden kısmen veya tamamen (Ki tamamen mümkün değildir.) koparılıp yalıtıldığında ruhsal, düşünsel ve giderek fiziksel, patolojik belirtiler göstermeye başlar.Normal kabul edilen davranışların, düşüncelerin, duygulanımların gerisinde veya ilerisinde seyretmeye başlar.Toplum olmadan "normal" olamaz, her toplumun da çağa göre kendine özgü normalleri vardır. Doğal toplumlarda avlanma veya başka nedenlerle bir süreliğine toplumdan ayrı kalan bireyler, geri döndüklerinde edindikleri "yabancılıkları" terk edip toplumunun normallerine dönüş yapabilsin diye, bir süre toplumun yaşam alanının dışında bekletilirler. Buna tecrit demiyoruz çünkü bireyin ve toplumun yararı için ortak rızayla ve demokratik olarak uygulanan bir eylemdir. Ancak bazı bireylerin kabul edilmeyen zarar verme eylemleri nedeniyle bir süreliğine veya tamamen uzaklaştırılması bir tecrittir. Bireyin bu şekilde tecrit edilmesi, doğal toplumların en ağır cezalandırma biçimidir.

Tecridin meşru kabul edilebilen sınırlarının dışına taşması, iktidar karakterinin gelişmesiyle paralel bir gelişmeye sahiptir. Eşitliğin bozulduğu, özgürlüklerin bazı kişiler için sınırlandığı, demokratik karar alma işleyişinin ortadan kaldırıldığı durumda, alt ve üst sınıflar oluşmuş, üst sınıf her türlü ayrıcalığa sahipken alt sınıf doğal haklarının çoğundan mahrum ve tecrit edilmiştir. Toplumun inandığı ve yan yana yaşayan insanlardan bazılarının ayrıcalıklar oluşturup zigguratlara, tapınaklara, saraylara kapanması tecridin giderek kurumlaşan biçimleridir. İktidarın gelişimi, sınıflaşma ve bunların oluşturduğu kurumlaşmalarla toplum kendi yaşamını yönetmekten, kaderini belirlemekten, politikadan, kendi ahlak yasasını belirlemekten tecrit edilmiştir. Kölelik denilen durum bu şekilde geliştirilmiş, çağlar boyunca derinleştirilerek kapitalist modernite zamanında en gelişmiş biçimine kavuşturulmuştur.Köle ile efendi arasındaki fark, soylu ile serf-köylü arasındaki fark, patron ile işçi

arasındaki fark ve daha birçok hiyerarşik, iktidarcı sınıflaşmanın yarattığı farklar topluma uygulanan tecridin boyutlarını, sınırlarını göstermektedir. Bu sınırlar aşıldığında cezalandırma yöntemleri geliştirilmiştir. Her çağın kendine özgü cezalandırma yöntemleri geliştirilmiştir ve hepsi de uygulanan tecridin yeniden tesisi içindir. Toplum üzerindeki iktidar ne kadar derinleşebilmişse uygulanan tecrit de paralel olarak derinleşmiştir. Örneğin üzerinde tahakküm kurulmayan, iktidar olunamayan göçebe toplumlara tecrit uygulamak da mümkün olmamıştır. Köleci dönemde kölelerin kırbaçlanması, toprağa gömülmesi, feodal dönemde bireylerin zindana kapatılması, kafasının kesilmesi, kazığa oturtulması, yakılması vb. uygulamalar aslında uygulanan tecridin sınırlarını ihlal edip disipline uymaması nedeniyle yapılan cezalandırmalardır. Hepsinde de birey şahsında topluma verilen mesaj vardır. Tecrit edildiğiniz şeylerin ve alanların sınırlarını aştığınızda karşılaşacağınız ceza budur denmektedir. Bu nedenle tekrarlanan, disipline uymama pratikleri karşısında egemen sınıflar, bu cezaları sürekli daha ağırlaştırmış ve derinleştirmiş, daha etkileyici yöntemler bulmaya çalışmışlardır.Kapitalist modernitenin ulus-devleti oluşmadan önce, insanları sade bir ölümden daha ağır bir cezaya mahkûm ettiklerinde; onların bedenlerine dehşet verici eziyet ve işkenceler yaparak, ölmeyi olabildiğince uzatarak teatral bir sahnelemeyle herkese izlettirerek bunu gerçekleştirmeye ve tüm bir toplumu dehşet içinde bırakarak hem toplumu terbiye edip disipline uymaya ve hem de cezalandırılan bireye mümkün olan en ağır cezayı çektirmeyi amaçlamışlardır. M. Foucault'nun "Hapishanenin Doğuşu" kitabının ilk bölümünde, kral babasını öldüren Daimens'in öldürülme biçimi anlatılmaktadır. ***"Damiens, 2 Mart 1757'de Paris Kilisesi'nin cümle kapısı önünde suçunu herkesin karşısında itiraf etmeye mahkûm edilmiştir, buraya elinde yanar halde bulunan iki libre ağırlığındaki meşaleyi taşıyarak üzerinde bir gömlekten başka bir şey olmadığı halde iki tekerlekli yük arabasında götürülecekti, sonra aynı yük arabasıyla Greve Meydanı'na götürülecek ve burada kurulmuş olan darağacına çıkartılarak memeleri, kolları, kalçaları, baldırları kızgın kerpetenle çekilecek, babasını (kralı) öldürdüğü bıçağı sağ elinde tutacak ve kerpetenle çekilen yerlerine erimiş kurşun, kaynar yağ, kaynar reçine ve birlikte eritilen balmumu ile kükürt dökülecek, sonra da bedeni dört ata çektirilecek, parçalatılacak ve vücudu ateşte yakılacak, kül haline getirilecek ve bu küller rüzgara savrulacaktır."***[1] Bu dehşet verici işkenceler, egemen sınıfların yüzyıllarca edindikleri deneyimlerin en üst seviyesidir. Cezalandırılan kişiyi anlamsızlaştırmayı ve onun bedeninden daha derinlerdeki benliğine, ruhuna uzanıp onu orada yaralayıp öldürmeyi amaçlamaktadır.

Tecridin meşru kabul edilebilen sınırlarının dışına taşması, iktidar karakterinin gelişmesiyle paralel bir gelişmeye sahiptir

---

Yaşattığı dehşete rağmen aslında bunu daha fazla başaramaz. Çünkü bu dehşet yönteminde dezavantajları var. Bu dehşet işkenceler genellikle birkaç saatte tamamlanmıştır. En fazla iki, üç güne uzatılabilmiştir ki, bu süre bireyin maneviyatına, ruhuna uzanma olanağı vermemektedir. Diğer yanıyla bu kadar abartılmış teatral dehşet birçok örnekte ters tepmiş, kurbana karşı acıma ve sempatiye dönüşmüştür. Modern anlamıyla tecrit bu iki engeli de aşabilen ve çoğunlukla bedene dokunmadan ama ruhsal, manevi bedende bu eziyetlerin çok daha ağırını on yıllara yayarak yapabilen bir mekanizmadır.

Özgürlük Yanılsaması: Tecrit

Tecrit, kapitalist modernite sisteminin bir iktidar aracı olarak faşist bir yöntemdir. Karşıtlaştırılanın inkarı ve imhası üzerine kurulan bir mekanizmalar bütünüdür. Yaşamın bir parçası olan her şey tecridin konusu ve bir parçası olabilir ve bunu en vahşi biçimiyle uygulayanlar ulus-devletlerdir. Egemen ulus dışında kalan (ki çoğunlukla egemen ulusun da bazı yönlerden dahil edildiği) bütün ulus ve halkları,

1 M. Foucault; Hapishanenin Doğuşu, s. 33

dilleri, kültürleri, etnik, inançsal kimlikleri bir tehdit unsuru olarak değerlendirip yok etmek isteyen ulus-devletler, her türlü asimilasyon-soykırım politikasını planlayıp uygulamışlardır. Bu kimliklere, halklara getirilen yasaklamalar, yaşamın her alanından dışlama, engelleme, bastırma, sindirme politikaları halklara, toplumlara uygulanan tecritin en somut göstergeleridir.

Bu politika ve uygulamalarla gece-gündüz durmaksızın her an insanları bir şeylerden tecrit etmekte, işkencelerle, acılar çektirmektedir. Belki yukarıdaki örnek gibi insanların kolları, bacakları atlara parçalatılmıyor ama yaşamın bütün alanlarında gerçekleşen her ilişki, davranış, diyalogda bu yasakların küçümsemelerin, aşağılanmaların oluşturduğu tecrit duvarlarına çarpan insanların yüreğine, ruhuna hançerler saplanıyor. Bütün halklar kendi diliyle her yerde serbestçe konuşabilirken yasaklanan halktan biri bunu hiçbir yerde yapamamaktadır. Bütün halklar kendi çocuklarını kendi dillerinde eğitebilirken yasaklanan halk bunu yapamadığı gibi onun dilini yasaklayan egemenin diliyle çocuğuna eğitim verilmesine katlanmak zorunda kalmaktadır. Diğer toplumlar gibi onurlanarak kendi kimliğini açık açık dillendirip savunamamaktadır. Bunu yapmaya kalkıştığında çok ağır bedelleri de göze almak zorundadır. Bütün bunlar bir ömür boyunca toplumun ruhunda acılara, tarifi zor işkencelere neden olmaktadır. Yıllarca ruhu bu şekilde binbir yöntemle örselenen insanlar, toplumlar, eğer bu yapılanmalara karşı isyan edip direnmezlerse içe doğru çöküntü yaşar. İnsanlık değerlerinden düştükçe kendilerine yabancılaşır, yok olurlar. Sosyal, siyasal, kültürel, ekonomik, inançsal, etnik, ideolojik, vb. yok edilmek istenen bütün kimliklere karşı geliştirilen tecrit, Damiens'e yapılan işkencenin zaman sınırını da aşmakta, bedenle sınırlı kalan acıları, işkenceyi de aşmaktadır. En sistemli tecrit uygulamaları kapitalist modernite sisteminin kendisini oluşturmasıyla geliştirilmiştir. Toplumların üzerinde ulus-devlet olarak inşa edilen "demir kafes" (Max Weber), bütün yaşam alanlarını birer hapishaneye çevirmiştir. Toplumda sosyal, siyasal, kültürel çöküntüyle oluşturulan modern kölelerin (yurttaş) her yanı demir kafesin tecrit duvarlarıya örülüdür. Birey, o duvarlar arasında bir labirentte dolaşır gibi dolaşmaktadır. Egemen güçler, iktidar sınıfları tarafından oluşturulan kanunlar, yönetmelikler, içtihatlar, normlar, kriterlerden inşa edilen duvarların arasında, birey etkisiz, savunmasız ve bilinçsiz kılınmaktadır. Labirentin duvarlarıyla sınırlandırılmış alanlarda istediğini yapma serbestisini özgürlük sanmakta; bu duvarların hiç olmadığı, sadece göğün ve yerin olduğu sınırsız özgürlüğü hayal bile edememektedir.

Tecritin oluşturduğu körlük, modern insanda (yurttaş) kronik hal almıştır

Toplumun kendi kendisini yönetmesi ve kendi kaderini belirlemesi gerektiği söylendiğinde bunu bir cahillik belirtisi olarak görecek kadar kendinden emin olarak bunların zaten mevcut sistemde gerçekleştiğini söyleyecektir. Tarihsel, toplumsal bilinci dumura uğratılmıştır, sistem kendisine ne öğretmiş, ezberletmişse onları hakikat sanmaktadır. Artık sistemin bir hücresidir, bir biyoiktidar bedeninde, düşüncesinde sistemi her yere taşımakta ve korumaktadır.Tecritin oluşturduğu körlük, modern insanda (yurttaş) kronik hal almıştır. "Platon'un Mağarasında" gölgelerle oynuyor ve yaşamın sırrını çözdüğünü zannediyor. Ona yapılan tecride direnmiyor, direniş ancak bu mağaradan çıkıp aydınlanmakta, etrafına örülmüş tecrit duvarlarını görmekle başlayacaktır. Bu birey fizik, kimya, biyoloji bilimlerinin en karmaşık denklemlerini kolayca çözebilir ama bir insanın yasaklanan dini, kültürel, siyasal kimliği için mücadele yürütüp hapishaneye girmeyi göze almasını, bunun kendisiyle, toplumla, sistemle bağını kuramaz, anlayamaz. Abdullah Öcalan'ın her şeyden önce "zihniyet devrimi" gerekliliğini önermesinin psikolojik, sosyolojik, antropolojik, epistemolojik, pedagojik nedenleri vardır. Çünkü tecrit duvarları ilk önce zihniyette oluşturulmaktadır.Yaşar Kemal'in "İnce Memed" romanında ağalar sürekli İnce Memed'in eşeğinin aklına karpuz kabuğu düşürdüğünü tekrarlayıp köylülerin bundan hareketle

kendilerine başkaldırabildiğini anlatmaktadırlar. Karpuz kabuğuyla, zihniyet devrimi metaforu oluşturulmaktadır. Egemenlerin toplumdan gizlediği bilgiye erişerek hakikatle aralarındaki tecriti parçalama durumudur. Ancak bunun için mücadele etmek bedel ödemek gerekmiştir. Görülen işkenceler, sürgünler, öldürülmeler, zindanda kalmalar kurulu düzene karşı koymanın kaçınılmaz bedelidir. Bilinçlenmek, itiraz etmek yapılan yanlışı, haksızlığı reddedip kabul etmemek, kurulu iktidarcı, sömürücü devlet sisteminin bütün öfkesine, şiddetine maruz kalmayı göze almayı gerektirmiştir. Hapishane nasıl ki tutsak, kuralları ihlal ettiğinde çeşitli cezalarla etkisizleştirilmeye çalışılıyorsa dışarıda oluşturulmuş açık hapishane de toplum aynı durumla karşılaşmaktadır. Bu açık hapishanede protesto yürüyüşü yapmak, köyüne, ormanına ve toprağına zarar veren madeni protesto etmek, emek sömürüsü yapan patrona karşı işçileri örgütlemek, protesto etmek vb. sistemin onayıyla gerçekleşmiyorsa demokratik hak olsa bile suçtur. Sistemin düşman, terörist, vahşi, suçlu gösterdiği kişileri, halkları, inançları, dilleri, kültürleri sevmek, sahip çıkmak, destek olmak suçtur. Bunlar toplumda uygulanan tecritin duvarlarıdır. Binlerce konuda topluma sınırlar çizilmiş, yasaklar konulmuştur. Kendi iradesi, demokratik katılımıyla belirlenmesi gereken hak ve özgürlükleri tespit etmekten toplum dışlanmıştır.

İktidar-devlet sistemi ya da genel olarak kapitalist modernite bir bütündür, hapishanede neyi uyguluyorsa dışarıda topluma karşı da bir benzerini uygulamaktadır.Foucault, topluma uygulanan disiplin ve tecrit sistemini şöyle ifade ediyor: ***"Her şey bir arada olan hapishaneyi tekrarlamayan ama hapsetme mekanizmalarından bazılarını kullanan koskoca bir düzenlemeler dizisi vardır: Himaye dernekleri, ahlakileştirme çalışmaları, hem yardım eden hem de gözetim altında tutan bürolar, işçi site ve lojmanları bunların ilkel ve en kaba biçimleri cezaevi sisteminin işaretlerini hâlâ çok okunaklı bir şekilde taşımaktadır. Ve nihayet bu büyük hapishane dokusu toplumun içine dağılmış bir şekilde işlemekte olan disiplinsel düzenlemelerle buluşmaktadır."***[2]

2 **M. Foucault; Hapishanenin Doğuşu, s. 432**

Bütün Teknoloji ve Bilime Rağmen Tecrite Çare Vardır

Amacı, muhtaç olan her bireye veya toplumsal kesime yardım etmek, dayanışmak olması gereken himaye dernekleri: İşsizleri, evsizleri, alkolikleri, uyuşturucu bağımlılarını, engellileri, yetim kalmış çocukları, ekmeğe muhtaç kalmış olanları… şehrin veya sistemin atıklarıymış gibi tespit edip toplayarak şehrin dışına çıkarmakta; kamplara, sığınma evlerine, rehabilitasyon merkezlerine, gettolara hapsederek tecrit etmekte ve sistemi bu atıklardan arındırmaktadır. Devletin onayladığı ve bizzat kurduğu her kurum, sisteme bir şekilde hizmet etme zorunluluğu vardır. Bu bir inanç kurumu da olabilir. Üretim yapan fabrika da olabilir. Önemli olan toplumu bir disiplin altında tutup 'yasaklanmış' şeylerden tecrit etmedir. Örneğin, sistem "ahlakileştirme çabaları" yapmaya neden ihtiyaç duymaktadır? Aslında bununla toplumu ahlaktan arındırmak istemektedir. Toplum dediğimiz şey insan, politika ve ahlaktan oluşmaktadır. Bu durumda sistem, toplumun oluşturucu unsuru olan toplumsal ahlakını yok etmek ve kendi hukukunu, norm ve kurallarını topluma benimsetmek için ahlakileştirme çalışmaları yürütmektedir. Modern iktidar, devlet sisteminin her tarafına yayılmayı da geliştirmiştir. Sınıf ayrımını, sosyal, siyasal kültürel, ekonomik statü farklılıklarını, iktidarsal hiyerarşileri, somutlaştırıp birbirinden tecrit eden ve tabi oldukları hukuku, haklarının, özgürlüklerinin sınırlarını belirleyen gettolar, toplama kampı gibi siteler, yoksul lojmanları, varoşlar, hapishaneler, tımarhaneler, barınma evleri, sığınmacı, mülteci kampları vb. tamamlayıcı unsurlardır. Bunların hepsi toplumun bazı kesimlerini yaşamın birçok alanında tecrit ediyor, uyumsuz, itaatsiz olanları cezalandırıyor, belirlenen disipline uymaya zorluyor.

Bütün tecrit ve hapsetmelerin iktidar olmak için hükmetmek, tahakküm altına almak, çıkarlarına göre yönetmek içindir. Siyasal, sosyal, kültürel, hukuksal, inançsal ve diğer bütün yanlarıyla oluşturulan kurumlarla komple bir sistem olarak işletebilmek içindir. İster tımarhaneye kapatılan bir deli, ister terörist olarak yaftalanıp "yüksek güvenlikli" ağır tecrit hapishanelerine kapatılan bir devrimci olsun,

topluma zarar verdikleri için değil, sistem onların orada olmasını istediği için oradadırlar. Yoksa bir delinin yaptıklarının, bir bankacının devlet güvencesindeki bankasını soyup milyonlarca insanın rızkını çalıp, onları açlığa mahkûm etmesinin yanında verebileceği zarar ne kadar olabilir ki? Bir resmi devlet görevlisinin onlarca köyü yakıp on binlerce insanı sürgün etmesinin, yüzlercesini öldürmesinin yanında bir devrimcinin bir yere molotof atmasının ne ağırlığı olabilir ki! Resmi ya da değil, kişilerin topluma ne kadar zarar verdiğinin bir önemi yoktur, önemli olan devlet tarafından onaylanıp onaylanmadığıdır.

Tecrit, açık tabiriyle ilan edilmeyen ama her türlü kandırma, aldatma, gizleme yöntemiyle, değişik adlarla örtülerek uygulanan rehin politikası veya düşman hukukudur. Bunun bir meşruluğu yoktur, zorbalıktır ve bu zorbalığı sürdürecek güç kendini oluşturabildiği müddetçe sürmektedir. Egemenler sisteme karşı olan bir önderin, devrimcinin, düşünürün, sanatçının, aydının, din adamının, kanaat önderinin fikirlerinin, tavırlarının, eylemlerinin kitlelere ulaşmasını istemez. Bunun için onları bütün basın-yayın ve iletişim araçlarında engeller, sansürler, dışlayıp yasaklayarak tecrit eder; bunları da yeterli bulmuyorsa bu tecridin hapishane boyutunu uygular. Kriter, her zaman toplumsal yarar değil sistemin çıkarı ve güvenliğidir.Devlet, modern bilim sistemlerinin ve buna paralel gelişen teknolojilerin verdiği olanaklarla kendi muhaliflerini veya fiziki olarak imha edemedikleri düşmanlarını sadece fiziki tecrit etmekle yetinmezler; onları ruhsal, düşünsel, moral değerlerden de tecrit ederler. Birey veya toplumun kendi düşünce, amaç ve hedeflerinden vazgeçmesi, pişman olması, sisteme teslim olması "iyileşme" olarak tanımlanmaktadır. Bu dönüşümde ***"anatomi üzerinden oynayarak azap çektiren celladın yerini koskoca bir teknisyenler ordusu almıştır; gözetmenler, hekimler, papazlar, psikiyatrlar, psikologlar, eğitmenler"***[3] rol oynamakta ve bu amacın işçileri olarak sistemi işletmektedirler. Sistemin bu çok yönlü, çok yöntemli ve çok biçimli yaşamın her alanına yayılmış, kesintisiz işleyen tecrit politikası karşısında insanlık hiçbir zaman çaresiz olmamıştır. Bütün teknoloji ve bilime rağmen çare vardır. Toplumsal tarihin iktidar ve devlet sapmasıyla karşı karşıya kaldığı zamandan günümüze kadar, demokratik modernite geleneği olarak toplumlar hep bir direniş içinde olmuşlardır. Kurulan tahakküm ve hegemonyalara karşı mücadele etmiş, konulan sınırları, engelleri aşmış, özgürlüğe yol açmışlardır. Köle isyanlarından köylü ayaklanmalarına, göçebe kabile, aşiret, kavim direnişlerinden, sayısız inanç temelli hareketlere kadar, hep bir direnişle oluşturulan tecrit ve tahakkümü parçalama mücadelesi de olmuştur. Barbar diye katliamlardan geçirilenlerin, dinsiz veya tanrı düşmanı denilerek aforoz edilenlerin, cadı, büyücü diye yakılanların, giyotinlerde kafası kesilenlerin, kurşuna dizilenlerin, asılan özgürlük direnişçilerinin hepsi toplum üzerinde kurulan hegemonyayı, tecridi parçalamak için direnmiş, bedel ödemiş ve özgürlükçü geleneği oluşturmuşlardır. Bu sadece geçmişte yaşanan bir tavır değildir, geçmişten bugüne kalan mirastır. Bu mirasa sahip çıkmak ve bugünün koşullarında tecridi parçalamak, bütün iktidar dışı olan halkların görevidir. Demokratik modernite unsurları olarak, bütün toplumsal dinamiklerin mücadelesi kapitalist modernite unsurları karşısında ortak mücadeleyi oluşturmaktadırlar. Tekeli parçalamak, hegemonyayı dağıtmak, tecridi kırmak için her çaba, tavır, eylem, söylem özgürlüğe doğru atılan bir adımdır. Bu, bazen gizli bir bilginin deşifresi olabilir, bazen çarpıtılmış bir hakikatin doğru biçimini görünür hale getirmek olabilir, bazen faşist, soykırımcı doğa ve insanlık düşmanı bir yasayı çiğnemek olabilir, bazen egemenlerin zor aygıtları karşısında engelleyici savunma eylemleri olabilir… Her biçimiyle konulan gayri meşru sınırları çiğnemek, tecridi parçalamaktır. İnsan ve toplum olarak kalabilmenin yükümlülüğü, özgür olabilmenin şartıdır, bu. Tecrit, sadece kriminal bir suça karşılık, bireyin kapalı bir mekana hapsedilip enterne edilmesi değildir. Sosyal, siyasal, kültürel, hukuksal, psikolojik, eğitsel, ekonomik vb. bağlamları olan bütün tecritler (ister hapishanede, ister hapishane dışındaki alanlarda) topluma karşı uygulanan tecrittir. Tecrit her zaman kriminalize edilip bireycileştirir, sadece bireyle de sınırlı değildir, toplumu hedef alır. Buna karşı direnmenin her biçimini örgütlemek sağlıklı bir birey, toplum, doğa ilişkisi için bir zorunluluktur.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

3 M. Foucault; Hapishanenin Doğuşu, s. 44

Tekçi Zihniyetin Manivelası: Hapishaneler ve Mahkemeler

Fehim Işık

Osmanlı'nın dağılmasının ardından kurulan yeni devlet, ilk döneminde esasen Türk devleti olarak ikame edilmedi. 1920'de açılan ilk Meclis'in adı Büyük Millet Meclisi'dir ve buradaki büyük kavramı, birden fazla milletin varlığına işaret eder. Meclis'teki temsilciler de kendi bölgelerinin adıyla, yani Lazistan mebusu, Kürdistan mebusu gibi adlandırmalarla Meclis sıralarındaki yerlerini alırlar.

Meclis'in ilk yaptığı işlerden biri yeni devletin nizamını belirleyecek bir anayasa oluşturmak oldu. 1921 yılında kabul edilen ilk anayasada da Türk kavramına tekil bir biçimde rastlanmaz.

21 maddeden mükellef 1921 Anayasası'nda devletin adı Türkiye olarak belirlenir ancak Türklük belirgin bir biçimde öne çıkmaz. Devleti yönetenler Türklüğün esaslarını fiili olarak uygulayıp geleceğin işaretini verseler bile yasalar ilk etapta bu yönde işletilmez.

Bu durum Lozan görüşmelerine kadar devam eder. Lozan antlaşmasının imzalanmasının akabinde ise devletin İttihatçı aklı asıl yüzünü gösterir. Takiye yerini asıl yüzün sergilenmesine bırakır. Yeni devletin Cumhuriyet'e evrilmesinin ardından ise ilk iş olarak 1924 Anayasası kabul edilir.

Bu anayasanın esasını oluşturan tek devlet, tek millet, tek dil ve tek dindir. Herkes yasayla bir anda Türk olarak tescil edilir. Dil tektir ve Türkçedir. Lozan'da Müslüman olmayan halkların varlığı uluslararası bir anlaşma ile güvence altına alınmış olmasına rağmen onlar da zapturapt altına alınarak

Türklük ve Türkçe dayatmasına maruz kalırlar. Yeni anayasa ile birlikte artık herkesin dini İslam, mezhebi de Hanifidir. Yeni Türk devleti ise 'ülkesi ve milletiyle bölünmez bir bütündür.'

Yeni Devlet ilk Yıllarda Kararnameler İle Toplumu Zapturapt Altına Alır

Bu süreç rejim muhalifleri ile farklı milliyet ve inançlardan insanlara dönük giderek artan zorbalığın da başlangıcıdır. Öncelikle potansiyel tehlike olarak görülen toplumun kanaat önderleri, ileri gelenleri hedefe konur. Bu kesimleri bertaraf etmek için 'Kurtuluş Savaşı' döneminde alınan kararlar yeni kararnameler ile güncellenir. 'Hiyanet-i vataniye' kavramını geniş tutan, devleti temsil eden güçlere sınırsız yetkiler tanıyan özel kararnameler hazırlanır. Kararnamelerle kent ve kasaba yöneticilerine, askeri yetkililere büyük imtiyazlar tanınır. Devletin korunmasını esas alan özel mahkemeler kurulur, hapishane sayıları arttırılır.

Yeni devletin ilk döneminde Türklük resmen kutsanmadığı için uygulamalar 1924 sonrasına göre farklılıklar içerir. Örneğin İstiklal Mahkemeleri ilk dönemlerinde daha çok işgale son verme amacıyla hareket eder ve ağırlıkla işgal yanlılarına, Fransızlar, İngilizler ve Yunanlılarla işbirliği içinde olanlara sert uygulamalarla yönelir. Yani kişinin dindar ya da farklı bir milliyetten olması bu mahkemelerde suç olarak değerlendirilmez. Hangi inanç ve milliyetten olursa olsun, kişinin savaşı yürüten güçlerle ilişkisine bağlı kalınarak değerlendirmeler yapılır. Bir diğer deyimle söz konusu dönemde en önemli suç, işgalci güçlerle işbirliğidir. Elbet savaş öncülerinin kendi içindeki çelişkilerine karşı da bu mahkemeler

kullanılır. Rakipler bu mahkemeler yoluyla bertaraf edilir. Ancak 1923 ile 1927 yılları arasında faaliyet sürdüren İstiklal Mahkemeleri'nde durum tamamen farklılaşır. Bu dönemdeki İstiklal Mahkemeleri'nin asıl görevi Türklüğü inşa etmedir. Bu mahkemelerin hâkimleri en basit deyimle 'Ali kıran baş kesen'dir, yani bulunduğu yerin tek karar vericisi ve zorbasıdır. Hatta öyle ki savaş döneminden bile ağır uygulamalar yaşama geçirilir.

Türk Devleti İlk Etapta Osmanlı'nın Hapishanelerini Kullanır

Elbet ilk Meclis'in açılmasından önce de, Meclis'in açılışı sonrasında da hapishaneler vardır. Bu dönemde, yani Meclis'in açılışından önce kısmi hâkimiyetin kurulduğu 1918-1920 yılları ile Meclis'in açılışından sonraki 1920-1923 yılları arasında daha çok Osmanlı döneminin hapishaneleri kullanılır. Savaşın devam ettiği dönemlerde tutuklananlar çoğunluğu derme çatma olan, özel güvenlikten yoksun bu hapishanelerde tutulur, kısa süren yargılamalar sonrasında ise cezalandırılırdı. Savaş döneminin en ciddi uygulamalarından biri de yargısız infazlardı. Artan çeteleşme faaliyetleri ile birlikte yaşanan ölümlerin-infazların yanı sıra dönemin savaş liderlerinin kararıyla veya bölge komutanlarının onayıyla, herhangi bir yargılamaya tabi tutulmadan işlenen ciddi yargısız infazlar da vardı.

1920'den sonra yeni devletin bir ceza infaz kanunu da yoktu. Ara kararnamelerle oluşturulan ve olağanüstü esaslara dayalı olarak yaşama geçirilen uygulamalar hariç, suç ve cezaya dönük genel uygulamalarda 1926 yılına kadar ağırlıkla Osmanlı hükümetinin hazırladığı yasalarla yargılamalar sürdürüldü. Bu yasalar daha çok adli vakalar için kullanılırken, 'devlete karşı işlenmiş cürümler' ile 'ihanet' kavramında değerlendirilen diğer 'suçlar' için ise kararnamelerle oluşturulan mahkemeler ve bunların kararları uygulandı.

Yeni devlet 1923'ten, ağırlıkla da 1926'dan sonra çokça hapishane oluşturdu. Mahkeme olan her kent ve kasabada hapishane kurulması kararı alındı. Bu bağlamda hapishane bulunmayan yerlerde devlete ait yerler de sınırlı olduğundan çoğunlukla şahıslara ait mülkler kiralandı. 'Devlete karşı işlenmiş cürümler' ile 'ihanet' gibi suçlar için ise daha güvenlikli hapishaneler oluşturuldu. Bu hapishaneler genellikle kale gibi yapılar içine konuşlandırılan askeri kışlalardaki binalardı. Bu dönemdeki bir diğer dikkat çekici nokta ise hapishanelerin Adalet Bakanlığı'na değil, İçişleri Bakanlığı'na bağlı olmasaydı. Bu durum 1 Haziran 1929 tarihine kadar devam etti. Bu tarihte alınan bir kararla hapishanelerin yönetimi İçişleri Bakanlığı'ndan alınarak Adalet Bakanlığı'na devredildi.Lozan Antlaşması'ndan sonra giderek yerine oturan ve Türkçülüğü esas alan yeni devlet, hapishaneleri de bunun aracı olarak kullandı. Özellikle adli suçlar nedeniyle hapishaneye konulanları 'irşad' adı altında eğitime alarak yeni devletin esaslarını öğrettiler. Hapishaneler bir anlamda Türkçü ideolojinin empoze edildiği yerlere dönüştürüldü. Bazı hapishanelerde ise devletin ihtiyacı olan ürünlerin üretilmesi için işlikler oluşturup mahkûmları çalıştırdılar. Elbet bu dönem hapishanelerinin değişmez kuralı baskı ve zorbalıktı. Çok sayıda mahkûm ağır koşullar nedeniyle bu hapishanelerde yaşamlarını yitirdiler. Rejime muhalif olanlar ise farklı uygulamalara tabi tutuldular. Örneğin rejim muhalifleri yakınları ile görüştürülmediler. İşliklerde çalıştırılmadılar. İrşad eğitimine alınmadılar. Ancak sürekli bir tehdit ve işkence ile yeni devlete biat etmeleri istendi. Bunu yapmayanlar ise infaz edildi, öldürüldü. Dönemin öne çıkan ve rejimle uzlaşmayan isimlerine çoğu kez askeri ve idari yetkililer aracılığı ile baskı kurdular, bunların devlete bağlılığını sağlamak için çeşitli yöntemlerle girişimlerde bulundular. Teslim olmayanlar ise katledildiler. Yani rejim muhalifleri söz konusu dönemde hapishanelerde uzun dönem tutulmadılar. Yakalandılar, tehdit ve işkence ile biatları istendi, bu başarılamayınca katledildiler.

Kürt Liderlerine Dönük Uygulamalar Irkçı Zihniyetin Mihenk Taşıdır

Muhaliflere dönük bu tutum, 1924'ten günümüze eşit yaklaşık aynı normlarda ilerledi. Bunu daha iyi anlamak, bir diğer anlatımla 1924'ten günümüze işleyişin hangi zihniyet ile sürdürüldüğünü-

devamlılaştırıldığını kavramak için Azadî Cemiyeti liderlerine dönük uygulamaya biraz geniş bakmakta yarar var.

Yeni Türk devleti Lozan Antlaşması sonrasında Kürtlerin devlete biat etmeyeceğini çok iyi biliyordu. Kandırıldıklarını dillendirmeye başlayan Kürtlerin, Azadî Cemiyeti öncülüğünde bir ayaklanma hazırlığında olduklarına dair haberler de alıyorlardı. Devlet arşivlerinde "Îrticai ayaklanma" olarak geçen 1925 Kürt isyanını daha başlamadan ezmek için harekete geçen yeni Türk devleti, ilk olarak Azadî Cemiyeti'ne yöneldi.Esasen söz konusu dönemde başarısız bir isyan girişimi daha olmuştur. 1924 yılının sonbaharında Yüzbaşı İhsan Nuri komutasındaki bir grup Kürt, Beytüşşebap'ta silahlı bir ayaklanma başlatmış ancak başarılı olamamıştı. Bölgedeki Kürt aşiretlerinin desteğini alamayan bu lokal hareket çok kısa sürede bastırılmıştı. Bu hareketin yürütücüleri ile Azadî Cemiyeti arasında bağ olduğu biliniyor. Ancak bu hareketin başlamasında Azadî Cemiyeti'nin, özellikle Cemiyet'in söz konusu dönemde öne çıkan liderlerinden Hamidiye Alayları komutanlarından Miralay Xalidê Cibrî ile Bitlis Mebusu Yusuf Ziya Bey'in rollerinin ne olduğuna dair ciddi veriler yok. Mustafa Kemal yönetimi Beytüşşebap isyanı da gerekçe ederek Azadî Cemiyeti liderlerine yöneldi. Mustafa Kemal'in yöneldiği Azadî Cemiyeti, Kürtlerin söz konusu dönemde en güçlü örgütlerinden biriydi ve 'Kurtuluş Savaşı' döneminde harekete açık destek vermişlerdi.

Ermeni yazar Garo Sasuni, 1969 yılında Beyrut'ta ilk baskısı yayınlanan Kürt Ulusal hareketleri ve 15. Yüzyıldan Günümüze Kürt Ermeni İlişkileri adlı kitabında, Mustafa Kemal'in konumuna ilişkin belirlemelerde bulunduktan sonra, 1925 Ayaklanmasına değiniyor ve Azadî Cemiyeti'ne ilişkin anlatımlarda bulunuyor. Yazdıkları şöyle:"Kürtler artık yeni Türkiye devleti karşısında yapayalnız kalmış olduklarını gördüklerinde, İslam olmalarının ve daha önce Türklere yapmış oldukları yardımlarının artık hiç dikkate alınmadığını ve bilakis tam aksine 'Türk' tehlikesinin yalnız kendilerine karşı yönelmiş olduklarını anlayarak, 1920 yılının Kasım ayında Cibranlı aşiret reisi Albay Halid, Bitlis mebusu Ali Rıza ve Fevzi Beyler ile Meşhur Şeyh Sait Nakşibendi'nin yönetiminde bir iç örgüt kurmaya yöneldiler.

Bu örgüt Kürt ulusu içinde yavaş yavaş kök salarak birkaç yıllık çalışmadan sonra mükemmel bir ağ halinde bütün Kürdistan'ı sardı."Sasuni, adı geçen çalışmasında 1920 yılında kurulduğunu yazdığı Azadi örgütünün niteliğini de açmakta, aydınların ve aşiretlerin örgüte yönelik ilgisini değerlendirmektedir. Sasuni'ye göre Azadî Cemiyeti'ni kuran Şeyh Sait Nakşibendi'dir. Ancak kayıtlar, Azadî Cemiyeti'nin Cibranlı aşireti reisi Xalidê Cibrî'nin kurduğunu göstermektedir. Şêx Saîd bu hareketin liderliğine, Xalidê Cibrî'nin yakalanmasından sonra gelmiştir.

Bunlar bir yana. Konumuzla bağlantılı tam da devletin Lozan Antlaşması sonrası Kürtlere yönelmeye hazırlandığı dönemde, Azadî Cemiyeti liderleri Hamidiye Alayları Komutanı Xalidê Cibrî ile Bitlis Mebusu Yusuf Fevzi Bey'in yakalanarak hapsedilmelerine değinmekte yarar var. Çünkü bu gelişme, hem dönemin hapishane anlayışını, hem devletin günümüze kadar gelişerek süren Kürtlere dönük tutumunu, hem de dönem Kürtlerinin halet-i ruhiyesini anlamak açısından önemli ipuçları veren bir örnek.Dönemin Kürt şahsiyetlerinden Hesen Hişyar Serdî 1994 yılında Med Yayınları arasında çıkan "Görüş ve Anılarım" adlı kitabında, Azadî Cemiyeti'nin lideri Xalidê Cibrî ile Bitlis beylerinden olan, 1920 meclisinde Bitlis mebusu olarak bulunan Yusuf Ziya Bey'in, Mustafa Kemal'in talimatıyla Erzurum'da yakalanarak Bitlis'e gönderilmek üzere yola çıkarıldığını yazar. Xalidê Cibrî ile Yusuf Ziya Bey'in yakalanması, kısa süren Beytüşşebap İsyanı'nın bastırılmasından hemen sonraya rastlar. Her iki Kürt lider Erzurum'dan Bitlis'e gönderilirken bir müddet Muş hapishanesinde tutulurlar.

Dönemin Kürt aşiretleri her iki lider Muş hapishanesindeyken onları kaçırmayı teklif eder. Muş hapishanesi, güvenliği zayıf, az sayıda askerle korunan küçük bir hapishanedir. Her ikisi de kaçırılabilecek durumdadır. Ancak Kurtuluş Savaşı'nda Mustafa Kemal ile çok yakın ilişkiler içinde olan, Kürtlerle Türklerin birlikte devlet kuracağına inanan Xalidê Cibrî ile Yusuf Ziya Bey dönemin yönetiminin kendilerini idam etmeyeceği hissi içindedirler. Bitlis'e gidince bırakılacaklarına inanırlar.

Bu nedenle aşiretlerin kaçırma teklifini kabul etmezler. Daha da önemlisi 1925 Haziran'ında başlatmayı planladıkları isyandan Türk devletinin haberinin olmadığına, onlara bilgi sızmadığına inanmakta, yakalanmalarına da bir anlam vermemektedirler. Oysa Mustafa Kemal dönemin işbirlikçi Kürt aşiretlerinden Erzurum'da epey detaylı bilgiler almış ve isyan hazırlığının Xalidê Cibrî liderliğinde yürütüldüğünden haberdardır. Nitekim her iki lider Muş hapishanesinde birkaç gün tutulduktan sonra Bitlis'e götürülür. Burada, Bitlis kalesinde bulunan yüksek güvenlikli bir hapishaneye konulurlar. Bitlis'e gelinceye kadar birlikte olan Xalidê Cibrî ve Yusuf Ziya Bey, Bitlis kalesinde ayrı hücrelere konulur ve tecrit edilirler. Bu durum her iki Kürt lider için de sonun başlangıcıdır.Hesen Hişyar Serdî anılarında, Albay Halidê Cibrî ile Yusuf Ziya Bey'in tutuklanmasından sonra yapılan 'Çan Kongresi'nden de söz etmektedir. Hesen Hişyar'a göre 3 gün süren kongre, 1 Şubat 1925'te Elazığ'ın Çan dağında 300'e yakın Kürt delegenin katılımıyla toplanmıştır. Hesen Hişyar, Xalidê Cibrî ile Yusuf Ziya Bey'in tutuklanması nedeniyle bir umutsuzluk ortamında toplandığını belirttiği kongrenin ancak Şêx Said'in ateşli konuşmasıyla canlanabildiğini yazıyor. Bu kongrede hareketin liderliğine Şêx Said getirilir.1925 isyanı en nihayetinde planlandığı gibi değil, bir provokasyonla zamanından önce başlar. Devlet Xalidê Cibrî ile Yusuf Ziya Bey'i bir koz olarak Bitlis kalesinde tutmaya devam eder. Bu süre içinde her iki lideri kendi safına çekmek ve onları Kürt halkına karşı kullanmak için elinden geleni yapar. İstediğini elde edemeyince de, Şêx Said liderliğindeki isyanın resmen bastırılmasından bir gün önce, 14 Nisan 1925'te, Xalidê Cibrî ile Yusuf Ziya Bey'i idam eder.

Kürt İsyanının Bastırılması Yeni Dönemin Miladıdır

Bu isyanın bastırılması, esasen yeni Türk devleti açısından bir milattır. Artık rota belirlenmiş, deyim yerindeyse yeni Türk Cumhuriyeti'nin her köşesi resmi ideolojiyi benimsemeyen muhalifler için bir hapishaneye dönüştürülmüştür. Bu amaçla kullanılan yegâne kurumlar da İstiklal Mahkemeleri'dir. Bu mahkemelerde asıl amaç yargılama değil, infazları çok hızlı yapıp yeni devlete ayak bağı olacak tüm kesimleri bertaraf etmektir. Bu nedenle Cumhuriyet'in ilk yıllarında, hatta tarih vermek gerekirse 1938 yılının sonlarına kadar uzun süreli tutsaklıklara rastlanmaz. Muhalifler İstiklal Mahkemeleri ile bu mahkemelerde yargılamaların kısa sürede sonuçlanması için hazırlanan Takrir-i Sûkun ve benzeri kanunlar kullanılarak, gerçekleştirilen hukuk dışı yargılamalarla çok kısa sürede cezalandırılır. Bu mahkemelerde yargılanıp kısa sürede 46 arkadaşı ile birlikte idam edilenlerden biri de Şêx Said'tir.Gazeteci-Yazar Uğur Mumcu, Cumhuriyet gazetesinde 11 Kasım 1992'de yayımlanan "İstiklal Mahkemeleri" başlıklı yazısında şunları yazmaktadır: "1925 yılındaki 'Şeyh Sait Ayaklanması' sanıklarını yargılayan 'Şark İstiklal Mahkemesi' 48 kişi hakkında idam cezası verdi. Bu cezalardan 47'si infaz edildi." Mumcu, 1925 Kürt Ulusal Ayaklanması döneminde idam edilenlerin tümüyle ilgili olarak ise şunları yazmaktadır: "Şeyh Sait Ayaklanması'ndan sonra süren ayaklanmalar nedeniyle, aynı mahkeme, 207 kişi hakkında daha idam kararı verdi. Bu kararlar infaz edildi. Mahkeme 213 işi hakkında da 'gıyabi idam' kararı verdi."

Aslında İstiklal Mahkemeleri ile ilgili devletin görüşünü destekleyen alıntılara kaynaklık eden çalışma, konuyla ilgili Meclis arşivi başta olmak üzere tüm arşivlerin devleti haklı kılacak kadarını kullanmada cömert davrandığı anlaşılan Prof. Dr. Ergün Aybars'ın Bilgi Yayınevi'nden yayınlanan "İstiklal Mahkemeleri" adlı kitabıdır. İstiklal Mahkemesi tutanaklarının önemli bir bölümünden bu kitapta söz edilmektedir. Öte yandan, Mahkeme heyetinde yer alanlarla ilgili ayrıntılı bilgiler de okura sunulmaktadır. Örneğin, Şêx Said'i yıllarca "irticânın başı" olarak sunan devlet ağzına karşın Aybars'ın kitabında Şark İstiklal Mahkemesi Başkanı Mazhar Müfit'in idam kararı verdikten sonraki son sözleri asıl nedeni de açıklıyor: "Bağımsız Kürdistan gayesine yürüdünüz. Cumhuriyet ordusu bunu mahv ve perişan etti. Herkes bilmelidir ki genç Cumhuriyet hükümeti fesat ve irticaya izin vermeyecektir. İşte, Cumhuriyet'in kahredici fakat adil kanunlarının hükmü budur. Mahkûmları götürünüz."

Türkiyeli Komünistler, Yeni Devletin Hedefinde Oldu

Bu mantık mahkemelerin türü, yargıçların adı zaman içinde değişmesine rağmen anlayış olarak değişmedi. Elbet bu mantık sadece Kürtlere dönük değil, Türkiyeli komünistler başta olmak üzere toplumun her kesimine, ağırlıkla da rejime karşı olanlara uygulandı. 1925 İsyanı'nın bastırılmasıyla açık hapishaneye dönüştürülen devlet, ayrıca muhalifleri hapsetmek için de 1926'dan itibaren yeni hapishaneler inşa etmeye başladı. İçişleri Bakanlığı'ndan alınıp Adalet Bakanlığı'na bağlanan hapishaneler, adeta ölüm evi işlevi görüyorlardı.Bu dönem hapishaneleri henüz farklı tiplere bölünmemişti. Hapsedilenlerin tamamı büyük koğuş sistemlerinde muhafaza ediliyor, bazı özellikli mahkûmlar ise hücrelerde tutuluyorlardı. Ancak 1938 yılına kadar hapishanelerde kalma süreleri özellikle siyasi emellerle yakalananlar için çok uzun değildi. Uzun süreli hapislik sadece adli mahkumlar için geçerliydi.

Nitekim 1938'e kadar hapishaneleri özellikle muhalifler için birer ölüm evine dönüştüren yeni devlet, 1938 sonrasında muhalifler de dâhil geniş bir kesimi diğer adli mahkûmlar gibi uzun süreli hapisliklerle karşı karşıya bırakmaya başladılar. Bu yıllarda en bilinen mahkûmlar ise sadece Kürtler değil, komünistlerdir de.Komünistlere dönük ilk saldırılar Kürtlerle eş zamanlı, hatta Kürtlerden önce başlar. Mustafa Suphi ve 14 yoldaşı 1921 yılında ülkeye gelmek isterken Mustafa Kemal'in emriyle Trabzon'da katledilirler. Bunun ardından komünistlere dönük tutuklamalar, davalar durmaz. 1921 yılından 1960 yılına kadar neredeyse her yıl 'komünist tevkifatlara' rastlanır. 1939 Harp Okulu ve Donanma davaları, 1944 İlerici Gençlik Birliği davası, 1946 Türkiye Sosyalist Emekçi ve Köylü Partisi davası ile bu davalar nedeniyle gerçekleşen tutuklama ve hapislikler en bilinenlerdir.

1938'ten sonraki tutuklamalarda idam yöntemi pek sık gündeme gelmez. Hapsedilenlerin önemli bir bölümü uzun süreli hapisliklerle 'ıslah' edilmeye çalışılır. Ancak sistem, tam tersi bir işleyişe neden olur. Koğuş sistemi ile kurulan hapishaneler ve adli tutuklular ile siyasi mahkûmların çoğunlukla iç içe olmasını siyasi mahkûmlar zamanla bir avantaja dönüştürür. Dönemin ünlü tutsaklarının hapishane anlatımları ile anı kitaplarında bu etkinin nasıl sonuçlar yarattığına sıkça rastlanır.1944 yılında bir grup sağcı ve İslamcının tutuklanmasının ardından, adeta bir misilleme gibi gerçekleştirilen tutuklamalarda İlerici Gençlik Birliği içinde yer alanlar da yakalanarak hapse konulur. Hapse konulanlardan biri tıp doktoru Müeyyet Borotav'dır. Boratav, "Sakıncalı Doktor / 20. Yüzyıldan Anılar" adlı kitabında hapishane yaşamını şu sözlerle aktarır:

"Sorgular bitip otuz tutuklu birlikte bir koğuşa yerleşince derhal bir günlük yaşam programı yaptık. Saat 7'de uykudan kalkış, 8'de kahvaltı, 9-12 bahçeye çıkış, volta atma, 12-13 öğle yemeği, 13-16 ders-istirahat, 16-19 eğlence, şarkılar, 19-20 akşam yemeği, 21-21.30 yatma. Gençler yönetim kuruluna gene eski yönetici olan bizleri seçtiler. Cezaevinde ancak pek iptidai toplumlarda uygulanan ortak yaşam düzeni kurmuştuk."Bu komün sistemi neredeyse siyasi tutsakların konulduğu tüm hapishanelerde oluşan bir sistemdi ve diğer adli tutuklular üzerinde muazzam etkiler bırakabiliyordu. Dönemin ünlü mahpuslarından Nazım Hikmet'in diğer tutsaklar üzerinde bıraktığı etki hala konuşulur, anlatılır.

Tekçi ve Türkçü Zihniyet Tekleyince Nizam Darbelerle Korundu

1938 ile 1960 arasında toplumu hapishaneler ile zapturapt altına almaya çalışan yeni Türk devleti nispeten başarılı oldu. Toplumda kısmi örgütlenmeler yaşansa bile ciddi bir muhalif harekete rastlanmadı. Hareketlenenler ya da hareketlenme potansiyeli olanlar da hemen derdest edilip hapishanelere, kamplara konuldular.

27 Mayıs 1960 darbesi sonrasındaki uygulamalarda da durum pek değişmedi. Bu dönemde İstiklal Mahkemeleri'nin yerini sıkıyönetim mahkemeleri aldı. Bu mahkemelerde yargı bir bütün olarak askerlerin emrine verildi. Tutuklananlara dönük uygulamalarda mantık aynen sürdürüldü. Fark vardı elbet; örneğin Cumhuriyet'in ilk dönemlerindeki toplu idamlar yerini topluma korku salacak lider/önder idamlarına bıraktı. Öyle ki devlet, kendi bekasını gerekçe ederek bakan ve başbakanlarını bile

bu mahkemelerde gözünü kırpmadan idam edebildi. Toplumun diğer kesimlerine, 'potansiyel tehditlere' gözdağı yöntemleri de son bulmadı.Bu duruma Akademisyen Vahap Coşkun'un Serhat Bucak tarafından kaleme alınan ve Faik Bucak'ın yaşamını anlatan "Kürt Hakim" kitabına ilişkin Serbestiyet'teki yazısından alıntılarla bakalım.

"1958'te Irak'ta bir darbe ile krallık rejimine son verilir ve on bir yıldır Sovyetler Birliği'nde sürgün olan Mele Mistefa Barzani büyük bir törenle Bağdat'a döner. Türkiye'de kaşlar kalkar. 1959'da Kerkük'te hadiseler çıkar, Türkmenler öldürülür.Kürtlerin hareketlenmesi devleti endişelendirir. MİT, alınması gereken tedbirlere dair bir rapor hazırlar. YÖN Dergisinde yayınlanan raporda; Kürtleri ABD'ye, Batı'ya ve dindar Kürtlere 'komünist', Türkiye kamuoyuna ise 'bölücü' olarak sunmak gerektiği belirtilir. Önerilerden (!) en dikkat çekeni 'Eğer Türkiye'de bin kadar Kürt aydını yok edilirse Kürt sorunu 30 yıl geriler' önerisidir.Rapor, hükümette tartışılır. Celal Bayar, bin Kürt aydının yok edilmesine onay verir. (...) Menderes, araya girer. Kürt aydınlarını ellişer kişilik gruplar halinde alınmasını ve mahkeme kararıyla idamlarını içeren önerisi kabul edilir.İlk etapta elli kişi tutuklanır. Bunlardan Nusaybinli Emin Batu, hücresinde kan kusarak ölünce bu dava siyasi tarihe 49'lar Davası olarak geçer. 49'lar Davası ile birlikte Kürtler tekrar suskunluğa gömülür. DP iktidarının baskısı giderek artar.

27 Mayıs'ta darbe yapılır. DP gider ama 27 Mayıs'ın uygulamaları DP'ye rahmet okutur. 27 Mayıs'tan dört gün sonra Sivas'ta Kürtlerin önde gelen aile ve kanaat önderlerinin tutulması için bir kamp açılır. Türkiye çapında gazeteciler ve siyasi tutuklular serbest bırakılırken 49'lar zindanda tutulur. İktidarlar değişir ama devletin Kürtlere bakışı aynı kalır.Darbenin başı Cemal Gürsel, 24 Ekim 1960'da Diyarbakır'a gelir ve halka hitaben bir konuşma yapar. 'Kürt halkı diye bir şey yoktur. Hepiniz Türksünüz. Ziya Gökalp'i yetiştiren toprak Kürt olamaz. Yalnız burada değil, Doğu'da Türkler yaşıyor. Size Kürt diyenin yüzüne tükürün!"

Devletin zihniyeti hep aynı oldu. Kürtlük başta olmak üzere devletin tekçi faşist zihniyetine uymayan her şey inkar edildi, yok edilmesi için çaba harcandı. Bu zihniyetin yaşama geçirilmesi için kullanılan mekânlardan biri de hapishaneler oldu. 1960'lara kadar mercek altına almaya çalıştığımız devlet zihniyetinde, hapishanelerin yeri resmi ideolojiyi, yani tekliği, tekliğin esaslarını oluşturan Türkçülüğü dayatma oldu, hep.

Köprülerin altından onca su geçmesine rağmen zihniyet olarak bundan hala vazgeçilmiş değil.

İçindekiler İçin Tıklayınız...

12 Eylül Sonrası Hapishaneler

Selami Bulut

12 Eylül, sonraki siyasal tartışmaların merkezinde yer almış ve bir dönüm noktası olarak ele alınmış ve tartışılmıştır. Bunun birçok olgusal gerçeğe sahip bir ön kabul olduğunu es geçmeden, genel tartışmalara şerh düşmek gerektiğini belirtmeliyiz. Işık Ergüden'in bu bağlamdaki 12 Eylül yorumu şu şekildedir: "12 Eylül hapishaneleri"nden bir türlü çıkılamamış, herşeyi "12 Eylül"le açıklamak, o tarihi bir milat ("Mutlak Kötülük") olarak görmek bir kuşağın egemen zihniyeti olmuştur. Oysa "tarih daima çağdaşımızdır, yani politiktir" (Gramsci); tarihi, geçmişi anıtlaştırmak, müzeleştirmek, politik dönemlerin metaforlasmasına izin vermek galiplerin ekmeğine yağ sürmek olur. "Mağlup"un "mağdur"a, "kurban"a dönüşümü, şimdiki zamanın ve politik alanın terk edilmesi demektir." (s.105). Bu anlamda, örneğin 12 Eylül Diyarbakır cezaevi vahşetine uğrayanların anlatımları, genellikle "kurban"ın, anlatılması hiç de kolay olmayan ve hiçbir rasyonel zemine dayanmayan, son derece sterilize bir şiddet ayininin tekrarı biçimindedir. Tabi ki vahşetin düzeyi, dışarıdakilerin belki de kavrayamayacağı düzeydedir. Fakat bu anlatımda düşman-dost, kesinti-süreklilik, içeri-dışarı, özgür-tutsak kavramları oldukça muğlak bir şekilde ele alınmaktadır. Ek olarak başı-sonu keskin çizgilerle belirlenmiş bir tarihsel an olarak ele alınması, toplumsal-siyasal bir konuyu müzelik konuma düşürdüğü oranda apolitikleştirmektedir.

Gerek 12 Eylül gerekse sonraki yıllarda hapishane konusundaki içerisi-dışarısı ayrımı benzer bir anlatıyı tekrarlamıştır. Burada hapishane mutlak kötü ile özdeşleştirmektedir. Bu yaklaşım ise hapishanenin müteahhidi olan kapitalist modernitenin özgür insanlar tezini doğrulama tehlikesi doğurur. 30 yıllık tutsaklığın ardından yakın zamanda tahliye olan Mizgin Ronak'a kulak verirsek: "Söylendiği gibi en özgür hayaller ve insanlar cezaevindedir. Örneğin, makro-mikro iktidar ve liberalizm, tüm insan hücrelerinde yer almış durumda. Beden özgür olabilir ama özgürlük hiç olmamıştır. Ancak cezaevlerinin varlığı insanları kendilerini kandırmaya neden olabilir. Hem özgürlük kavramı kirlenir hem de anlamı azalır. Cezaevindekiler tutuklu, dışarıdakiler özgür mü?...Büyük bir yangın vardı ve biz o ateşe katıldık. Biz de ateşe âşık olan kelebekler olduk. Ateşi sevenler her nerede olursa yaşayabilirler" (jinnews)Kuşkusuz içerdeki ile dışardakileri aynı yere koymuyoruz. Ama kent eteklerinde metrelerce yükseklikte örülen duvarların içi, ardı ile birlikte var olabilir. Bu bağlamda 12 Eylül'de Diyarbakır cezaevinde vahşet sürerken, dışarısı da bir tür zincire vurulmuştu kuşkusuz.

12 Eylül, 71'de çerçevesi çizilen, devrimci hareket ile girişilen savaşın en ağır ve pek çok bağlamda da son cephelerinden birisi oldu. Bugünkü toplumsal-siyasal düzende de varlığını sürdüren 12 Eylül, ne yazık ki Türk devrimci hareketine büyük bir darbe vurmuş, öncesinin en kitlesel pek çok örgütünü tasfiye etmiş, bunun dışındaki örgütlerin çoğunu da kademeli olarak tasfiye etmeyi ya da marjinalleştirmeyi başarmıştır. Bu nedenle, 12 Eylül'de içeride olanlar mağdurdan ziyade Ergüden'in de belirttiği gibi mağluptur.

Hapishaneler konusunda 12 Eylül bir milat değildir. Devrimci hareketin yükselişi ile birlikte devletin hapishaneler konusunda atmak istediği adımlar,

12 Eylül'ün tasfiyedeki kararlılığı nedeniyle büyük ölçüde 80 sonrası, esasen de 2000'lerle birlikte atılmıştır. Bu dönüşümün meşruiyeti, değişen iktidarlardan bağımsız olarak devletin "içerisi terör eğitim merkezi haline geldi" anlatısı üzerinden sağlanmıştır. Kademeli olarak atılan adımlar, buna karşı geliştirilen direnişler sonrasında, 1999 İmralı cezaevinin oluşturulması yeni bir aşamaya işaret eder. Hapishaneler 84 sonrasının temel dinamiği olan savaşın bir belirleyicisi olmuştur. 99 ise bu cephedeki dönüm noktalarından biridir.

Ölüler Evi

Kapitalist modernitenin çocuğu olan hapishanelerin tarihi, tüm ezel-ebet görünümü ve yokluğunun tahayyül dahi edilemeyişine rağmen, birkaç yüzyılı bulmaz. Bu nedenle, sistemin suç-ceza çerçevesi, "hukuk devleti" ve "kuvvetler ayrılığı ilkesi" ve ulus-devlet oluşumunun bir parçası ve kapitalist ekonominin bir dişlisi olarak ele alınmalıdır. Bu anlamda hukuk sistemin kendini yeniden üreten ve mümkün kılan mekanizmaların güvence altına alınmış metin ve uygulamalarının bütünüdür. Ulus-devlet ancak sarsılmaz anayasa maddeleri ile, sınırsız talan ve sömürü ekonomisi, başlangıcı özel mülkiyetin garanti altına alınması olan özel hukuk düzenlemeleri ile mümkün olmuştur. Suç ve ceza olgusu ise özünde disiplin ve beden terbiyesi olan iktidar mekanizmalarının yeniden üretim alanı olmuştur. Hukukun uygulanış biçimi bile iktidarı yüzümüze çarpmaktadır: "Bütün bu "süreğen olağandışılık" durumları bir yana, yargının parodi niteliği, mahkeme salonunun, yani mekânın hiyerarşik düzenlenişinden hukukçuların kılık değiştirmesine dek uzanan bir gösterinin, geleneksel kast ve hiyerarşi ilişkilerinin sahneye konusunda kendini belli eder. Yargı, mahkeme, muhakeme daima bir ast-üst ilişkisidir; yargılanan her zaman asttır, aşağıdadır." (Ergüden, s.21). Tüm bu müsamere ve sarsılmaz yasalar kuşkusuz esnektir. Sistemin devamı için çiğnenmeyecek yasa yoktur. Sistemin meşruiyet zemini olan hukuk, Selçuk Kozağaçlı'nın deyimiyle "acıkınca yenilen bir puttan" ibarettir. İktidar hukukun sopa olduğu, hoşuna gitmediklerinden hesap sormanın bir yolu olduğunu sık sık hatırlatır. Hukuk bir iktidar mekanizması, toplum karşıtlığının yazılı, sistematik ve korkutucu çerçevesidir. Sistemin ihtiyaç duyduğu güvenlikçi politikanın yeniden üretiminin ana kaynağıdır. Gözden uzak dolayısıyla gönülden de uzak suçlular ile hapishanede olmadığı için "normal" ve şükredilmesi gereken bir hayata sahip diğerlerinin toplamı sistemin ideal toplumunu verir.Hapishane, sistemin, dışarısının hür dünya olduğu varsayımına dayanır. Bu nedenle hapis cezası hürriyeti bağlayıcı ceza olarak isimlendirilmektedir. Topluma karşı suç işlemiş birey, toplum dışına çıkarılmakta, bu yolla toplum korunmakta, kişi ise ıslah olup topluma tekrar karışma hakkını elde etmenin bir yolunu bulmaktadır. Hapishane öncesinin klasik infaz rejimleri olan azap, kefaret ve işkence yerini oldukça "insancıl" bir infaz rejimine bırakmıştır. Foucault'un deyimiyle: "cezalandırılmak çirkin, cezalandırmak daha şerefli hale gelmiştir" (s.11). İnfazın hedef noktası değişmiştir artık. "Bedeni kudurtan kefaret cezasının yerine kalp, düşünce irade, ruhsal durum üzerine derinlemesine etki eden bir cezaya geçmelidir" (Foucault s.19-20). Esas olarak konumuz olan tecrit bu noktada devreye girmektedir. Biçimsel olarak ele alınış biçimi, yasal düzenlemelerin sunduğu hak ve yükümlülükler, öngörülen mimari yapıdan bağımsız olarak hapishanenin özü tecridin eğitici gücüne inançtır. Hapishaneler tecrit etmek için doğmuştur.

Bu noktada kapitalist modernitenin büyük bir yalanı devreye girmektedir: Sistemin çok sevdiği putlardan olan bireysellik. Suç ve ceza konusundaki bireysellik yanılsamasının ilk dışa vurumu "suç"un bireysel işlendiği, dolayısıyla cezanın da bireysel çekilmesi gerektiğidir. Halbuki "suç"ların siyasal otorite tarafından belirlendiği, "potansiyel suçlu" toplumsal kategorilerin oluştuğu ve toplumsal olanın beşiğinde büyümemiş insan eyleminin bulunmadığı gerçeği, suçun göreceliliğinin yanında işlenmişse dahi toplumsal girift ilişkiler biçiminin bir sonucu olduğu gerçeğini ortaya koyar. Görecelilikten kastımız suç ve cezaların tamamen iktidarın inisiyatifinde belirlenmesidir. Ulus-devletleri kuranların hepsi eski iktidar sahiplerince vatan haini olarak suçlanmışlardı. Çünkü suçlu/suç kavramları bir iktidar paradigmasının sözlüğünde anlam kazanır. Bu paradigmanın yokluğunda değişken ya da belirsiz anlamlıdır. Toplumun dışında birey ise kapitalizmin

büyük çarpıtmalarından biridir. Bireycilik iddiası kişiyi kimliksizleştirme ve yok etmenin süslü bir ifadesidir. Halbuki toplumsal olarak muazzam bir güç olan insan bireysel olarak doğanın en güçsüz varlıklarındandır. Bireyselleştirme bu gücü ortadan kaldırmanın yoludur. Hapishane ve tecrit olgusu da tam olarak bu yüzden vardır. Esasen kapitalist modernite bireysellik iddiasında değil arzusundadır ve hapishane ile hapishanenin belirleniminde şekillenen toplumsal kurgu bu arzunun somutlaşmasında oldukça hayatidir. "Mahkûmun dış dünyaya nazaran, yasa ihlalini teşvik eden her şeye, bu ihlali kolaylaştırmış olan suç ortaklıklarına nazaran soyutlanması. Tutukluların birbirinden soyutlanması. Ceza yalnızca bireysel değil, aynı zamanda bireyselleştirici olmalıdır." (Foucault s.297). Bireyselleştirici ceza, toplumu suçludan koruma, suçluyu toplumdan uzaklaştırma ve bu yolla ıslah ve eğitim sonucu tekrar topluma katılmaya hak kazanan bireyler yaratma iddiasındadır. Aradan geçen yüzyıllar ise bu iddianın tersini doğrulamaktadır. Buna rağmen hapishanelerin inşasına, teknik gelişmenin de yardımıyla, çok daha komplike bir şekilde devam ediliyor oluşu iddianın gerçekle bağdaşmadığını ortaya koymaktadır.

Hapishaneler konusunda dönüm noktalarından birisi olan ve sonrasının ana şemasını da oluşturan, Bentham'ın yaratıcısı olduğu panoptikon mimari yapı sistemin esas amacını da ortaya koymaktadır. Bu yapı ile öngörülen tutsağın kesintisiz gözetim altına alınarak disipline edilmesidir. Foucault benzer bir mimari yapının sistemin en önemli kurumları olarak gördüğü okul, askeri kışla ve tımarhanelere de uyarlandığını söyler. Sistem kurumsallaşmasını zorunlu tuttuğu kurumlar ve ideal olarak tanımladığı davranış kalıplarının dışına çıkanı tıkadığı ve doluluk oranı giderek artan yapılar ile sağlamaktadır. Kesintisiz gözetim, iktidarın tüm gözeneklere sığdığı ve dolayısıyla tahakkümün nefes aldırmadığı bir kitle yığını arzulanmaktadır. Bu nedenle hapishanelerin varlık sebebi esasen toplumu parçalamak, savunmasız kılmak ve fethederek atomize bireylerden oluşan bir kitle oluşturmaktır. Atomize kitle sınırsız sömürü ve talan düzeninin de ön koşuludur. Hapishanelere ilk tıkanan kitleler "başıboşlar" olmuş. Onlara toplum içine çıkma hakkı verilebilmesi için kölece çalışmanın öğretilmesi gerekmişti. Köle ticaretinden, sömürgeleştirmeye, servet transferine varan talan düzeninde hapishanelerin oynadığı rol kritiktir. Ücretsiz işgücü yığınları sermaye birikimde hayati rol oynamıştır. Nazi toplama kampları bu konuda yaygın bilinen bir örnektir. Bugün de tüm dünyada bulunan milyonlarca tutsak ücretsiz köleliğe devam etmektedir. Bunun da ötesinde hapishanelerin varlığı dahi, içerdekini olduğunu kadar dışardakini de terbiye ettiği oranda kölelik düzenin varlık garantisidir.

Hapishanelerin Bitemeyen Reformu

Hapishaneler ile ilgili en ilginç hususlardan birisi, yapının bitmeyen bir iyileştirme ve reform tartışmalarının odağında olmasıdır. Garip olan ise reformun devlet dışı yapılarca sıkça talep ediliyor oluşu. Ergüden'in belirttiği gibi: "Ancak bu reform isteği de paradoksaldır. Kurumların en barbarı için talep edilen koşullar ("insanca yaşam koşulları") genellikle çoğunluğun "dışarda" da sahip olmadığı koşullardır." (s.38). Bu içerisi ve dışarısı arasında, esasen sistemin çizmek istediği, kalın çizgi anlayışı ve hapishanenin varlığını tartışmaya açmayı tahayyül dahi edemeyecek bir çarpık bilince işaret ediyor. Sistemin varlığını bu düzeyde bağladığı bir kurum palyatif çözümlerle düzeltilemeyecek kadar bozuktur.

Diğer yandan iyileştirme ve reform sisteminin sahiplerinin de dilinden hiç düşmemiştir. Bugün, Türkiye'de hala her gün yeni bir tip ekleniyor hapishanelere. İktidar alfabedeki bütün harfleri bitirmeye kararlı görünüyor. Devletin reform konusuna yaklaşımının özünü insani yaşam koşulları oluşturmuyor. Devlet hapishanelerden beklediğini (toplumsal olanı yok etme, kimliksizleştirme, kendi deyimleri ile pişmanlık ve ıslah) tam olarak alamadığını gördükçe yeni bir arayışa giriyor. Bu nedenle hapishaneler kapitalist modernitenin oldukça iddialı olduğu pek çok alanda olduğu gibi, ne kadar sofistike ve güçlü görünürse görünsün kesintisiz bir krizi de içinde barındırmaktadır. Sistem bir türlü muradına ulaşamamakta, hatta çoğu zaman başına bela almaktadır.

Türkiye'de hapishane dönüşümü konusunda devletin ciddi tartışmalara 12 Mart darbesi ile birlikte başladığı görülüyor. Bu tarihten F tipleri sürecine kadar, yani

2000'lere kadar bu konudaki ana argüman "cezaevleri terör/anarşi yuvası haline geldi, terörist eğitim kampı haline geldi" olmuştur. Bugün dahi hapishane nüfusunun büyük bölümünü "adli" tutsaklar oluşturur, fakat devlet cezaevinin yapısı ile ilgili hep siyasi tutsaklar üzerinden sitemlidir. Bu nedenle de dönüşüm siyasileri "ıslah etmek" amacıyla yapılır. Bunun yanında tartışmaların, "anarşist/teröristler" üzerinden yapılması, devlete güvenlikçi politikalarını konsolide etme ve içerde-dışarda sınırsız şiddet hakkını güçlendirmektedir. Bu anlatıda hapishaneler "teröristlerin" kapatıldığı yerler olmaktadır ve dolayısıyla ne yapılsa haktır. Bu nedenle, devlet uzun süredir oldukça işlevsel bir söylem tutturmuş ve 84 sonrası savaşın çok özel bir ayağını hapishaneler olarak belirlemiş ve uygulamıştır.

12 Mart'ta darbecilerin murat ettiği fakat çok fazla muvaffak olamadığı reform adımlarının 12 Eylül ile birlikte hayata geçirilmeye başladığını söyleyebiliriz. Bunların en önemlisi hapishanelerde askeri düzenin sağlanması ve tutsakların, askeri hiyerarşinin en altında bulunan, er, personelin komutan, her sözün emir sayıldığı düzendir. Tek tip elbise, bir örnek tıraş bu kapsamda atılmış adımlardır. Fakat darbeciler hala tatmin olmamıştır. Hapishanelerin hala "anarşi/terör" yuvası olduğu dillerinden düşmez. Onlara göre siyasiden giren eğitimlerini hapishanede tamamlamakta, adliden giren anarşist olmaktadır. Metris Cezaevi 81 yılında bu sorunlara çözüm amacıyla ve yenilere örnek olması amacıyla açılmış ilk hapishanedir. 1983 yılında ise hapishanelerle ilgili mevzuatta değişikliğe gidilmiş ve 2000'lerde devletin önemli oranda başarı sağladığı fakat hala tamamlamaya çalıştığı ve tecrit içinde tecrit rejiminin kaynağı oluşturan adımlar atılmıştır. Mevzuatta öngörülen en önemli değişiklik siyasi tutsakların 1 ve 3 kişilik hücrelerde kalması olmuştur. Buna dönük adımlar E tipi cezaevlerinin yapımı ile başlamış, bu yıl ilk kez açılan S tipi cezaevlerinin yapımı ile devam etmektedir.

Hapishane ve Birey

Hapishaneler gerçekte olamayan ve dolayısıyla çarpık bir toplumsallığı dayatır. Mekânsal kısıt, katı kurallar, mutlak gözetim birbirini hiç tanımayan insanlar arasında kuşkusuz kirli bir ilişki yaratır. Denetim altındaki kişinin taşıdığı gerginlik, yabancılarla bir arada yaşama zorunluluğu en fazla yapay ve huzursuz bir topluluk yaratabilir. Bu kendi içinde bir kültür, hiyerarşik bir yapı, deyim yerindeyse bir racon oluşumuna sebep olur. Başka türlüsü mümkün olmadığı için doğal olmayan bir arada yaşama kültürü oluşur. Bu doğal olamama durumu hapishaneye giren herkes için geçerlidir. Fakat siyasi tutsakların en azından teorik olarak kendisine yabancı olmayan kimselerle bir arada yaşama olanağı mümkün olabilmektedir. Doğa dışılık burada da devam eder kuşkusuz ama bu yolla iktidarın arzu ettiğinden farklı bir yaşam inşa edilebilmektedir. Komün adı verilen ve ortak bir program oluşturmayı ve bir arada hareket etmeyi kapsayan bu yapı, devletin 12 Eylül sonrası en önemli hedeflerinden ilkidir.

Hapishanelerde oluşturulan komünlere saldırma ve dağıtma istediği 1950'lere kadar gitmektedir. 12 Mart darbesiyle tekrar hedefe konulmuştur ama esas bozucu etki 2000'lerde yapılabilmiştir. Bunun için öncelikli olarak, kendi deyimleriyle "koğuş sisteminden oda sistemine" geçiş yapılmalıdır. Hücre, disiplin cezasının yaptırımı olarak uygulamaya konulabileceği için sistem yeni dizayna hücre değil oda demektedir. Sisteme göre bu "oda"ları hücreden, infaz rejimini ise tecritten ayıran şey, tutsaklara tanınan diğer insanlarla temas olanağıdır. Tek kişilik bir "oda"da dahi kalsanız diğer tutsaklarla teması devlet size bir hak olarak sunmaktadır. Kuşkusuz haftada 8-10 saat olarak öngörülen bu temas hakkı infaz rejiminin tecrit uygulaması olmadığı anlamına gelmez. Fakat mevzuatta bulunan bu "hak"lar dahi, uygun yer bulunmaması, personel yetersizliği, keyfi disiplin cezaları ile çoğu zaman uygulanmamaktadır. Bu uygulamanın uç örneğini İmralı infaz rejiminde bulabiliyoruz. 10 yıl boyunca bir adada tek kişiye, sonraki on 13 yılda ise 4 kişiye uygulanan, belki de eşine rastlanamayacak bir infaz rejimi söz konusudur. Aile, avukat görüşü bile yıllarca, disiplin cezaları gerekçesiyle yaptırılmamış ve bir tutsağın olağan pek çok hakkı uygulanmamıştır. Başlı başına farklı bir çalışmanın konusu olması gereken bu hususa, 12 Eylül sonrası hapishanelerden sistemin hedeflediği şeyi vurgulamak için değiniyoruz. Bu uç ve ayrıksı görünen durum aslında hapishanelere

genel yaklaşım ve yeni toplum/kitle arzusunun daha sofistike bir biçimidir. Başka bir deyişle aslında özü bu infaz rejimidir ve fakat yoğunlukları değişkenlik göstermektedir. Komün olgusu, hapishanenin yaratıcılarının arzuladıkları çarpık toplumsal yapıyı bozmaktır. Sistem genellikle adli mahkumlar arasında ortaya çıkan katı hiyerarşik yapı ve eşitsizlik üzerine temellenmiş bir kurtlar sofrası yaratmak istemektedir. Koğuş sisteminde ortaya çıkan dayanışma ve paylaşımcı karakterli komün yapısına saldırının esası budur. Amaç insanlıktan çıkarmaktır. 12 Eylül'de Mamak Cezaevinin işkencecisine atfedilen" sizi insanlıktan çıkarıp tekrar insan yapacağım" sözü bugün hücre ve tecrit ile devam etmektedir. Fiziksel işkencenin yerini zihne darbe vurmayı hedefleyen hücrelerdir. "Tekrar insan yapma" ise sistemin elde etmek istediği bireye işaret eden.

Hapishane ve Mekan

Hapishanelerin mimari yapısı ile ilgili, yukarıda da değindiğimiz, temel husus mutlak denetim ve gözetim altında tutma odaklı olmasıdır. Tutsakların 24 saat gözetlenebilir halde olmaları, her adımın önceden belirlenmiş kurallar çerçevesinde atılarak denetimin kesintisiz olması hedeflenmektedir. Köşeli, uzun mesafelere müsaade etmeyen çok koridorlu, üst üste kapı ve kilitlerden oluşan, etrafı yüksek duvar ve tel örgülerden oluşan yapı gözetimi kesintisiz kılmaktadır. Teknik gelişme ile birlikte denetim artık oldukça kolay hale gelmiştir. Denetim ve gözetim olgusunu hapishanelerde görece uç bir durum olarak ele alıyoruz. Aksi hale sahte özgürlük yanılgısına düşme tehlikesi kaçınılmaz olurdu. Kesintisiz iktidar ve toplumu nefessiz bırakma kapitalist modernitenin varlık koşuludur. Devlet kurumlar, okullar, kolluk, ordu gibi devleti mümkün kılan kurumsal yapılar hapishanelerle yarışacak düzeyde denetim ve gözetime tabidir. Bunun da ötesinde artık evde dahi iktidardan kim kaçabilmektedir? Sokağa adım atıldığında ise her adımda iktidar yeniden üretilmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi hapishanelerin yüksek duvarları, dışarının mutlak denetim ve gözetimi ile mümkün olabilmektedir. Hapishanelerin gözden uzak gönülden uzak olması için sistem, duvarları artık yetersiz görmektedir. Dünyada var olan hayalet hapishaneler olgusu gelinen düzeyi ortaya koymaktadır. Hapishanenin erken dönemlerinde "suçluların" sömürge ülkelerine gönderilmesinin devamı niteliğinde görülebilecek bu durum, mekânın yok edilmesi ile yeni bir aşamayı temsil eder. Hapishane bir anlamda kişinin varoluşunu şekillendiren mekânın değiştirilmesi ve kısıtlanması olgusudur. Yakın zamana kadar yasal olarak, şu anda dolaylı olarak var olan sürgünü bu anlamda hapishanenin bir biçimi olarak görmek mümkün.

Yersiz-yurtsuz hapishanelerin önemli bir örneği İmralı'dır. 99 sonrasında adeta görünmez kılınmıştır. Paralel olarak hapishanelerin şehirlerin dışına çıkarıldığını görüyoruz. Toplumla temasın tamamen kesilmesi, içinde ne olup bittiğine dair hiçbir fikrin olmamasına dönük önemli bir adım. Aynı zamanda hapishaneler konusunda toplumsal duyarsızlığı kazanmak için atılmış önemli bir adım. Artık hapishaneler kitleyi ürkütmeye yarayan dağ başında içi görünmez bir alandan ibaret. Bugün hızla inşa edilen "kampüs cezaevleri" ile birlikte, tutsakların duruşma, hastane için bile olsa o duvarların dışına çıkılamaması isteniyor. Tutsakların toplumla teması sıfıra indiriliyor.Tutsaklar hapishanede mekânı sistemin teknisyenler ordusu ile paylaşır. Bunlar dışında mekâna dahil olanlar ise tutsakları görmeye gelenlerdir.

Bugün Türkiye hapishanelerinde 300 bine yakın tutsak bulunduğu tahmin ediliyor. Bunlara hapishane çalışanları ve hapishane mekanına kısa süreli de olsa dahil olmak zorunda kalan insan sayısı düşünüldüğünde, sistemin muazzam bir toplumsal laboratuvar elde ettiği ve burada yaratılan iktidar ilişkilerini topluma yayma konusunda elde ettiği fırsatın oldukça büyük olduğu görülüyor. Milyonlarca insanın bu düzeyde denetime tabi olması iktidarın konsolidasyonu için olmazsa olmazdır. Tutsakların durumuna değindik. Hapishane çalışanları iktidar oluşumunun öznesi oldukları düzeyde nesneleridir aynı zamanda. Ailelerin durumu ise denetim mekanizmasının önemli bir ayağıdır. Tutsakla temasınız mevzuatta bile oldukça sınırlı tutulur. Haftalık 10 dakikalık telefon görüşünüz dinlenir, yazdığınız her şey okunur, uygun görülürse verilir.

Bu aşamaları kontrol etmeniz mümkün değildir. 30 dakika-1 saat görüş hakkınız eğer bir sebeple engellenmez ise her adımınız kontrol altındadır. Hapishane kapısından başlayan sorgulama aramalar, içinden geçilen cihazlardan sonra, sayısız kapıdan geçtikten sonra görüşmek için var olan sınırlı vaktinizde gardiyan başınızda beklemektedir. Özel alana kesinlikle tahammül yoktur. Bu muazzam kurgu sizi yok etmek, güvensiz bireyler haline getirmek ve bir aile, dolayısıyla toplum olmaktan çıkarmak için yaratılmıştır. Bedeniniz iktidarın mutlak tahakkümü altındadır ve zihninizin bu müsamereyi normal karşılaması istenir. Dolayısıyla arzulanan tutsaktan beklendiği kadar itaatkâr olmanızdır.

Hapishane ve Güvenlik

Hapishanelerin en önemli işlevlerinden birisi güvenlik algısında yol açtığı çarpıklıktır. Hapishanelerin varlık sebebi dışardakileri güvende tutmak olarak açıklanırken, kesintisiz bir güvensizlik hissi canlı kılınmaktadır. Toplum sistemin güvenlik aygıtının sürekli denetimine tabi ve suçlular hapishanelere konulmuş olmasına suç potansiyel olarak her an mümkündür. Henüz suç işlememiş olsalar dahi suç işleme potansiyeline sahip toplumsal kategorilerin, yani sistemin arzu ettiği uyum seviyesine erişmemiş olanların, varlığı hapishaneleri olduğu kadar bütün güvenlik aygıtına meşruiyet sağlamaktadır.

Potansiyel tehdit varsayımı savaş dahil her olasılığı meşru kılmaktadır. “Hayata dönüş” adı verilen operasyon döneminde dönemin iktidar güçleri saldırıyı “terör ve anarşi yuvalarına” dönük gerçekleştirdiklerini söylemişti. Saldırı öncesinde tutsakların işlediği suç hapishaneyi “terör ve anarşi yuvasına” çevirmektir. İşlenmiş herhangi bir suç yoktur ama potansiyel olarak olduğu varsayılan bir durum nedeniyle onlarca insanın ölümüne sebep olan saldırılar gerçekleşmiştir.

Güvenlik aygıtına sahip iktidarı aynı zamanda suçu özgürce tanımlayabilmektedir. Bu nedenle güvenlik algısı oldukça karmaşık bir hal alır. Suçu tanımlama özgürlüğü herkesi suçlu ilan edebilme lüksünü beraberinde getirir. Buna bir de suç tehlikesi eklenince masum-suçlu ayrımı ortadan kalkmaktadır. Türkiye’de son 20 yılda farklı iktidar bloklarına angaje ve dolayısıyla farklı ideolojik saiklerle hareket edebilen toplumsal gruplarla ilişkili bürokrat ve askerler farklı tarihlerde hapishaneye girdi. Hatta bayrak yarışı misali biri girerken diğeri çıktı. Tüm bunlar aynı siyasi yapının yönetiminde oldu. Sadece bu gerçek bile suçlu kavramının ne kadar göreceli ve keyfiyete tabi olduğunu ortaya koymaktadır.

Şiddet tekelini elinde bulunduran devletin ihtiyaç duyduğu güvenlikçi politikanın olmazsa olmazı olan korku ise tüm yargı sürecinin ve nihayetinde hapishanenin her anına sinmiştir. Gözaltı işleminden başlayarak, göz altına almanın kendisi dahil, her aşama bir sopa olarak elde tutulur. Mevzuatta bir tedbir olarak işlenen göz altı Türkiye’de uzun zamandır bir cezalandırma yöntemi olarak uygulanmaktadır. Bunun da ötesinde gece ev baskınları, kapı kırmalar, karakolun fiziksel koşulları gibi her an korku salmanın bir parçasıdır. Yargılama aşaması kesin hiyerarşik disiplini ile hapishanelere oldukça yakışır pozisyondadır.

Tutukluluk yine mevzuatta tedbir olarak bulunmasına karşın bir cezalandırma yöntemi haline gelmiştir. Çok uzun süreler tutuklu kaldıktan sonra beraat etme artık rutin bir uygulamadır. Ve nihayet hapishane sopaların sopasıdır. Bu sopa potansiyel “suçluları” dize getirmek kadar geriye kalanların da çizgi dışına çıkmamasını garantilemek içindir. Dolayısıyla tüm topluma sirayet etmesi arzulanan bir korku iklimi kesintisiz bir şekilde devam etmektedir. Doğal olarak bu korku iklimi her türden güvenlikçi politikayı da meşru kılmaktadır.

Tüm korku ve güvenlikçi politikanın yeniden üretim imkânı devlete, son kırk yıllık savaşta oldukça işlevsel bir cephe imkânı sunmuştur. Son yedi yıllık pratik artık bir sınır tanınmadığını ortaya koyuyor. Hukuk ve hapishaneler Kürtlere karşı her zaman bir sopa olarak kullanılır, son dönemdeki yenilik devletin kendi yasa maddelerini kendi lehine yorumlama konusundaki esneklikte bir sınır tanımamasıdır. Bu sopa Kürtlerle birlikte hareket edebilecek tüm toplumsal kesimlere de aralıksız sallanır. Hapishanelere doldurulan “terörist” sayısı

ise devlete atmak istediği güvenlikçi adımlar konusunda da sınırsız özgürlük getirmektedir.

Sonuç

Artık Türkiye'de hukukun nesnesi olmanın ve hapishaneye girmenin ne kadar kolay olduğunu neredeyse tüm toplum bilir. Çok değil 5-10 yıl önce kendisi ile hapishane arasında büyük bir uçurum gören toplumsal kesimler dahi kazın ayağının perdeli olduğunu gördü. Hatta şu an toplumun büyük bir kesimi her an hapishaneye girebileceğini bilerek, diğer yarısı ise seçimi kaybederse böyle bir ihtimalden bahsetmektedir. Tecridin ne düzeyde toplumsallaştığını bu açık durum dahi ortaya koymaktadır.

Fakat tüm bu baskı mekanizmaları, hapishaneler, dışarıdaki denetim gözetim imkanları ve iktidar mekanizmalarının başarı düzeyi nedir? Özellikle konumuz itibariyle hapishanelerde arzulanan itaat ve kimliksizleştirme hayata geçirilebilmekte midir? Bu soruların kesin cevabı kuşkusuz yok. Mutlak bir zaferden söz edilemeyeceği açık. Ancak madalyonun diğer yüzünün de çok parlak olmadığı ortada. Hapishaneleri toplumun göbeğinde, toplumsal ilişkilerin, disiplin ve iktidar mekanizmalarının ortasında ele aldık. Bu nedenle 12 Eylül'den bugüne değişen toplumsal yapı ile hapishaneleri birlikte düşünmek gerekir. Darbecilerin siyasal programlarının, toplumsal kurgunun ve hapishanelerin biçimsel dönüşümünün kısmen hayata geçirildiği ortada. Bugün hapishaneler büyük ölçüde hücrelerden toplum ise büyük ölçüde atomize kitlelerden oluşuyor. Kürdistan'ın özgün durumu ve savaş gerçeği nedeniyle bir yana bırakırsak, 80 öncesinin toplumsal dinamiği, özellikle siyasete yön verebilen öğrenci-gençlik hareketliliği oldukça cılız durumda. Fakat buna karşın nitelik ve niceliğinden bağımsız olarak duyarlı ve direngen bir kitle de her zaman var. Hiç olmadık yerlerde, örneğin gezi gibi, bir anda bütün ön kabulleri yerle bir etme potansiyeline sahip bir kitleden bahsediyoruz.

Hapishanelerde arzu edilen ne kadar başarıldı? Hapishanelere doldurulan kitlenin ne düzeyde "ıslah" edildiğini tespit etmek güç. Muhtemel olan büyük ölçüde sonuç alındığıdır. Fakat unutmaması gereken nokta, sistem için hayati düzeyde önemli olan hapishanelerde, devlet bir kişiyi dahi "ıslah" edememişse kaybetmiş demektir. Bu nedenle kimin zafer elde ettiğine karar vermek oldukça zor. Hayata Dönüş katliamında yanarak kurtulan bir tutsağın "biz kazandık" diyerek zafer işareti yaptığı görüntüler hala akıllardadır. Dahası 12 Eylül rejimine karşı en büyük direnişlerinden birisini veren ve zafer elde eden Diyarbakır Cezaevi direnişçileri, binlerce tutsak arasında bir avuç insandan oluşmaktaydı. Ama sonraki tüm gelişmeler bu bir avuç insanın darbecileri yendiğini ortaya koyuyor. Darbeciler ideolojik olarak yenildi fakat 12 Eylül rejimi hala bir biçimde devam ediyor. Ona karşı mücadele de devam ediyor. Bu mücadele hapishanenin kendisi bir sorun haline getirdiği ve hapishanesiz bir dünyayı tahayyül ettiği oranda 12 Eylül ile gerçekten bir mücadele yürütebilecek ve 12 Eylül direnişçilerinin mirasının gerçek sahibi olabilecektir. Aksi halde iktidarın kesintisiz üretiminin yarattığı çarpık bir toplumsallık özgürlük adına ne varsa tüketmeye devam edecektir.

Kaynakça

- **Emine Gürsoy Naskali, Hapishane Kitabı, Kitapevi Yayınları.**
- **Işık Ergüden, Hapishane Çağı Kapatılan İnsan, Versus Kitap.**
- **Michel Foucault, Hapishanenin Doğuşu, İmge Kitapevi Yayınları.**
- **Michel Foucault, Özne ve İktidar-Seçme Yazılar 2, Ayrıntı Yayınları.**
- **Mizgin Ronak, https://jinpanel.com/VIDEOLAR/content/gallery/193448.**
- **Mustafa Eren, Kapatılmanın Patolojisi, Kalkedon Yayınları.**
- **Muzaffer Ayata, Diyarbakır Zindanları 1-2, Aram Yayınları.**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Zindan Özgürlük İçinse Büyüyen Hakikattir!

Mesil Demiralp

"Zindanda tahammül gücünün tek ilacı hakikat algısını geliştirmektir. Yaşamın geneline ilişkin olarak hakikat algısını güçlü yaşamak, yaşamın en keyifli anına, daha doğrusu yaşamın anlamına erişmektir. İnsanlar niçin yaşadıklarını doğru kavramışsa herhangi bir yerde yaşamak onlar için sorun olmaz. İnsan yaşamı hakikat algısı gelişkin olanlar için tam bir mucizedir. Yaşamın kendisi büyük heyecan ve coşku kaynağıdır. Yaşamda evrenin anlamı gizlidir. Bu gizi fark ettikçe zindanda da olsa yaşama katlanmak diye bir sorun olmaz. Zaten zindan özgürlük içinse orada büyüyecek olan hakikat algısıdır."

Abdullah Öcalan

Kurumsal olarak hapishanenin üç yüz yıllık bir tarihi olsa da aslında bireylerin kapatılmasının çok daha eskilere gittiğini biliyoruz. Kimi zaman şiirleriyle egemeni hedef alan bir şair, kimi zaman ezberleri bozan bir filozof, kimi zaman tahta aday bir varis... vs. kapatılmak suretiyle toplumdan, gözlerden uzak tutulmuştur. Ancak durum bu olsa da son yüzyılda üzerine çok daha düşünülerek adeta birer laboratuvara dönüştürerek çıkan sonuçların topluma da uyarlandığı merkezler haline getirilmiştir. Özellikle belirtmek gerekir ki toplama kampları, kışlalar, tımarhane, hapishane gibi alanlar toplumu tek tipleştirmenin, itaat kültürünün aşılanarak itirazsız, iradesi elinden alınmış, çekilen yöne giden yığınlar haline getirmek için kullanılagelmiştir.

Kişiyi toplumdan uzaklaştırarak fikirlerinin topluma ulaşmasını engelleme çabalarının tarihi de epey eskidir. Yani aslında tecridin izlerini mitolojideki Prometheus'a kadar sürmek mümkün. İlham kaynağı bu mudur bilemeyiz ama ada hapishanelerinin tarih boyunca ve günümüzde de kullanıldığını biliyoruz. Gramsci, Mandela, Öcalan vb. örnekler çoğaltılabilir.

Günümüzde her ne kadar tüm toplum yoğun bir sanallık içinde tecrit girdabında ve bunun farkında bile değilse de konuyu "dışarıdakiler"den ziyade "içeridekiler" üzerinden irdelemek istiyoruz. Zira biliyoruz ki uzun zamandır bir deney alanı olarak kullanılan hapishanelerden elde edilen sonuçlar topluma uyarlanarak çok daha ince ve örtük biçimde uygulanıyor. İçerideki kendisine yöneltilen saldırının farkında ve amaçlananın ne olduğunu bilip buna göre kendisini konumlandırıyorken dışarıdaki bunun farkında bile değildir. O nedenle hapishane özelinde tecridi incelemek siyasi iktidarın zihniyetini anlamak açısından da önemlidir.

"Bu beynin çalışmasını yirmi yıl durdurmalıyız." [1]

Tecrit ayırma, soyutlama, bir kimseyi, durum veya düşünceyi içinde bulunduğu toplum, durum veya düşünceden ayrı tutmak olarak tanımlansa da zaman içerisinde bunun; uygulama yol-yöntemlerinin çok daha derinleştirilip sistematik hale getirildiğini de biliyoruz. Siyasal iktidarlar salt bireyin ve düşüncelerinin topluma ulaşmasını, aynı şekilde bireyin toplumdan beslenmesini engellemekle kalmamış, aynı zamanda bireyi düşünemez, üretemez duruma getirerek yapabilirse benliğini yok etmeye, bunun başaramadığı durumda da fiziken de yavaş, ağır, acılı, bir imhaya kadar gidebilmektedir. Bireyi toplumdan, doğadan, tüm tarihsel, kültürel

1 Gramsci'yi yargılayan savcıya aittir

birikimlerinden kopararak varoluşunu bütünleyen her şeyi ortadan kaldırmak, bunun için de her yol yöntemi titizlikle ele alıp sonuçlarını topluma uyarlamak, aynı zamanda topluma gözdağı vermek ve başarılı olamadığı durumda da zaten fiziki imhayla noktayı koymak, yani görünürde sıfır kayıpla birçok sonuç elde etmek! Yukarıda alıntıladığımız söz, Mussolini'nin Gramsci için söylediği bir söz. Lakin sonuç hiç de beklediği gibi olmamıştır. Gramsci 9 yıl tutulduğu hapishanedeki yazımsal düşünsel üretimiyle, halen günümüzde etkilemeye devam ediyor. Bedeni bu zar karşısında daha fazla dayanamamış olabilir ama kesinlikle Mussolini hedeflediği sonuca ulaşamamıştır. Hakeza Mandela, halkının özgürlük mücadelesinin önderi olmayı, tüm ezilen halklara ilham olmayı sürdürmüş, Abdullah Öcalan ada tecritindeki üretimiyle kapitalist modernite cenderesinden çıkmış; yolu arayan herkesimin ilham kaynağı olmayı sürdürüyor.

Bilim İle İktidar Kol Kola!

İnsan toplumsallıkla var olabilen, varlığı anlam bulan, geleceğe dair tahayyülleri olan, zaman ve mekan üzerinde kendi kontrolünü sağlamayı arzu eden bir varlıktır. Toplumla, doğayla etkileşim içinde olduğu sürece varlığını anlamlı kılabilir, derinleştirebilir, üretebilir kendini. Özetle, bu etkileşim bireyin varoluşunu gerçekleştirme serüvenidir, özgürleşme yolculuğudur. Bu yürüyüş kendi çizdiği sınırlar içine çekmeyi amaçlayan siyasal iktidar da kendi tarihlerinden öğrenerek elde ettikleri birikimle, kendisi için sorun olan bu durumla baş etmenin yollarını aramayı sürdürmüştür. Üstelik oldukça da "bilimsel" bir yaklaşımla!

Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği (TODAP) üyesi Eser Sandıkçı, modernizm kurumu olan hapishanenin siyasal, toplumsal işlevini anlayabilmek için modernist aklı ve çağın ruhunu en iyi şekilde yansıtan toplama kamplarına bakmanın faydalı olacağını belirterek Giorgio Agamben'den alıntıyla, "Batı'nın siyasal modeli şehir değil, toplama kampıdır. Atina değil, Auschwitz'dir." der ve ekler "Büyük akılcı yöntemlerle, aygıtlarla donanmış modern devletler için önlerine çıkan "sorunları" çözmek ve anlaşmak yerine onları yok etmek daha ekonomik ve akılcı gelmektedir." Evet, devletlerin bu aklına "akıl" diyeceksek gerçekten de Auschwitz bu aklın doruğudur. En azından o gün için ve sayısal sonuçları itibariyle.

Dedik ya, siyasal iktidarlar da kendi birikimleri üzerinde yol alır. Dolayısıyla bu kurumlar aracılığıyla kendilerine karşı gördükleri yeni bir kalıba dökebilmek için uyguladıkları yöntemlerle ya tümüyle ortadan kaldırılmıştır ya da insanların tarihsel, tinsel, kültürel birikimlerini, kişiliklerini parçalamayı amaçlamıştır. Kişinin kendisinden bile yalıtılması anlamına gelen bu durumu, Türkiye hapishaneleri ve ağırlaştırılmış müebbet hapis bölümünde açıklayacağız. Ama öncesinde Auschwitz birikimi üzerinde geliştirilen bir "bilimsel" deney ve sonuçlarına kısaca bakalım.

2. Dünya Savaş suçlusu olan "bilim adamlarınca" pişirilip oradan dünyaya ihraç edildiğini belirtmekte fayda var. Emperyalist yayılımın el attığı ülkelerde yarattığı krizler ve çoğunlukla desteklenen darbelerle, kendisine bağımlı yöntemler yaratma deneyimlerini biliyoruz. Elbette bu süreçler içinde muhalifleri bertaraf etmek üzere kurulan işkence tezgahlarında, kendi bu "bilimsel" yöntemleriyle planlarını devreye koyduklarını, yani ilk taşıdıkları kurumsal buluşlarının başında gelenin hapsetme ve bu hapishanelerde deneylerine devam etmek olduğunu biliyoruz. Afrika'da, Latin Amerika'da ve 12 Eylül'den günümüze değin Türkiye'de...

Dediğimiz gibi tüm bunlar "bilim adamları" eliyle hazırlanmış, ince ince her ayrıntısı hesaplanmıştır. Amaçsız rastgele tek bir adım yoktur. Ortaya çıkan raporlardan okuyalım: CIA'nin eğitim kılavuzlarından 1963 yılına ait kitapçığında, sorgulama ile ilgili şöyle deniyor. "Amaç bu etkiyi güçlendirmek ve hedefin aşina olduğu dünya ve bu dünyadaki imajıyla ilgili, duygusal bütünlüğü parçalayan travmatik ya da travma öncesi bir deneyim yaratmaktadır. Genellikle kendi giysileri alınır. Çünkü alışık olduğu giysiler kimlik duygusunu güçlendirir ve direnme kapasitesini arttırır. Duyusal uyaranlardan mahrum bırakma, stres ve kaygıya neden olur. Mahrum bırakma ve kadar eksiksiz uygulanırsa hedef o kadar derinden etkilenir. "Bilimsel" titizlikle hazırlanan ve direnişçilere uygulanan bu yöntemler,

elbette salt sorgu süreçleriyle sınırlı kalmayıp, hapishane uygulaması olarak da amacına uygun sürdürülmüştür.

Sanırız tam da bu noktada RAF militanlarının hapishane sürecini ve o süreçte dışarıda da tamamlayıcı olarak yürütülen özel savaşa değinmek yararlı olacaktır. 1972 yılında RAF militanlarına dönük operasyonların startıyla birlikte hatta öncesinde tecridin toplumsal ayağı tamamlanmış, medya aracılığıyla grubun siyasi kimliğini öteleyen "terörist bir çete" deyimi kullanılarak onların sistemle sorununu örten, onları adli birer suçlu gibi gösteren bir hava yaratmak istenmiştir. Böylece toplumda karşılık bulma, sahiplenilme olasılığı ortadan kaldırmak istenmiştir. Nitekim bu özel savaş politikaları, daha sonra militanlar hapishane de açlık grevi gibi eylemlerine başladığında etkisi daha net görülecekti. Başlarda siyasi çevre ve örgütlerden hatırı sayılır bir destek ve sahiplenme ortaya çıksa da bu kesimlerin içerideki devlet işbirlikçileri devreye konularak süreç manipüle ediliyor ve oluşan desteğin parçalanması sağlanıyor. Yani sol kesime karşı yürütülen sindirme çalışmalarıyla istenen kırılganlık yaratılmış, her türlü politik görüş ile RAF arasına bir duvar örülerek tecridin koşulları hazırlanmıştır.

Başlatılan operasyonlarda kimi çatışma esnasında kimi ihbar sonucu yakalananlardan Andreas Baader, Jan Carl Raspe, Gudrun Ensslin, Ulrike Meinhof, Holger Meins, Astrid Proll tutuklanıp hapse atılırlar. Asıl süreçte bundan sonra başlar. Ağır tutsaklık koşullarındaki vahşetin yardımcı uygulayıcılarının başında doktor ve psikiyatri gelmektedir. Yani "bilim" iş başındadır. Aynı süreçte hapishanelerdeki tüm politik tutsaklar tecrit edilerek, birbirleriyle etkileşim içinde olmaları önlenir. Ziyaret, mektup, gazete kısıtlanır. Havalandırmaya tek başlarına ve genellikle elleri bağlı olarak çıkarırlar. Özellikle Ulrike Meinhof ve kısa sürelerle Astrid Proll ve Gudrun Ensslin, kadın psikiyatrisi binasının bir ucundaki hücrelere alınırlar. Bu hücrelerin yan tarafındaki, alt ve üst tarafındaki hücreler boş bırakılır. Dışarıdan ses ve ışığın sızmadığı, yapay aydınlatma ve beyaza boyalı eşya ve duvarlarla sınırlı bırakılarak tüm günlerini hiçbir şeyin seçilip ayırt edilmediği bu ortamda tutulurlar. Kişiliği parçalamayı hedefleyen bu tek renklilik ve sessizlik içindeki tutsaklara dair düzenli olarak gözlem raporları tutulur.

Dönemin Köln Cezaevi psikoloğu, Meinhof için tuttuğu raporda şöyle der: "Tutukluya dayatılan psişik yük, mutlak tecrit halinin kaçınılmaz kıldığı ölçüleri fazlasıyla aşıyor. Deneylerin gösterdiği gibi tutuklular katı tecrit uygulamasına sınırla bir süre katlanabilirler. Tutuklu U. Meinhof bu sınırı aşmış durumda, çünkü pratikte her türlü çevre algılamasından kopmuş durumda." Cezaevi psikoloğunun sözünü ettiği deneyler "duyumsal yoksun bırakma" deneyleridir. Beyni kontrol altına almayı, bireyin tüm direnç noktalarını kırmayı amaçlayan bu deneylerle, kişi yerleştirildiği yapay ortamda her türlü uyarıcıdan mahrum bırakılır, gündüz-gece, ses-sessizlik gibi algılama farklılıkları ortadan kaldırılır. Örnekler yabancı gelmiyor, zira Türkiye'nin 12 Eylül'ünden biliyoruz. Aylarca karanlık hücrelerde mutlak sessizlik veya sadece sorgucuların seçtiği kaygı ve stresi arttırıcı sınırlı sesler. Ayrıca sorgucuların dayattığı çıplaklığın, hapishanelerde tek tip elbise dayatmalarının da amacını açıklıyor bu "bilimsel" çalışmalar! Meinhof ve arkadaşlarına uygulanan tecrit amacına ulaşmaya, pek de inandırıcılığı olmayan intihar iddiasıyla katledilmelerine giden süreç ortaya çıkmıştır. İnançları, iradelerini anlamayan ve onları ruhsal açıdan hasta ilan etme çabası boşa çıkan bilim ve iktidar temsilcileri, ölümlerinden sonra beyinleri üzerinde araştırma yapmaktan da kendilerini alamamışlardır.

Ortaya çıkan belgelere göre, duyumsal yoksun bırakma deneyleri de dahil birçok deney CIA tarafından gerçekleştirildi. 1950'lerde başlayan, Kanada, İngiltere gibi ülkelerinin de ortaklığıyla süren BLUEBIRU (mavi kuş), MKULTRA, MKDELTA gibi adlarla yürütülen program 1971'de Federal Almanya'ya aktarılmış, Hamburg Eppendorf Psikoloji ve Nöroloji Kliniği'nde yapılan deneylerle hayata geçirilmiş ve belli ki ilk uygulama alanı da RAF olmuştur. İşte bilim ile iktidarın muhteşem birlikteliği!.. Üstelik insan beynini kontrol altına almayı hedefleyen ve yukarıda sözünü ettiğimiz adlarla yürütülen bu projelerde, insanların bilgisi dışında denek olarak kullanıldığı yerlerin başında

kışlalar, yetiştirme yurtları ve hapishanelerin geldiği de ortaya çıkan belgelerle kanıtlıdır.

Türkiye'de Tecrit ve Hapishaneler

Türkiye'de hapishanelerin hatırı sayılır bir geçmişi var. Şairlerin, yazarların, sanatçıların, siyasetçilerin kimi zaman gözden ırak şehirlerde, kimi zaman ada hapishanelerinde tecrit altına alındıklarını biliyoruz. Bu genelde politik tutsaklara dayatılırken, öte yandan hiçbir caydırıcılığı olmayan cezalarla hapsedilen adli mahpusların doksanlı yıllara kadar büyük bir sefalet içinde yatak, yiyecek, sağlığa erişim gibi temel ihtiyaçları bile karşılamayan yığınlar olarak hapiste adeta unutulup seçimden seçime arsızlaşmış olarak sokağa salınması gerçeği vardır. Yani aslında hapishanelerin çeşitli yüzleri olmuştur hep.

Ancak dönemin CIA yetkililerinin "Bizim çocuklar başardı." diyerek kutladıkları 12 Eylül 1980 darbesi kitlesel tutuklamalarıyla, "dışarıda" kalanların ise sindirilerek ses çıkaramaz duruma getirildiği bir dönem olması ve hem yıllar süren travmatik etkileri, hem de o gün devreye konan yöntemlerin sistematik hale getirilerek günümüze değin devam ediyor olması itibariyle bir tarihin başlangıcıdır. Başta tecrit olmak üzere; her türlü işkenceye maruz bırakılmış politik tutsakları kimliksizleştirme, kendini inkar eder duruma getirme hedefiyle hareket edenler, "Buradan çıkarsanız bile değil anne babanız, siz bile kendinizi tanıyamayacak, kim olduğunuzu unutmuş olacaksınız..." derken amacını gizlememiştir.

Hem pilot uygulama alanlarından biri olması, hem de bu zulme karşı sergilenen direnişiyle Diyarbakır 5 Nolu Hapishanesi dönemin simge zindanların başında gelir. İşkenceden "arta kalan" zamanda devreye konan "sportif" işkencede tutsakların askeri düzen içinde kendini inkar, Türklüğü yücelten marşlar eşliğinde koşmaya zorlandığı kareler akıllarda hala tazeliğini koruyor. Yaşatılanlar o kadar ince hesaplanmıştır ki, bireylerin sosyo-kültürel kodlarına, toplumsal cinsiyet kodlarına göre planlanmış saldırılarla benliği, iradesi kırılmış, o tezgahtan çıkan insanların birbirlerinin gözlerine bakmakta zorlandıkları bir durum yaratılmıştır. 12 Eylül'den sonra hapishanelerdeki zulüm yıllarca devam etse de içeridekilerin ortaya koydukları direnişler sonucunda kimi düzenlemeler olmuş, elde edilenlerin ortaya koydukları direnişler sonucunda kimi düzenlemeler olmuş, elde edilen moral üstünlükle zihinlerdeki tutsaklık önemli oranda aşılmıştır. 1990'lı yılların sonuna kadar da uzun ve işkenceli sorgu süreçleri açıkça varlığını koruyor olsa da, hapishanelerde yaratılan direniş kültürü ve komünal yaşam bunun sonuçlarıyla baş edecek birikime sahiptir.

Lakin böyle de olsa hapishanelerde denetim, gözlem ve deneyle sürer. Kimi zaman fiziki yönelimle kimi zaman yasalar ve yasaklarla hayata geçirilen her uygulamanın ardından, etkileri analiz edilerek buna uygun yeni adımlar atılmıştır. Öyle ki günümüzde artık iyice kurumsallaşmış mutlak tecrit haliyle, icat edenlere bile parmak ısırtacak bir düzey yakalanmıştır. Yani aslında devlet aklı, içeridekilerin taleplerini kabul etmiş gibi göründükleri süreler boyunca boş durmamış, akıllarındaki hapishane modellerini ve infaz rejimini "mükemmel" hale getirmek için "bilim" danışmanlığında epey mesai harcamıştır. İlkin 1995-1996 yıllarında özel tip hapishaneler kullanıma açılmış, aynı zamanda peyderpey ilçe hapishaneleri önemli oranda kapatılmış, bir yandan ya mümkün olduğunca gizlilik içinde yapıldı. Yine F tiplerinin yapımı tamamlanarak 2000'lerin başından itibaren kullanıma açılmıştır. Bunlarla da kalınmamış, yapılan gözlem ve alınan-ya da alınmayan-sonuçlar üzerinden yeni modellere çalışılmış. L tipleri, T tipleri, yüksek güvenlikli derken şimdi de S tipleriyle her gün biraz daha derinleştiren tecrit katmerli hale gelmiştir. Geçmişin ada hapishanelerinin yerini ise şimdinin birer ada gibi inşa edilmiş kampüs hapishaneleri almıştır.

Yani siyasal iktidarlar, tecriti etap etap örmüştür hep ve Türkiye'de de durum değişmemiştir. İlk etapta hapishaneler şehirlerin dışına taşınmış, ardından kampüs sistemiyle sivil yaşama ilişiği kesilmiş, personel ve mahpus statülerinin belirgin hale getirildiği, lojmanların alışveriş merkezi, hastane vb. her şeyin kampüs içine alınması; tüm personelin aileleriyle birlikte bu kampüs sınırlarında kaldığı, birlikte mesai yapanların hapishane dışında da aynı hiyerarşiyle yaşadığı bir zemin hazırlanmıştır.

Mahpus açısından da yasalar, genelgeler, yönetmeliklerle kitap, gazete, dergi, ziyaret gibi haklar kısıtlanarak salt dışarıyla temasın kesilmesi değil, aynı zamanda içeride de yaşam alanını, zihin dünyasını daraltma, kontrol etme yoluna gidilmiştir. Bununla da yetinilmeyerek bu yapılara hapsedilen herkesin, her adımın kayıt altına alınarak bu kayıtların analize tabi tutularak, çıkan sonuçlara göre grup ya da kişiye özel uygulamalar geliştirilmiştir.

Sistem artık bilim ve teknolojinin nimetlerinden de yararlanmak suretiyle şöyle işliyor: Bu yapılara hapsedilen mahpuslar kameralarla, UYAP sistemiyle ve fiziki gözlemle sürekli kontrol altına alınarak duygu, düşünceleri, davranışları analize tabi tutulur ve bir sonraki adım buna göre atılır. Sürekli yasalar ve yasaklarla süre yönelimleri bazen bir sessizlik, durgunluk dönemi takip etse de, bununla amaçlanan tutsakta "acaba sırada ne var" beklentisiyle kaygı bozukluğu yaratmaktır. Yani bu da uygulamanın bir parçasıdır.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi kampüs sistemi bir tecrit odası sistemidir. Aileleriyle bu kampüslerde yaşayan sivil-asker personelin bu hiyerarşik yapının dışına çıkmıyor olmasının personel psikolojisine, dolayısıyla davranışlarına ve hükümlü-tutukluya yansıması da pek iç açıcı olamıyor. Doktor, asker, gardiyan, öğretmen, psikolog, sosyolog, teknisyen-duruşma salonu olan kampüslerde hakim ve savcıyla birlikte adliye personeli bile tek bir infaz kurumu yerleşkesinin daimi yerleşimcileridir. Bu, bir ucunda personel, öteki ucunda mahpusun olduğu iki kutuplu bir dünyadır artık. Bu ikili statünün nasıl bir fark yarattığının en çarpıcı verilerini almak için kampüs hapishaneleri ve diğer hapishanelerinin hak ihlallerine dair yaptığı başvurularda, başvurulan mercinin kampüs içinde olduğu yerlerde mahpus lehine çıkan kararların sayısal oranına bakmak yeterli olacaktır. Görülecektir ki; kampüs sistemine dahil olmuş merciler, kendisini hapishane iradesiyle özdeşleştirip birer onay merci gibi davranırken, Türkiye'deki hukuk sistemine rağmen ender de olsa mahpus lehine çıkan kararlar kampüs sistemi dışında kalanlarca verilenlerdir. Bu yek vücut olmuş yapıya dışarıdan sadece avukatlar ve aileler gelebiliyorken, avukatlar zaten terörize edilerek bir suçlu muamelesiyle içeri alındığından, yukarıda vurguladığımız mahpus-personel statülerinin mahpus tarafından yer alır. Dolayısıyla dışarıdan değil yanından biridir, haliyle tecridi psikolojik olarak kurma gücünde olmuyor bu buluşmalar. Aileler daha kampüs kapısında resmi servis aracına alınarak asker eşliğinde gideceği hapishanenin kapısına getirilip defalarca didik didik aranıp şok içinde içeriye alındığından ve genellikle çok uzak illerden gelip ancak ayda yılda bir, oda 45 dakikalık süre içinde şoku atlatamadan görüş sonlandığından, bu buluşmada sosyalleşme ihtiyacını bit niteliğe kavuşmadığından tecriti kırma gücü ve etkisi olmamaktadır. Yani mimarisiyle, yasa ve yasaklarıyla, günlük olarak dayatılanlara her anı yavaş yavaş bireyi yok etmeye, insani tüm sınıflarından yoksun kılmaya hedefli bir tecrit sistemidir hapishaneler ve oldukça bilimseldir!

Halka halka daralan hapishane tecridinin en iç halkası ise ağırlaştırılmış müebbet cezası ve bunun infazıdır. Türkiye'de idam cezasının kalkmasıyla yerine konan bu ceza, birkaç yıllık bir hazırlığın ardından, 2005 yılından itibaren mahpusların tekli hücrelere alınmasıyla uygulamaya başlanmıştır. Ceza içinde ceza, tecrit içinde tecrit olan bu cezaya mahkûm edilenler salt dışardakilerden değil, içeridekilerden de koparılarak; hapishanelerin dip köşelerindeki 5-6 metre karelik hücrelere konulur. Doğru düzgün hava almayan, günün 23 saatinin geçirildiği bu hücrelerde ranza, dolap yere sabitlenmiştir; çamaşır, bulaşık, tuvalet gibi tüm ihtiyaçlar aynı yerde karşılanır. Mimari öyle tasarlanmıştır ki bireyin nerede oturacağı, hangi yöne baktığı bile tasarlanmıştır. Günde bir saat havalandırmaya çıkma, aynı ünitede kalanların birlikte spor, sohbet, kurs gibi etkinliklere katılma hakkı vardır. Ancak tek başına bir saat havalandırmaya çıkma dışındaki haklar uygulanmaz, zira bu şartlara bağlanması beklenir! 15 günde bir 10 dakika, birinci dereceden akrabayla telefon görüşmesi, 15 günde bir 45 dakika ailesiyle -birinci derece- görüş yapma hakkı vardır. Ailelerinden uzak illerde tutulan mahpusların ziyaret haklarını da kullanmaları pek mümkün olmadığından aylarca, hatta yıllarca sadece personelle karşılaşmak dışında insan yüzü görmeden tecritin en ağır biçimi yaşatılır. Mektup, gazete, kitap, dergi kısıtlamalarından da nasibini fazlasıyla

alır. Zira koğuşlarda kalanlar birbirleriyle kitap vb. paylaşımların yanı sıra bilgi birikimlerini, duygu-düşüncelerini paylaşabiliyorken, hücredekilerin böyle bir imkanı da yoktur.

Aslında daha cezası kesinleştiğinde eline tutuşturulan müddetnamedeki tahliye tarihi, hanesine büyük harflerle yazılan "ölünceye kadar" ibaresiyle başlar her şey, ilk elinden alınan umuttur. Tecritin psikolojik ayağının ilk adımıdır bu. Tek seferde ipini çekmek yerine, canlı canlı gömüldüğü bir tabuttur hücre ve ancak ölünce çıkabileceği beynine kazınır. Ağır ve acılı, bir zaman yayılmış idamdır dayatılan.

İnsanlarla teması kesilmiş, yaşamın her anı kendi iradesi dışında denetim ve kontrol altına alınmış, yasa, yasaklarla daraltılmış birey, aslında bir duyumsal yoksun bırakma uygulamasına alınmıştır. Zamanla hafızası zayıflar, duygu düşünceleri daralır, tepkileri ağırlaşır, konuşma yetisi zayıflar, kendi sesine bile yabancılaşır. Fiziki koşulların yarattığı rahatsızlıklar, bedenen gerilmeler en hızlı gözlemlenendir ve kendisiyle baş başa kalan birey, bunları daha hızlı gördüğünden kaygı ve stres bozukluğu yaşar. Canlı canlı gömülen çürümeye bırakılmışlık hissi de tam bu noktada filizlenir. İstenen de budur zaten, ama başarılan bu mudur? Aslında değil, dayatılan ne kadar insanlık dışı olursa olsun, yaratılan direniş geleneği bunları boşa çıkarmak için yetmiştir. Bu cezaya mahkûm edilen bir mahpus, cezayı "ayın avını yemeden önce gömüp çürümeye bırakmasına, sonra yemesine" benzeterek sisteminde bu cezayla bunu yapmaya çalıştığına değinir.

Toplumdan koparılan birey, inadına toplumsallığını güçlendirecek zamanı, mekanı aşan bir "iç dünya" kurarak konulduğu tabutu, bir mücadele mevzisine dönüştürmeyi başardığı oranda inisiyatifi elinde tutabilir. Elbette koşulların beden üzerinde olumsuz etkileri de vardır, ama anlam arayışını, hakikat yürüyüşünü sürdüren için o hücreye niçin konulduğunu unutmadan her gün yeniden ve daha büyük gerekçelerle yaşama başlamak ruhsal, düşünsel çürümenin önünü almak için tecriti bertaraf etmek için yeterli olabilmektedir.Tarih boyunca dayatılan tüm bu uygulamalar karşısında amaçlı, hedefli, duruşlarıyla, nereden gelip nereye gitmek istediğini akılda tutarak yaşayanlar, toplumsallığı fiziki bir olgu olmaktan çıkarıp duygu ve düşüncede kendisini toplumuna daha sıkı bağlarla bağlayarak baş etmenin yolunu bulmuştur. Elinden alınan ne varsa geri kazanmak ya da yerini daha büyük anlamsallıkla doldurmak suretiyle yaşama hakkını vermiştir. Nietzche'nin dediği gibi "Yaşamak için bir neden'i olan kişi, hemen her nasıl'a dayanabilir." Asıl olan ise aklıyla, yüreğiyle sağlam kalmayı başarmaktır ve bunu yapanlar tarih yazmış, tarihe yön vermişlerdir. Bu her zaman için böyle olacaktır.

Son sözü Kutsiye Bozoklar'a bırakalım "... Türküsü tükenmeyen insan asla yalnız değildir. İşkencede, hücrede... inanca sarıldığı sürece yoldaşları, sevdikleri, kavgada birlikte yürüdükleri daima yanı başındadır. Ve orada yalnızca savunduğu kendi onuru değil, tüm bir kolektif hayatın onurudur. Yaptığı her yanlış, kirlettiği her değer yalnızca kendi adına değildir. Bir kolektif iradenin insanı olmak hiçbir vakit tek başına kaldığı andaki kadar onur ve sorumluluk yüklenmez insana. Ve yaşamın tüm aşamalarında asla yalnız olmadığını bilmek, yeterli direnme gücünü verir devrimciye, tüm bu süreçler boyunca temsil ettiği değerlerin bilincinde olan kişi alt edilemez… Türkümüz tükenmesin…

<u>Kaynakça;</u>

- **Kutsiye Bozoklar; Hangi kültür**
- **Hep aynı inatla**
- **İdil Aydınoğlu-Ezgi Yusufoğlu, Türkiye'de ağırlaştırılmış müebbet hükümlüsü mapus olmak**
- **Abdullah Öcalan, D.U.M**
- **A. Gramsci, Hapishane Defterleri ,**

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Tecrit: Hukuksuz Bir Düşmanlık

Suat Bozkuş

"Mesele esir düşmekte değil,
Teslim olmamakta bütün mesele"
Nazım Hikmet

İnsan için birçok tanım yapılır. Konuşan hayvandır, düşünen hayvandır, politika yapan hayvandır vb. İşin özü ve özeti insan sosyal-toplumsal bir varlıktır. İnsanın varlığı ve hakları ancak bir toplumsallık içinde anlam kazanır. İnsanın yaşaması ve bazı temel haklara sahip olması ancak bir toplumsallık içinde gerçekleşebilir. Toplum dışında bir insan, toplumdan koparılmış ve soyutlanmış bir insan olamaz. Olursa insanlıktan çıkarılmış ya da çıkarılmak isteniyor demektir.Yaşama hakkı en temel insan hakkıdır. Çünkü bütün diğer hak ve özgürlükler ancak yaşama hakkı ve güvencesi temelinde anlam kazanabilir. Çünkü bu hak olmayınca var olduğu söylenen diğer bütün haklar havada kalır, anlamsızlaşır, değersizleşir. Yaşama hakkı ise sadece biyolojik olarak yaşamak değildir. İnsan toplumsal bir varlık olduğuna göre, yaşaması demek öncelikle toplumsal olarak yaşamaktır. Yani tüm toplumsal haklarıyla, dil-kültür-düşünce ve bilgiye ulaşma ve yayma haklarıyla birlikte olması şartıyla ona yaşama hakkı diyebiliriz. Bu nedenle tecrit ve zindan konusunu değerlendirirken bütün bu açılardan tartışmak zorunludur.Tarih boyunca egemenlere karşı bayrak açan aykırı insanlar, hep "sorun ve bela" olarak görülmüştür. Kendi iktidarlarını kaybetmekten korkan egemenler en küçük itirazı bile anında susturmak için her şeyi yapmışlardır. Deyim yerindeyse karıncayı balyozla ezmeyi çözüm olarak görmüşlerdir.Egemenlerin bu amaçla işledikleri cinayet ve katliamlar toplumsal hafızada unutulmaz izlerbırakmıştır. Ne kadar gizlenirse gizlensin cinayetler ve katliamlar bir gün mutlaka ortaya çıkacağı için toplumda bir tepki ve öfke yaratmakta, toplumsal hafızaya kazınmaktadır. Bu nedenle egemenler ilk başta halkı sindirmek ve susturmak için ne kadar zulüm yaparsa yapsınlar bu yeterli olamaz. Bu nedenle en kaba zulüm ve baskı yöntemleri ile en ince tecrit yöntemleri birlikte uygulanmaktadır.Kişileri toplumdan tecrit etmenin en basit yolu zindanlar-hapishaneler olmuştur. Tarih boyunca bütün diktatörlüklerin, imparatorlukların hala unutulmayan zindanları, işkencehaneleri olmuştur. Burada esas amaç insanların direniş iradesini kırmak, deyim yerindeyse boyun eğdirmek, ruhunu, kişiliğini teslim almaktır. Bir kişinin iradesini teslim almakla diğer insanlara da gözdağı verilmiş olmaktadır. Hele bu kişi önder bir kişilikse onun şahsında tüm toplum teslim alınmak istenmektedir. Doğal komünal toplumun tasfiyesi ve sınıflı toplumun ortaya çıkışından beri işkence ve zindan insanlığın hayatına girmiştir. Ama ortaçağ boyunca zirveye çıkmıştır. Her bölgede, her din ve inançta bin bir çeşit işkence ve zindan örnekleri yaşanmıştır. Ezilenlerin isyanlarını bastırmak için ilk başvurdukları yol işkence, zindan ve zulüm olmuştur. Burada işlenen katliamlar kadar, katliamın biçimi de önem kazanıyor. Kelle uçurma, asma, giyotin, kazığa oturtma, derisini yüzme, yakarak öldürme, recm-taşlayıp öldürme gibi birçok yöntem uygulanmıştır. Burada amaç bireyleri cezalandırmaktan çok toplumun geri kalanına gözdağı vermek olmuştur. Hele ölüm cezalarında "suçlu" ölünce dosya kapanmaktadır. Cezanın sanığı ıslah etme ihtimali yoktur. Ama yarattığı korkuyla toplumu, sindirebilir, korkutabilir. Örneğin orta çağdaki köylü isyanlarında isyanın liderleri yakalanıp pişirilmiş ve destekçilerine zorla yedirilmiştir. Yemeyenler de aynı yöntemle öldürülüp pişirilmiştir. Gene engizisyon işkenceleri ve yargılamaları ünlüdür.

Bu dönemde sadece isyan edenler değil, yaptıkları bilimsel çalışmalarla kurulu kilise egemenliğinin temelini sarsan bilim insanları da ağır işkencelere, cezalara ve yakılarak ölüme mahkum edilmiştir. Bruno, Galile, … gibi bilim insanlarının durumu budur. Bilimin gelişmesinin kendi saltanatlarına son vereceğini anlayan ortaçağ gericiliği, bilim insanlarına karşı acımasız bir saldırıya başlamıştır. Zindan, tecrit olmazsa yakılarak öldürülme cezaları sıradanlaşmıştır. Gene kadınları ve tüm toplumu susturmak, teslim almak için düzenlenen cadı avı kampanyaları da hatırlanmalıdır.Yeni ve yakın çağda kapitalizmin gelişmesiyle insan hakları sözleşmeleri ve uluslararası birçok anlaşma yapılsa da, insan hakları ihlalleri hiç de azalmamıştır. Hatta nicelik ve nitelik olarak daha da artmıştır diyebiliriz. Kapitalizmin sömürgecilik ve yeni sömürgecilik dönemleri, akla hayale gelmedik paylaşım savaşları dönemini başlatmıştır. Bu savaşlara bağlı olarak işkence ve zindan çeşitleri de çok artmıştır. O kadar ki, bu konuda yazılan onlarca kitaba rağmen hala daha ortaya çıkmamış işkence ve tecrit yöntemleri vardır.Kapitalizm, 20. Yüzyılda iki büyük paylaşım savaşı çıkartarak onlarca milyon insanın ölümüne yol açmıştır. Şu dönemde ise resmen ilan edilmiş olmasa da Üçüncü Paylaşım Savaşı sürmektedir. Bugünkü devletlerin elindeki silahlara bakarsak, savaş devam ederse geçmişte görülmedik ölçüde bir yıkıma yol açılacağı görülmektedir. Bu şartlarda egemenler hem egemenliklerini sürdürebilmek hem de işledikleri suçları örtbas edebilmek için aşırı ölçüde bir karartma ve tecrit uygulamaktadır.Düşünün ki, SSCB Kızılordu'su Berlin'e girene kadar Almanların çoğu ne Yahudi soykırımından ne de Auswitch gibi toplama kamplarından haberdardı. Ya da haberdar olsa bile korkudan ya da ırkçı görüşlerinden dolayı devleti korumak için görmezden geliyorlardı.Bugün medyanın bu kadar geliştiği, internet aracılığıyla bütün dünya birbirine bağlandığı halde hala aşılamayan Çin Seddi gibi ama görünmez duvarlar vardır.

Türkiye'ye Gelirsek:

Açıkça görülmüştür ki HDP, 7 Haziran 2015'ten beri aldığı oyla, vekil ve belediye başkanı sayılarıyla ülkenin üçüncü büyük partisidir. Siyasi ağırlığı sayısal ağırlığından çok daha fazladır. Ama medyada hiç yer verilmez, hiçbir tartışmaya çağrılmaz. Oysa TV kanallarına bakarsanız, her gün her saat HDP'nin gıyabında herkes saatlerce atar tutar. İftiralar, hakaretler, tehditler havada uçuşur. Başkalarına sataşma gerekçesiyle hemen söz hakkı verilir ama HDP'lilerin bu hakkı da yoktur. Yeni bir seçim dönemine girilirken kamuoyunun HDP hakkındaki bilgisi gizli tanıklara, uyduruk raporlara dayanan savcılık iddianamelerinden, diğer partilerin yalan ve iftiralarından, TV'lerdeki mit programlarından ibarettir. Medya hep yaptığı gibi mit raporlarını, iddianameleri şişire şişire yayınlamakta ama sanıkların savunmalarından hiç söz etmemektedir. Örneğin bu günlerde hem HDP kapatma davası hem de Kobanê Davası sürmektedir. Bu davaların iddianameleri bir yana, Erdoğan-Bahçeli ve iktidarın tüm fedaileri yalan-yanlış her gün konuşmakta ve yazmaktadır. Ama HDP'lilerin savunmalarından, açıklamalarından hiç kimsenin haberi olmuyor. Çünkü özet olarak bile yayınlanmıyor. Yayınlanmasın diye duruşmalara avukatlar-medya alınmıyor. Buna rağmen yayınlayanların başına herşey gelebiliyor. Erdoğan diktasının sosyal medya üzerinde estirdiği baskı da biliniyor. Erdoğan'ı eleştiren bir tweet atan vatandaşın üzerine gidilip anında karakola götürülüyor. Milletvekillerinin basın açıklamaları bile-yasaklanamadığı için-polis çemberine alınıp boğuluyor. Bu açıklamaları yazan medya organı çıkmıyor.

Türkiye tarihinde yaşanan büyük katliamları ne kitaplar yazar ne de medya söyler. Örneğin Ermeni soykırımından uzun süre kimse söz etmemiştir. Açık olarak konuyu gündeme getiren Hrant Dink'e reva görülen suikastın daha kanı kurumamıştır. Komünist hareketin ilk öncüleri olan Mustafa Suphilerin boğazlanması ve Karadeniz'e atılması hala bir muammadır. Mustafa Suphi'nin eşi Maria'nın karanlık sonu yeni yeni aydınlanmaktadır.Yine katledilen Kürt liderlerin hiç birisinin mezarı yoktur. Katliamdan sonra cenazeleri kaybedilmiştir. Türkiye kamuoyunda Said-i Nursi olarak tanınan Melle Said-i Kürdi'nin ölümünden yıllar sonra mezarı kazılıp cenazesi kaçırılmıştır ve hala kayıptır.

Özyönetim direnişlerine karşı yapılan saldırılarda devlet güçlerinin ilk hedeflerinin şehitlikler olması ve mezarlıkların talan edilmesi, cenazelerin mezarlardan çıkarılıp kaçırılması hep aynı DAİŞ zihniyetidir. Kürdistan'da katledilen gerillaların cenazeleri ailelerine verilmeyip derelere, mağaralara atılmaktadır. Nevala Qesaban cenazelerle dolup taşmıştır. Devlet sorumluları "Kurda kuşa yem oldular" diyerek bununla övünmektedir. Son dönemde utanç verici biçimde torbayla, kargoyla teslim edilen cenazeler dönemi başlamıştır.Bu örneklerde olup biten gözü dönmüş ırkçı bir kin-nefret ve düşmanlıktan daha kötü ve daha öte bir şeydir. Bir yanıyla suç delillerini yok etme ama esas olarak toplumsal hafızayı tümden silme ve gerçekleri yok sayıp tarihi istediği gibi yazma çabasıdır.Tarihsel süreçte tecrit-izolasyon, boyun eğdirme, korkutma-sindirme ve teslim olmaya zorlamak amaçlı olmaktadır. Bu geçmişte böyleydi, bugün de böyledir:

Günümüze bakarsak Abdullah Öcalan üzerinde sürdürülen tecridin hiçbir yasal, hukuki dayanağı yoktur. Ne yürürlükteki TC yasalarında ne de uluslararası hukukta böyle bir "ceza" vardır. Buna ceza bile denemez, zaten demiyorlar, diyemiyorlar. Uzun süre koster bozuk, hava bozuk yalanlarına sarıldılar. Artık yalana, bahaneye de gerek görmüyorlar.

Türkiye cezaevlerinde eskiden beri müşahede, hücre cezası vb. uygulamalar olmuştur. Ama bunlar hep somut bir olayla ilgili olarak ve geçici sürelerle idare tarafından verilen cezalardır. Öcalan'a yönelik uygulamaya bakarsak en baştan beri bir hukuksuzluk ve zulüm zinciri görüyoruz. Uluslararası komplonun hiçbir hukuki dayanağı yoktur. ABD ve NATO eliyle kendi devlet çıkarları çerçevesinde yapılmış bir korsanlıktan öte anlamı yoktur. Öyle ki zamanın başbakanı Ecevit bile "Bu operasyonu niye yaptılar ve Öcalan'ı niye bize verdiler anlamış değilim" demiştir. O günden beri Türkiye'yi yöneten hiçbir kimse de anlamamış gibidir. Sadece halkı kandırmak ve kışkırtmak için kara propaganda amacıyla kullanmışlardır.O günden beri yapılan uygulamaların ne hukuki ne de yasal bir dayanağı vardır.Öcalan kaçırıldıktan sonra, bir aydan fazla bir askeri geminin bodrumunda tutulmuş ve orada sorgulanmıştır. Sorgulayanlar da hala bilinmiyor. Genelkurmay-MİT görevlileri dışında CİA-MOSSAD görevlilerinin olduğu da söyleniyor. Ama bunların hiç birisi açıklığa çıkmamış ve çıkmaması için de her şey yapılmıştır.TC hukuk sistemi Öcalan için tümden değiştirilmiştir. Tek kişilik mahkeme, tek kişilik cezaevi ve cezaevi içinde tek kişilik hücre uygulamasına kim, ne zaman ve ne kadar süre için karar vermiştir belli değildir.

Önceleri koster bozuk, hava bozuk vb. bahanelerle uzun süre görüşmeler engellenmiştir.Uyduruk ve tek kişilik bir mahkemeyle idam cezası verilmiştir. Ecevit-Bahçeli uzlaşmasıyla idam cezası kaldırılınca bu ceza ağırlaştırılmış müebbete çevrilmiştir.

Öcalan kaçırılana kadar TBMM üyelerinin bütün vatandaşlarla her yerde (Karakolda, göz altında ya da cezaevinde tutuklu-hükümlü olsun) görüşme hakkı vardı. Sırf Öcalan ile hiçbir vekil görüşmesin diye bu yasa da iptal edilmiştir. TBMM'ye açık bir saldırı sayılması gereken bu hukuk dışı değişikliğe hiçbir parti ya da vekil karşı çıkmamıştır. Böylece sessiz sedasız, tam bir "milli birlik, beraberlik ve tesanüd içinde" Öcalan'ı tümden tecrit etmenin kılıfları adım adım oluşturulmuştur.Diyalog sürecinde avukatlarıyla, HDP heyetleriyle ve devlet görevlileriyle düzenli olarak görüşen ve görüşmesi için her türlü kolaylık gösterilen Öcalan, Rojava Devriminden sonra daha çok baskı altına alınmıştır. Burada dayatılan teslimiyete boyun eğmediği için Dolmabahçe masası Erdoğan tarafından yıkılmış ve o günden sonra görüşmeler engellenmiştir. Artık ne aile ne de avukat görüşmeleri yapılabilmektedir. Bırakalım görüşmeyi nerede-nasıl yaşadığı bile bilinmiyor. Bu da her türlü olasılığa imkan veriyor.

Cezalandırılan Kim?

Görünüşe göre çeşitli bahanelerle Öcalan'ın temel hakları gasp edilmekte ve cezalandırılmaktadır. Şüphesiz ki bu durum Öcalan üzerinde hukuksuz bir zulüm, çok ağır bir eziyet ve işkence demektir. Bütün tutsaklar gazete-TV izleme, istediği kitapları alma, aile ve avukat görüşü gibi temel haklara sahip iken Öcalan için bunlar geçerli olmuyor. Öcalan sosyal bir varlık olmanın gerektirdiği bütün olanaklardan yoksun bırakılmaktadır. Sosyal varlık olma vasfının kaldırılması, varlık olmasının da engellenmesi içindir. Açık ki, böylece iradesinin kırmak ve teslim almak

istiyorlar.Son dönemlerde birçok tutsağın da zulme uğraması, keyfi cezalarla infaz haklarının keyfi olarak yakılması sıklaşmış olsa da bunlar da hukuk dışıdır ve Öcalan için örnek teşkil etmez.Öcalan'ın habere, bilgiye, düşünceye ulaşma ve yayma hakkının gasp edilmesi onun açısından elbette kişilik haklarının ihlali ve çok ağır bir keyfi ceza yani işkence olmaktadır. Ancak bir de meselenin daha önemli bir boyutu daha vardır.

Öcalan kadar hatta ondan daha çok ve daha ağır cezalandırılan O'na inanan, onu sevip sayan on milyonlarca insan vardır. Kürdistan, Türkiye ve Ortadoğu halkları vardır. Dünyanın her köşesinde ideolojik-politik gerekçelerle Öcalan'a güvenen milyonlarca insan vardır. Düşünün ki, Öcalan'ı görmek bir yana ne düşündüğünü, çözüm için ne önerdiğini bilmek olanaksızdır. Bırakalım bunu Öcalan'ın yaşayıp yaşamadığını, ne şartlarda yaşadığını bilmek bile olanaksızdır. Erdoğan kendi ihtiyacı olursa bir görevli gönderip ya da gönderdiğini söyleyip Öcalan adına efsaneler uydurmaktadır. Bu durum da tecridin gerçek amacını ortaya koymaktadır. Öcalan gün yüzü görmezken, Erdoğan onun adına halkları ve insanlığı kandırma gayretkeşliği içindedir. Erdoğan kendisine güveniyorsa tecridi ve her türlü kısıtlamaları kaldırsın da, herkes Öcalan'ın ne söylediğini, ne düşündüğünü birinci ağızdan ve doğrudan öğrenip kararını versin. Ama Erdoğan'ın amacı tam tersine Öcalan'ı susturmak ve O'nun adına yapılan yalan yanlış yönlendirmelerle, Öcalan'ı manipüle ederek halkları ve dünyayı kandırmak, oyalamaktır. Bunu sadece seçim zamanı yapılan bir oy almak vb. hesaplara bağlamak yanlış olur.

Biraz geçmişi hatırlarsak Erdoğan'dan önce de, daha komplo başlamadan önce de Öcalan'ın halk önderi rolü ortaya çıktıkça bölgede ve dünyada etkili olan güçler değişik yol ve yöntemlerle Öcalan'ı etkileyip kendi yörüngelerine almaya çalışmışlardır. Alamayınca da tehditlere başlamışlar, suikast tarzı girişimlerde bulunmuşlardır.Özal'ın, son döneminde kendine göre bir reform politikası geliştirdiği ve bu amaçla Öcalan ile diyalog kurduğu biliniyor. Özal, bu amaçla HEP ile de diyalog kurmuş ve onları aktif olmaya çağırmıştır. SHP tüzüğünün Kürtçe'ye çevrilmesini isteyen vekillerin SHP'den atılması üzerine "Bu ne biçim sosyal demokrat parti. Bu düşüncesinden dolayı vekiller partiden atılır mı?" demiştir. Özal'ın temas isteğine, Öcalan 93 baharında birinci ateşkes ile cevap vermiştir. Ama bu sürece karşı olan güçler 93 konsepti denilen karanlık devri uygulamaya koymuşlardır. Bu devirde HEP Diyarbakır İl Başkanı Vedat Aydın, yazar Musa Anter başta olmak üzere on binlerce insan gizli-açık kontrgerilla çeteleri tarafından katledilmiştir. Milyonlarca insan köylerinden, kasabalarından kanlı katliamlarla boşaltılmıştır. Çatlı-Kırcı-Yeşil-Cem Ersever vb. meşhur JİTEM tetikçilerinin örgütlediği itirafçı çeteleri halklara kan kusturmuştur.

Özal'ın diyalog girişimini boşa çıkartmak için 92 yılında saldırıya geçen Ergenekon-JİTEM çeteleri 93 yılı boyunca ateşkesi bozmak için dört koldan saldırmıştır. Cumhurbaşkanı Özal ve onu desteklediği söylenen generallar, sivil bürokratlar, MİT mensupları kanlı biçimde tasfiye edilmişlerdir.

Yine bu dönem Uğur Mumcu, Bahriye Üçok, Turan Dursun gibi birçok aydının da katledildiğini biliyoruz. Hala failleri meçhul olan ve karanlıkta bırakılan bu dönem aydınlanmadıkça yakın tarih anlaşılamaz. Susurluk raporuyla sorunlar gündeme gelmişse de bir sonuca gitmesi engellenmiştir. Çünkü birinci dereceden sorumlu olan MİT ve Jandarma görevlileri ve siyasi sorumlu olan Demirel, Çiller, Güreş, Ağar hep sessiz kalmış, ve gelişmeleri engellemiştir. Mehmet Ağar'ın Güldal Mumcu'ya "Bu duvardan bir tuğla çekersek duvar yıkılır" demesi boşuna değildir. Duvar yıkılsaydı o dönemin bütün siyasi-askeri ve bürokratik sorumluları altında kalacaktı. Bu nedenle duvarın yıkılmasını elbirliğiyle engellediler ve her şeyi karanlıkta bırakmayı tercih ettiler. Şimdi hala hayatta ve ayakta kalanların Erdoğan-Bahçeli etrafında özel savaş çetesi olarak bütünleştiğini görüyoruz.Bütün bu konularda en çok bilgisi olan, defalarca sorunların aydınlanması ve çözülmesi için çağrı yapan Öcalan bu nedenle susturulmak isteniyor, elbirliğiyle tecrit ediliyor.Çiller devrindeki Çatlı'ların suikast macerası biliniyor. Bütün bunlardan sonra uluslararası komplo hazırlığına girişilmiştir. Öcalan Roma'da iken bu güçlere sert bir biçimde karşı çıkmış ve onların oyuncağı olmayacağını ilan etmiştir. Bunun üzerine bütün süper güçler Öcalan'ın kaçırılıp Türkiye'ye teslim edilmesinde anlaşmışlardır. Ecevit bile buna şaşırmış ve "Niye teslim ettiklerini anlamış değilim" demiştir.Öcalan ise, daha sonra defalarca uluslararası

komployu NATO gladyosunun bir operasyonu olarak nitelemiş ve "Onların istediğini yapsaydım şimdi burada olmazdım" diyerek durumu açıklamıştır. AİHM'in Öcalan lehine verdiği yeniden yargılanma kararının uygulanması için Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi gerekli onayı vermemiş, böylece AİHM kararı da siyasi bir kararla geçersiz kılınmış ve havada kalmıştır.Gene CPT Öcalan'ın durumundan sorumlu olduğu halde pratiğe yansıyan bir karar vermemiş, kamuoyunu tatmin edecek bir açıklama yapmamıştır.

Düşman Hukuku mu, Sömürge Hukuku Mu?

Bütün bunlar komployu birlikte gerçekleştiren güçlerin bugün tecridi sürdürmekte de suç ortaklıklarını sürdürdüklerini gösteriyor. Öcalan'ın kaçırılması, göstermelik özel mahkemede mahkum edilmesi ve ardından ilk günden beri uygulanan bütün insani haklarını gasp eden ağır tecrit koşulları hukuken hiçbir geçerliliğe sahip değildir. Tamamen işkence ve eziyet kapsamına girer. Son dönemlerde, Kürtlere karşı uygulananın "düşman hukuku" olduğu söyleniyor. Savaş hukuk da, düşman hukuku da teoride vardır. Ama bu tartışmalıdır. Ortada hukuksuz bir düşmanlık, hiçbir kitaba sığmayan kitapsız bir düşmanlık vardır. Eğer illa ki bir kavram kullanılacaksa buna "sömürge hukuku" diyebiliriz. Eskiler bir yana son elli yılda yaşadıklarımız bize sömürge hukukunun acımasızca uygulandığını göstermiştir.

93 Konsepti uygulanmaya başladığında, Hakkari'de bir jandarma generali "Burada İstanbul kanunları sökmez. Bana yetki verilsin, burada ot bitmez" diyerek sömürge hukukunu pervasızca özetlemişti. İşgal ve sömürgecilik meşru mudur ki, onların koydukları kurallar meşru olsun? Bu durum açıkça zorba işgalciliğin koyduğu kurallar ve kendi koydukları kurallara bile uymayan hukuksuz zulüm ve işkencelerdir. Hiçbir meşruiyeti yoktur. Tamamen siyasi kararlardır. Dolayısı ile buna karşı sadece biçimsel hukukun kanalları-kuralları içinde mücadele edilemez. Elbette geçerli ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde yapılanlar gereklidir ve zorunludur. Egemenlerin kendi koydukları kurallara bile uymadıkları gösterilip aydınlatılmalıdır. Tecridin hiçbir hukuki dayanağı olmadığı, tamamen siyasi bir karar olduğu, sömürge hukukunun kaba bir uygulaması olduğu uluslararası kamuoyuna gösterilmeli ve tecride karşı halklara dayanan uluslararası bir kampanya yükseltilmelidir. Ancak o zaman tecrit kırılabilir.

Niçin Öcalan?

Niçin Öcalan üzerinde bu kadar hukuk dışı ve ağır bir tecrit uygulanmaktadır?Biz "Öcalan'a özgürlük" dedikçe sömürgeci faşistler ve onların etkisinde olanlar ya da etki ajanları "Canım her şey bir kişi için mi? diyerek konuyu saptırıp manipüle etmeye kalkışıyorlar. Çok masumane ve makul bahanelerle Öcalan üzerindeki tecridin çok da önemli olmadığını, bu tecridin sürmesinden pek de rahatsız olmadıklarını belli ediyorlar. Bir kısmı hinliğinden, bir kısmı saflığından olsa da hala tecridin ağırlığını ve nedenini, yol açtığı ve açabileceği sonuçları anlamamış gibi konuşuyorlar. Komplo sürecinde doğrudan ya da dolaylı olarak yer alan ve bugün de tecridi sürdüren devlet, kurum ve kişilerin yelpazesini düşünürsek konu daha iyi anlaşılacaktır. Bu kadar geniş yelpaze Öcalan'a karşı niçin birleşmişse ondan daha geniş bir halklar ve ezilenler mozaiği de tecride karşı ve Öcalan'ın özgürlüğü için birleşmektedir,

Birinci Hedef Öcalan'ın Paradigmasıdır

Öcalan'ı tecrit edenlerin birinci hedefi Öcalan'ın gündeme getirdiği yeni paradigmasıdır. Kapitalist moderniteye karşı demokratik moderniteyi çözüm olarak getirmesi, "sosyalizm bitti, kapitalizme boyun eğmekten başka yolunuz yok, teslim olun" denilen bir dönemde, bütün baskılara rağmen "Sosyalizmde ısrar insan olmakta ısrardır" diyerek oluşturduğu demokratik sosyalizme, demokratik özerkliğe ve demokratik cumhuriyete, kadın özgürlüğüne dayanan ekolojik devrim paradigması bugün geniş kesimleri etkilemektedir.Birinci körfez savaşı öncesi yani 1990 sonunda "Irak'tan başlayıp tüm Ortadoğu'yu Lübnanlaştırmak istiyorlar. Bizi de bu oyunların içine çekmeye çalışıyorlar. Biz bunun farkındayız ve bu oyunlara düşmeyiz. Ama kimse de düşmemelidir. Ortadoğu'da ne dar sınıfçılık, ne dar ilkel milliyetçilik, ne dincilik-mezhepçilik bize bir şey kazandırır. Tersine

hepimize felaket getirir. Tutarlı bir yurtseverlik ve en geniş demokrasi, herkese demokrasi, bu çok önemli, ancak o zaman biraz nefes alabiliriz" diyen Öcalan emperyalizmin bölgeye yönelik BOP projelerinin önünde engel olarak görülüp tasfiye edilmek istendi. Bugün İmralı'da süren zulüm bunun devamıdır. Aynı dönemde ABD'nin BOP sorumlusu olarak atanan Erdoğan'ın hala ayakta tutulması da bunun içindir. Eskiden NATO, dünyanın bütün kötülüklerinin anası olarak şeytan imparatorluğu dedikleri SSCB'nin varlığını gösterir ve SSCB yıkılmadan barış olmayacağını vaaz ederdi. Sonuçta 1990 sonrası SSCB ve Doğu Avrupa'daki reel sosyalizme dayalı Varşova Paktı devletleri yıkıldı. Önce artık "Dünya tek kutuplu oldu, savaşlar bitti, devrimler çağı geçti" vb. yavelerle övündüler, sevindiler. Ama fazla bir süre geçmeden oluşan çok kutuplu dünya ile birlikte son yüzyılın en büyük paylaşım savaşları başladı. Halen süren bu dönemi artık herkes Üçüncü Dünya Savaşı olarak niteliyor. Eski ittifaklar çöküyor ve buna göre yeni ittifaklar oluşuyor. Ukrayna-Rusya savaşı açıkça nükleer bir çatışmanın sinyallerini veriyor.

İkinci hedef: Öcalan'ı Devre Dışı Bırakmak:

Öcalan daha Roma'da iken "Başı koparıp gövdeyi yiyebilir miyiz" diye hazırlanıyorlar. Bu dönemde Ortadoğu ve Kürdistan coğrafyasındaki savaş bitmemiş daha da kızışmıştır. İşte bu dönemde Öcalan Kürt sorununun çözümü ve Kürdistan halklarının özgürlüğü için gücünü ortaya koymuştur. Sorunun barışçıl-demokratik çözümüne karşı olan uluslararası güç odakları ve sömürgeci-ırkçı Türkiye egemenleri Öcalan üzerindeki tecridi arttırarak onu devre dışı bırakmak istiyorlar. Bu da ikinci gerekçeleri oluyor.Onlar Öcalan şahsında Kürdistan-Türkiye ve bölge halklarına tam bir teslimiyeti dayatıyorlar. Kürdistan ve ezilen tüm halkların, ilerici insanlığın tecridi kırmak için Öcalan etrafında kenetlenmesi bu nedenle çok önem kazanmaktadır.Çünkü bugüne kadar, Öcalan konuşunca akan kan durmuş siyaset konuşmuştur. Öcalan susturulunca da siyaset susmuş, silahlar konuşmuştur. Bugün yaşanılan ve yaşatılan da budur. Öcalan'ı her yöntemle siyaset dışı bırakmak isteyenler kanlı sömürge savaşını, işgal ve zulmü sürdürmek isteyenlerdir.Bu nedenle diyoruz ki, tecrit Öcalan üzerinde sürdürülen insanlık ve hukuk dışı bir uygulamadır. Ama en az onun kadar hatta ondan daha çok "Öcalan önderimizdir" diye imza atan, her gün meydanlarda "Öcalan'a özgürlük" diye bağıran ve Öcalan'ın düşüncelerine, görüşlerine ulaşma hakkı gasp edilen Kürdistan ve bölge halklarının, Öcalan'ı sahiplenen tüm dünya halklarının üzerinde ağır bir cezadır.

AÇILIN KAPILAR BAŞKAN'A GİDELİM!

Meşhur olaydır:

Yüzyıllar önce Hızır Paşa idama mahkum ettirdiği Pir Sultan'ı huzuruna getirtir ve ona:İçinde Şah ismi geçmeyen bir şiir yazarsan senin canını bağışlarım, der. Bunun üzerine o ünlü ozan ve boyun eğmeyen devrimci önder her kıtası şah ile başlayıp biten bir şiirle gümbür gümbür inler:Burada şah kelimesi basit bir yorumla Şah İsmail gibi algılanıyor. Hatta bu nedenle asimile edilmiş şiirlerde dost diye kamufle ediliyor. Oysa burada şah kelimesi bir simgedir. Halkın özlemlerini, zulme karşı boyun eğmezliğini, direniş azmini simgeliyor. Bize yüzyıllar öncesinden seslenen Pir Sultan ne kadar haklıdır:Alınmış abdestim hey dost aldırırlarsa
Kılınmış namazım hey dost kıldırırlarsa
Sizde şah diyeni hey dost öldürürlerse
Ben de bu yayladan hey dost şaha giderim

Bize her şey bir kişi için mi, APO için mi diyenler de iyi biliyor ki, APO kelimesi, bu üç sihirli harf on milyonlarca insan ve ezilen halklar için zulme karşı, teslimiyete karşı direniş demektir, onur demektir, özgürlük demektir, kurtuluş demektir, barış demektir. Bu nedenle onlarca genç fedai eylemlerle bedenini ateşe vermiştir.Bu nedenle sadece Kürdistan halkları değil, tüm ezilen halklar ve tüm halkların eşit, özgür kardeşçe yaşamasını savunan tüm insanlar hiç yorulmadan, zafere kadar haykırmaya devam edecektir:

Tecride hayır, Öcalan'a özgürlük!

Açılın kapılar Başkan'a gidelim!

İçindekiler İçin Tıklayınız...

Toplumun Savunulması Toplumun Örgütlendirilmesinden Geçer!

Leyla Zeynep Kuran

Toplumsal gerçeği hep dolu yaşamak, onu tüm geçmiş birikimini içinden geçilen anın oluşum heyecanı ve geleceğin engin umutlarıyla yaşamak; hakikate en yakın yaşam gerçeğidir. Bu tarz bir yaşamı gerçekleştirmeyi sosyalist teori ve pratiğin temel sorunu olarak görmek büyük değer taşır.

Abdullah Öcalan

Toplumsal varoluşu hep dolu yaşamak ve onu sosyalist teori ve pratiğin temel kaynağı haline getirmek için öncelikle "toplum" kavramını doğru tanımlamamız gerekir. Sözlüklerin kendileriyle sınırlı tanımlamasına başvurduğumuzda genelde "Tarihsel gelişme içinde aynı toprak parçası üzerinde birlikte yaşayan ve ortak bir uygarlığı olan, yaşamlarını sürdürmek, birçok temel çıkarlarını gerçekleştirmek için işbirliği yapan insanların tümü" türünden tanımlamalarla karşılaşırız.

Bu tanımlamalar ışığında toplumsal varoluşun hakiki döngüsüne, onun anlamsal ilişki bütünlüğüne ulaşmak güçtür. Çünkü sadece görünürdeki kabuğu tarif etmekte ya da toplumsal ilişkiyi işlevsellik üzerinden yorumlamaktadırlar. Uygarlıkçı bakışın daraltan ve anlam körlüğüne yol açan bu yaklaşımını benimsemek yerine, PKK Lideri Abdulah Öcalan'nin derinlik ve yoğunluk katan yorumuna kavuşmak bizi gerçeğe daha çok yakınlaştıracaktır. Öcalan, "Toplum, milyonlarca yıllık evrimin sonucu ve daha önceki canlılar aleminin devamı, müthiş bir akıl ve duygu dünyasının ürünü olarak farklı bir doğadır. Böylesi bir bütünlüğe sahiptir. Kendi farkına varmış on beş milyon yıllık bir evren tarihidir." der. Toplumu kendi farkına varmış zeka yoğunluğu en gelişkin doğa olarak tanımlar ve politikayla ilişkisini kurar. Bağlamsal bir bütünlük içerisinde kurduğu bu ilişki bir nevi "Toplum = Zeka yoğunluğu + özgürlük + ahlak ve politika + demokrasi" tarzında formüle eder.

Toplum olgusuna getirilen bu tanımlama, toplumsal varoluşun kök tarihine daha uygun olduğu gibi kök anlamına da daha paralel ve bütünlüklüdür. Toplum, insan varlığının ahlaki ve politik bir yaşam sürdüğü, demokrasiyle kendi olabildiği ve özgür tercihlerde bulunabildiği zekaya duyarlı hakikat üreticisi bir alandır. İlişkisellik toplumsallığın özünü oluştururken bunun nasıllığını ifade eden bağ, bağlantı ve bağlamsallık ise özün örgüsünü meydana getirirler. Bu sebeple toplumsal olan daima bütünlüklü olandır. "Hakikat bütündür, bütün parçalanamaz." belirlemesi bunun için yapılmıştır. Ancak, hayatın uygarlık güçlerince kuşatma altına alınması ve zamanın seyrinin bu yönde ağırlık kazanmaya başlamasıyla birlikte bütünü parçalama ve böylece toplumu toplum olmaktan çıkarma faaliyeti de hız kazanmıştır. Toplum, insansal varoluşun kolektif zeka parıltısını taşırken karşısına yine bir insan kusuru sonucu ulaşan iktidar aygıtının "tecrit" olgusunu yerleştirdiğine tanık oluruz.

Tecrit, anlamsal açıdan bütünü parçalara ayırarak bütünlüğünden koparma, bölme ve izole ederek birleşmesini engelleme amacını taşırken yapısal açıdan iktidar, tahakküm ve ulus-devlet mekanizmalarınca yaratılan bölme işlemi sonucunda her bir birey ve topluluğun boyun eğdirme, korkutma, sindirme ve kendine yabancılaştırma yöntemleriyle yeniden şekillendirilmesini hedefler. Yoğun tecrit, "kendi kendisiyle sınırlandırılmış olan" insanı (Yunanca idios) açığa çıkarmayı amaçlar. Kişi veya topluluğun kendi kendisiyle sınırlı kalması, duygusal ve düşünsel

gelişimine ket vurulması, büzülüp daralması ve telkine açık hale getirilmesi sonucunu üretir. Böylece kişi sosyal bir varlık ve toplum sosyal bir organizasyon olmaktan çıkarılmış olur. Latincede, "homo clausus" biçiminde ifade bulan ve "kapalı, kilitli insan" anlamına gelen tanım da benzer bir içeriğe sahiptir. Kapitalist modernitenin dış dünyadan tecrit olmuş insan modelini, esasta ise "Batılı" bireyi tarif eder. Vurgu düzeyinde seslendirmek gerekirse tecrit, toplumun kafeslenmesi ve bireyin "kişi artığı" haline getirilmesi operasyonudur. İnsani, toplumsal varoluşumuza yöneltilmiş bir saldırı olma özelliğini de buradan alır. Zira bu operasyonla tarihsel ve toplumsal olanın dıştalanması, tarih dışına itilmesi amacı güdülmektedir.

Peki, toplumsal varoluşun karşısına antisi olarak tecridin konulduğu, yani iktidarın uygarlık, tahakküm ve ulus-devlet tarzındaki tezahürünün gerçekleştiği ve adeta insanlığın nefessiz bırakıldığı yerde yapılması gereken nedir? M. Foucault bu soruya "Toplumu savunmak gerekir." şeklinde yanıt verir. Nasıl ki iktidar her yere sızarak bir biyoiktidar iklimi oluşturmuşsa, direniş de her yerde olmak, kendini hem mekanlaştırmak hem de zamana işleyerek zamanın ruhu haline getirmek durumundadır.

Direniş, Yeni Yaşam Alanları Üretiyorsa Anlamlıdır!

Önemli olan şey, insani özgürlüğün her yere sızmasıdır. Tarih yazımı özgürlük sahnelerini izler. Onun olağanüstü çekiciliği buradan doğar. Fakat özgürlük gücü, çiçeklenerek artan tohum niteliğindeki gücü gerektirir. Hem dünya olaylarında hem de düşünceler alanında, güç olmaksızın özgürlük olmaz.

H. G. Gadamer

Özgürlüğe götüren yolda direniş, kuşkusuz güç olmayı gerektirir. Güç haline gelmek ise bilgiyle mümkündür. Karşıtınızın bilme gücünü aşan bir bilme, bilinç oluşturma yeteneğini sergilemedikçe güç haline gelemezsiniz. Bunun farkına varan Foucault, işe Batı'nın klasik ve modern dönemlerini arkeolojik bir incelemeye tabi tutup çözümlemekle başlar. Modernizmin rasyonelliğe dayalı düşünsel ve kurumsal oluşumunu ve açığa çıkardığı öznellik biçimlerini tahakkümün kaynakları olarak değerlendiren Foucault; bu tahakküm biçiminin tarihin ve toplumun bütünlüğünü bozduğunu, ayrıca modernizmin yarattığı öznenin kurucu bir bilinç olmaktan çok, kurulmuş bir bilinç olma vasfını taşıdığını belirtir.-Foucault, bu eksende ağırlıkla bilgi ve iktidar arasındaki ilişkiye yoğunlaşıp önemli çıkarımlarda bulunur. Her ne kadar bilgi ve iktidarı özdeşleştirme gibi bir tutum içerisine girmese de bilginin iktidardan bağımsız var olmadığını, bilgi ve iktidar yayılımlarının eş zamanlı gerçekleştirildiğinin altını çizer.

Ona göre, tahakküme ve iktidara dayalı her rejimin kendine has veya bağlı bir bilgi sistemi, hakikat rejimi oluşturması ve sonrasında bilginin söz konusu rejimin de ötesine geçerek yeni durumlar meydana getirmesi bunun sonucundadır. Dolayısıyla hastane, hapishane, psikiyatri, cinsellik, ceza ve disiplin türünden alanların oluşumunu bilgi ve iktidar ilişkiselliği içerisinde ele almak kaçınılmazdır.

Örneğin "suçluları" cezalandırmanın bir yöntemi olarak geliştirilen hapsetme, buradan edinilen bilgi ve deneyim sonucunda disipline edici bir olgu olarak okullara, fabrikalara ve diğer kurumlara yaydırılmış, ulus-devlet eliyle toplumun her alanına yedirilmeye başlanmıştır. Öyle ki modern öncesi hukuki ceza, salt eylemlerin mevcut yasalarla veya verili kanunla uyum içinde olup olmadıklarıyla ilgili bir konuyken kapitalist moderniteyle birlikte yargı bireylerin "normal" veya "anormal" olduklarını belirleyen bir değerleme ölçüsüne dönüşmüştür. Tabii burada normal ya da anormal olan, iktidarın geliştirdiği kıstaslara göre belirlenmektedir. Standart iktidar formlarının ürettiği hukuk ve geleneğe göre oluşan, "normal" olanı temsil ederken bunun dışında kalan farklılıklar "anormal" olanı, "sapkın" olanı temsil etmektedirler.Ayrıştırmaya dayalı bu mekanizma her halükarda "öteki"ne yönelik bir dıştalama, tecrit uygulaması olarak işlev bulur ve "normalleştirme" rejimine tabi tutulur. J. Bentham'ın tasarımı olan "panoptikon", gözlemleyen ve gözlemlenen ilişkisine dayanan hapishane düzeneği böylece topluma yaydırılarak toplum gözetim toplumuna dönüştürülür. Günümüzde TC cezaevlerinde

devreye konulan "İdare Gözlem Kurulu" örneği başta olmak üzere okul vb. kurumlarda yer bulan sınav, mesleki değerlendirme, mülakat türü değerleme yöntemlerinin tümü iktidar perspektifinden "normalleştirici bakış"ın ve bu bakış aracılığıyla toplumsal kontrolün sağlanması durumundan başka bir şey değildir.Disiplin ve ceza, hapishane modelinin bir bütün halinde topluma yaydırılmasıyla işlev bulur. Aile yaşamından okul kurallarına ve oradan cinsellik dahil, yaşamı biçimlendiren tüm davranış tarzlarına uzanan geniş bir skalada "anormal" yani "uygunsuz" olanın norm dışı ilan edilmesi takip eder. Böylece yeni bir norm yasası oluşur ve psikiyatrlar, krimonologlar ve öğretmenler oluşan bu yeni normların fiili otoriteleri haline gelirler. Peki, bu otoriteleri nereden gelir? Foucault'ya göre, "Onların otoriteleri elbette kendilerinin eğitimleri temsilcileri oldukları sosyal bilimlerin otoritesinden gelir. Modern iktidarın gözetim sistemi sosyal, bilimsel bilgi sistemiyle yakın bir ilişki içindedir. İktidar sisteminin gözlem ve belgeleme teknikleri bilgi sisteminin gelişiminin özsel koşullarını meydana getirir, bilgi sistemi de iktidar sisteminin otorite uygulamasına meşruiyet kazandırır."

İmparatorluklar çağında suç, hükümdarın koyduğu sınırların dışına çıkma, dolayısıyla hükümdara karşı bir meydan okuma olarak algılandığından, iktidarın intikamı en görünür kamusal bir ritüelle fiziksel cezalandırmaya konu edilir ve beden bunun mekanı haline getirilirdi. Kapitalist modernitede ise kişi dört duvar arasına kapatılarak ruhunun terbiye edilmesi, eğitilmesi ve böylece dönüştürülmesi amaçlanır. Foucault'nun deyişiyle "Hükümran iktidar modelinde beden monarkın ihtişamlı tiyatrosu, disiplinci iktidar modelinde ise ruhun hapishanesidir." Beden terbiyesi aracılığıyla ruhun hedeflendiği yerde artık kişinin sadece eylemi değil, aynı zamanda kişiliği de yargılama konusu haline getirilecektir. Dikkat edilirse iktidar artık salt yasa koyucu ya da yasaklayıcı değil, daha çok "normalleştirici" bir rol görmektedir.

Şüphesiz Foucault, insan bilimlerinin hapishaneden doğduğu iddiasında değildir, ancak modernite çatısı altında bilgi ve düşüncede yoğunca değişiklikler açığa çıkmışsa bu iktidarların yeni ve özgün bir tahakküm tarzını hayata geçirmiş olmalarından, belli bir beden politikası, insan gruplarını uysal ve "yararlı" hale getirmenin bir yolunu bulmuş olmalarından, özcesi hapishane deneyiminden kaynaklanır. Hatırlanacağı üzere panoptikon düzeneğinde cezaevi idaresi sürekli gözlemleyen pozisyonundayken mahpuslar sürekli gözlemlenen konumundadırlar. Gözlemleniyor olma bilgisi, mahpusun ceza korkusuyla davranışlarını sınırlandırması ve kendi üzerinde bir otokontrol geliştirmesine, böylece disipline olmasına yol açar. Bu kontrol mekanizması, oluşturulan normlar üzeri cinsel alana da taşırılır.

Gözlemleniyor olma bilgisi, mahpusun ceza korkusuyla davranışlarını sınırlandırması ve kendi üzerinde bir otokontrol geliştirmesine, böylece disipline olmasına yol açar

---

Cinselliğin modern kontrolü, cinselliğin birtakım bilimsel disiplinlerin konusu haline getirilmesi yoluyla sağlanır. "Suçlular"ın kontrolüne dayalı oluşturulan yapı, paralel bir tarzda cinsel alana da uygulanır. Haliyle cinsellik bilimleriyle ilişkili bir iktidar boyutu somutluk kazanmış olur. "Bununla birlikte cinsellik söz konusu olduğunda sadece başkalarının bireylere ilişkin bilgisi aracılığıyla gerçekleşen bir kontrol yoktur, fakat bireylerin kendilerine ilişkin bilgileri yoluyla hayata geçirilen bir kontrol daha vardır. Bireyler cinsellik bilimleri tarafından ortaya konan normları içselleştirir ve bu normlara uyma çabası içinde kendilerini gözleyip incelerler. Onlar böylelikle sadece disiplinlerin nesneleri olarak değil, fakat kendilerini inceleyen ve oluşturan özneler olarak kontrol edilirler."

18. Yüzyılın sonlarına doğru disiplinci iktidardan farklı olarak yeni bir iktidar teknolojisinin üretildiğini belirten Foucault, bunu "biyoiktidar" ve "biyopolitika" tarzında adlandırır. Biyoiktidar, "Tikeli disiplin altına almaktan ziyade genelin düzenliliğiyle ilgilenir; yani eğitici değil, istatiki anlamda dengeleyici,

düzenlileştiricidir." Biyopolitika ise biyoiktidarın kendine özgü taktik ve mekanizmalarını içerir. Biyoiktidarın amacı disiplinci iktidarın etkilerini silmek veya ortadan kaldırmak değildir, aksine başka bir çalışma düzlemi kurarak onu destekleme ve takviye etme görevi görür. Biyoiktidarın hedefi hem biyolojik hem politik bir çokluk olarak nüfusken nüfusun yönetimine ilişkin (başta güvenlik olmak üzere) her türlü strateji biyopolitikadır. Özcesi, tek bir alana yönelik iktidar uygulamaları yerini toplumun, toplumsal yaşamın her alanına dağılmış "çok yüzlü bir iktidar pratikleri demeti"ne bırakmıştır.

Foucault'nun açmazını oluşturan nokta, yine en kapsamlı değerlendirmeler yaptığı iktidar olgusunda açığa çıkar. Zira Foucault sonuçta iktidarın açığa çıkardığı yeni bilgi formları, ürettiği yeni sosyal kategori ve yapılar sebebiyle sadece negatif değil, pozitif yaratıcı bir güç olduğunu belirtir. Kuşkusuz hiçbir iktidar, salt baskı ve zor aygıtlarına dayanarak kendini kurmaz; rıza oluşturmaya dönük ideolojik ikna çabasını daima devrede tutar. Fakat, iktidarın gelişimine kaynaklık ettiği bilgi formları ve ürettiği sosyal kategoriler, toplumun daha çok parçalanıp bölünmesine ve biyoiktidar yönetim stratejisinin azami yayılmasına olanak tanımak dışında toplum lehine bir pozitiflik sergilemediği ortadadır. Bu noktada iktidarın tek merkezli bir ceberutluktan çok merkezli bir güç kuvvetine dönüşmüş olmasını, kendi sürdürülebilirliği açısından toplumsal iyileştirmelerde bulunma gerekliliğiyle birlikte ele almak, Avrupa örneğinde kısmen ve tedricen bir karşılık bulmuş olabilir. Ancak, iktidarın genel doğasının böyle bir seyir izlemediği, toplumsal karşı duruşlar olmaksızın toplum lehine pozitif yönde adımlar atmaktan özenle imtina ettiği bilinen bir husustur. Nihayetinde Foucault da bunun ayırdına varmış olacak ki özgürleşmeye dair değerlendirmesinde gerçek özgürlüğün bizden "normal" olmamız beklentisinden tümüyle kopulduğunda ve böyle bir kopuş esnasında bütün bedelleri ödeme iradesini gösterebildiğimizde elde edilebileceğini söyler. Buna göre özgürlük, hiçbir kurumun verdiği güvenceye teslim edilemeyecek, hiçbir toplumsal örgütlenmenin insafına terk edilemeyecek kadar önemli bir varoluş biçimidir. Özgürlük yolunda temel görev, "Tahakküm altına girmeye karşı direnebilecek, iktidar ilişkileri ağında hep aynı tarafın ezilmesine karşı durabilecek denli korunaklı olma yetisi taşıyan yeni yaşam tarzları icat etmektir."Foucault'ya göre iktidar her yerdedir ve toplumun tüm gözeneklerine sızmıştır. Bu durumda direniş de her yere yayılmalı ve toplumsal varoluşa ait bir refleks haline dönüşmelidir. İktidar, yaşamı kendi nesnesi olarak aldığında yaşam iktidara karşı direniş kesilmelidir. Direniş ise kendine yeni yaşam biçimleri üretmektir. İktidara karşı ve iktidar dışında yeni yaşam alanlarının oluşturulması, iktidarsal tecridin kırılması ve toplumun ayakta tutulması için elzemdir. Bu nedenle Foucault nezdinde formül açık ve nettir: Toplumsal direniş = Yeni yaşam biçimleri.

Aklın Kötümserliğini İradenin İyimserliğiyle Yenmek!

Her çöküş, entelektüel ve ahlaki bozukluğu da beraberinde getirir. En kötü dehşetler karşısında dahi umutsuzluğa kapılmayan ve her türden aptallığa meyli olmayan, ayık, sabırlı insanları yaratmak zorunludur. Aklın kötümserliği, iradenin iyimserliği.

A. Gramsci

Modernleşmenin beraberinde getirdiği çözülme ve yabancılaşma karşısında toplumu yeni bir yaşam alternatifiyle buluşturma arayışına Avrupa zemininde en güçlü yanıt A. Gramsci tarafından verilmiştir. I. ve II. Dünya Savaşları arası süreçte sistematik krizler yaşayan Avrupa ve ciddi tıkanıklık gösteren reel sosyalizm koşullarında Gramsci, bunalımdan çıkışın çözümünü modernizmin yarattığı çözülme ve yabancılaşmayı (aklın kötümserliği) terk edip pozitif toplumculuğa ve bilinçli eyleme (iradenin iyimserliği) yönelmekte bulur.Modern bilim ve endüstrinin açığa çıkardığı negatif durum, adeta dünyanın büyüsünün bozulmasına yol açmış, toplum aleyhine bozulan dengenin açığa çıkardığı bölünme ve parçalanmalarla yaşamı yaşanmaz hale getirmiştir. Yaşamı yeniden yaşanır hale getirmek için Gramsci, modern dünyanın siyasal, kültürel ve öznel unsurlarının her birini yeni bir bütünleşme, kolektif bir irade ve yaşam tarzı yaratmak için irdelemeye girişir. Nasıl ki "burjuvazi kendi suretinde bir dünya" yaratmışsa Gramsci de bilinçli eylem (praksis) felsefesi suretinde yeni bir dünya yaratmak ister. Yeni bir dünya yeni bir toplum

ve yeni bir toplum da yeni bir insan demek olduğuna göre, Gramsci işe insan gerçeğinden başlar. İnsan gerçeğini, varoluşu önceden belirlenmiş, değişmez ve sabit bir doğa olarak gören dogmatik anlayışı eleştirmekle taşlarını döşemeye başlar.

"İnsan, köklerini tarihsel süreçten alan, daima hareket ve değişim halinde olan bir oluştur. Bu anlamda insan, pratik faaliyetiyle tarih yapan bir aktör ve tarihin içerisinde kendisini yaratan bir düşünür olarak tarihtir." tanımıyla Gramsci, insana köklerini tarihsel süreçten alan bir oluş anlamını yüklediği gibi ona yeni bir bakış açısı kazandırır ve onu bir "siyasal fail" olarak konumlandırır. Gramsci'nin kendisi de bu "siyasal fail"in bakış açısından hayatı ele alır. Dönemin Marksist yorumlarını reddetmesi ve bu yorumları mekanik ve determinist bularak eleştirmesi, bu bakış açısının bir sonucudur. Gramsci'ye göre, "Böyle bir Marksizm algısında tarihsel özne bastırılır ve artık etkin bir fail olarak görülmez, daha ziyade tarihsel olasılığın ve iktisadi güçlerin insafına bırakılmış pasif bir nesne haline gelir." Dolayısıyla Marksizmi bürünmüş olduğu bu determinist ve mekanik yapıdan kurtarıp ona devrimci ve eleştirel özünü yeniden kazandırmak gerekmektedir. Gramsci'nin 1917 Rus Bolşevik Devrimi'ni, Marks'ın Kapital'ine karşı gerçekleşmiş bir devrim olarak tanımlaması temelini buradan alır. Gramsci'ye göre; Bolşevik Devrim, bir "burjuva" kapitalist gelişim evresini atlayarak tarihsel materyalizm aşamalarının kaskatı olmadığını ortaya koymuştur. O halde doktrini sorgulanamaz iddialar ve katı bir dogmatik yapı olmaktan çıkarmak, tarihsel ve siyasal eleştirisellik doğrultusunda sürekli yeniden inşa edilebilir bir olgu olarak ele almak, bizi her zaman toplumsal gerçeğe daha yakın ve daha devrimci kılacaktır. Çünkü toplumsal gerçeğin, hakikatin bizatihi kendisi devrimcidir.

Gramsci buradan kendi siyaset konseptine geçiş yapar ve yeni bir siyaset, siyasetçi tanımlamasında bulunur. Tarihi daima "bugünü yapmakta olan insan" tarafından anlaşılan bir eylem olarak değerlendirirken bağlantı olarak tarihin felsefeyle olduğu kadar siyasetle de özdeş olduğunu belirtir. Tarih ve felsefe, siyaset ve tarih, felsefe ve siyaset, eylem ve yorum, bütün bunlar birleşik bir bütünün ayrılmaz ilişkisini oluştururlar. O halde siyaset, "eylem halindeki tarih ve felsefedir." Bu tanımlama, eylem ve yorum arasında mutlak bir özdeşlik kurar. Bu nedenle felsefe = tarih = siyasettir; burada siyaset, etkin gerçekliğe hükmetmek ve onu aşmak amacına yönelik teori ve pratiğin birliğinden kaynaklanan eylem olarak kavranır. Nihai olarak bu gerçeklik sürekli harekette olduğundan siyaset, gerçekliği sürekli üreten ve yeniden üreten faaliyettir. Gramsci, böylece siyaseti toplumsal etkinliğin tüm alanlarına yayan ve toplumsal yaşamın varoluş ve işleyişi açısından da en temel faaliyet haline getirir. Sonuç olarak "Her şey siyasettir." der.Diğer taraftan Gramsci nasıl bir siyasetçi portresi çizmektedir? Ya da "bugünü yapmakta olan insan" bu portrenin, daha doğrusu dünyanın dönüştürülmesi eyleminin neresinde durmaktadır? Gramsci, "Felsefe = Tarih = Siyasettir" tarzında kurduğu denklemi siyasetçiye de uyarlar ve şöylesi çıkarsamalarda bulunur: Gerçekten var olan ve etkin konumdaki güçlere karşı bir irade uygulamak, şimdiye etki etmek ve onu yönetmek olduğu kadar geçmişi yorumlamak anlamına da gelir; tüm bunlar somut olarak tarih yapımında cisimleşir. Bu nedenle şu eşitlik gerçekleşir: Siyasetten faal kişi = Siyaset insanı + Filozof. Bu nedenle siyasetçi zorunlu olarak bir tarihçi, sadece tarih yapan değil, geçmişi şimdiye etki ederek yorumlayandır; buradan hareketle tarihçi yine bir siyasi aktördür ve bu bağlamda tarih de her zaman çağdaş tarih, yani siyasettir. Siyasetçi (tarihsel özne) tarih yapan kişiyse geçmişi şimdiye etki ederek yorumladığından filozoftur da. Bu açıdan gerçek bir filozof, siyasetçiden başka bir şey değildir. Faal insan çevresini dönüştürendir. Çevreden kastım hepimizin bir parçası olmak için girdiği ilişkiler ağıdır. Eğer bir insanın bireyselliği bu ilişkilerin toplamıysa, kişilik meydana getirerek bu ilişkilerin kavranması ve bir insanın kişiliğini dönüştürmesi demektir.

Gramsci yeni bir yaşam, yeni bir dünya oluşturma konseptinin ikinci ayağını eğitim ve kültür biçiminde ortaya koyar. Gramsci'de eğitim ve kültür, topluma özgürlük bilinci ve ahlakı kazandırarak alternatif yeni yaşamı kurmanın ve bunu sürekliliğe kavuşturarak geleceği teminat altına almanın en temel çalışmasıdır. Karşıt bir hegemonya oluşturmanın yolu da eğitim ve kültürden geçer. Eğitim bilginin, kültür deneyiminin örgütlenmesidir. Böylesi bir örgütlülük kitleleri devletin ideolojik aygıtları karşısında sadece dirençli kılmaz, mücadele ederek iradeleşmesini ve entelektüellerle olan bağımlılık ilişkisinden

bağımsızlaşarak özgürleşmesini sağlar. Bu nedenle, "gerçekçi bir siyaset salt anlık başarının peşinden koşmaz. Aynı zamanda gelecekteki faaliyetler için gerekli koşulları-ve bunlardan biri de halkın eğitimidir-yaratmalı ve korumalıdır. Sorun budur. Kültürel seviye ne kadar yüksek ve eleştirel ruhun gelişimi ne kadar fazla olursa kişinin konumu da o kadar "tarafsız" yani tarihsel olarak çok daha nesnel olur." Eğitimi devrimci bir eylem olarak niteleyen Gramsci, eğitim zemininde kolektif tartışmanın insanların bilinçlerini duyguyla güçlendirmelerine yol açarak onları birleştirdiğini ve daha coşkulu çalışmalar için ilham kaynağı yarattığını belirtir.

Tarih ve felsefe, siyaset ve tarih, felsefe ve siyaset, eylem ve yorum, bütün bunlar birleşik bir bütünün ayrılmaz ilişkisini oluştururlar

Her öğretmenin daima bir öğrenci ve her öğrencinin daima bir öğretmen olduğu bu zeminde yol gösterenlerle gösterilenler arasındaki ilişki statik ve tek yönlü değil, karşılıklı ve katılımcıdır. Çünkü Gramsci'ye göre pratik etkinliğini sürdürdüğü sürece deneyimlediği yaşam ölçüsünde her insan bir filozoftur. Yaşam alanı, insanın insanla ilişkisine dayalı toplumsal bir alan olduğuna göre, herkesin herkese öğreteceği ve herkesten öğreneceği şeyler vardır. Kültürü ansiklopedik bilgi ve insanları da ampirik veri ve birbiriyle ilintisiz ham verilerin tıkıştırılacağı kaplar olarak gören anlayışı eleştiren Gramsci, bunun yerine şöylesi bir kültür tanımı yapar: "Aslında kültür çok farklı bir şeydir. Kültür örgütlenme, birinin kendini terbiye etmesi, bir insanın öz benliğine hakim olmasıdır. Bir kişinin kendi tarihsel önemini idrakinin yardımıyla yüksek bir bilince erişmesi, hayattaki görevinin bilincine varması ve kendi haklarının ve sorumluluklarının farkında olmasıdır. Kendini bilmek, kendisi olmak, kendini yönetebilmek, kendini ayırabilmek, kaos durumundan kendini kurtarmak ve düzenin ama insanın kendi düzeninin ve onu bir idealin peşinden götüren kendi öz disiplininin bir parçası olmaktır. Meydana getirdikleri uygarlığı yaratmak ve yerine kendi uygarlığımızı geçirmeye çalışan bizlerin bunu ötekileri, onların tarihini ve şu an oldukları şeyi olmak için ne kadar uğraştıklarını bilmeden başarmamız olanaksızdır. Bir başka deyişle insan zihnini yöneten yasaları kavrayabilmek için bir doğa ve onun yasaları fikri oluşturmalıyız. Bunu amacımızın ne olduğunu unutmadan başarmak zorundayız. Kendini bilmek ve diğer insanları kendi aracılığıyla daha iyi bilmek."

Kültür, kişilerin onun aracılığıyla içinde yaşadıkları gerçekliği ve kurumlarını daha iyi anlamalarını sağlayan eylem halindeki düşünce ise yokluğu ya da dumura uğratılması durumunda yaşanacak olan nedir peki? Gramsci'nin buna cevabı, kültürün olmadığı durumda sömürülen toplumların tarihteki rollerine ya da haklarına ve ödevlerine yönelik bir kavrayışa ulaşmalarını ummanın olanaksız olduğu yönündedir. Özgürlük ve toplumsal değişim istencinin "zekice bir derin düşünme" sürecinden kaynaklandığını ve bu nedenle her devrimin yoğun bir eleştiri, kültürel nüfuz ve fikir yayılması çalışması tarafından öncellendiğini belirten Gramsci, bu nedenle kültürü bir örgütlenme ve örgütleme ilkesi temelinde ele alır. Gramsci'nin toplumsal kurtuluş yolunda serimlediği üçüncü sacayağı ise örgütlenme ve örgütleme üzerinden geliştirilen Devrimci Parti ve Önderlik çözümüdür. Devrimci Parti ile Gramsci'nin amaçladığı şey, farklı amaçlara sahip dağınık iradeleri eşit ve ortak bir dünya görüşü etrafında birleştirerek tek hedefe yönelmiş "kültürel-toplumsal" bir birliğin kurulmasıdır. Bu aynı zamanda hakim kültüre ve burjuva ideolojisine karşı sosyalist bir hegemonyanın da temelini atmak anlamına geleceğinden Devrimci Parti aynı zamanda yeni bir bilgi formu, yeni ahlak ve yeni bir politikayı temsil eden ve yayan "bir hegemonik organizma" özelliğini kazanır.

Devrimci Parti, halka daimi ve diyalektik bir ilişki içerisinde ahlaki, politik ve kültürel bir program oluşturacak, halkı bu program temelinde eğiterek bilinçlendirecek, bilinçlendirdiği düzeyde de zihinsel ve sosyal enerjisini kendi etrafında birleştirerek yeni yaşam değerlerini inşaya yönelecekti. Böylece "kendi başlarına bırakıldıklarında pek az önemi olacak bir güçler topluluğu", eğitim ve örgütlenme yoluyla etkin ve güçlü hale getirilerek iradeleştirilerek siyasi, ruhsal

ve ahlaki birliğini kazanması sağlanacaktı. Halkın kendi özgür yönetimini gerçekleştirmesi, Devrimci Parti'nin "başlıca birleştirici öge" olma vasfıyla örgütleyici ve yönlendirici önderlik misyonunu etkin bir şekilde yerine getirmesine bağlıydı.

Gramsci, yeni bir örgütlenme, strateji ve taktik temelinde sadece Devrimci Parti'yi tanımlamaz. Beraberinde hegemonya kavramının Yunancadaki "önder" ve "rehber" çift anlamını benimseyerek devrimci bir stratejist olarak politik önderlik olgusunu da açımlar ve gerekliliğinin altını net bir biçimde çizer: "Toplumsal hareketler ne yüzde yüz kendiliğindendir ne de yüzde yüz yönlendirilmişlerdir. Her hareket, her örgüt ister oylama yöntemiyle biçimsel olarak istense de kişisel karizma ya da nüfuz yoluyla kendi önderliğini gerçekleştirir." İstisnasız her harekette yol gösteren bilinçli önder ya da eylemci aydın çekirdeksel kolektif bir grubun daimi varlığı, tarihsel bir gerçeklik olmak Gramsci tarafından sadece hatırlatılmaz. Devrimci Parti özgülünde yeniden üretilir. Devrimci Parti ya da önderlik kurumu, hükmedenler olarak hükmedilenlere yöneltilmiş bir araç değildirler. Aksine hükmeden ve hükmedilen tarzında açığa çıkmış olan bölünmeyi ortadan kaldırmak, bu "zorunluluğa" son verecek eğitim ve örgütlenme çalışmalarını geliştirerek toplumu kendi kendini yönetebilir iradi bir güce kavuşturma ve onlarla birlikte oluşma sorumluluğunu üstlenmiş kolektif bir organizma ya da zihindirler. Öncülük her şeyden önce ve daha çok sorumluluk almak olduğuna göre, stratejik ve taktik gereklerin yerine getirilmesinde de sorumluluk her zaman öncüye ait olacaktır. Bu nedenledir ki Gramsci, "Her başarısızlıktan sonra sorumluluk, ödünsüz bir biçimde her zaman ve her şeyden önce yöneticilerde aranmalıdır." deme ihtiyacını duymuştur.

Sonuç:

Devlet ve iktidar mekanizmalarının toplum üzerinde yürüttükleri makro ve mikro düzeydeki tecrit stratejilerine karşı en kapsamlı ve anlamlı direniş stratejilerinin yine bu güçlerce esaret altına alınıp mutlak tecrit koşullarına tabi tutulan Gramsci ve Öcalan tarafından geliştirilmiş olması ne ilginç bir tesadüf değil mi?

Gramsci, Mussolini faşizmi tarafından tutuklanıp hapsedildiğinde İtalya Komünist Partisi'nin genel sekreteri ve İtalya meclisinde bir parlamenterdi. Davasına bakan savcı, "Bu beynin çalışmasını en az 20 yıl engellememiz gerekir." demişti ve bu doğrultuda Gramsci'nin tabi tutulduğu tecrit koşullarında yazı yazmak için bir kalem edinmesi dahi yasaklanmıştı. Buna rağmen toplumsal mücadele bilinci olan sosyalist kurama en önemli katkısını bu zorlu koşullarda yaptı.

A. Öcalan de benzer ama daha sistematik ve hâlâ sürmekte olan mutlak tecrit uygulamalarının öznesi konumunda. Tecride cevabı, toplumsal kurtuluş mücadelesini 21. Yüzyıl paradigması olan Demokratik Modernite paradigmasıyla taçlandırmak oldu. Ada koşullarında "Demokratik Modernite paradigmasıyla aslında ben, Gramsci'nin arzuladığı ancak gerçekleştiremediği şeyi gerçekleştirmiş oldum." derken önemli bir göndermede bulunuyordu. Karşılaştırmalı bir Gramsci ve A. Öcalan okuması yapıldığında önderliksel ve kuramsal bağlamda çarpıcı benzerliklerle, Gramsci'de nüve halinde bulunanın Negri'de dallanıp budaklanmış haliyle karşılaşırız.

Her iki Önderlik gerçeğinde de toplumsal mücadeleye sonsuz bir adanmışlık, ahlaki, politik ve entelektüel örgü içerisinde kendini sürekli var etme çabasını görürüz. Özgürlüğüne kavuşmuş insanlar olma özelliğini aşan bir "özgür insan" vasfını kazanmaları, kaynağını buradan alıyor olsa gerek. Özgür insan duruşlarıyla toplumsal varoluşumuzun içeriği ve yansıması olmaya bugün de devam ediyorlar. Ve bu duruşun açığa çıkardığı bilinç ve mücadele gücüyle, maskesiz tanrılara ve Kerberoslarına Goethe'nin ilminden şöyle seslenir gibiler:

Göklerin ve yerin
Enginliklerini toplayıp
Ellerime bırakabilir misiniz?
Beni kendimden ayırabilir misiniz?
Beni esnetebilir misiniz?
Beni bir dünyaya sığacak kadar büyütebilir misiniz?
Aşağı bak ey Zeus!
Benim dünyama, O yaşıyor!

İçindekiler İçin Tıklayınız...